

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', Τεύχος 50, Σάββατο 24 'Ιουλίου 1976

Δρχ. 20

ΕΤΣΙ ΞΕΚΙΝΗΣΕ ΤΟ ΕΛΑΝ

- Α. ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ
'Ελευθερία της Κύπρου
- Μαζί με τόν Στράους:
οί χουντικοί ξανάρχονται
- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ:
αφιέρωμα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Νικηταρά 2, τηλ. 609.150, 622.496

Έκδοτικό γεγονός
700 αúθεντίες άπαντούν
σε έκατοντάδες
ζωτικά θέματα

10
ΤΟΜΟΙ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΒΟΗΘΗΜΑ

για τον άναγνώστη που άσχολείται με την
ιστορία, την πολιτική και τη σύγχρονη σκέψη

Η ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

παρουσιάζει, άναλύει και προωθεί το
ΔΙΑΛΟΓΟ ΑΝΑΤΟΛΗΣ - ΔΥΣΗΣ

ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ :

Βιολογία, Δίκαιο, Έθνολογία, Έκπαίδευση, Θρησκεία,
Ίστορία, Κοινωνιολογία, Λογοτεχνία, Οίκονομία, Πο-
λιτική, Τέχνη, Φιλοσοφία, Φυσική, Ψυχολογία.

Τό καθένα άπό τα 400 λήμματα της έγκυκλοπαίδειας
άποτελείται άπό 3 βασικά μέρη :

- 1) παρουσίαση της έρευνας για τό συγκεκριμένο θέ-
μα άπό μη μαρξιστές έπιστήμονες,
- 2) παρουσίαση της έρευνας για τό συγκεκριμένο θέ-
μα άπό μαρξιστές έπιστήμονες της Άνατολής και
της Δύσης και
- 3) κριτική σύγκριση και έκτίμηση των δύο άπόψεων.

Τη ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

που κυκλοφόρησε την προσφέρει
στο έλληνικό άναγνωστικό κοινό - ύπεύθυνα
μεταφρασμένη άπό ένα έπιτελείο ειδίκων - ό

«ΚΟΡΑΗΣ»

Έταιρεία Μορφωτικών - Έπιστημονικών Έκδόσεων,
σε συνεργασία με τον έκδοτικό οίκο

ΠΑΠΑΖΗΣΗ

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σε
άεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν άπό τά γραφεία μας
- Έκδίδουμε την
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' δροφος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ένημέρωση άπών
σε όλα τα πολιτικά, οικονομικά
και κοινωνικά προβλήματα
- Τα προβλήματα της ελληνικής
Αριστεράς και τοι συγκρούσεις
προοδευτικού κινήματος
- Πνευματική και
καλλιτεχνική ζωή
- Οι πιο έγκυρες άποψεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ: Οί Γερμανοί ξανάρχονται 6
Γ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΤΗ: 'Από την «Επανάσταση» στην «Αλλαγή» 11
Α. ΣΙΑΠΚΑΡΑ: 'Ελευθερία της Κύπρου 14

Κατετάν-ΖΑΧΑΡΙΑ: 'Ετσι ξεκίνησε ο ΕΛΑΝ 21
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ - άφι-
έρωμα 27-47
Καλλιτεχνικές σελίδες 48-53
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης -
έρευνα 50
'Επιστολές 54

Σοφία Ζαμπούρικα - Σαρρή

Κάθε ενυπογραφο άρθρο εκφράζει
την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕ-
ΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, 'Αθήνα 601.

Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 732-713
● Έκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑ-
ΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος
Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ,
Βασ. 'Αλεξάνδρου 26, 'Αγ. 'Ανάρχιοι. ●
Καλλιτεχνική επιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑ-
ΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥ-
ΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● 'Ατελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝ-
ΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόθου 12 ● Τό «ΑΝΤΙ»
φωτοστοιχειοθετείται στην «ΦΩΤΟ-
ΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. 'Αλεξάνδρου 2,
Χίλτον, και τυπώνεται στις εγκαταστά-
σεις των Γενικών 'Εκδοτικών 'Επιχειρή-
σεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., 'Ιασιού
5, Περιστέρι.

"ΧΩΡΑ" ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ

'Η ένταση γύρω από την έξοδο ή όχι του τουρκικού σεισ-
μογραφικού "Χώρα" στο Αίγαίο είναι ταυτόχρονα και τενη-
τή και τυχοδιωκτική. 'Εξυπηρετεί τὰ σχέδια για τὸ Αἶγατο
καὶ τὴν 'Ανατολική Μεσόγειο -- ἔτσι ὅπως ἔχουν ἐκπονηθεῖ
ἀπὸ τὸ 'Αμερικανικὸ Πεντάγωνο. Καὶ ὀρίζει τὸ συνολικὸ πλέγ-
μα τῶν ἐλληνοτουρκικῶν σχέσεων.

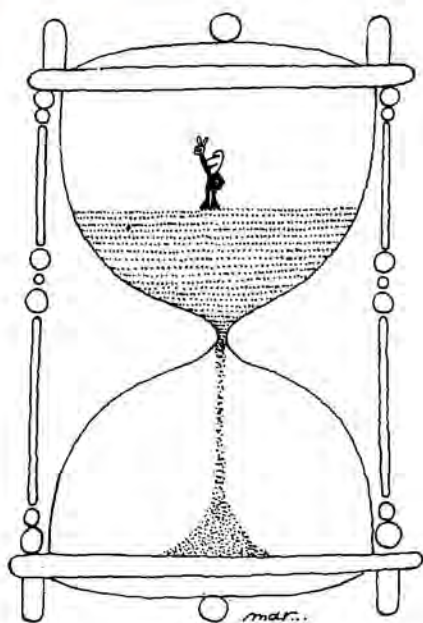
Οἱ τυχοδιωκτισμοὶ ὁμῶς τῆς "Ἀγκυρας ἐκτός ποῦ ἴσως, κά-
ποια κρίσιμη στιγμή, θὰ προκαλέσουν μιὰ σειρά ἀπὸ ἀναπό-
δραστές ἐξελίξεις, διαφωτίζουν καὶ γιὰ τὴν μεθοδολογία ποῦ
ἀκολουθεῖται. Προηγούμενο ἀποτελεσθὺν μιὰ σειρά ἀπὸ νέα τουρ-
κικὰ τετελεσμένα στὴν Κύπρο. Χρησιμοποιώντας ἐδῶ καὶ δυὸ
χρόνια τοὺς διάφορους "γύρους" τῶν διακοινοτικῶν ἡ Τουρκία
προχώρησε μεθοδικὰ στὴν παγίωση ντὲ φάκτο καταστάσεων στὴν
Κύπρο μὲ στόχο τὴ διαμόρφωση τῶν συνθηκῶν γιὰ διζωνικὴ καὶ
διχοτόμηση: 'Ανταλλαγὴ αἰχμαλώτων καὶ πληθυσμοῦ -- ἐκδίωξη
τῶν ἐγκλωβισμένων -- ἐποικισμός. Καὶ προστίθενται σήμερα:
'ἐκλογές γιὰ Πρόεδρο καὶ Νομοθετικὸ Σῶμα τοῦ 'Ομόσπονδου
τουρκοκυπριακοῦ κρατιδίου" -- 'Απόφαση γιὰ δημιουργία "τουρ-
κοκυπριακοῦ στρατοῦ" -- 'Αεροπορικὴ σύνδεση τῶν κατεχομένων
ἐδαφῶν μὲ τὸ ἐξωτερικόν. Εἶναι συνεπὲς ἀρκετὰ διαφανὴ τὰ σχέ-
δια γιὰ τὴν Κύπρο ποῦ ἐντάσσονται στὸ εὐρύτερο σχέδιον γιὰ
τὸν ἐλληνικὸ χῶρο.

"Ὅμως τὸ "Χώρα" ἴσως νὰ ἔχει καὶ κάποιον ἄλλο στόχο. Τίς
συμφωνίες 'Ελλάδας καὶ Τουρκίας μὲ τίς ΗΠΑ γιὰ στρατιωτικὴ
βοήθεια. Οἱ δυὸ αὐτὲς συμφωνίες ἀντιμετωπίζουν κάποιες δυσ-
χέρειες γιὰτί ὀρισμένοι "παράγοντες" ἐπιμένουν νὰ τίς συνδέ-
ουν. Χωρὶς τὴ μιὰ, οὔτε ἡ ἄλλη. 'Αλλὰ ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς
ὁρους τῆς συμφωνίας οἱ τουρκικὲς βάσεις θὰ εἶναι κάτω ἀπὸ
τουρκικὴ διοίκηση, οἱ ἐλληνικὲς θὰ εἶναι κάτω ἀπὸ ἀμερικανι-
κή. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπλόαν τὸ "Χώρα" νὰ πιέζει στὸ Αἶγατο
-- ἂν ἢ 'Ελλάδα δὲν φαίνεται νὰ αἰσθάνεται πῆση στὴν Κύ-
προ -- γιὰ τὸ ἐλληνικὸ "ναί", ἔτσι ὥστε νὰ περάσουν οἱ συμ-
φωνίες καὶ νὰ παγιωθεῖ ἡ 'Αμερικανοατοκτικὴ ἐπικυριαρχία.

Ο ἐκδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἐξάμηνη 260 δρχ. - ἐτήσια 520 δρχ. 'Ετήσια
'Οργανισμῶν, Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Γιά μαθητές, σπουδαστές ἐκ-
πτώση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες: ἐξά-
μηνη: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 13 - ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 25-
Η.Π.Α. - Καναδὰς - 'Ανατ. 'Ασία: ἐξάμηνη: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 17-
ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 34 - Αὐστραλία - 'Ωκεανία: ἐξάμηνη:
ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 24-ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 47 ●
'Εμβάσματα, τραπεζικὲς ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχά-
ρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ «ΑΝΤΙ»
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς 'Αθήνας:
Στὰ γραφεῖα
τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Β. 'Ελλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «Ξένος Τύπος»,
Ν. Κοτζιάς καὶ Σία Ο.Ε.
Τοιμσκή 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

ΤΙ ΑΠΕΜΕΛΙΝΕ από τον «νέο Καραμανλή» 'Ιουλίου 1974; Τί απέμεινε από κείνη τη ρωμαλέα δήλωση: «'Η έξοδος μας από τὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ, εἶναι ὀριστική, ἀμετάκλητη»; Τί απέγιναν ἐκεῖνο τὸ πάθος, ἡ συγκίνηση, ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ ὁμοψυχία ποὺ φόρτιζαν, ἐπὶ ὥρες, μιὰ ὁλόκληρη συμπρωτεύουσα – δυὸ μόλις μῆνες μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς δικτατορίας;

Τὰ ἐρωτήματα δὲν μπαίνουν, βέβαια, γιὰ πρώτη φορά. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτό, φρόντισαν οἱ λογῆς κυβερνητικοὶ ἀπολογητές, νὰ μᾶς καθησυχάσουν:

Δὲν ἄλλαξε σὲ τίποτε ὁ κ. Καραμανλῆς – μᾶς λένε. Οὔτε ἔγινε δεξιότερος, οὔτε ἀριστερότερος. Ἀλλὰ μὴ συγχέετε τὴν ψυχικὴ εὐφορία τῶν πρώτων μεταδιτατορικῶν ἡμερῶν, μὲ τὸ βαρὺ, καθημερινό, πολύμοχθο κυβερνητικὸ ἔργο, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ οἰκοδομεῖται μέσα ἀπὸ πολύπλοκες διαδικασίες καὶ διεργασίες... Μὴ παραμένετε, συνεπῶς, μόνο στὸ «π λ ἦ ν», (στὸ «ἀ ν τ ῖ»). Διότι ὁλόκληρη ἡ πολιτεία τοῦ κ. Καραμανλῆ, εἶναι ἓνα μεγάλο «σ ῖ ν».

Πολιτική, βέβαια, δὲν εἶναι τὸ ἀναπόδραστο τῶν μαθηματικῶν σχέσεων... Ὡστόσο, μιὰ καὶ γίνεται ἀναφορὰ σὲ μαθηματικὰ σύμβολα, ἅς τὸ πούμε καθαρά: «Σ ὕ ν», ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν στὸν ἀπολογισμό τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου. Μόνο ποὺ ὅσο κυλοῦν οἱ μέρες, οἱ ἑβδομάδες, οἱ μῆνες, τὰ «σὺν» αὐτὰ ἀραιώνουν. Σὰν «μιὰ θλιθερὴ σειρὰ κερὰ ἀθισμένα» – κατὰ ποῦ θὰ ἔλεγε ὁ ποιητής. Τί νὰ 'γινε «τὸ πρῶτο ὅπως τῶν»... 'Η ἀμετάκλητη ἔξοδος ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ, ἔγινε «ιδιότυπος σχέσις»... 'Η κάθαρση πῆρε τέλος. Τὰ αἰτήματα τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, ὀνομάστηκαν «κοινωνικὲς ἀτάξεις» καὶ «τρέλες». Καὶ ἡ ἱστορικὴ μνήμη – τὰ σιδερίκα τῶν ΗΠΑ ποὺ σ τ ῖ ρ ἰ ξ α ν τ ῖ δικτατορία, ἡ πολιτικὴ τῶν ΗΠΑ ποὺ σ τ ῖ ρ ἰ ξ ε τὴν τουρκικὴ εἰσβολή στὴν Κύπρο, κ. ἄ. – ἀναμορφώθηκε, «ἐκσυγχρονίσθηκε», γιὰ νὰ βολευτοῦν ὁ ἀτλαντισμός, ἡ ἀμερικανοελληνικὴ συμφωνία-πλαίσιο καί, πρόσφατα, ὁ «ἀμερικανικὸς ἰ δ ε α λ ἰ σ μ ὅ ς». 'Εμεῖς οἱ 'Ελληνες, εἶπε ὁ Κ. Καραμανλῆς 'Ιουνίου 1976, ἀγορεύοντας στὴ Βουλὴ, προσπαθοῦμε νὰ φορτώσουμε στοὺς ξένους τὶς δικές μας εὐθύνες... Καὶ τὸ ἐ π ἰ μ ὗ θ ἰ ο : 'Αφοῦ οἱ ξένοι, δηλαδὴ οἱ 'Αμερικανοί, δὲν φταῖνε σὲ τίποτε – οὔτε γιὰ τὴ χούντα, οὔτε γιὰ τὴ συμφορὰ στὴν Κύπρο, οὔτε γιὰ τὴν τουρκικὴ προκλητικότητα στὸ Αἰγαῖο, οὔτε γιὰ τὴν ἐπιχείρηση «ἀποσταθεροποίηση» – ἔπεται πῶς μπορούμε νὰ τοὺς διορίσουμε ἐπιδιαιτητές τοῦ Αἰγαίου, νὰ ἀνεχόμαστε τὶς βάσεις τους, νὰ ἐπιτρέπουμε τὶς ἀ π ο β α τ ἰ κ ῆ ς ἀσκήσεις τους (πέσαι στὸ Γύθειο, φρέτος στὸν Κάβο Μαλέα) καὶ νὰ τοὺς διαβεβαιώνουμε, κατὰ τακτὰ-πυκνὰ διαστήματα, πῶς «ἀνήκομεν εἰς τὴν Δύσιν», δηλαδὴ στὸν ἐλεύθερο κόσμο.

Ἐπέτειος δεύτερη, γεύση ἴδια...

'Αλλὰ καὶ ἐὰν ξεχάσουμε, πρὸς στιγμή, τοὺς ξένους καὶ ἔλθουμε στὸ μέγα θέμα τῆς προσπάθειας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, πῶς βαθμολογεῖται ἡ σημερινὴ πολιτεία τοῦ Κ. Καραμανλῆ; Ὅπως δὴποτε, ὄχι μὲ «σ ὕ ν»...

Τὰ δῆματα – δῆματα πρὸς τὰ πίσω – ἤλθαν ἀπανωτά: Μὲ τὴ δήλωση, πρὶν ἀπ' ὅλα, πῶς τετρατίσθηκε ἡ ἀποχουντοποίηση-κάθαρση. Μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ στροφή πρὸς τὰ δεξιὰ. Μὲ τὴν ἐπίθεση, στὴ συνέχεια, κατὰ τῆς 'Αριστερᾶς, ὑπὸ τοὺς βορβορυγμούς τοῦ χουντικοῦ κ. Σάββα. Μὲ τὴν προσπάθεια ἐμπλοκῆς μερίδας τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων στὰ ἔκτροπα τῆς 25ης Μαΐου. Καί, μόλις πρόσφατα, μὲ τὶς ὑπουργικὲς δηλώσεις ὅτι «δ ῆ ν ὕ π ἄ ρ χ ε ἰ π α ρ α κ ρ ᾶ τ ο ς»!

Τὸ θέμα, ἔχει, βέβαια, καὶ τὴν καθαρὰ νομικιστικὴ του πλευρὰ. Παρακράτος – ἐξηγοῦσε τὴν περασμένη ἑβδομάδα ὑπουργὸς σὲ κύκλο δημοσιογράφων – εἶναι ὅταν τὸ κράτος ἐ κ χ ω ρ ε ῖ μέρος τῶν δικῶν του ἐξουσιῶν σὲ φασιστικά-ἐγκληματικά στοιχεῖα ἢ σὲ τύπους, ἀπλῶς, τοῦ ὑποκόσμου, γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἐνὸς «ἔργου» ποὺ τὸ ἴδιο δὲν θέλει νὰ ἀναλάβει... Μὲ ποῖο ἠθικὸ δικαίωμα, λοιπὸν, ρωτοῦσε ὁ ὑπουργός, ἰσχυρίζονται οἱ ἐφημερίδες ὅτι ὑπάρχει σήμερα, στὴν Ἑλλάδα, «παρακράτος»;

Ὁ κ. ὑπουργὸς ἀκριβολογοῦσε, ἀσφαλῶς, μὲ τὴν αὐστηρὰ νομικὴ ἐννοια τοῦ ὅρου. Ἀλλὰ μιὰ τρέχουσα πρακτικὴ στὴν Ἑλλάδα, καθιγιασμένη μὲ τὸ μαρτυρολόγιο ἐκατοντάδων ἀγωνιστῶν τῆς Δημοκρατίας, ἐπιμένει νὰ βλέπει στὸν ὅρο ὅλους τοὺς ὑπονομευτές τῆς ὁμαλότητος, ὅλες τὶς χουντοφασιστικὲς συμμορίες, ὅλους τοὺς μηχανισμούς τῆς βίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Καὶ τέτοιοι μηχανισμοί, τέτοιες συμμορίες, ὑπάρχουν. Ὅπως ὑπάρχουν τὰ «ἐν ἐξελίξει σχέδια» γιὰ τὴν ὀργάνωση πολιτικῶν δολοφονιῶν. Οἱ ἐπιθέσεις ἐναντίον γραφείων πολιτικῶν κομμάτων καὶ διδλιοπωλείων. Οἱ «Ἀράχνες», οἱ «Καρφίτσες», οἱ 'Εσκαδιτατζήδες, οἱ ὀπλοφοροῦντες καὶ συνωμοτοῦντες λογῆς Παλαίνηδες...

Σὲ ὅλους αὐτοὺς, ἡ κυβέρνηση, δὲν «ἐκχώρησε», βέβαια, ὅποια δὴποτε δικαιώματα. Βαρύνεται ὁμως, γιὰ τὴν στάση της, μὲ τὴν ἀνακοπὴ τῆς ἀποχουντοποίησης, μὲ τὴν ἀπουσία ὁποιοδήποτε μέτρου ἐναντίον τοῦ παρακράτους (μὲ τὴν ἐννοια, ἐπιτέλους, ποὺ ὁ λαὸς δίνει στὸν ὅρο), ἀφήνει λυτὰ τὰ χέρια σ' ὅλους τοὺς μνηστήρες τῆς ἀναταραχῆς καὶ τοῦ χάους. Ἀποτέλεσμα: 'Η «Ὁρντινε Νουόβο» νὰ ἔχει τοὺς ἀνθρώπους της στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Δυτικογερμανὸς Στράους νὰ ἐρχεται ἐδῶ, σὲ ἀναζήτησι «'Ελλήνων Χριστιανῶν», ἱκανῶν νὰ στηρίξουν ἓνα λυσσαλέον «χριστιανοδημοκρατικὸ» ἀντικομμουνισμὸ. Οἱ λογῆς χουντικοί, ποὺ τοὺς εἶχε, μέχρι τώρα, καταπιεῖ ἡ γῆ, νὰ ἐπανερχοῦνται ἀκάθεκτοι σήμερα – δεῦτερο ἔτος ἀπὸ κτήσεως Δημοκρατίας.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα, παρόμοια ἢ παρεμφερῆ στοιχεῖα, θὰ μπορούσαν νὰ πλουτίσουν τὸν φάκελο τῆς δίχρονης πορείας τῆς σημερινῆς κυβέρνησης, ποὺ, σὲ πείσμα τῶν καιρῶν, ἐπιμένει νὰ φοβᾶται περισσότερο τὸν λαὸ, παρὰ τοὺς μηχανισμούς καὶ τοὺς συρμούς τῆς ἀνωμαλίας. Καί, βέβαια, μπρὸς στὰ τόσα «πλὴν», εἶναι φυσικὸ τὰ «σὺν» νὰ ἀτονοῦν. Δὲν δόσκει κανεὶς ἀτιμώρητος – γιὰ νὰ παραφράσουμε μιὰ διατύπωση – στὰ λιβάδια τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ. Σὲ μικρὲς-μικρὲς δόσεις, σχεδὸν ἀνεπαίσθητα, καταπίνει τὸ δηλητήριό του. Καί...

ANTHΩΡ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Τὸ ἀπόρρητο ἔγγραφο τοῦ Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων ποὺ ἀποκάλυψε τὸ «ΑΝΤΙ» στὸ προηγούμενό του τεύχος καὶ τὸ ὁποῖο οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ζητοῦσε τὴν καταστροφὴ κάθε στοιχείου γιὰ τὴν «κυπριακὴ κρίση» – δηλαδὴ γιὰ τὸ πραξικόπημα καὶ τὴν εἰσβολὴ – ἐπιβεβαίωσε μὲ τὸν πρὸ κατηγορηματικὸ τρόπο τὴν κυβερνητικὴ θέσιν γιὰ πᾶν πᾶν τῆς δίκης τῶν ὑπευθύνων τῆς κυπριακῆς τραγωδίας. Πότε θὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ δίκη κανένας δὲν ξέρει. Ἴσως νὰ μὴ γίνῃ ποτέ...

Ὅμως στὴν Κύπρου, ὅπου αὐτὲς τὶς μέρες ὁ λαὸς κατέθηκε στοὺς δρόμους γιὰ νὰ καταδικάσῃ τὴν προδοσίαν καὶ τὴν κατοχή, τὸ αἶτημα γιὰ τὴν τιμωρίαν τῶν ὑπευθύνων τῆς καταστροφῆς τοῦ εἶναι ζωντανὸ καὶ καθημερινό. Δυὸ κυπριακὲς ἐφημερίδες ἀναδημοσίευσαν ὁλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ «ΑΝΤΙ» μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀπόρρητου ἐγγράφου. Πολλοὶ ἦταν ἐπίσης οἱ Κύπριοι ποὺ μᾶς ἔγραψαν ἢ μᾶς τηλεφώνησαν.

Στὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν ἄλλή πλοῦσιν ἐπικαιρότητα, τρεῖς ἐφημερίδες (ΑΥΓΗ, ΝΕΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ) πρόβαλαν τὸ ἀποκαλυπτικὸ ἔγγραφο. Ὁ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ... ἡ δὲν τὸ ἔχει πληρορρηθεῖ ἀκόμα ἢ ἀπέφυγε νὰ σχολιάσῃ πληροφορία προερχόμενη ἀπὸ ἓνα περιοδικό τῆς... «φλοῦ ἀριστερᾶς». Στὴν ἄλλή ὤχθη δυὸ ἐφημερίδες (ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ καὶ ΕΣΤΙΑ) βρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν γιὰ νὰ τονίσουν τοὺς... κινδύνους ἀπὸ τὴ διαρροὴ ἀπορρήτων ἐγγράφων. Εἶναι χαρακτηριστικὸ, σκόλιο τῆς ΕΣΤΙΑΣ: «...Διότι τὸ ἀπαράδεκτον αὐτὸ φαινόμενον ἀποδεικνύει τὴν ἐπικίνδυνον παρουσίαν ἀριστερῶν στοιχείων εἰς ἄκρας ἀπορρήτους ἐμπιστευτικὰς θέσεις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖον, βεβαίως, πᾶν ἄλλο ἢ καθησυχαστικὸν εἶναι διὰ τὸ μέλλον...».

Δὲν περιμέναμε βέβαια ἀπὸ τὸν κ. ὑπουργὸ τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀμυνας νὰ μᾶς... τιμῇ μετὰ κάποια ἀπάντησιν. Ὅμως ἐμεῖς θὰ ἐπανέλθουμε.

ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ – ΕΙΣΒΟΛΗ Χωρὶς τὸ πρῶτο οὔτε ἡ δευτέρη

Τὸ πραξικόπημα τῆς 15ης Ἰουλίου 1974, δὲν ὑπῆρξε βέβαια μιὰ μεμονωμένη ἐνέργεια ὁρισμένων «ἀφρόνων», ὅπως ἔσπευσε νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὁ κ. Καραμανλῆς. Ἀντίθετα, ὑπῆρξε μιὰ καλὰ μελετημένη ἐπιχείρησις ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε τὴν πρώτη φάσιν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ σενάριου ποὺ καθοδηγοῦσε ὁ Κίσιγγκερ γιὰ λογαριασμὸ τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ ΝΑΤΟ καὶ στὸ ὁποῖο ὡς δευτέρη φάσις ἦταν ἡ εἰσβολή. Ὑπάρχουν σήμερον μαρτυρίες ποὺ βεβαιώνουν ὅτι Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ μνημένοι στὸ πραξικόπημα ἔδειξαν ἐγκληματικὴ ἀνοχή τὶς πρώτες ὥρες τῆς τουρκικῆς ἀπο(βί)θας.

Ἡ ἐπέτειος τῶν δραματικῶν ἐκείνων ἡμερῶν τοῦ Ἰουλίου '74 καὶ ὅσα στοιχεῖα ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ στὸ μεταξὺ ξαναφέρνουν ζωντανὸ στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ τὸ δράμα τῆς Κύπρου καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐθνικῆς προδοσίας «τῶν ἀφρόνων». Τὸ πραξικό-

πημα ἦταν προορισμένο νὰ δώσῃ στὴν Τουρκίαν τὴν «κάλυψιν» γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν εἰσβολή – «ἀσκώντας τὸ δικαίωμα τῆς ἐπέμβασις σύμφωνα μὲ τὴ συνθήκην ἐγγυήσεως» – γιὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ δῆθεν τὴ συνταγματικὴ τάξιν καὶ γιὰ νὰ μὴ φύγῃ ποτέ ἀπὸ τὰ κυπριακὰ χῶματα. Χωρὶς τὸ πραξικόπημα δὲν θὰ ὑπῆρχε εἰσβολή...

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Μὲ ἐνδιαφέρον παρακολουθήσαμε τὰ σημειώματα τῆς ΑΥΓΗΣ καὶ τοῦ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ σχετικά μὲ τὴν πλαστογράφηση ντοκουμέντων τῆς πρόσφατης συνδιάσκεψιν τῶν εὐρωπαϊκῶν ΚΚ καὶ σὲ μιὰ ἐπίμαχον παράγραφον ποὺ ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα. Κατανοοῦμε τὴν πολιτικὴ σημασίαν ποὺ ἔχει ἡ σχετικὴ παράγραφος. Καὶ γιὰ τὸ πῶς ἡ συνδιάσκεψιν ἀνέλυσε τὰ πολιτικὰ πράγματα ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν σημασίαν ποὺ ἔχει αὐτὴ ἡ ἀνάλυσις στὶς σχέσεις τῶν ΚΚΕ μὲ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κομμουνιστικὸ Κίνημα. Αὐτὸ ποὺ δὲν κατανοοῦμε εἶναι ἡ ὁξύτητα τῆς διαμάχης· δίνει τὴν ἐντύπωσιν πῶς πολλὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπὸ αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν ἐρμηνείαν. Ἐμεῖς θὰ προτιμοῦσαμε νὰ φωτιστοῦμε μὲ κείμενα ἄλλα, σχετικά μὲ τὴ συνδιάσκεψιν. Σὲ τελικὴ ἀνάλυσις ἡ δογματικὴ ἐμμονὴ στὶς φραστικὰς διατυπώσεις ὑποκρύπτει τὴν ἀνάγκη – τὴν ἀγωνιώδη – γιὰ μιὰ ἐπιβεβαίωσιν πού, βέβαια, δὲν πηγάζει ἀπὸ τὶς δικές μας, τὶς «ἐγχώριες», δυνάμεις τοῦ λαϊκοῦ κινήματος.

Ἡ ἱερὴ σύμμαχιν

Ἡ γειτονικὴ μας Ἰταλία ἔχει τὴν εὐκαιρίαν, τὶς μέρες αὐτές, νὰ γευθεῖ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ΝΑΤΟ. Οἱ ΗΠΑ καὶ οἱ ἀκόλουθοί τους εἰδοποίησαν ξανὰ γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ θὰ ἐπισωρευθοῦν στὴ χώρα στὴν περίπτωσιν συμμετοχῆς τῶν Κομμουνιστῶν στὴν Κυβέρνησιν. Καὶ ὅτι ἡ δεινοπαθοῦσα οἰκονομία τῆς καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν Ἰταλῶν δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ καμιά ἀνακούφισιν ὅταν γίνῃ στροφὴ πρὸς τὰ ἀριστερά...

Ἴδου λοιπὸν ἄλλο ἓνα χρήσιμο στοιχεῖο γιὰ τοὺς βυζαντινο-λογοῦντας περὶ ΝΑΤΟ.

Ἡ Παναθηναϊκὴ τῆς ΕΔΑ

Πρὶν λίγες μέρες, ἡ ΕΔΑ ὁργάνωσε τὴν Παναθηναϊκὴ τῆς Συνδιάσκεψιν. Ἡ πολιτικὴ ἀπόφασιν καὶ οἱ ὁργανωτικὲς ἀναδιαρθρώσεις προώθησαν ὅ,τι ἀποτελεῖ γιὰ πολλοὺς Ἑδαῖτες τὸ ἀποφασιστικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ΕΔΑ: τὴν αὐτονόμησιν τοῦ κόμματος. Σὲ ὅ,τι ὅμως ἀποτελεῖ στοιχεῖο ποὺ ἐνδιαφέρει ὅλο τὸ κίνημα τῆς ἀριστερᾶς, δὲν ὑπῆρξε οὐσιαστικὰ πρόοδος: Ἐννοοῦμε τὶς πρωτοβουλίες τῆς γιὰ ἐνότητα καὶ τὴν προώθησιν τῆς ἰδέας τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας: γιὰ τὴν τελευταία ὑπῆρξαν ἀναστολές, ἂν τουλάχιστον κρίνουμε ἀπὸ τὶς συζητήσεις σχετικά μὲ τὸ ρόλο ἡγετικῶν τῆς στελεχῶν. Φαίνεται πῶς ἀκόμα ἡ ΕΔΑ δὲν ἀπέβαλε τὰ πλέγματα γιὰ τὴν σχέση ἡγετικῆς ὁμάδας καὶ κομματικῆς βάσεως.

Οι ἐπαφές του Στράους στην Ἀθήνα

ἢ πῶς ιδρύθηκε ένα νεο- χουντικὸ Κόμμα

Τὸ «ΑΝΤΙ» παρουσιάζει σήμερα τις ἀγνωστες λεπτομέρειες τῆς γέννησης (ἢ μᾶλλον ἀναγέννησης) ἑνὸς νέου χουντικοῦ κόμματος στὴν Ἑλλάδα, «ἀλὰ Γερμανικά»: τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος (ΧΡΙΚΕ). Ἕνας διάσημος γερμανὸς Χριστιανοδημοκράτης μὲ καθαρὰ φασιστικὴ ἰδεολογία, ὁ Φρὰντς Γιόζεφ Στράους, ἦρθε – τὸν περασμένο Μάρτη – στὴν Ἀθήνα, καὶ μέσα σὲ 16 ὥρες ρύθμισε ὅλες τις λεπτομέρειες γιὰ τὴν «περαιτέρω πορεία» τοῦ ΧΡΙΚΕ, στὴν ἡγεσία τοῦ ὁποίου βρίσκονται γνωστὰ χουντικὰ πρόσωπα: Ματθαίου, Μανωλόπουλος, Γούρας...

Πρῶτος στόχος: ἡ ὁργάνωση ἑνὸς συνέδριου στὴν Ἀθήνα, τὸν ἐρχόμενο Ὀκτώβρη. Κύριος σκοπός: ἡ ὅσο γίνεται πιὸ ἔντονη παρουσία στὴν Ἑλλάδα ἑνὸς Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος ποὺ νὰ πρεσβεύει τις «ἀρχές τοῦ Στράους»...

Τοῦ Γιάννη Κακουλίδη

«Τὸ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ ἀποβλέπει καὶ ἐπιδιώκει τὴν δημιουργίαν Κράτους Δικαίου ἐιδικώτερον δὲ τὴν ἐξασφάλισιν καὶ διατήρησιν Ἑννόμου τάξεως (...). Διαπνέεται περὶ τοῦ Κόσμου καὶ Ἀνθρώπου (...). Πρεσβεύει τὴν Χριστιανοδημοκρατικὴν Ἰδεολογία, ἡ ὁποία στηρίζεται στὸ Χριστιανικὸ Ἀνθρωπισμὸ καὶ τὸ Χριστιανικὸ Κοινωνισμό, ποὺ ἀποτελοῦν θεμελιώδεις Ἑλληνοχριστιανικὰς ἀξίες». (Ἀπὸ τὸ «Καταστατικὸ» καὶ τὴ «Διακήρυξη» τοῦ ΧΡΙΚΕ, ποὺ κυκλοφοροῦν σὲ γαλανόλευκες ἐκδόσεις τσέπης).

Δευτέρα 15.3.76.

Μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ ἑλληνικοῦ φτάνει ἓνα ἰδιωτικὸ ἀεροπλάνο ποὺ φέρνει ἀπὸ τὴ Γερμανία τὸν Φρὰντς Γιόζεφ Στράους, ἀρχηγὸ τῆς Χριστιανοκοινωνικῆς Ἑνώσεως (ποὺ εἶναι «ἀνεξάρτητο κομμάτι» τοῦ Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος). Τὸν ὑποδέχεται ὁ γνωστὸς χουντικὸς Φώτης Γούρας καὶ μαζί κατευθύνονται στὸ ξενοδοχεῖο (ποὺ ἀλλοῦ;) «Κάραβελ», ὅπου καὶ διανυκτερεύει ὁ Στράους.

Ὁ Γούρας φεύγει καὶ ἐπανερχεται στὶς 10 τὸ πρωί. Παραλαμβάνει τὸν Στράους καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸ Ψυχικό. Στὶς 10.30 φτάνουν στὸ Ψυχικὸ στὸ σπίτι τοῦ Γούρα. Στὶς 11 π.μ. καταφθάνουν καὶ οἱ Παπαδοπουλικοὶ «ὑπουργοί» Παῦλος Μανωλόπουλος καὶ Α. Ματθαίου.

● Στράους, Μανωλόπουλος, Γούρας καὶ Ματθαίου συνεδριάζουν μέχρι τις 1½ τὸ μεσημέρι. Στὴ συνάντησιν αὐτὴ ἀποφασίζεται ἡ δραστηριοποίηση – οὐσιαστικὰ ἀναγέννηση – τοῦ Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος (ποὺ ὑπῆρχε σὲ νάρκη ἀπὸ τὸ 1975) καὶ ἡ σύμπραξί τους σ' αὐτό. Κανονίζεται νέα συνάντηση καὶ τῶν τεσσάρων μετὰ ἀπὸ δυὸ μῆνες στὴ Νυρεμβέργη.

Στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας, τὸ ἀεροπλάνο ποὺ ἔφερε τὸν Στράους στὴν Ἑλλάδα ἀπογειώνεται ἐπιστρέφοντας στὴ Γερμανία. Ἡ ἀποστολὴ εἶχε τελειώσει σὲ 16 ὥρες...

Λεπτομέρεια: ἀνεξακριβώτες δημοσιογραφικὲς πληροφορίες λένε ὅτι τὸν τελευταῖο χρόνον ὁ Στράους ἦρθε «ἐνκογνίτο» στὴν Ἀθήνα 5 ἢ 6 φορές!...

Ἡ ἱστορία παρουσιάζει διπλὸ ἐνδιαφέρον. Ἀποκαλύπτει ὅτι:

1. Οἱ χουντικοὶ προσπαθοῦν παράλληλα μὲ τὴ δραστηριοποίηση τοῦ παρακράτους – ποὺ περνᾷ σὲ δυναμικὲς ἐκδηλώσεις πιά – νὰ εἰσχωρήσουν ΚΑΙ νόμιμα στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Ἡ περίπτωση τοῦ ΧΡΙΚΕ εἶναι ΜΙΑ ἀπὸ τις διάφορες ἀνάλογες προσπάθειες ποὺ ἔγιναν – καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ γίνονται, φυσικά.

2. Οἱ Γερμανοὶ ξανάρχονται στὴν Ἑλλάδα – ἐννοοῦμε τοὺς νεοφασιστικοὺς κύκλους τῆς Δ. Γερμανίας. Καὶ πάλι, ἡ περίπτωση ΧΡΙΚΕ, εἶναι ΜΙΑ ἀπὸ τις προσπάθειες διείσδυσης καὶ ἐπηρεασμοῦ τῶν ἐλληνικῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

Θὰ πρέπει, ἴσως, ἐδῶ, νὰ γυρίσουμε μερικὰ χρόνια πίσω, στὴν πρώτη προσπάθεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ νεοφασισμού (καὶ εἰδικότερα τοῦ γερμανικοῦ) νὰ εἰσχωρήσει στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ 1957, ὁ φασισμὸς ἀναβιώνει στὴν Εὐρώπῃ καὶ βασικά στὴ Δυτ. Γερμανία. Δυὸ χρόνια ἀργότερα θὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία του, μὲ ὁργανωμένες ἐνέργειες (καὶ Ε.Δ.Ω.) ποὺ δείχνουν τὴν ὑπαρξὴ «γενικοῦ ἀρχηγείου». (Δὲν εἶναι, βέβαια, περιέργω, ποὺ τὴν ἴδια ἀκριβῶς χρονιά ἀρχίζει ἡ δραστηριοποίησις καὶ τῆς ἐπίσημης ἀλλὰ καὶ τῆς «ἡμιεπίσημης» ἀμερικανικῆς πλευρᾶς. Π.χ. τὸ 1957 ἐγκαινιάσθηκε ἓνα «πρόγραμμα τεχνικῆς βοήθειας» τῶν ΗΠΑ πρὸς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας (ὅχι καὶ τόσο σύμφωνο μὲ τοὺς νόμους καὶ τὸ Σύνταγμα), ποὺ οὐσιαστικὰ σήμαινε ὑπαγωγὴ τους στοὺς ἀμερικανικοὺς ἐγκέφαλους).

Στὴ Δυτ. Γερμανία ὁ νεοναζισμὸς πρωτοφάνηκε τὸ 1947, πρὶν περάσουν δυὸ χρόνια ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου! Οἱ διακηρύξεις τῶν συμφωνιῶν τοῦ Πότσταμ («ὁ γερμανικὸς милитаризмς καὶ ὁ ναζισμὸς θὰ ἐξαλειφθοῦν καὶ οἱ Σύμμαχοι θὰ πάρουν ἀπὸ κοῖνου, τώρα καὶ στὸ μέλλον, ὅλα τὰ ἄλλα μέτρα ποὺ θὰ κριθοῦν ἀπαραίτητα γιὰ νὰ μὴ μπορέσει ἡ Γερμανία νὰ ξαναγίνει ἀπειλὴ γιὰ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς καὶ γιὰ τὴν εἰρήνῃ τοῦ κόσμου») καὶ οἱ συγγετὲς προβλέψεις μερικῶν Γερμάνων πολιτικῶν ἡγετῶν («χωρὶς τὸ ξεχαρδά-

λωμα των ιδιωτών μονοπωλίων δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί καμιά διεθνής συνεννόηση», τόνιζε ο Μπράντ) πήγαν περίπατο, με την έναρξη του «ψυχρού πολέμου». Το θερμοκήπιο του φασισμού λειτουργεί, πάλι, κανονικά. Στην ουσία, άλλωστε, η άλυσίδα (από το χιτλερικό φασισμό στο νεοφασισμό) δεν έσπασε ποτέ: αρκετές μυστικές οργανώσεις γεννήθηκαν συγχρόνως με το γκρέμισμα του ναζισμού, ενώ χιτλερικοί χρησιμοποιήθηκαν σε ήγετικά πόστα από τότε...

Το 1963, δυο μήνες πριν δολοφονηθεί ο Γρηγόρης Λαμπράκης, φθάνουν στην Αθήνα δυο διενθείς προσωπικότητες του νεοφασισμού και στενοί, φυσικά, συνεργάτες:

● Ο Αμερικανός Σέρμαν Μίλλερ, στρατιωτικός σύμβουλος της Κού-Κλουξ-Κλάν, μέλος πολλών ευρωπαϊκών φασιστικών οργανώσεων, υπεύθυνος (ίσως λόγω ηλικίας: ήταν, τότε, 38 ετών) για την οργάνωση των φασιστικών νεολαίων στην Ευρώπη και – φυσικά – συνεργάτης της ΣΙΑ.

● Ο συνταγματάρχης των χιτλερικών Ές - Ές Ζίγκφριντ Τσόγκλμαν, άλλοτε δεξί χέρι του δήμιου της Πράγας Χάιντριχ και βουλευτής πιά στο Μπούντεσταγκ!

Σκοπός: η αναδιοργάνωση της νεολαίας της Δεξιάς και των παρακρατικών οργανώσεων – έτσι γράφτηκε τότε.

Ο Μίλλερ είχε έρθει για πρώτη φορά το 1960. Ήρθε και το 1961, λίγο πριν από τις εκλογές. Ή τότε άφιξή του συμπίπτει με την προσπάθεια που έγινε να δημιουργηθεί μιá ενιαία «Εθνική Νεολαία» με κορμό το «Σώμα Έλπιδοφόρων Νέων» (ΣΕΝ). Ή προσπάθεια αποτυγχάνει (ίσως γιατί η ΕΚΟΦ ήθελε να διατηρήσει την αυτονομία της) αλλά δίνεται η ευκαιρία στον βουλευτή Νίκο Φαρμάκη, που δεν κρύβει τις φιλοφασιστικές τάσεις του, να προβληθεί σαν «αρχηγός» της νεολαίας.

Σήμερα, 13 χρόνια μετά, ένας «χριστι-

ΣΤΗΝ κυπριακή Βουλή, καταγγέλλθηκε πρόσφατα, ότι βουλευτής του Ένιαίου Κόμματος του κ. Κληρίδη, ζήτησε από τον εκεί Γερμανό πρεσβευτή χρηματική δότηση (100.000 λίρες) για ενίσχυση του εκλογικού αγώνα, ο οποίος έχει διπλό στόχο:

● Την ήττα και κατά συνέπεια τον παραμερισμό του Μακάριου.

● Την «προσέγγιση» της Κύπρου στην Ευρώπη!

ΤΟ σημειώνουμε για την ιστορία.

ανοδημοκράτης - φασίστας» διεθνούς επιπέδου, έρχεται να οργανώσει τους νεοχουντικούς σε «νόμιμα πλαίσια» – ο Φράντς Γιόζεφ Στράους, άλλοτε υπουργός Άμυνας (έπ' Αντενάουερ) και Οικονομικών (έπ' Κίζιντζερ) και σήμερα πρόεδρος της Χριστιανοκοινωνικής Ένωσης (CSU). (Πρόκειται για το ένα από τα δύο χριστιανικά κόμματα της Δ. Γερμανίας που συνεργάζονται στενά και αποτελούν στο Μπούντεσταγκ ενιαία κοινοβουλευτική ομάδα. Το άλλο είναι η Χριστιανοδημοκρατική Ένωση (CDU). Ή διαφορά τους είναι κατ' αρχήν γεωγραφική: το CSU, του Στράους, δρα στη Βαυαρία, το CDU σ' όλη την υπόλοιπη Δ. Γερμανία. Και τα δυο μαζί αποτελούνε κάτι αντίστοιχο με την ιταλική Χριστιανοδημοκρατική παράταξη – με την οποία συνεργάζονται – και από τον πόλεμο μέχρι το 1969 κρατούσαν σταθερά την εξουσία).

Το κόμμα του Στράους δεν αποτελεί μόνο τη «δεξιά πτέρυγα» των Χριστιανοδημοκρατών. Συνεργάζεται κι έχει πολλά «κοινά σημεία» με το Έθνοσοσιαλιστικό Κόμμα της Δ. Γερμανίας (Έν - Πέ - Ντέ), το πιο σημαντικό νεοναζιστικό κόμμα της χώρας, που δημιουργήθηκε το 1964 από άμεσα χιτλερικά κατάλοιπα. Καθώς και οι νεοναζί, μάλιστα, άρχίζουν να εγκαταλείπουν τον εξάλλο εθνικισμό και να

προσεγγίζουν τις «ευρωπαϊκές» θέσεις, ή «ταυτότης απόψεων» γίνεται πιο ουσιαστική κι οι νεοναζί δεν κρύβουν τίς... ελπίδες που τρέφουν στο πρόσωπο του Στράους. Το παρακάτω απόσπασμα της εφημερίδας των νεοναζιστών «Ντούτσε Ναχρίχτεν» (1-1-70) είναι χαρακτηριστικό:

«Είναι ο άνθρωπος (Σ.Σ.: ο Στράους) που την ώρα της αλλαγής, θα μπορέσει να μαζέψει γύρω του όλους όσους θέλουν μιá δυνατή Γερμανία κι έχουν κηρύξει τον πόλεμο στην πολιτική της παραίτησης και της διάλυσης του Βίλλυ Μπράντ. Πολλοί βλέπουν στο πρόσωπό του τον φυσικό άρχηγό της δεξιάς αντιπολίτευσης(...) τον άνθρωπο που θα ξαναφέρει τις Ένώσεις στην εξουσία, τον άνθρωπο που θα ξαναχτίσει μιá νέα και πιο μεγάλη Γερμανία».

Και κάτι ακόμα: ο Στράους και ο Τσόγκλμαν συνεργάζονται σήμερα! Ο παλιός «φίλος της Ελλάδος», ίδρυσε το 1970 την «Εθνικο - φιλελεύθερη Δράση» (που αργότερα μετονομάστηκε «Γερμανική Ένωση») προσπαθώντας να μπει πολιτικά στο χώρο ανάμεσα Έν - Πέ - Ντέ και Χριστιανικών Ένώσεων. Δεν τα πολυκατάφερε, ξαναβγήκε βουλευτής με τους Χριστιανοδημοκράτες και διαλύοντας τη «Γ.Ε.» άφησε τους οπαδούς του ελεύθερους να μπουνε «σε μιá από τις δυο χριστιανοδημοκρατικές οργανώσεις».

Ο Στράους, στη διάρκεια της δικτατορίας στάθηκε ανεπιφύλακτα στο πλευρό «των συνταγματάρχων» κι η εφημερίδα του («Ταχυδρόμος» της Βαυαρίας) ήταν ένα πραγματικό φερέφωνο της χούντας.

Ταξίδεψε στην Ελλάδα αρκετές φορές, είχε σχέσεις με τον Μακαρέζο και κάποια όχι μικρά οικονομικά συμφέροντα. Με τη μεταπολίτευση, ο Στράους δεν έχασε τους φίλους του: ήρθε στην Αθήνα – ενώ δικάζονταν οι αρχιπραξικοπηματίες – και (όπως τότε γράφτηκε) «μεσολάβησε» γι' αυτούς. (Είχε συναντηθεί και με τον Κ. Καραμανλή).

΄Από τη συνάντηση των Ευρωπαίων Χριστιανοδημοκρατών.

Στην άριστη φωτογραφία: Π. Μανωλόπουλος, Α. Ματθαίου, Λεων. Πόθας και Φ. Γούρας. Στά δεξιά: Λοιποί...Ευρωπαίοι.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Zum Thema „Menschenrechte“ sprach der Landesvorsitzende der JU, Otto Wleschen, am Mittwochabend in der Klosterbrauerei Seitz. Unser Bild zeigt von links nach rechts: Bezirksratsvi-

zepräsident Wastl Schenk, MdL Dr. Gerd Merkl, Otto Wleschen und MdB Dr. Fritz Zimmermann. Daneben eine Delegation der Hellenischen Christlichen Demokratischen Partei mit dem

Vorsitzenden Dr. Fotios Gouras, die auf dem Weg zum Europatag der JU in Nürnberg in Kelheim der Versammlung beiwohnten.

Aufnahme: spa

Τώρα, ανέλαβε να οργανώσει «Χριστιανοδημοκρατικά» κόμματα στην Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία, εφαρμόζοντας, ίσως, στην πράξη την άποψη - θεωρία που πριν δέκα χρόνια έγραψε:

«Ο ελεύθερος κόσμος έχει ανάγκη της συνεργασίας της Γερμανίας, για την προστασία του, για την υπεράσπιση της ελευθερίας του από την απειλή του ανατολικού ολοκληρωτισμού». (Από το βιβλίο του Στράους «Ένθους φουερ Έουρόπα», Στουτγάρδη 1966).

Με ανερχόμενη καθημερινά επιρροή, ο Στράους (άμεσώτερος εκπρόσωπος των μεγαλύτερων γερμανικών διομηχανικών καρτέλ - της πολεμικής παραγωγής ιδιαίτερα) έχει χαρακτηριστεί από τον αγγλικό τύπο, «ο πιο επικίνδυνος άνθρωπος της Εύρώπης».

Ελέγχοντας έκλογικά το 50% (περίπου) των ψήφων της Νοτιοδυτικής, όνειρεύεται μια γερμανική εξωτερική πολιτική που πάνω απ' όλα θα εκφράζει τη φιλοφασιστική φιλοσοφία του. Κι είναι αποφασισμένος για όλα:

«Θα ξεκαθαρίσω όποιον θελήσει να μ' εμποδίσει να πάρω την εξουσία... Θέλω να επιτύχω ελευθερία, δικαιοσύνη και ευημερία για τον γερμανικό λαό. Ακόμα και με το πολυβόλο αν χρειαστεί!» («Ντέερ Σπίζγκελ», 2-11-66).

Πρώτος στόχος του, είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το 1978 πρόκειται να γίνουν

Στις 10 του Μάη 1974 ένας γερμανός ο Γκύντερ Βάλραφ άλυσόδεθηκε στο Σύνταγμα σ' ένδειξη διαμαρτυρίας κατά του φασιστικού καθεστώτος. Τον βασάνισαν και τον έστειλαν στον Κορυδαλλό για 14 μήνες. Βγήκε, δυο μήνες μετά, με την «άλλαγή του Ιουλίου».

Τότε, η έφημερίδα του Στράους τον ειρωνεύτηκε και σχεδόν υπερθεμάτισε για το ξύλο που έφαγε.

Δυο χρόνια μετά ο Βάλραφ πήρε την εκδίκηση του: παρουσιάστηκε στον Σπινόλα σαν άνθρωπος του Στράους και κατάφερε να ξεσκαπάσει το βρώμικο παιχνίδι και των δύο!

Και τα δυο αυτά περιστατικά περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Βάλραφ που πρόσφατα κυκλοφόρησε στη Γερμανία και για το οποίο γράφει ο Χάιντς Ρίχτερ στη σελίδα 49.

έκλογες για το Κοινοβούλιο της Εύρώπης. Ο Στράους θέλει εκφραστές του Χριστιανοδημοκρατισμού του απ' όλη την Εύρωπη μέσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ίσως γιατί αποβλέπει στον μερικό έλεγχο του.

Αρχίζει, λοιπόν, έναν κύκλο επαφών, σ' όλη την Εύρωπη, σε επίπεδο ήγετων της... «νομιμόφρονος Δεξιάς», προκειμένου στελέχη της να γίνουν φορείς του Χριστιανοδημοκρατισμού του. Αποτυγχάνει. Η Ευρωπαϊκή Δεξιά τον θεωρεί φασίστα - και τον φοβάται.

● Ειδικά οι περι τον Καραμανλή στην Ελλάδα και τον Φανφάνι στην Ιταλία, αρνούνται κάθε είδους διάλογο ή συναλλαγή μαζί του.

Με τη σειρά του ο Στράους δηλώνει ότι... «δεν τούς έχει καμμία απολύτως έμπιστοσύνη»!

Οι Αμερικάνοι και τα μεγάλα πολυεθνικά ιδρύματα τον βοηθάνε στην προώθηση της δημιουργίας και - ακόλουθα - της ένωσης μιάς σειράς νέων ευρωπαϊκών Χριστιανοδημοκρατικών κομμάτων που θα αποτελούνται από νεοφασιστικά στοιχεία του ευρωπαϊκού χώρου.

Έτσι στο πρόσφατο συνέδριο του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος του Στράους στη Νυρεμβέργη παραβρέθηκαν:

● Ισπανοί φαλαγγίτες (επίλεγμένοι για τη δημιουργία Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος στην Ισπανία).

● Πορτογάλοι φασίστες (επίλεγμένοι για το υπό ίδρυση Πορτογαλικό Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα).

● Νεοταξίτες της Ιταλίας.

● Οι Έλληνες χουντικοί «ύπουργοί» Π. Μανωλόπουλος, Α. Ματθαίου και οι Φώτης Γούρας, Λεωνίδα Πόθας, ήγρετικά στελέχη του ΧΡΙΚΕ.

Μετά το συνέδριο, ακολουθούν ιδιαίτερες συνομιλίες των τριών (Μανωλόπουλος, Ματθαίου, Γούρας) με τον Στράους και:

Κράτος και παρακράτος

ΕΝΑΣ παρακρατικός μέ... πατέντα, ο Γ. Λεονάρδος, έγινε ξαφνικά το «πρόσωπο της ημέρας». Οι «άποκαλύψεις του» αναφέρονταν:

1. Στην «υπόθεση Παναγούλη».
2. Στη δράση του παρακράτους.
3. Στην «υπόθεση Λαμπράκη».

ΑΣ αρχίσουμε από την τελευταία: ο Λεονάρδος μίλησε για σχέδιο επίθεσης κατά του Λαμπράκη ΣΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ με φορητό, που ματαιώθηκε την τελευταία στιγμή. Στην τελευταία έρευνα για την «υπόθεση Λαμπράκη» σημειώναμε:

Από τη στιγμή που πάτησε το πόδι του στο ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ τον περίμενε ο θάνατος...

ΔΕΝ είναι ένα «σημείο εκκινήσεως» για μια (όχι δημοσιογραφική, βέβαια) έρευνα της υπόθεσης; Πρέπει να περιμένουμε την... παραγραφή του αδικήματος, για να μάθουμε ΟΛΗ την αλήθεια γύρω από το θάνατο του ειρηνιστή δουλευτή;

ΓΙΑ τις άλλες δύο υποθέσεις ή δικαστική έρευνα συνεχίζεται - ως τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές - και όπωσδήποτε θα υπάρξει κάποια συνέχεια με τις αλληλέγγυες μηνύσεις. Δεν θα τις σχολιάσουμε. Δεν μπορούμε, όμως, να μην επισημάνουμε ένα βασικό σημείο:

● Ότι από τις 21/5 υπήρχε στα χέρια των δικαστικών αρχών μια μαγνητοταινία με όλα όσα ισχυριζόταν ο Λεονάρδος, μια ένορκος κατάθεση του δικηγόρου Χρ. Ροκόφυλλου και (από τις 24/5) ένα αναλυτικό υπόμνημα.

● Ποιός αρμόδιος μπορεί υπεύθυνα και

καθαρά να μάς πει τί ΑΚΡΙΒΩΣ έγινε, από πλευράς Αρχών, στον 1/2 μήνα περίπου που μεσολάβησε από τότε μέχρι την εμφάνισή, στο προσκήνιο, του Λεονάρδου;

000 ΠΕΡΑ από αυτό το συγκεκριμένο γεγονός των «άποκαλύψεων Λεονάρδου», υπάρχει το γενικότερο θέμα της όλο και μεγαλύτερης (άλλα και επικίνδυνης) δραστηριότητας των «πάσης φύσεως» φασιστικών στοιχείων από τη μία μεριά, και του τρόπου αντιμετώπισης (από πλευράς υπεύθυνης) από την άλλη. Καλένας τρομοκράτης δεν πιάστηκε. Και πώς να πιαστεί; Όταν αστυνομικός διευθυντής (στη δίκη του «Ριζοσπάστη») θεθαίνει ενόρκως ότι «δεν υπάρχει Νέα Τάξη»; Όταν ένας ύφυπουργός, προσπαθεί να πείσει ότι δεν υπάρχουν «σοβαροί παρακρατικοί», φέρνοντας παράδειγμα την... Ιταλία - και ξεχνώντας ΠΩΣ άρχισε εκεί να τρέχει το αίμα; Όταν ένας ύφυργός υποστηρίζει στη Βουλή, χωρίς διάθεση χιούμορ, ότι... δεν υπάρχουν παρακρατικοί; Ή μήπως πρέπει να κοιμόμαστε ήσυχοι γιατί η Γενική Ασφάλεια Αθηνών

Το «ΑΝΤΙ» εξακολουθεί να επισημαίνει «προς πάσαν κατεύθυνση» ότι δυο μεγάλης σημασίας στοιχεία για την «υπόθεση Παναγούλη» είναι η ιστορία του «αίχμαλώτου» και η ανεύρεση του πορτοφολιού του αξέχαστου Άλέκου. Δεν θα μείνουν έτσι. Άλλα και δεν θα βγούν, σαν «ένδειξεις». Θα υπάρχουν αποδείξεις - ίσως πολύ γρήγορα...

βρίσκεται στα χέρια του... Γουρνιά;

ΑΛΛΩΣΤΕ υπάρχει και η προϊστορία. Ή πολύ πρόσφατη. Δεκατρία χρόνια πριν, όταν δολοφονήθηκε ο Λαμπράκης, τα πιο υπεύθυνα χείλη έσπευσαν να δηλώσουν: «Δεν υπάρχουν παρακρατικές οργανώσεις». Και η πιο σοβαρή κυβερνητική έφημερίδα («Καθημερινή») έγραφε σε τίτλο, στις 25-6-63: «προκαλείται η Ε.Κ. να ονομάσει μίαν παρακρατικήν οργάνωσιν, άλλως θα στηλιτευθή ως συκοφάντης»!.. Κι όχι μόνο αυτό. Μέλη παρακρατικών οργανώσεων (της «Οργανώσεως Έλπιδοφόρων Νέων» π.χ.) παίρνουν μέρος στον ΕΠΙΣΗΜΟ έορτασμό της 25ης Μαρτίου (1963) με παρέλαση μπρός από τον Άγνωστο! Και το άποκορύφωμα: ένα μήνα μετά, στις 17/4/63, το ύπουργείο Έσωτερικών (Γ. Ράλλης) ανακοίνωσε ότι το ΣΕΝ «υπεβλήθη εις τας κατά νόμον διατυπώσεις δια το κανονικόν της λειτουργίας του και ήρχισε περιλαμβανόμενον εις τα επίσημα προγράμματα τελετών και παρελάσεων, αρχής γενομένης από της 25ης Μαρτίου, τοῦτο δὲ συνεχίζεται και θα συνεχίζεται και εις το μέλλον».

ΜΑ, ούτε η ίδια... Κυβέρνηση δεν είχε μέλλον! Και μετά την πτώση της, ακολούθησε η διάλυση ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ παρακρατικών οργανώσεων (το 1/10 περίπου) επί κυβερνήσεων Κέντρου και «άποστατών». Άνάμεσά τους ήταν και η οργάνωση των «Έλπιδοφόρων», που διαλύθηκε με την υπ' αριθμ. 18457/64 απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών, ύστερα από εισήγηση του Ύπουργού Δημ. Τάξεως Ι. Τούμπα...

ΔΕΝ ξέρουμε τελικά τί θα βγει από τις «άποκαλύψεις Λεονάρδου». Τουλάχιστον, κούνησε λίγο τα νερά...

Μεθοδεύεται ή τακτική και αποφασίζεται ή οργάνωση συνέδριου στην Αθήνα για τον έρχόμενο Οκτώβρη! Η στρατολόγηση των μελών θα γίνει μεταξύ των στοιχείων της δυσαρεστημένης Καραμανλικής δεξιάς, των παρακρατικών δεξιών ομάδων, των χουντικών και των βασιλοφρόνων.

"Όλα αυτά, έδωσαν την ευκαιρία στον Βίλλυ Μπράντ να κατηγορήσει ευθέως στη γερμανική Βουλή (ένα μήνα μετά) τον Στράους ότι δραματίζεται μια φασιστική Εύρώπη με Ισπανούς φαναγίτες, Πορτογάλους «Σπινολικούς» και Έλληνες χουντικούς...

Το Έλληνικό Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα (ΧΡΗΚΕ) είναι λοιπόν, μιά... πραγματικότητα. Με γραφεία, με καταστατικό, με διακήρυξη προς τον ελληνικό λαό. Ακόμα με τοπικές, επαρχιακές, νομαρχιακές επιτροπές (σύνδεσμοι) και Διοικούσα Επιτροπή (σύνδεσμο χώρας). Και κυρίως με αίσιοδοξία: με τη βεβαιότητα ότι «στο τέλος της δικής μας γενιάς, δεν πρέπει να υπάρχει πιά κομμουνισμός» (Στράους,

ανοδημοκρατικού Κόμματος του Στράους από τον καιρό που ήταν φοιτητής στη Γερμανία! Υπεύθυνος νεολαίας, είναι ο Λεωνίδας Πόθας.

Το ΧΡΗΚΕ περιμένει στα γραφεία του (Ακαδημίας 88, γ' όροφος) όσους θέλουν «να θεμελιώσουν με την Χριστιανοδημοκρατία το μέλλον της Ελλάδος στην Εύρώπη και στον Κόσμο, σε μιά «ένωμένη Εύρώπη με όμοσπονδιακή διάρθρωση» και (έτσι) «πιό αξιόλογο αλλά και αξιοσέβαστο σύμμαχο των Ήνωμένων Πολιτειών της Αμερικής».

Τελειώνω, με μιά εξήγηση: δεν δρῆκα πουθενά τον αριθμό τηλεφώνων του ΧΡΗΚΕ. Έλπιζω να μην αποτελέσει αυτό άφορμη για δηλώσεις «περι άνυπαρξίας» του καινούργιου κόμματος...

Και προλαβαίνω μιά άπορία σας ποι' είναι και δική μου: γιατί ένας Στράους ν' ασχολείται με τό... ΧΡΗΚΕ; Ίσως ή άπάν

τηση υπάρχει σε μιά φράση της συνέντευξης του Π. Μανωλόπουλου: «Μετά την μετακίνησιν του κ. Καραμανλή προς τον χώρον του Κέντρου, ο χώρος της Δεξιάς (ΣΣ: διάβαζε φασιστικής) παρατάξεως έμεινε άκεφαλος. Ο Γ. Παπαδόπουλος κατακτά συνεχώς έδαφος εις τον χώρον αυτόν και σήμερα θεωρείται το ΠΡΩΤΟ νούμερο εις τον πίνακα των έθνικοφρόνων ήγετων».

Για το ρεπορτάζ αυτό περί γερμανικού νεοφασισμού χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία και από τα βιβλία:

● «Ο νεοφασισμός στην Ελλάδα», του Γκιουζέππε Γκάντι, έκδ. «Νέα Σύνορα», Αθήνα 1975. (Μετάφραση: Μπέττυ Βακαλοπούλου-Τζουλιάνο)

● «Υπόθεση Λαμπράκη», του Γιάννη Βούλτεψη, έκδ. «ΜΕΔΑ», Αθήνα, 1966.

● «Παρακρατικές Οργανώσεις και 21η Απριλίου» του Αντρέα Λεντάκη, έκδ. «Καστανιώτη», Αθήνα, 1975.

Οί χουντικοί ξανάρχονται

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ Π. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ

Ο Φράντς Γιόζεφ Στράους με την τραγουδίστρια Έφη Σπανού στο «Κάθο Ντόρο» όπου γλέντησε και τά 'σπασε ο χριστιανοδημοκρατίας ήγέτης (φωτογρ. Σπίγκελ)

στην Ντέρ Κουριέρ», 9-3-65) και ότι σ' αυτή τη μακάρια χώρα όλα έρχονται και παρέρχονται πλὴν της (όποιασδήποτε) Δεξιάς, έχει προβλέψει με το Καταστατικό της τη συμμετοχή σε διάφορα όργανα του Κόμματος (Έθνικό και Έκτελεστικό Προεδρείο, Έκτελεστική Επιτροπή κ.ά.) «του προέδρου και αντιπροέδρου της Βουλής, εάν άνήκουν εις τὸ ΧΡΗΚΕ»!! (ΣΣ: σ' άλλο σημείο το «εάν»... έχει λησμονηθεί...).

Επικεφαλής του κόμματος φέρεται ο πολιτικός μηχανικός Φώτης Γούρας, που είναι και μέλος του... Γερμανικού Χρυσ

ΕΡ.: Κύριε Μανωλόπουλε, από το 1960, νομίζω, έχετε μιά έντονη παρουσία στον πολιτικό χώρο της Δεξιάς. Πρόσφατα τὸ δνομά σας αναφέρθηκε πάλι στον ήμερήσιο τύπο. Πρίν αναφερθούμε όμως στο παρελθόν θα ήθελα να διευκρινίσουμε ένα σημείο: εξακολουθείτε και σήμερα να ήγείσθε της πολιτικής ομάδας που δημιουργήθηκε κατά τη Δικτατορία;

ΑΠ.: Νομίζω ότι περισσότερον είμαι εκπρόσωπος μιάς πολιτικής θέσεως και ολιγώτερον ήγέτης μιάς ομάδος. Έκπροσωπώ την νοοτροπία της γενεάς του μεταπολέμου που ζητά αλλαγήν μέσα εις τὰ πλαίσια των έθνικων παραδόσεων και συμμετοχήν διαχειρίσεως μέσα εις τὰ πλαίσια μιάς άξιοκρατικής αναδείξεως. Ζητούμεν κοινωνικήν δικαιοσύνην ως άπαραίτητον προϋπόθεσιν άξιοποίησεως του δυναμισμού του Έθνους και πιστεύομεν ότι ή Έθνική Άνεξαρτησία είναι βασικός παράγων διά την άσκησιν μιάς άξιοπρεπούς Έξωτερικής Έλληνικής Πολιτικής.

ΕΡ.: Μπορεί να άσκηθεί μιά τέτοια πολιτική όταν ή Ελλάδα είναι δορυφόρος των ξένων;

ΑΠ.: Πληγώνεται ο Έθνικός έγωισμός μας όταν άκούμε ότι ή Έλλάς είναι δορυφόρος άλλης χώρας. Δεν δεχόμεθα ότι ή βοήθεια που ξεκίνησε με τὸ σχέδιο Μάρσαλ άποτελεί δεσμευτικήν πηγήν άλλοτριώσεώς μας. Η βοήθεια δεν έξυπηρέτησε μόνον την Έλλάδα αλλά κυρίως και την Αμερική, τὰ σύνορα της οποίας είναι τὰ σύνορα του Έλευθέρου Κόσμου κι ή Έλλάς με την Νίκην της τότε τα διησφάλισεν. Άς μήν τὸ ξεχνούν αυτό οὔτε οί Αμερικάνοι οὔτε οί Έλληνες φιλοαμερικάνοι.

ΕΡ.: Θα ήθελα, τώρα, να έρχόμαστε στην έποχή που ήσαστε άρχηγός της ΕΡΕΝ και είδικότερα θέλω να μού μιλήσετε για τὰ «Πούλμαν της Αλήθειας», που θεωρούνται δική σας έμπνευση.

ΑΠ.: Τὰ «Πούλμαν της Αλήθειας» έδημιουργήθησαν τὸ 1965 από τὰ στελέχη της ΕΡΕΝ άμέσως μετά τὰ Ιουλιανά. Τυπικά άποσκοπούσαν εις την άσκησιν κομματικής προπαγάνδας, οὔσιαστικά όμως ανέλαβαν την έξωκοινοβουλευτικήν παρουσίαν του κόμματος εις μίαν έποχήν που οὔδεις βουλευτής της ετόλμα να έμφανισθί ένώπιον του Λαού.

ΕΡ.: Είχατε καμμία όδηγία για τὸ περιεχόμενο των όμιλίων;

ΑΠ.: Ασφαλώς. Δεν άυτοσχεδιάζαμε.

ΕΡ.: Δηλαδή;

ΑΠ.: Η κυριωτέρα ήταν να δικαιολογήσουμε την άναγκαιότητα της Βασιλικής πρωτοβουλίας ένώπιον του Έθνικόφρονος Λαού.

ΕΡ.: Που σήμερα άποτελεί τὴ «σιωπηράν πλειοψηφίαν»;

ΑΠ.: Σήμερα άλλαξαν τὰ πράγματα. Η σιωπηρά πλειοψηφία εις την όποιαν αναφέρθηκε ο Υπουργός της σημερινής Κυβερνήσεως ήταν πάντα άφωνη και άλαλη. Η «πλειοψηφία» που ώμίλει τότε και που σήμερα θα μπορούσε να όμιλήση είναι μία δυναμική μειοψηφία που δεν άκολουθεί όμως τὸν κ. Υπουργόν από πολύ καιρό. Τὸν εγκατέλειψε από τότε που ο κ. Καραμανλής εγκατέλειψε τις θέσεις και τις άρχές που έκαναν τούς Έθνικόφρονες να τὸν ψηφίζουν.

ΕΡ.: Γίνετε άντικαραμανλικός δηλαδή;

ΑΠ.: Ο Καραμανλής έγινε άντικαραμανλικός. Αὐτός άλλαξε, έμεις παραμένουμε φανατικά προσκολλημένοι εις τις άρχές μας.

ΕΡ.: Με τὸ «έμεις», τί έννοείτε;

ΑΠ.: Έννοώ όλους εκείνους που όπως κι εγώ δεν καταφέραμε να συγχωρήσουμε διατί δεν λησμονούμε. Δεν λησμονούμε οὔτε τὸ '44 οὔτε τὸ '46-'49. Δεν συμβιβαζόμεθα. Άρνούμεθα να συνομιλήσουμε με τὸ ΚΚΕ όσον αυτό άρνείται να άποκηρύξη τὰ έγκλήματά του. Άρνούμεθα την συνύπαρξιν με τὸ ΚΚΕ έξωτ. όσον αυτό έπιμένει εις την άποψιν της διαίας άνατροπής του καθεστώτος.

ΕΡ.: *Επιμένει;*

ΑΠ.: Βεβαίως. *Εδιάβασα προσφάτως εις την έκδοσίν του «Κομμουνιστική Έπιθεώρησις»* Άλφιλης 1967 σελ. 21: «οί θέσεις του κόμματός μας για τις μορφές πάλης καθορίζονται στο πρόγραμμά του με τον επόμενο τρόπο. Για την πραγματοποίηση των επαναστατικών μετασχηματισμών το ΚΚΕ θα πρέπει να είναι το ίδιο έτοιμο και να προετοιμάσει την εργατική τάξη και το λαό για την χρησιμοποίηση κάθε μορφής πάλης, ειρηνικής ή μη ειρηνικής, ανάλογα με τη στάση των αντιδραστικών δυνάμεων, και να είναι σε θέση να περνά εγκαίρως από μία μορφή εις την άλλη» (Τό 9ο Συνέδριο του ΚΚΕ, σελ. 173), και εν συνεχεία εις την ιδίαν έκδοσιν, σελίς 25: «Η εργατική τάξη, φορέας της σοσιαλιστικής πάλης, στηριγμένη στην παραπάνω συμμαχία, δημιουργεί το δικό της κράτος – το κράτος της δικτατορίας του προλεταριάτου» διαλύει έτσι κάθε χίμαιραν διά δυνατότητα έμφανίσεως δευτέρου Κόμματος και ύπαρξεως αντιπολιτεύσεως.

ΕΡ.: *Παραμένετε φανατικός δεξιός, βλέπω;*

ΑΠ.: Άφου ό κ. Ήλιου έγινε δεξιός μπορώ έγω να αλλάξω;

ΕΡ.: *Και φανατικός αντικομμουνιστής;*

ΑΠ.: Όσον αφορά το ΚΚΕ έξ., ναι.

ΕΡ.: *Ός προς το ΚΚΕ έσ. και την ΕΔΑ;*

ΑΠ.: Όσον αφορά το ΚΚΕ έσ. και την ΕΔΑ. δεν δέχομαι την ιδεολογία τους αλλά σέβομαι την πολιτική τους θέση ως προς το «δημοκρατικό πέραςμα στο σοσιαλισμό», την πίστην τους στον πολυκομματισμόν και την εθνικήν ανεξαρτησίαν. Είναι πολύ αξιοπρόσεκτη ή αναφορά τους και ή θέσις τους απέναντι εις τις δύο υπερδυνάμεις και ή αποστροφή τους από οποιαδήποτε έξαρτησιν της Έλλάδος, ανατολικήν ή δυτικήν.

ΕΡ.: *Είπατε εθνική ανεξαρτησία, άλλ' αυτή είναι ή θέση του Άνδρέα. Ποιά είναι ή γνώμη σας γι' αυτόν και το κόμμα του;*

ΑΠ.: Δεν θέλω να μιλήσω διά το πρόσωπον, θέλω όμως να διατυπώσω εις το σημείον αυτό την γνώμην ότι το ΠΑΣΟΚ δεν αποτελεί Κόμμα αλλά μίαν αυστηράν προσωπαγή πολιτικήν ομάδα, ή οποία θα διαλυθί άμα χάση τον άρχηγόν της. Άνεξάρτητα από αυτό πιστεύω ότι εις την Έλλάδα χρειάζονται πολλά χρόνια να περάσουν διά να αποτελέση ό σοσιαλισμός την ζύμην διά την δημιουργίαν πραγματικού σοσιαλιστικού κόμματος. Καί τούτο διά δύο λόγους: Πρώτον διότι εις την Έλλάδα δεν υπάρχουν οργανωμένα εργατικά συνδικατά με προλεταριακήν συνείδησιν και επαναστατικήν πίστιν, το δε συνεταιριστικόν άγροτικόν κίνημα είναι ύποτυπώδες, με αποτέλεσμα το σοσιαλιστικόν κίνημα να στερηται του αναγκαίου πλαισίου και υποβάθρου εντός του οποίου, και επί του οποίου, θα ήδύνατο να αναπτύξη την οργανωτικήν του δομήν. Δεύτερον, εις την Έλλάδα είναι δύσκολον να αναπτυχθή σοβαρόν σοσιαλιστικόν κόμμα διότι υπάρχει – προσηγθεν – ίσχυρόν κομμουνι-

στικόν κίνημα. Το έπιχείρημα τούτο ανέπτυξε σε μένα προσωπικώς ό Γεώργιος Παπανδρέου τό 1960 εις την συνάντησίν μας εις την Βουλήν, όπου είχα μεταβή ως συνδικαλιστής διά να τόν ενημερώσω επί φοιτητικών προβλημάτων.

ΕΡ.: *Τότε το ΠΑΣΟΚ δεν είναι σοσιαλιστικό κόμμα;*

ΑΠ.: Όχι είναι προσωπική υπόθεσις του Άνδρέα και εκείνων που τόν ακολουθούν.

ΕΡ.: *Άς έρθουμε τώρα σ' ένα άλλο θέμα. Υπάρχει χριστιανοδημοκρατικό κόμμα στην Έλλάδα και τί σχέση έχετε εσείς;*

ΑΠ.: Από όσα γνωρίζω, υπάρχει μία σοβαρά προσπάθεια δημιουργίας χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, επί κεφαλής της οποίας είναι ό κ. Γούρας. Το θεωρώ και αναγκαίον και έφικτόν. Άναγκαίον, διότι χρειάζεται εις τόν τόπον μας ένα κόμμα που να εκφράζη τις άρχές της ευρωπαϊκής χριστιανοδημοκρατίας προσαρμοσμένες εις τά ελληνικά πολιτικά δεδομένα, εν όψει μάλιστα της συνδέσεώς μας εις την Ευρώπην. Έφικτόν, διότι αυτή την στιγμήν υπάρχει ένα σοβαρό τμήμα του λαού, άνω του 30%, το όποιον δεν εκφράζεται από τήν Βουλή εθνικόφρονα κόμματα και το όποιον ζητά κομματικήν στέγην. Το χριστιανοδημοκρατικόν κόμμα είναι ή ένδεδειγμένη λύσις και νομίζω ότι θα την δεχθή.

ΕΡ.: *Είπατε 30%. Από ποιους αποτελείται;*

ΑΠ.: Βασικά από εκείνους που άπεγοητεύθησαν από την πολιτικήν του κ. Καραμανλή, πάνω εις το θέμα της αντιμεταπολίσεως του κομμουνισμού, εις την θέσιν του εις το δημοψήφισμα της 8ης Δεκεμβρίου του 1974, την συμπεριφοράν του απέναντι εις τούς συνεργασθέντας με το καθεστώς της Έπταετίας και τέλος από τούς δυσαρεστημένους που φυσιολογικώς δημιουργεί ή καθημερινή τριβή εκ της άρκήσεως της έξουσίας.

ΕΡ.: *Μά, τούς τελευταίους δεν τούς κερδίζει ή ΕΔΗΚ;*

ΑΠ.: Προς θεού, όχι. Ό λαός με το άλάνθαστον κριτήριόν του καταλαβαίνει ότι κάτι δεν πάει καλά με αυτό το κόμμα. Φταίει ή ανεπάρκεια του άρχηγού; Φταίει ή έσωτερική του δομή; Φταίει το γεγονός ότι ό Καραμανλής μετεκόμισε από πολλού προς τόν χώρον του, με αποτέλεσμα να ταυτισθή και να το συμπίσει; Δεν γνωρίζω. Πάντως δι' έν εμαι δέβαιοις: ή ΕΔΗΚ δεν αποτελεί την εναλλακτικήν λύσιν. Έξ άλλου αυτοί που φεύγουν από τόν Καραμανλήν δεν άνήκουν εις την άριστεράν πτέρυγα, αυτοί μάλλον είναι ίκανοποιημένοι από την πολιτικήν του. Από την δεξιάν φεύγουν, κι αυτοί ασφαλώς δεν πηγαίνουν εις το Κέντρον.

ΕΡ.: *Ίσως. Άλλά όν μας είπατε, εσείς τί ανάμιξη έχετε;*

ΑΠ.: Έγώ εύχομαι να δημιουργηθή το χριστιανοδημοκρατικόν κόμμα διά να μη ρίξω λευκήν ψήφον εις τας προσεχείς εκλογάς.

ΕΡ.: *Άλλα όν έχετε καμμία σχέση... Τότε, γιατί πήγατε πρόσφατα στη Δυτική Γερμανία με τόν κ. Ματθαίου; Δεν είδατε εκεί τόν κ. Στράους;*

ΑΠ.: Ίσως σάς φανή παράξενο, αλλά σκόπος του ταξιδίου μας ήτο άλλος.

ΕΡ.: *Μήπως για να συνεδριάσετε με τόν Άρναούτη;*

ΑΠ.: Τόν κ. Άρναούτη μόνον σε φωτογραφίες τόν έχω δει.

ΕΡ.: *Τι γνώμη έχετε για τά αποτελέσματα των ιταλικών εκλογών;*

ΑΠ.: Άποδεικνύουν ότι όπου εφαρμόζεται ό ιστορικός συμβιβασμός κερδισμένος θγαίνει ό κομμουνισμός. Άς τά μελετήση καλά ό κ. Καραμανλής.

ΕΡ.: *Μά και το χριστιανοδημοκρατικό κόμμα κέρδισε.*

ΑΠ.: Ναι αλλά εις βάρος της άκρας δεξιάς.

ΕΡ.: *Σας λύπησε αυτό;*

ΑΠ.: Καταλαβαίνω τόν ύπαινιγμό σας. Με λύπησε το γεγονός ότι ηύξησε την δυνάμιν του το ΚΚΙ. Η άκρα δεξιά άντελήφθη το νόημα των εκλογών και δεν θέλησε να άρήση το ΚΚΙ να έλθη πρώτο. Αυτό είναι εις το ενεργητικόν της.

ΕΡ.: *Η ελληνική άκρα δεξιά (Νέα Τάξη), θα συνεργασθεί με το ελληνικό χριστιανοδημοκρατικό κόμμα;*

ΑΠ.: Δεν νομίζω.

ΕΡ.: *Γιατί;*

ΑΠ.: Διότι δεν υπάρχει.

ΕΡ.: *Τότε ποιόι κάνουν τις έπιθέσεις εναντίον των διδισπωλεών, των γραφείων των ΚΚΕ και της ΕΔΑ;*

ΑΠ.: Ίσως οι κομμουνιστάι γνωρίζουν καλλίτερον από μένα την άπάντησιν.

ΕΡ.: *Εσείς έπίδοκιμάζετε αυτές τις ένέργειες;*

ΑΠ.: Άσφαλώς όχι. Έξ άλλου δεν ώφελουν παρά μόνον εκείνους που τις ύφίστανται, διότι τούς ήρωοποιούν. Η τρομοκρατία δεν είναι μέσον πολιτικής έπιβολής, είναι παθολογική κατάσταση.

ΕΡ.: *Υπάρχει όμως και ή άποψη ότι οι έπιθέσεις αυτές τοποθετούνται μέσα σ' ευρύτερο πλάνο δημιουργίας κλίματος άναταραχής με όλοφρονες, άπαγωγές κ.λπ. ώστε να δοθεί ή εικόνα της άναρχίας που θα άποτελέσει την άφορηή για μία νέα έκτροπή.*

ΑΠ.: Κατ' άρχάς νομίζω ότι οι μορφές αυτές διας και τρομοκρατίας είναι ξένες με την ελληνικήν νοοτροπία. Από άλλου υπάρχει ό κίνδυνος έκτροπής.

ΕΡ.: *Άλλα όν;*

ΑΠ.: Άλλα όν ή άδυναμία αυτοπροστασίας της δημοκρατίας μέσω των φυσιολογικών υπερασπιστών της – τά κόμματα – και δευτερον ή άπελπισία εις την όποία ώθείται μία μερίς πολιτών ένεκα της καταθλιπτικής μεταχειρίσεως, την όποιαν ύφίσταται. Και έξηγούμαι. Ός προς το πρώτο θέμα είναι γνωστόν ότι βασικόν κύτταρον της πολιτικής δη-

συνέχεια στην σελ. 54.

Ό Παύλος Μανωλόπουλος, δικηγόρος, 38 χρόνων, γεννήθηκε στα Λυκούρια Καλαβρύτων και σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας.

● Ανάμειχθηκε ενεργά στο φοιτητικό συνδικαλισμό, κι ήταν ιδρυτικό μέλος και πρώτος πρόεδρος (1959-1961) της ΕΚΟΦ.

● Το 1964 έγινε μέλος της Δ.Ε. της ΕΡΕΝ και το 1965 γενικός γραμματέας. Το καλοκαίρι

του 1966 έγινε διευθυντής του Τμήματος Μελετών και Διαφωτίσεως της ΕΡΕ και το 1967 έπiléχθηκε από τόν Π. Κανελλόπουλο σαν ύποψήφιος βουλευτής στη Β' Αθηνών για τις εκλογές που δεν έγιναν.

● Στη διάρκεια της δικτατορίας γίνεται νομάρχης Θεσσαλονίκης (Μάρτης, 1969) και ύπουργός «Εργασίας (Ίούνιος '70 – Αύγουστος '71). Το 1972 ιδρύει

την «Ελληνική Λέσχη» (που μαζί με το ΕΠΟΚ, θέλουν να παίξουν τόν ρόλο «κορμιάτων») και γίνεται πρόεδρος της. Την ίδια θέση (πρόεδρος) παίρνει το '72 στόν «Πανιώνιο», «φέουδο» μέχρι τότε του συνταγματάρχη Γ. Κωνσταντόπουλου και των «σύν αυτών». Έβγαζε το μηνιαίο περιοδικό «Τομείς».

● Σήμερα είναι ήγετικό στέλεχος του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος.

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ» ΣΤΗΝ «ΑΛΛΑΓΗ»

Του Γιάννη Μακεδονίτη

ΟΣΑ ΜΠΟΡΟΥΝ να χωρέσουν σ' ένα άρθρο, επιβάλλουν από πριν δύο όροθετήσεις: "Οτι αποτελούν μίαν άκροθυγή ιχνογράφηση του προβλήματος, σχεδόν «τηλεγραφική» εξαιτίας του περιορισμού που θέτει ο χώρος. "Οτι ακόμα, η φύση του άρθρου ζητάει την απαραίτητη αποδεικτική τεκμηρίωση για κάθε σχεδόν φράση του - όμως ισχύει κι εδώ ο προηγούμενος περιορισμός.

Γι' αυτό δίνονται μόνο οι απαραίτητες νύξεις, που στοιχειωδώς δικαιολογούν τον βασικό ισχυρισμό. Ίσως είναι σκόπιμο να είπωθεϊ, πώς το άρθρο αυτό είναι ένα περιληπτικό απόσπασμα από μεγαλύτερη μελέτη - μετά από αυτή την εκμυστήρευση θαρρώ πώς μου συγχωρούνται άρεκατά.

Οί διαπιστώσεις

Η διαδρομή της ελληνικής πολιτικής ιστορίας μετά τη λήξη του Έμφυλου, απ' όπου και μετά οι προηγούμενες διάφορες εξωελληνικές επιρροές αντικαθίστανται από τη δορυφοροποίηση της χώρας γύρω από ένα και μόνο πολιτικό πλανήτη, είναι να γιατί αμας γραμμική. Τα κέντρα λήψης πολιτικών και άλλων αποφάσεων βρίσκονται μακριά από τη χώρα, και είτε καθορίζουν ρυθμιστικά, είτε επιηρεάζουν καθαροιστικά την πορεία της. Βασικό σκεπτικό της «διαλεκτικής» τους, είναι η διατήρηση της χώρας στο δοσμένο στρατηγικό της πλαίσιο και η διατήρηση-ένισχυση των οικονομικών δεσμών τους με αυτήν και, σαν προϋπόθεση για τα δύο προηγούμενα σημεία, η μέριμνα για τη σταθερή συντήρηση της «αγοής εξουσίας». Τακτικά μέσα για την παραπάνω επίτευξη είναι βασικά ή άρρηκτη συνδεσμολογία που τα κέντρα αυτά διατηρούν με τους τρεις ακόλουθους πρωταρχικούς παράγοντες της εξουσίας στην Ελλάδα: Τον στρατό (παλαιότερα, συν τα Άνάκτορα), τους άστοιχους πολιτικούς (κοινοί - ελνάρχες - πατριάρχες), και το έμποροβιομηχανικό σύμπλεγμα.

Εργαλεία για τη διατήρηση της γραμμικότητας στο πολιτικό status quo του τόπου, είναι και οι μελέτες - αναλύσεις των διαφόρων φορέων που διαμορφώνουν τις αποφάσεις στις ΗΠΑ (για να πούμε τον λυκο, λυκο, κατά τον Μ. Άναγνωστάκη), ώστε να εφαρμοστούν εδώ, όπως εκείνες του Υπουργείου των Έξωτερικών, του Υπουργείου Έθνικής Αμύνης, της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών και τέλος των διαφόρων Ίνστιτούτων Στρατηγικών Μελετών (Μασσαχουσέτης, Στάνφορντ κ.λπ.). Οί μελέτες-αναλύσεις αυτές διαμορφώνουν αποφάσεις που αφορούν: α. Τη διαμόρφωση γεγονότων β. Τη πρόβλεψη γεγονότων γ. Τη διόρθωση γεγονότων δ. Τη «θεραπεία» γεγονότων (Creation - Forecasting - Repairing - Rearrangement of facts). (Βλέπε και το άρθρο «Τί μπορούν να επιτύχουν οι Άμερικανοί στην Ελλάδα» στο Βήμα της Κυριακής 13. 6. 76, μετάφραση έκθεσης για τις σημεινές δυνατότητες των ΗΠΑ στην Ελλάδα, που έγινε για λογαριασμό του Υπουργείου Αμύνης των ΗΠΑ από το κέντρο Στρατηγικών Μελετών του Ίνστιτούτου Έρευνών Στάνφορντ).

Φυσικά, για τη μεθόδευση της οποίας δράσης δεν άρχουν οι μελέτες - εισηγήσεις, αλλά η ανάλυση των στοιχείων που παρέχουν συνδυάζεται με πληροφορίες και εκτιμήσεις κατάλληλες,

ώστε, στο τέλος, με τη χρήση της προχωρημένης μεθόδου πολιτικής ανάλυσης, την Επιχειρησιακή Έρευνα (και ειδικότερα την Προσομοίωση-Simulation-απ' αυτήν) και την πολιτική θεωρία Παιγνίων να οδηγούνται σε, χωρίς εκπλήξεις, εκπλήρωση των διαφόρων «Άναμονών» που προκύπτουν. (Ίσως φαίνεται, και θέλω ακριβώς να την προλάβω, να εμφανίζεται εδώ η ένσταση του «καλοπροαίρετου πολιτή». πώς διαμορφώνουμε μια «μηχανιστική έρμηνεία» της ιστορίας. Πέρα απ' το ότι η ύπαρξη του καν υπολογίζεται σαν παράμετρος του συστήματος, θά 'χαμε από πριν να του θυμίσουμε την πρόσφατη κοινόποηση ότι «ένέργειες αποσταθεροποίησης ή ανατρεπτικές» έχουν συμβεί στο παρελθόν στη χώρα μας. Κυρίως όμως εδώ αναφερόμαστε στον τρόπο που το «στρατηγικό κέντρο», με βάση τα κάθε φορά ελληνικά δεδομένα, θεωρεί την πολιτική μας πραγματικότητα σαν πεδίο εφαρμογής ενός management στο όποιο ισχύουν και λειτουργούν όλοι οι γνωστοί στους μικροοικονομολόγους κανόνες και κατευθύνσεις).

Ο ισχυρισμός

Ίσχυριζόμαστε εδώ, ότι η δικτατορία επιβλήθηκε για όρισμένους γνωστούς λόγους, και ένας απ' αυτούς ήταν η επαναφορά της κοινοβουλευτικής δεξιάς στην εξουσία, όταν θα εξέλειπαν οι λόγοι επιβολής της χούντας, και όταν όλοι οι σκοποί της θά 'χαν βασικά εκπληρωθεί.

Σύντομη αναφορά στα προηγηθέντα

Μετά την επιμονή της «Πρεσβείας για την κατασκευή της Ένωσης Κέντρου το 1961, των εκλογών» των Δόδα - Καρδαμάκη κι έναν Άνένδοτο αγώνα που κρατάει δυο χρόνια, ο τέως κλητός και εκλεκτός αποπέμπεται, και στην αλλαγή σκηνικού, το «φιλελεύθερο» αστικό κόμμα της χώρας ανεβαίνει τυπικά στην εξουσία τον Φλεβάρη του '64. Παρόλο που τίποτε δεν δείχνει πως έχει σκοπό να θίξει τις δοσμένες δομές, σύντομα «προγράφεται». Στις 15. 7. 65 η εξουσία (μηδέποτε χαμένη αλλά πρόσκαιρα κι επιφυλακτικά παραχωρημένη) ξαναπαίρνεται πίσω, και δίνεται σε διαδοχικά κεντροδεξιά (των «αποστατών») ευνοϊκά για το «κέντρο των αποφάσεων» σχήματα. Το λαϊκό κίνημα που φουντώνει άμέσως μετά, με την de facto ένωση στη βάση της Ε. Κ. και Ε. Δ. Α, γίνεται προσπάθεια να «παγώσει» - θυμίσου τη λέξη-κλειδί της εποχής «εκτόνωση». Στο τέλος της περιόδου, όταν πια μια δεξιά κυβέρνηση ετοιμάζεται να διενεργήσει τις εκλογές που καμιά ανάλυση δεν εκτιμά ότι θα τις κερδίσει, οι εκλογές αυτές θα αναβληθούν για επτάμισι χρόνια με την παρεμβολή μιάς άτρο-σχημάτισης στρατιωτικής δικτατορίας διαφόρων ανδρεικέλων. Τέλος (τέλος καλό, όλα καλά) μετά τη λήξη αυτού του χρονικού διαστήματος, η στρατιωτική δικτατορία παραδίνει την εξουσία στον πριν από 12 χρόνια αποδοκιμασμένο πολιτικό - έχοντας προφανώς εξαντλήσει το όριο της αποστολής της. Που για λογαριασμό των εκλογών που δε γίνουν στις 28. 5. 1967 προχωρήσει τη βέβαια - εξαιτίας και της αδυναμίας να αντιπαραταχθεί ισχυρή αντιπολιτευτική δύναμη, πράγμα που ad hoc αποτελεί ακόμα μια παράμετρο των εκτιμήσεων - εκλογή του στις 17. 11. 74, βέβαια λόγω της «σωτηρίας μας απ' τη δικτατορία».

Επέτυχε ή «Επανάστασις της 21ης Απριλίου 67;»

Με βάση τα στοιχεία που έχουμε, σε αντιπαράθεση με τα γεγονότα που μέχρι τώρα συνέβηκαν, μπορούμε να κατασκευάσουμε τον παρακάτω πίνακα στόχων - επιτυχιών της δικτατορίας, που τελικά βέβαια δεν είναι τίποτα παραπάνω παρά εκπλήρωση των στόχων του προς το παρόν ανώνυμου, βέβαια, προγράμματος για την Ελλάδα.

Επιδίωξη: Η στρατιωτική ασφάλεια και κάλυψη απέναντι στον πόλεμο του 1967 στη Μ. Ανατολή μεταξύ Ισραήλ - Άραβικών χωρών.

Αποτέλεσμα: Χρήση των ελληνικών «διεγκολύνσεων», λιμενικών-αεροπορικών-άνθρωπιστικών είτε σαν όρμη-

τήρια είτε σάν εξασφάλιση μπροστά σέ δυσμενή ένδεχόμενα.

Επιδίωξη: Ασφάλεια στή δυνατότητα χρήσης έλληνικών και κυπριακών βάσεων ή διευκολύνσεων, απέναντι σέ ένδεχόμενη άλλη σύρραξη στή Μ. Ανατολή.

Αποτέλεσμα: Αναθεώρηση, πρὸς τὸ εὐνοϊκότερο γιὰ τὸν ἀτλαντικὸ παράγοντα, τὼν συμφωνιῶν γιὰ ναυτικές δάσεις στήν Ἑλλάδα, ἀπορόσκοπη χρήση κυπριακῶν ἀεροδρομίων κατὰ τὴν Ἀραβο-ἰσραηλινὴ σύρραξη τοῦ 1973.

Επιδίωξη: Αὐξηση τοῦ ένδονατοϊκοῦ ἐξοπλιστικοῦ ανταγωνισμοῦ.

Αποτέλεσμα: Διαρκὴς προσπάθεια γιὰ ἐξοπλισμοὺς στή Ν. Α. πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ, ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς καλλιέργειας κλίματος ἀνασφαλείας γιὰ τοὺς «μικροὺς εταίρους», καὶ φυσικὰ πώληση τῶν ἀντιστοίχων πολεμικῶν ὕλικῶν ἀπὸ τοὺς «μεγάλους εταίρους».

Επιδίωξη: Ἡ σιγή, σὲ πρῶτο στάδιο, ἐνὸς ἀνερχόμενου καὶ ἴσως ἀργότερα ἀνεξέλεγκτου λαϊκοῦ κοινωνικοῦ κύματος στήν Ἑλλάδα.

Αποτέλεσμα: Ματαίωση τῶν ἐκλογῶν τῆς 28. 5. 67.

Επιδίωξη: Συρρίκνωση τῆς Ἀριστερᾶς, ἀριθμητικὰ καὶ εἰ δυνατόν καὶ οὐσιαστικά, μὲ τὴ χρήση διαφορῶν μέσων, ὅπως τὴν ἀποπροσανατολιστικὴν προσπάθεια ἀλλαγῆς τῆς ταξικῆς βάσης τῶν ψηφοφόρων τῆς, τὴν πληροφοριὰν ἐκμετάλλευση τῆς «διάσπασης» τοῦ 1968, καὶ ένδεχόμενὰ μὲ ἐνθάρρυνση - ἔστω καὶ σὲ πληροφορικὰ μόνον ἐπίπεδο - τῶν ἀποκλίσεων καὶ «αὐτοδιαθέσεων».

Αποτέλεσμα: Ἀδυναμία τῆς Ἀριστερᾶς νὰ ἐμφανιστεῖ σάν «λύση» καὶ ένδεχόμενο ἀλλαγῆς, σάν πρῶτο ἀποτέλεσμα, στὶς 23. 7. 74. Συρρίκνωση τῆς ἐκλογικᾶς σὸς 9, 4%. στὶς ἐκλογὲς τῆς 17. 11. 74.

Επιδίωξη: Νὰ ξαναδιαφεντεῖ ἡ Δεξιὰ στήν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, μὲ «ἀφροδί ἀντιπολίτευση» ἕνα ἀστικὸ «Κέντρο» - πού νὰ παίξει τὸν maximum ρόλο μιᾶς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης μὲ minimum οὐσιαστικὸ λειτουργικὸ ρόλο.

Αποτέλεσμα: Ἐκλογὲς 17. 11. 74: «Νέα Δημοκρατία» 54%, «Ἐνωσι Κέντρον - Νέες Δυνάμεις» 20% τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, συνεπικουρούσης καὶ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ μεταξὺ ΕΚΝΔ-Ἐνωμένης Ἀριστερᾶς.

Επιδίωξη: Ὁ περιορισμὸς τῆς ἀκτινοβολίας καὶ δυνάμεις τῶν ἀνακτόρων, ἐν ὅψει τῶν τεραστίων πολιτικῶν λαθῶν τοὺς σὸς τότε παρελθόν καὶ τῆς δημοκρατικῆς συσπείρωσης πού συνεπάγονταν τοῦτα, γύρω στήν Κεντροαριστερὰ- Ἀριστερὰ.

Αποτέλεσμα: Ἡ παγίδα τοῦ «βασιλικοῦ πραξικοπήματος» τὸν Δεκέμβριον '67, ἡ πιθανὴ ἐνθάρρυνση τοῦ «κινήματος τοῦ ναυτικοῦ» τὸ '73, τὸ «δημοψήφισμα» τοῦ Παπαδόπουλου, καὶ στή συνέχεια ἡ ἀποχὴ τῶν ἀνακτόρων στὶς ἐξελίξεις τῆς 23 Ἰουλίου 1974, τὸ δημοψήφισμα τοῦ Δεκεμβρίου '74 καὶ ἡ «ὀριστικὴ λύσις» τοῦ πολιτειακοῦ ζητήματος.

Επιδίωξη: Ἀνάθεση τῆς ἐπίλυσης τῶν λαϊκῶν προβλημάτων σ' ἕνα «ὑγιὲς» κοινοβούλιο, σὸς ὅποιο ὁ ἔλεγχος νὰ εἶναι κυριαρχικὸς γιὰ τοὺς παράγοντες τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας.

Αποτέλεσμα: Περιορισμὸς τῶν ἐκδηλώσεων σὲ «κόσμιες», συνταγματισμὸς καὶ λεγκαλισμὸς στὶς ὅποιες διεκδικήσεις, θαυμασμὸς γιὰ τὸν «ἥπιο τόνο» τῆς λειτουργίας τῆς Βουλῆς, μεγάλθυμη συγχώρηση στὶς «λίγες ἐξτρεμιστικὲς» ἐξαιρέσεις, καὶ μιὰ πανίσχυρὴ κοινοβουλευτικὴ πλειοψηφία-κάλυψη, πού δὲν ἀφήνει περιθώρια γιὰ νὰ ἔχουν ἀντικείμενο μὲ τεράστια ἀτήρηση (ὅπως π.χ. ὁ Ἀνένδοτος) οἱ λαϊκοὶ ἀγῶνες.

Πίνακας μὲ τὸ τί συντηρήθηκε ἢ τί διατηρήθηκε ἀπὸ τὴν παραίτηση τῆς Χούντας ὡς τὰ σήμερα

1. Πρὶν ἀπ' ὅλα, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, τὴ δομὴ τῆς ἀστικῆς ἐξουσίας, μὲ τὴν ἐπανεμφάνιση τῆς νέας μεσσιανικῆς ἐξουσίας.

ἀφ' οὗ καὶ ὀρισμένες «ἀριστερὲς» δυνάμεις ἔχουν φτάσει ν' ἀναρωτιοῦνται «μαζὶ μὲ τὸ λαό: μετὰ τὸν Καραμανλὴ, τί;» (Μ. Θεοδωράκη, Στοιχεῖα γιὰ μιὰ νέα πολιτικὴ, σελ. 145).

2. Τὴ δεξιὰ, ἀντικομμουνιστικὴ καὶ γενικὰ ἀντιπροοδευτικὴ ἰδεολογία στήν κατώτερη-μέση παιδεία καὶ τὸν στρατό. (Βλέπε «διώξεις» προοδευτικῶν καθηγητῶν μέσης, βλέπε τὶς ἀναρίθμητες καὶ ἡ ἀσχολίαστες ἡ πλημμελέστατα σχολιασμένες συνεχεῖς ἀποκαλύψεις γιὰ διαταγὲς κ.λπ. μέσα σὸς στράτευμα, καὶ μύρια ὅσα «βλέπε»...)

3. Τὴ διατήρηση τῆς χώρας σὸς «πολιτικὸ» σκέλος τῆς δικτῆς συμμαχίας, τὴν «ἐν εἰρήνῃ» ἀπομάκρυνση τῆς χώρας ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ σκέλος, μὲ ταυτῶνση ὑπόσχεση χρήσης τῶν Ε.Δ. «ἐν πολέμῳ», ἀλλὰ τὴ διατήρηση ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Ε.Δ. στὰ στρατιγεῖα τῆς Συμμαχίας, τὴν ἐναρξὴ ἀτέρμονης διελκυστίνδας ἀποπροσανατολιστικῶν διαπραγματεύσεων μὲ τὶς ΗΠΑ γιὰ τὴν «ἀνάληψη» τῶν βάσεων κάτω ἀπὸ ἐθνικὸ ἔλεγχον, καὶ ὅλη τὴ μανούβρα τῆς ὀφθαλμοφανοῦς διάστασης - κατὰ ἐπιχειρῶν λόγον - ἀνάμεσα στὶς διακυρήξεις καὶ τὴν πραγματικότητα. (Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα Δυτικὴ καὶ δημοκρατικὴ, Βύρων Σταματοπούλος, «ὑπουργὸς Προεδρίας» τῆς Χούντας, 1972. Ἐπίσης Κ. Καραμανλῆς, πρῶθυπουργὸς Ν. Δημοκρατίας, 1976).

4. Τὸ ἀντεργατικὸ κράτος μὲ κορυφῶμα τὸν ὑποκρατικὸ νόμο 330 τοῦ κ. Λάσκαρη.

5. Τὴ συνέχιση τῆς προστασίας σὸς ἑλληνικὸ καὶ τὸ ξένο κεφάλαιο, μὲ τὴν παροχὴ ἀνεσης λειτουργίας ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ σκανδαλώδεις μονοπωλιακὲς συμβάσεις (Ἀθηναϊκὴ Χαρτοποιία, Νεστλὲ κ.ἀ.π.) πού ὑπόγραψε τὸ δικτατορικὸ Διημόσιο, καὶ πού ὑποτίθεται πὼς θὰ «ἀναθεωροῦνταν ριζικά».

6. Τὴν, στὰ χέρια τῆς Δημοκρατίας, ὀλοκλήρωση τῆς διχοτόμησης τῆς Κύπρου, τὴν καταβολὴ ἀσημάτων προσπαθειῶν γιὰ τὴν ὀχύρωση τοῦ νησιοῦ, καὶ τὴν ἀσημάντη συνεισφορὰ τῆς «Μητέρας-Πατρίδας» σὲ μιὰ διεθνὴ κινητοποίηση ὅλων τῶν ἀντιιμπεριαλιστικῶν δυνάμεων γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς κυπριακῆς μοίρας, καὶ σὲ ἀντίθεση, τὴ διατύπωση τοῦ σ κ ο π ι μ α ἐξωπραγματικοῦ συλλογισμοῦ ὅτι «φταίει ἡ οὐδετερότητα πού τηροῦσε ἡ Κύπρος» γιὰ τὴ διχοτόμηση καὶ ὅλες τὶς σημερινὲς συνέπειες.

7. Τὸν πλήρη, ἀντιδημοκρατικὸ ἔλεγχον τῆς δεξιᾶς στὰ μαζικὰ μέσα ἐνημέρωσης καὶ τὴ μονοπώλησή τους ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο Προεδρίας (παράδειγμα ἡ «περίπτωση Παναγούλη»).

8. Τὴν ἐπαύξηση τῶν μαζικῶν ἐξοπλισμῶν τῆς χώρας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κινδύνου, μὲ τὴν ἀπίθανη οικονομικὴ αἰμορραγία πού ὑφίστανται τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς «λιτότητας» - παρὰ τὴ θαυμαστὴ καρτερία πού δείχνουν ἀκριβῶς τὰ στρώματα αὐτὰ ἀπέναντι στήν ἱμπεριαλιστικὴ πρόκληση.

Ἡ μεθόδευση τοῦ ἀτλαντικοῦ πολιτικοῦ μας κέντρου γιὰ τὴν περίπτωσιν «Ἑλλάδα» φαίνεται νὰ εἶχε μέχρι στιγμῆς μιὰ ὀδυνηρὴ ἐπιτυχία. Ἡ Ἀριστερὰ στήν Ἑλλάδα, μιὰ καὶ ἐπέλεξε ἀντὶ τοῦ δρόμου ἐνὸς ρωμαλέου πολιτικοῦ σχηματισμοῦ, τὴν πολιτικὴ τῶν λεπτῶν ἀποχρώσεων, δὲν εἶναι ἄμοιρη τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ παραπάνω προγράμματος. Τὸ πρόβλημα εἶναι, ἂν οἱ λαϊκὲς δυνάμεις βροῦν τὴ δύναμη νὰ ξεκαθαρίσουν τὰ πράγματα μὲ μερικὲς πολιτικὲς ἡγεσίες, καὶ ἀποκτήσουν τὴ θέληση νὰ ἀνταταχτοῦν στὰ νέα προγράμματα τοῦ Πενταγώνου, πού ὑπάρχουν σάν ἐναλλακτικὲς λύσεις, καὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐφαρμόζονται. Μιὰ καὶ τὸ ζητούμενο τοῦ ἀρθροῦ δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνειδητοποίηση τῆς μεθόδευσης τῶν ΗΠΑ γιὰ τὴ διαιώνιση τῆς «ἀφροδῆς ἐξουσίας» στὴ χώρα μας. Ἐπιτέλους Κ Α Π Ο Τ Ε πρέπει νὰ διδαχτοῦμε ἀπ' τὴν Ἱστορίαν.

Τὸ ὕλικὸ

Παρ' ὅλη τὴν ἔλλειψη τοῦ ἀποδεικτικοῦ γιὰ τὸν ἰσχυρισμὸ ὕλικου, πού ένδεχόμενα θὰ ἐπείθε ἀν δημοσιεύονταν οἱ ἐκθέσεις - μελέτες τῶν διαφορῶν φορέων ἀσκήσεως τῆς οὐσιαστικῆς ἐξουσίας στήν Ἑλλάδα, καὶ πού θὰ δημοσιευτεῖ μετὰ ἀπὸ 21 χρόνια, κατὰ τὴν ἀγρία τακτικὴ τῶν Ἀμερικανικῶν Ὑπηρεσιῶν νὰ δημοσιεύουν κεῖμενα (κατ' ἐπιλογὴν βέβαια, ἀλλὰ ἐξ-ὀχως διαφωτιστικά) ἀφ' οὗ περᾶσουν 30 χρόνια, ἔχουμε σήμερα

ὕπ' ὄψη μας ἀρκετὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα γιὰ τὴ θεμελίωσή του. Ἀκόμα θὰ χρησιμοποιήσουμε ἕναν πίνακα ποὺ περιέχει σὲ ἀντιπαράθεση τὶς γνωστὲς πιά ἐπιδιώξεις τῆς δικτατορίας τῆς 21. 4. 67 μὲ τὰ «ἐπιτεύγματα» τῆς, καὶ τέλος, πάλι σὲ ἀντιπαράθεση, ἕναν πίνακα μὲ τὰ ὅσα διατήρησε ἢ συντήρησε, ἢ αὐξήθηκε ἀκόμα, ἢ νέα «δημοκρατία» σὰν πολιτικὴ ἐξουσία, ἀπ' τὴν παραίτησή τῆς χούντας μέχρι σήμερα, γιὰ ὁλοκληρωμένη κατανόηση τῆς ἀπάτης.

α) Ἡ δικαιολόγησις τῆς δικτατορίας (ἄμεσο ὕλικό)

Μετά τὴν ἐπικράτησι τοῦ πραξικοπήματος, μποροῦσε κανεὶς μέσα στοὺς ποταμούς λόγων, ἄρθρων, ἐπαγγελιῶν κ.λπ. νὰ διακρίνει ὀρισμένες σταθερές. Οἱ σταθερές αὐτές, ὅταν γυμνωθοῦν ἀπὸ τὰ φραστικά τους περιβλήματα καὶ μεταφραστοῦν σὲ πολιτικὲς προθέσεις καὶ ἐπιδιώξεις, μποροῦν πιά σήμερα, a posteriori, νὰ μᾶς σιγουρέψουν γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ τὶς συγκρίνουμε μὲ τὴν κατοπινὴ ἱστορία τοῦ τόπου. Παραδείγματα:

Ἀνάμεσα στὸ διάγγελμα τοῦ Κόλλια στὶς 23. 4. 67, ὑπάρχει ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς ἐπιδιώξεως, «ὕγιων βάσεων διὰ τὴν ταχεῖαν ἐπάνοδον τῆς χώρας εἰς τὸν ἀληθῶς ὀρθόδοξον κοινοβουλευτικὸν βίον», τῆς «παγίωσης ὁμαλοῦ ρυθμοῦ» καὶ τῆς «δημιουργίας καταλλήλων πρὸς τοῦτο συνθηκῶν, ἵνα τὸ ταχύτερον δυνατόν ἐπανέλθῃ ἡ χώρα εἰς κοινοβουλευτισμὸν ὕγιους βάσεως». Στὴν πρώτη συνέντευξί πού ἔδωσε ὁ Παπαδόπουλος σὰν Ὑπουργὸς Προεδρίας, ὑπάρχει ἀκόμα ἡ ἔμμεση ὁμολογία ὅτι τὸ πραξικόπημα ἐγίνε γιὰ νὰ ἀνακοπεῖ ἡ πορεία τοῦ λαϊκοῦ κινήματος (... «ἡ κατάστασις αὐτὴ προστιθεμένη εἰς μίαν ἀναρχικὴν ἢ ἀντίληψιν ἢ ὁποία εἶχεν ἐπιβληθῇ σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τῆς κοινωνίας... εἶχε δημιουργήσει τὸν κίνδυνον νὰ ἀνακόψῃ ἡ χώρα τὴν πορείαν τῆς πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἀπὸ τὸν κομμουνισμό». Στὴν ἴδια συνέντευξιν, λίγο παρακάτω, δηλώνει σὰν πρόθεσις τῆς Χούντας νὰ «μεῖναι ὁ κομμουνισμὸς ἀκίνδυνος καὶ εἰς ἔκτασιν τοιαύτην... ὁπότε δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πράξῃ τίποτε περισσότερον» κ.λπ. Ἀκόμα, στὴν πρώτη τοῦ συνέντευξιν πάντα, ρωτιέται ἀπὸ κάποιον δημοσιογράφου: «Εἶναι ἀλήθεια, κ. Ὑπουργέ, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κυβέρνηση μὲν τελειώσῃ τὴν ἀποστολή της, πρόκειται νὰ καλέσῃ ἕνα πολιτικὸν ἀρχηγὸν ὡς διαιτητὴν, καὶ αὐτὸς πρόκειται νὰ εἶναι ὁ κ. Καραμανλῆς;» Ἀπάντησις: «Δὲν εἶναι ἀλήθεια τίποτε. Ἡμεῖς ἐχαράξαμεν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ μας σκοποῦ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἀποφασίσῃ διὰ τῆς διαδικασίας πλεόν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ ποίους θὰ τὸν διοικήσῃ. Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ τοῦ ἐπιβάλλωμεν ἢ θὰ τοῦ ὑποδείξωμεν ἐπ' αὐτοῦ τίποτε». Ἡ δικαιολόγησις τῆς «ἀνάγκης» ἐπιβολῆς πραξικοπήματος, εἶναι ἀπροκάλυπτη στὸ μέτρο ποὺ ἀναγνωρίζει τὴν γιὰ «σχεδὸν ὅλα τὰ ἄτομα», διηλ. σχεδὸν τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ, μίαν ἀρύφνισιν, ποὺ φυσικὰ ὀνομάζεται «ἀναρχικὴ ἀντίληψις».

Μικρὴ ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐπιδιώξεων στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο: Ἀνάθεσις τοῦ λαϊκοῦ κινήματος σὲ πρώτη φάσι. Περιοχή τοῦ «κομμουνιστικοῦ κινδύνου». Τέλος, πέρασμα σὲ «ἀκίνδυνον ἐξουσία ἡπίας κοινοβουλευτικῆς ζωῆς». Αὐτὲς οἱ ἀτλαντικὲς προδιαγραφὲς δηλώνονται κατ' ἐπανάληψιν καὶ στὰ ἐπόμενα χρόνια. Ἀκόμα συζητιέται ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἡ λύσις τῆς παράδοσις τῆς ἐξουσίας στὸν κ. Καραμανλῆ. Ἡ ὑπόμνησις στὸν ἑλληνικὸ λαὸ τῆς παρουσίας τοῦ αὐτοεξόριστου πολιτικοῦ, γινόταν σταθερὰ, θετικὰ ἢ ἀποθετικὰ, καὶ σ' ὅλα τὰ ἐπόμενα χρόνια. Τὴ «μυθολογία» Καραμανλῆ συντήρησαν, θετικὰ, τὸ συγκρότημα Ἀθανασιάδης («Βραδυνῆς») μὲ τὴ δημοσίευσιν «δηλώσεών» του, προβολὴ τοῦ διδύμου τοῦ Μ. Ζενεβουά «Ἡ Ἑλλάς τοῦ Καραμανλῆ», καὶ τὴν ὑπερπροβολὴ τῆς «λύσεως τοῦ ἀδιεξόδου μὲ μεταβατικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν κ. Καραμανλῆ». Ἀκόμα θετικὰ τὴ συντήρησαν διάφορες ἐπαφὲς τοῦ πρέσβ. τῶν ΗΠΑ κ. Τάσκα τὸ φθινόπωρον τοῦ 1971 μὲ τὸν ἴδιον, τὸ «πρωτόκολλο» διαφόρων βουλευτῶν τῆς Βουλῆς πρὸ τοῦ 1967, ποὺ περιγράφονταν τὸ ἠθινόπωρον τοῦ 1972 γιὰ ὑπογραφὴν καὶ πρότεινε τὴν ἴδια «λύσιν», οἱ διάφορες «δηλώσεις», κυρίως ἀποστατῶν (ὅπως π.χ. τοῦ κ. Κ. Μητσotάκης στὴν Ντῶντσε Βέλλε) σὲ σύντομην κατάδειξιν. Ἀποθετικὰ, ἡ ἴδια «μυθολογία» συντηρήθηκε μὲ διάφορα ἄρθρα τοῦ «Ἐλεύθερου Κόσμου», τῆς «Νέας Πολιτείας» («Διατὶ σὰς χειροκροτοῦν αὐτοὶ ποὺ σὰς

ἐξεπάτρισαν;» 5. 10. 1969) καὶ ἀνάλογες δηλώσεις ὁποραδικὰ τῶν ἰδίων τῶν συνταγματαρχῶν.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Παπαδόπουλου στὴν ἐρώτησιν τοῦ δημοσιογράφου, ὅτι «ἐμεῖς (ἡ Χούντα δηλαδὴ) δὲν θὰ εἴμαστε ποὺ θὰ ἐπιβάλλωμεν (στὸν ἑλληνικὸ λαὸ) καὶ θὰ τοῦ ὑποδείξωμεν τίποτε» θεωρεῖται τιμιότατη: Ἀλλοὶ δέβαια, καὶ τὸ ἤξερε πολὺ καλὰ ὁ ντόπιος τοποτηρητὴς τους, ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ «ἐπέβαλλαν» ἢ θὰ «ὑπεδείκνυναν» λύσεις στὰ ἑλληνικὰ πολιτικὰ πράγματα.

Ὁμολογημένους ἐπιδιώξεις στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο: Πάλι λόγος Παπαδόπουλου, σὰν «Πρωθυπουργοῦ» πιά, στὸν ΣΕΒ, στὶς 18. 3. 69: «Ἐμπρὸς λοιπόν, ἄνευ οἰασθῆποτε μορφῆς δειλίας εἰς ὃ, τι ἀφορᾷ τοὺς κινδύνους τοὺς ἐξαρκωμένους ἐκ τῶν σχέσεων σὰς μὲ τὸ Κράτος. Τοὺς ἔχομεν περιόσει εἰς τὸ ἐλάχιστον, καὶ εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ τοὺς περιορίσωμεν ἐτι περισσότερον.» Συνέπεια τῆς ἐλαχιστοποίησης τῶν κινδύνων τοῦ «ἑλληνικοῦ» καπιταλισμοῦ, ἀπὸ στοιχεῖα τῆς ICAP: Μικτὰ κέρδη βιομηχανίας (χωρὶς δέβαια τὶς νομοθετικὰ καλυμμένες ὑψηλότερες ἀποσβέσεις) τὸ 1970: 18.236.959.000 δρχ. καὶ τὸ 1973: 38. 334. 787.000 δρχ., καὶ καθαρὰ κέρδη τὸ 1970: 4. 540. 119.000 δρχ., καὶ τὸ 1973: 11. 063. 416.000 δρχ. Φυσικὰ οἱ διάφοροι ἀναγκαστικοὶ νόμοι (89/67, 147/67, 236/67, 608/70) εἶχαν ἰσχὺ καὶ γιὰ τὴν προστασία τοῦ εἰσαγόμενου στὴ χώρα ξένου κεφαλαίου: τὸ 1967: 73. 960 ἑκατομ. δολλάρια, τὸ 69, 180. 487 ἑκ. δολ. καὶ τὸ 1970, 961.303 ἑκατομ. δολλάρια, εἶναι οἱ ἐγκρίσεις εἰσαγωγῆς του, σύμφωνα μὲ τὸ φυλλάδιο «Ἑλλ/κὴ Βιομηχανία, 1971».

Στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐθνικοῦ θέματος, τοῦ Κυπριακοῦ, ὅλα δεῖχον καὶ ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ '67, μιὰ γραμμικὴ πορεία ποὺ κορυφώνεται μὲ τὸ πραξικόπημα καὶ τὴν εἰσβολήν, τὸν Ἰούλιον τοῦ '74. Τὸ ἀτλαντικὸ κέντρο, μὲ τὴν ἐξυπηρετικὴ παρουσία τῆς κυβέρνης τῶν συνταγματαρχῶν στὴν Ἀθήνα, φαίνεται νὰ κλιμακώνει μὲ - ὁμολογούμενα - μαεστρία τὴ διχοτόμησιν τῆς νήσου, τὴν ἀποκοπὴν τοῦ κοινωνικοῦ τῆς ἰστοῦ, τὴν προλεταριοποίησιν τῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν τῆς, τὴν παγιοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τῶν βάσεων, καὶ τὴ δυνατότητα χρήσεως τοὺς ἀπὸ τοὺς πεζοναῦτες, ὅπως στὴν περίπτωσιν τῆς πρόσφατης ἀποκάλυψης, γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ σὰν γήινο ὀρμητήριο ἀπέναντι στὰ προβλήματα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. «Πιθανὸν νὰ μὴν ἐπρόκειτο γιὰ σκηνοθεσίαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους (...). Ἡ κατοπινὴ παρασκηνιακὴ πολιτικὴ (τοῦ καθεστῶτος) στὴν Κύπρον, ποὺ ἀποκορυφώθηκε ἐπτάμισιν χρόνια ἀργότερα μὲ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Μακαρίου τῇ 15 Ἰουλίου 1974, δείχνει μιὰ σταθερὰ σχεδιασμένη πλεύσιν, μὲ ἀφετηρίαν τὸ 1967...» Σ. Γρηγοριάδης, «Ἱστορία τῆς Δικτατορίας» τόμος 1, σελ. 148. Ἡ ὑπαρξὴ τῆς Χούντας ἔθετε γιὰ μᾶς καὶ τὸν προφανὴ σκοπὸ τῆς «ἐπίλυσις» τοῦ Κυπριακοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς ἀμερικανικὲς πάντα προδιαγραφές. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ διανοηθῇ ἀτλαντικὴ χώρα, ὅπως ἡ πιστὴ καὶ ὑπάκουη Τουρκία, νὰ ξεκινήσῃ μιὰ στρατιωτικὴ ἐπιχείρησιν χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν προγραμματιστῶν τοῦ Πενταγώνου.

Ἡ ὅλη θεώρησις τοῦ πολιτειακοῦ ζητήματος, ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικτατορίας ὡς τὸ ΟΧΙ τοῦ Δεκεμβρίου 1974, φανερώνει ἕναν προϊόντα παραμερισμὸν τοῦ βασιλικοῦ παράγοντα σὰν παράγοντα ἐξουσίας στὴ χώρα, ἀν θυμηθῇ κανεὶς τὴ βαρὺτητα ποὺ ἔδινε ὁ «συμμαχικός μας» παράγοντας στὰ ἀνάκτορα ὅλα τὰ προηγούμενα χρόνια. Δὲν γνωρίζουμε φυσικὰ τώρα, ἀκόμα, ποιοὶ συντελεστὲς ἐνθάρρυναν τὸν Κωνσταντῖνον νὰ διαπράξῃ τὸ - γι' αὐτὸν - ὀλισθημα τῆς ἐναντίωσός του πρὸς τοὺς συνταγματάρχες, στὶς 13. 12. 1967, ἢ νὰ μὴν ἐκμεταλλεῖται τὶς προσκλήσεις τῶν πραξικοπηματιῶν νὰ ξαναγυρίσῃ σ' ἕνα εὐθετο χρονικὸ διάστημα, ἔστω καὶ χωρὶς οὐσιαστικὲς ἐξουσίες ἢ προσβάσεις στὸ στράτευμα, μετὰ τὶς ἀπανωτὲς ἐκκαθαρίσεις τῶν πιστῶν ἀξιωματικῶν του. Πάντως τὰ γεγονότα πεῖθουν ὅτι ἀπὸ τότε περίπου κρίθηκε πιά «ἀχρείαστος» γιὰ τὰ «προγράμματα» τῆς Οὐάσιγκτον, καὶ τοποθετήθηκε σὲ κάποια (πρῶτὴ ἢ δευτέρη - θὰ τὸ δείξῃ τὸ μέλλον) σειρὰ ἐφεδρείας. (Μάρκ Μαρσὺ πρὸς τὸν Σ. Γρηγοριάδην: «... θεωροῦσα λοιπόν τὴν βασιλικὴν ἐνέργειαν καταδικασμένη. Ὁ Βασιλεὺς βάδιζε ἴσια σὲ μιὰ γιγαντιαία παγίδα...»

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
Α. ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ
ΑΝΑΛΥΕΙ :

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Υπήρξε καθολικόν τὸ αἶτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία καὶ μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ἐξηκολούθει νὰ εἶναι Βρεταννικὴ ἀποικία. Ἐν σχέσει μὲ τὸ αἶτημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου τίθενται δύο ἐρωτήματα:

1) Ὑπῆρχε θέμα ἐλευθερίας;

2) Ἦσαν αἱ περιστάσεις κατάλληλοι διὰ νὰ ἐγερθῇ τὸ θέμα;

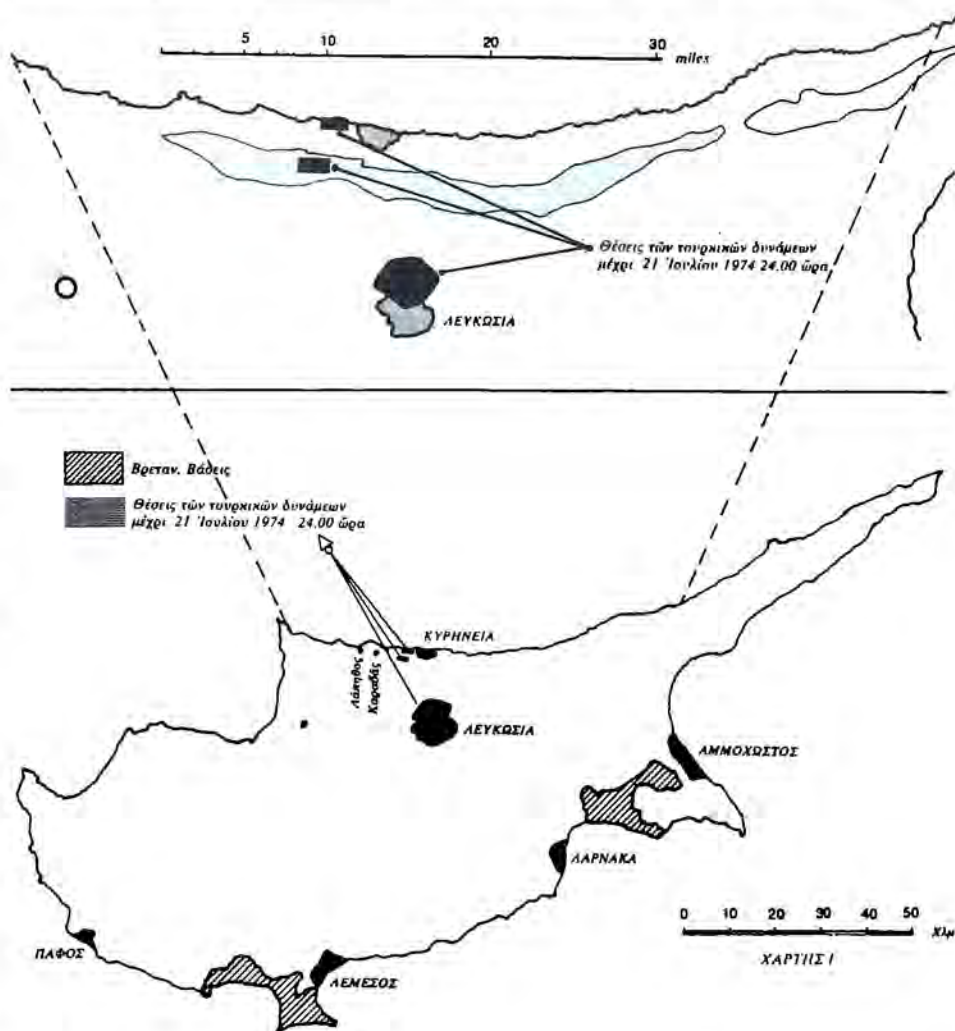
Καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ ἐρωτήματα ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις ἀγεί εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπῆρχε, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ, θέμα ἐλευθερίας τῆς Κύπρου. Διὰ τῆς λέξεως Κύπρος νοεῖται, συμφώνως πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ ἐθνικὸν σύνολον, δηλαδὴ οἱ Ἕλληνες ποὺ κυριαρχοῦν εἰς τὴν Κύπρον, ὄχι μόνον ὡς ἱστορικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ καὶ ὡς πληθυσμός. Ἡ ἐπιχειρήσις τῆς Τουρκίας διὰ τὴν ἐθνολογικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι καὶ αὕτη ἀντίθετος πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Διὰ νὰ μὴ ἀναφερθῇ τις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας αἰώνων, ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸ Δημοψήφισμα, ποὺ διενεργήθη ὑπὸ τῆς τότε Ἐθναρχίας Κύπρου τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1950 καὶ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὡς ἀποτέλεσμα 95,7% ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠρνήθη νὰ παραλάβῃ τοὺς τόμους τοῦ Δημοψηφίσματος. Ἡ στάσις αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἦτο μόνον μία ἀρνήσις ὑποστηρίξεως τοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἦτο μία φανερά πράξις ὑποστηρίξεως ὑπὲρ τῶν κατακτητῶν τῆς Κύπρου. Ἔτσι σταθμίζονται αἱ πολιτικαὶ πράξεις.

Τὸ Δημοψήφισμα τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι διὰ τὴν Κύπρον ὑπῆρχε θέμα ἐλευθερίας.

Ἡ πολιτικὴ πράξις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ μὴ δεχθῇ τοὺς τόμους τοῦ Δημοψηφίσματος δὲν κατήργησε τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως τοῦ θέματος τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου, ἀπλῶς ἐδήλωσε τὴν ἀνικανότητα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀναλάβῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ μέγα ἐθνικὸν θέμα. Μικροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες εὐρέθησαν ἐνώπιον μεγάλων ἐθνικῶν ζητημάτων· αὕτη εἶναι ἡ τραγικὴ ἀντινομία, ἡ ὁποία διεμόρφωσε τὴν μοῖρα τοῦ Κυπριακοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλ-

λων ἐθνικῶν ζητημάτων τῆς ἐποχῆς.

Ὅσον διὰ τὸ δεύτερον ἐρώτημα, δηλαδὴ ἐάν ἦσαν αἱ περιστάσεις κατάλληλοι διὰ νὰ ἐγερθῇ τὸ θέμα, δὲν χρειάζεται οὔτε καὶ δι' αὐτὸ μεγάλη ἀνάλυσις διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ περιστάσεις ἦσαν πράγματι κατάλληλοι.

Ἡ Ἑλλὰς εἶχε λάβει μέρος εἰς τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ εἶχε προσφέρει μέγα θεικὸν ἔργον ὑπὲρ τῶν Συμμάχων διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Δημοκρατίας. Τριάντα χιλιάδες Κύπριοι, δηλαδὴ Ἕλληνες τῆς Κύπρου, καταταγέντες ἐθελοντικῶς εἰς τὰς ἀγγλικὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, μὲ τὴν βεβαί-

ωσιν τῶν Ἀγγλῶν ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των - ψευδῆς βεβαίωσις ὡς ὁ κανὼν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς - εἶχον προσφέρει θυσίας διὰ τὴν ἐλευθερίαν, κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον.

Ὁ Ο.Η.Ε. εἶχε τότε μεγάλην ἰσχύν καὶ κῦρος, ὡς κάθε διεθνὴς ὀργανισμὸς μετὰ ἀπὸ ἓνα παγκόσμιον πόλεμον.

Ἡ ἀποικιοκρατία κατηργεῖτο καὶ ἡ αὐτοδιάθεσις τῶν λαῶν ἦτο ἡ ἰσχυρότερα ἀρχὴ τῶν Η.Ε. καὶ ἐτύγχανε τῆς πλήρους καὶ ἀνευ ἐξαιρέσεων ὑποστηρίξεως τοῦ Ο.Η.Ε.

Ὁ ἰσχυρισμὸς, ὁ ὁποῖος διατυπῶνται

από δήθεν «ρεαλιστάς», ότι το θέμα ήταν ανώριμον, είναι προσπάθεια ανικάνων και άμαθων ανθρώπων δια να αποσείσουν τās εϋθύνας των, θυσιάζοντες την ελευθερίαν των άλλων δια την ήσυχίαν των και την καλοπέρασίν των. Η επιβίωσις όμως των Έλλήνων ως έθνους ελευθέρων ανθρώπων εις ελευθέρων ελληνικών χώρων απαιτεί συνεχείς αγώνας και θυσίας και, εάν αι έν ζωή γενεαί δέν αντιλαμβάνονται ή δέν θέλουν να αναλάβουν τās εϋθύνας δια την έθνικην επιβίωσιν, αϋται μέν θα υποδουλωθούν και αφανισθούν, ή δέ αδράνεια των θα σφραγίση το τέλος ενός κάποτε ενδόξου έθνους.

Η προσφυγή της Ελλάδος εις τον Ο.Η.Ε. την 20ήν Αυγούστου 1954 ήτο μέν πράξις όρθή, έπρεπε όμως να είχε γίνει την επομένην του Δημοψηφίσματος της Κύπρου. Τόν χρόνον, τον όποιον έχασεν ή Ελλάς, τον έχρησιμοποίησεν ή Αγγλία δια να διεγείρη τās όρέξεις της Τουρκίας και συγχρόνως να στραγγαλίση κάθε αίτημα ελευθερίας της Κύπρου.

Αν και ή πολιτική είναι ή άφετηρία όλων των δραστηριοτήτων εις μίαν γνησίαν δημοκρατικήν πολιτείαν, έν τούτοις ή πολιτική έπηρεάζεται από ώρισμένα γεγονότα τὰ όποια προκύπτουν έν τη εϋφαρμογή της ύπ' αϋτής υπαγορευθείσης στρατηγικής. Δια τούτο ή άλληλεξάρτησις των επιβάλλει να διαμορφούται συγχρόνως ή πολιτική και ή στρατηγική. Η παραγνώρισις αϋτης της εκ των πραγμάτων επιβαλλομένης ανάγκης έξηγει πολλές άποτυχίας της ελληνικής πολιτικής και δημιουργεί έθνικούς κινδύνους.

Δια να εξετασθή ή πολιτική και στρατηγική επί του Κυπριακού θα πρέπει να γίνεται συγχρόνως θεώρησις των πολιτικών και στρατηγικών πράξεων. Ένταϋθα εξετάζονται αι κύριαι πράξεις πολιτικής και στρατηγικής.

● Την 1ην Απριλίου 1955 έγένετο ή έναρξις του ένόπλου Κυπριακού άπελευθερωτικού αγώνος, Ε.Ο.Κ.Α. Η πράξις αϋτή εντάσσεται εις την στρατηγικήν. Πρέπει να τονισθή και να γίνη πίστις όλων ότι ο άγών αϋτός άποτελεί μέγα έθνικόν κεφάλαιον. Εις την στρατιωτικήν επιστήμην, ο άπελευθερωτικός άγών της Κύπρου 1955-1959, άποτελεί παράδειγμα ισχυράς φαντασίας εις την σύλληψιν, άρίστης έπιτελικής σχεδιάσεως, όρθής μεθόδου εις την προπαρασκευήν και θαθείας πίστεως, γενναιότητος και θυσίας εις την διεξαγωγήν του αγώνος. Η Ελλάς όλόκληρος, και ιδιαιτέρως ή Κύπρος, πρέπει να είναι υπερήφανος δια τον αγώνα αϋτόν, οι δέ ήρωικοί μαχηταί με έπικεφαλής τον Διγενή έπέρασαν εις τās δέλτους των ήρώων του Γένους.

● Ένώ όμως ένα τόσοσόν μέγα θετικόν έργον παρεδόθη υπό της στρατηγικής εις την πολιτικήν, οι υπεύθυνοι δια την διαμόρφωσιν της πολιτικής υπέγραψαν συνθήκας ήττημένων. Είναι αι Συμφωνίαι Ζυρίχης-Λονδίνου 1959. Η παρέκ-

κλισις από τον επισήμως τεθέντα το 1954 σκοπόν της αϋτοδιαθέσεως άπετέλεσεν ένα κεφαλαιώδες πολιτικόν σφάλμα, το όποιον αι συνέπειαι πληρώνονται υπό του Έλληνισμού εις το άκέραιον σήμερον.

● Το 1963, την 30ήν Νοεμβρίου, ο Προέδρος της Κύπρου επιδίδει μνημόνιον εις τον αντιπρόεδρον Κιουτσούκ περιλαμβάνον 13 σημεία δια την αναθεώρησιν του Κυπριακού Συντάγματος. Έχρειάσθησαν τρία έτη δια να αντιληφθί ο Προέδρος της Κύπρου ότι αι Συμφωνίαι Ζυρίχης-Λονδίνου ήσαν ανεφάρμοστοι. Αι Συμφωνίαι αϋται δέν είχαν δώσει την ανεξαρτησίαν εις την Κύπρον: όχι μόνον δέν είχαν εκδιώξει τούς Άγγλους από την Κύπρον, αλλά έφεραν εκεί και τὰ τουρκικά στρατεύματα.

Αποτέλεσμα της ανωτέρω πολιτικής πράξεως, δηλαδή του μνημονίου, ήτο ή πράσινη διαχωριστική γραμμή και οι τουρκοί θύλακοι διάσπαρτοι εις όλην την Κύπρον, με κυριώτερον τον του Αγίου Ιλαρίωνος. Το άποτέλεσμα αϋτό δέν ήτο σύμπτωσις: ήτο συνέπεια του ότι ή πολιτική πράξις δέν ύποστηρίζετο από ανάλογον στρατηγικήν.

Τα στρατεύματα των Η.Ε. τὰ εγκατασταθέντα εις την Κύπρον, κατόπιν της αποφάσεως της 4. Μαρτίου 1964 του Συμβουλίου Ασφαλείας, ήσαν κατά τὰ 3/4 άγγλικά. Σήμερον γνωρίζομεν τὰ «έργα και ήμέρας» αϋτών των στρατευμάτων, αλλά πάντοτε ως Επimηθείς.

● Από της 20/21 Δεκεμβρίου 1963 ήρχισαν επιθετικά ένέργειαι της Τουρκίας από άέρος, άπειλαι δια θαλασσίας δυνάμεις, ως και έχθρικοί ένέργειαι των μυστικών τουρκικών δυνάμεων επί της νήσου και της τουρκικής δυνάμεως (ΤΟΥΡΔΥΚ), της σταθμευούσης επί της Κύπρου κατόπιν των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου.

Η υπό της Ελλάδος στρατιωτική ένίσχυσις της Κύπρου αρχίζει μετά την διαπίστωσιν των τουρκικών προθέσεων τον Δεκέμβριον 1963.

● 1964. Η Βουλή της Κύπρου καθιέρωσε ύποχρεωτικήν στρατιωτικήν θητείαν. Συγκροτείται ή Έθνική Φρουρά Κύπρου. Αύγουστος 1964 γεγονότα Μανσούρας.

● Η διοικητική και επιχειρησιακή εξάρτησις των στρατευμάτων της Κύπρου από την έν Ελλάδα Στρατιωτικήν Διοίκησιν, ουσιαστικώς από τον Υπουργόν Έθνικής Αμύνης, ήτο λάθος στρατηγικόν της Έλληνικής Κυβερνήσεως και είχε δυσμενείς συνεπείας επί των στρατιωτικών επιχειρήσεων εις Κύπρον.

● 1968. 16 Ιανουαρίου αποσύρονται τὰ ελληνικά στρατιωτικά τμήματα από την Κύπρον, πλην της ΕΛΔΥΚ. Αϋτό ήτο σφάλμα πολιτικής και στρατηγικής των τότε άσκούντων την πολιτικήν και στρατηγικήν έν Ελλάδα και έν Κύπρω.

● Διασμός. Αι Συμφωνίαι Ζυρίχης-Λονδίνου και οι έν συνεχεία άστοχοι πολιτικοί και στρατηγικοί χειρισμοί διη-

μιουργούν άνωμαλίας έν Κύπρω και έξάπτουν τὰ πνεύματα. Οϋτω σχηματίζονται φανεραί και μυστικά, επίσημοι και άνεπίσημοι όργανωσεις και άντιοργανώσεις, φαινόμενα τὰ όποια παρατηρούνται πάντοτε εις τούς Έλληνες όταν διαφωνούν και τὰ όποια τυγχάνουν έκμεταλλεύσεως εκ μέρους των έχθρών, και μάλιστα κατευθύνονται ύπ' αϋτών, δια να διασπάσουν τās δυνάμεις του Έλληνισμού και οϋτω να τās ύποτάξουν.

Χαρακτηριστική περίπτωσις είναι ή εκ μέρους της Κυπριακής Κυβερνήσεως έξασθένσις της Έθνικής Φρουράς της Κύπρου, 1 Ιουλίου 1974, και το πραξικόπημα έν Κύπρω, 15 Ιουλίου 1974. Και όλα αϋτά ένώπιον έχθρου ισχυρώς οργανωμένου εις το έσωτερικόν της νήσου και με δυνάμεις τουρκικάς έτοιμους δι' εισβολήν επί των έναντι άκτών της Τουρκίας.

Η άπόφασις του Προέδρου της Κύπρου την 1ην Ιουλίου 1974 να μειώση την θητείαν των ύπηρετούντων εις την Έθνικήν Φρουράν και να ζητήσει την ανάκλησιν των «σελεχούντων» την Έθνικήν Φρουράν αξιωματικών έξ Ελλάδος», παραβλέπων οϋτω την ύπαρκτην άπειλήν εισβολής της Τουρκίας, ήτο ένέργεια αντίθετος προς τās απαιτήσεις της πραγματικότητας. Εις την επιστολήν του της 2ας Ιουλίου 1974 προς τον Πρόεδρον της έν Ελλάδα δικτατορίας ο Πρόεδρος της Κύπρου διετύπωσεν σκέψιν ή όποια δέν ήτο όρθή. Η σκέψις αϋτή έχει ως έξης: «...Πιθανώς να παρατηρηθί ότι ή έλάττωσις της δυνάμεως της Έθνικής Φρουράς λόγω συντήσεως της στρατιωτικής θητείας, δέν καθιστά αϋτήν ίκανήν να άνταποκριθί εις την άποστολήν της έν περιπτώσει έθνικώ κινδύνου. Δια λόγους τούς όποιους δέν επιθυμώ ένταϋθα να εκθέσω δέν συμμερίζομαι αϋτήν την άποψιν». Πόσον έσφαλμένη ύπηρεξεν εκείνη ή σκέψις άπεδείχθη και εκ των πραγμάτων. Με τὰ δεδομένα της 2ας Ιουλίου 1974 ήσαν δυνατά και πιθανά και το πραξικόπημα εις το έσωτερικόν της Κύπρου και ή τουρκική εισβολή.

Έξ άλλου ή όμιλία του Προέδρου της Κύπρου ένώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας την 19ην Ιουλίου 1974, άναφερομένη εις το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974, το όποιον έχαρακτήρισεν ως εισβολήν, δέν ήτο ψύχραιμος, έφανέρωνε θεδαίως σύγχυσιν αλλά κυρίως ήτο άστοχος. Δύο περικοπαί της όμιλίας έχουν ως έξης:

«...Αποτελεί καθαρώς εισβολήν έξωθεν, κατά κατάφωρον παραβίασιν της ανεξαρτησίας και κυριαρχίας της Δημοκρατίας της Κύπρου». Καί εις άλλο σημείον: «...είναι μία εισβολή και εκ των συνεπειών της θα ύποφέρη όλος ο λαός της Κύπρου. Αμφότεροι Έλληνες και Τούρκοι». Το πόσον άστοχοι ύπηρεξαν αι διατυπωθείσαι άπόψεις του Κυπρίου Προέδρου προσμετρᾶται και από το έξης γεγονός: Ο Τούρκος άντιπρόσωπος εις τον Ο.Η.Ε τās έπεκαλέσθη, ακόμη και

πρὸ ὀλίγων μηνῶν, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1975, διὰ τὴν παρουσίαν τὴν τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Κύπρον ὡς ἐπέμβασις κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Κύπρου.

Πάντως αἱ ἀνωτέρω τρεῖς πράξεις: ἐξασθένεισι τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, τὸ ὀλέθριον πραξικόπημα, καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς Κύπρου ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε. τὴν παραμονὴν τῆς εἰσβολῆς, δὲν ὑπῆρξαν ἡ αἰτία τῆς εἰσβολῆς, οὔτε ἡ κάθε μία πράξις μεμονωμένως οὔτε ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἄλλων. Ἡ εἰσβολὴ οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐγένετο ἀφοῦ εἶχεν ἀποφασισθῇ. Καὶ μόνον ἡ ἐκτέλεσις τῶν σχεδίων τῆς προπαρασκευῆς τῆς εἰσβολῆς ἀπαιτοῦσε τὸν ἐλάχιστον χρόνον τῶν δύο μηνῶν. Ἐπομένως ἀποτελεῖ ἀφέλειαν τὸ νὰ ἀποδίδεται εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω τριῶν πράξεων ἡ αἰτία τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, ἀφοῦ ἡ μὲν ἐξασθένεισι τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς θὰ συνετελείτο ἐντὸς εἴκοσι ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου 1974· τὸ πραξικόπημα ἐγένετο πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσβολῆς· καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς Κύπρου ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε., μόλις μερικὰς ὥρας πρὸ τῆς εἰσβολῆς.

Καίτοι ὅμως καμμία τῶν ἀνωτέρω τριῶν πράξεων δὲν ἦτο αἰτία τῆς εἰσβο-

λῆς, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸν αἱ πράξεις αὗται νὰ ἦσαν μέρος ἐνὸς εὐρύτερου σχεδίου τὸ ὁποῖον νὰ περιελάμβανε καὶ τὴν εἰσβολὴν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον σχέδιον πρόσωπα καὶ Κυβερνήσεις νὰ ἐκινήθησαν ἐνσυνειδήτως ἢ μὴ διὰ τὴν δημιουργηθῇ ἡ παρούσα κατάστασις εἰς τὴν Κύπρον καὶ εἰς τὰς Ἑλληνοτουρκικὰς σχέσεις. Αἱ Κυβερνήσεις Ἑλλάδος καὶ Κύπρου ἔχουν καθήκον νὰ μελετήσουν ἐπιστημονικῶς τὸ θέμα τοῦτο ἀνεξαρτήτως καὶ πέραν τοῦ διοικητικοῦ καὶ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ὑπευθύνων, ὅστις πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον.

● 20 Ἰουλίου 1974. Εἰσβολή. Ὁ κίνδυνος εἰσβολῆς τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Κύπρον ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐπισημανθῇ ὑπὸ τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως τουλάχιστον δύο μῆνας πρὸ τῆς εἰσβολῆς, ἤτοι ἀπὸ τῆς 20ῆς Μαΐου. Τεχνικοὶ λόγοι τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας καθιστοῦσαν ἀδύνατον τὴν ἀπόκρυψιν τῆς ἐπιχειρήσεως δύο μῆνας τουλάχιστον πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπιθέσεως. Εἶναι βασικὴ ἀρχὴ τῆς στρατηγικῆς ὅτι ἡ ἀμυνα πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὴν χειροτέραν περίπτωσιν μιᾶς ὑπαρκτῆς ἀπειλῆς.

Ἡ πολιτικὴ καὶ στρατηγικὴ, ἥτις διέμορφοῦτο κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα 20 Μαΐου - 20 Ἰουλίου 1964, ἦτο

ἀντίθετος ἀπὸ ὅ,τι ἀπῆλθον αἱ περιστάσεις.

Εἶναι δεδομένοι αἱ ἐξῆς ἀρχαί: 1) Εἰς ὑπαρκτὴν ἀπειλήν, λαμβάνονται μέτρα διὰ τὴν χειροτέραν περίπτωσιν. 2) Εἰς τὴν ὀργανωμένην πολιτείαν φέρει τὴν εὐθύνην διὰ κάθε ἐκτροπὴν, τὸ ἐπίσημον κράτος. 3) Εἰς πολιτισμένους λαοὺς ἡ χρηστὴ διοίκησις δὲν δημιουργεῖ ἐπικινδύνους διχογνωμίας καὶ διχασμὸν τοῦ λαοῦ. Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω τρεῖς ἀρχάς, καλεῖται ὁ ἐλεύθερος καὶ ἀντικειμενικὸς κριτὴς νὰ ἐξαγάγῃ τὰ συμπεράσματα τοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐτοιμότητα ἀμύνης τῆς Κύπρου κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν χρονικὴν περίοδον.

Διὰ τὴν ἐξετασθῇ ἡ πολιτικὴ καὶ στρατηγικὴ ἀπὸ 20 Ἰουλίου μέχρι 16 Αὐγούστου 1974 ὥρα 18.00, ἤτοι κατὰ τὴν διάρκεια τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ καὶ ἐγγὺς τῆς Κύπρου, πρέπει νὰ περιγραφῇ εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς ἡ στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις.

20 Ἰουλίου, 05.00 ω: ἀρχίζει ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Κύπρου. Τὴν 24.00 ω ἡ κατάστασις ἔχει ὡς ἐξῆς: κατέχεται ἀπὸ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ζώνη ξηρᾶς κατὰ μῆκος τῆς παραλίας βάθους 600 περίπου μέτρων καὶ μήκους δύο περίπου χλμ. μετὰ δύνανται τὰ ὑπολείμματα δύο λόγων (150-200 ἀνδρας) καὶ μετὰ περίπου 10 ἐλαφρὰ ὄπλα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΑΠΟ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974 - 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

ἡμερομηνία	ἡμέρα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς	Τ Ο Υ Ρ Κ Ι Α					Ε Λ Λ Α Σ				
		ἐπίθεσις	παραβλάσις συμφορῶν καταπαύσεως πυρός	ἐνίσχυσις	συστήσεις	παρατηρήσεις	ἐπίθεσις	παραβλάσις συμφορῶν καταπαύσεως πυρός	ἐνίσχυσις	συστήσεις	παρατηρήσεις
20 Ἰουλίου	1η	●		●		05.00 ὥρα Ἑλλάδος			●		Διάρκεια 1
21 "	2α	●		●							
22 "	3η	●		●		16.00 ὥρα Συμφωνία καταπαύσεως πυρός					Διάρκεια II καταπαύσεως τοῦ πυρός τῆς 22 Ἰουλίου '74
23 "	4η		●	●							
24 "	5η		●	●							ἀπὸ 04.00ω Κυβερνήσεως τῆς 24 Ἰουλίου
25 "	6η		●	●	●					●	
26 "	7η	●		●	●					●	
27 "	8η	●		●	●					●	
28 "	9η	●		●	●					●	
29 "	10η	●		●	●					●	
30 "	11η	●		●	●	ἡ Τουρκία ὑπογράφει μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἑλλάδος νὰ μὴ προχωρήσῃ πέραν τῆς γραμμῆς καταπαύσεως τοῦ πυρός				●	Χάρτης III. Γραμμὴ καταπαύσεως τοῦ πυρός 20 Ἰουλίου
1 Αὐγούστου	13η		●	●							
2 "	14η		●	●							
3 "	15η		●	●							
4 "	16η		●	●							
5 "	17η		●	●							
6 "	18η		●	●							
7 "	19η		●	●							
8 "	20η		●	●	●					●	Χάρτης IV
9 "	21η		●	●	●					●	
10 "	22α		●	●	●					●	
11 "	23η		●	●	●					●	
12 "	24η		●	●	●					●	
13 "	25η		●	●	●					●	
14 "	26η	●		●							
15 "	27η	●		●							
16 "	28η	●		●							Χάρτης V Ὁλοκληρωτικὸς σχεδίου Ἀττίλα

21 Ιουλίου: 0000-24.00 ω (δεύτερον είκοσιτετράωρον). (Χάρτης I)

Τούρκοι: Βομβαρδισμοί από άέρος και θαλάσσης, άδιακρίτως κατά στρατιωτικών στόχων, άμάχου πληθυσμού, νοσοκομείων, οίκισμών. Ούδεμία ούσιαστική μεταβολή εις την κατεχομένην ζώνην ξηράς (600 μ X 2 χλμ.), 10(;) έλαφρά άρματα.

Έλληνες: Καταλαμβάνουν όλους τούς τουρκικούς θύλακους εκτός του θύλακος Λευκωσίας και του θύλακος 'Αγίου 'Ιλαρίωνος, τόν όποιον περισφίγγουν. 'Υπό τόν έλεγχον τών Τούρκων διατηρούνται μόνον άσήμαντοι έστίαί εις χωρίον Κόκκινα, Κιόνελη, χωρίον Τσατούς, Φρούριον 'Αμμοχώστου (διεπραγματεύετο την παράδοσίν του), χωρίον Γαλάτεια.

22 Ιουλίου 0000-16.00 ω. Μετά από μακράν προπαρασκευήν διά πυρών από άέρος και θαλάσσης αρχίζει νέα απόδρασις τουρκικών δυνάμεων περί την 07.00 ω.

'Αποδιβάζεται δύναμις δύο περίπου ταγμάτων. (Χάρτης II)

34 άρματα M48 (περίπου δύο 'Ιλαι).

24 έλαφρά πυροβόλα (περίπου δύο Μοίραι Πυρ/κού).

Συνάπτονται σκληραί μάχαι μεταξύ έπιτιθεμένων Τούρκων και άμυνομένων Έλλήνων. Οί Τούρκοι δέν κατορθώνουν μέχρι την 16.00 ω νά εξασφαλίσουν συνεχές προγεφύρωμα, παρά μόνον ώρισμένα σημεία του φυσικού προγεφυρώματος πέριξ της Κυρηνείας και τόν λιμένα της Κυρηνείας.

● *Η τεχνική και ή τακτική* της αποβατικής επιχειρήσεως άπαιτούν όπως ό έπιτιθέμενος, έκμεταλλεύόμενος τό στοιχείον του αίφνιδιασμού, επιτύχη κατά τό πρώτον 24ωρον κανονικόν προγεφύρωμα εις την ξηράν. Νοείται δέ κανονικόν προγεφύρωμα χώρος συνεχής κατεχόμενος ισχυρώς υπό του έπιτιθεμένου, όστις νά προστατεύη τά κύρια μέρη του προγεφυρώματος - άκται αποβάσεως, χώροι συγκεντρώσεως και όργανώσεως τών τμημάτων αποβάσεως, θέσεις όπλων ύποστηρίξεως τών έπιτιθεμένων εις την ξηράν - τά όποια πρέπει νά εύρίσκωνται εκτός βολής πυροβολικού ξηράς του άμυνομένου.

Με τά άνωτέρω τεχνικά και τακτικά δεδομένα, ή Τουρκία έπρεπε νά έτοιμάζεται διά σύμπτυσιν τό δεύτερον 24ωρον, περίπτωσιν την όποιαν φαίνεται ότι αντιμετώπισεν προς στιγμήν ή Τουρκία, όταν ένόμισεν ότι, παρά την συνεργασίαν και ύποστήριξιν της 'Αγγλίας και τών Η.Π.Α., δέν ειχεν εξασφαλίσει την άδρανοποίησιν της 'Ελλάδος.

● *Πολιτική.* 'Ας έξετασθ ή τό σημείον αυτό, όποτε συνεφωνήθη ή κατάπαυσις του πυρός, ποία πολιτικά πράξεις έλαβον χώραν από της ένάρξεως της επιθέσεως τών Τούρκων, 20 Ιουλίου, 05.00 ώρας.

20 Ιουλίου. Προσφυγή της Κύπρου εις

Βρεταν. Βάσεις
Θέσεις τών τουρκικών δυνάμεων μέχρι 22 Ιουλίου 1974 16.00 ώρα

τό Συμβούλιον 'Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. και απόφασις 353 της 20ής Ιουλίου 1974.

- 'Επιστράτευσις εις Κύπρον 20 Ιουλίου 06.00 ώραν.

- 'Επιστράτευσις εις 'Ελλάδα 20 Ιουλίου 09.00 ώραν.

22 Ιουλίου 06.00 ω. Αί Η.Π.Α. προέδωσαν εις έπίσημον άναγγελίαν: «Αί Κυβερνήσεις της 'Ελλάδος και της Τουρκίας συνεφώνησαν νά καταπαύσιν τό πυρ εις την Κύπρον, σύμφωνα με την απόφασιν του Συμβουλίου 'Ασφαλείας της 20ής Ιουλίου. 'Η κατάπαυσις του πυρός θα γίνη την 14.00 ώραν Γκρήνουιτς (ώρα 'Ελλάδος 16.00) της 22ας Ιουλίου 1974. 'Η άνακοίνωσις αυτή θα επιβεβαιωθή από την 'Ελληνικήν και την Τουρκικήν Κυβέρνησιν την 09.00 ώραν 'Αθηνών».

Παρά την συμφωνίαν της Τουρκίας δι' έκχειρίαν και έφαρμογήν της αποφάσεως 353 της 20ής Ιουλίου του Συμβουλίου 'Ασφαλείας, ή Τουρκία έδειξε δι' ένεργειών της ότι δέν έπρόκειτο νά τηρήση την συμφωνίαν καταπαύσεως του πυρός. 'Η Τουρκία, εύρισκομένη εις δύσκολον θέσιν, διότι δέν ειχεν επιτύχει την δημιουργίαν κανονικού προγεφυρώματος, ήθελε νά κερδίση χρόνον και νά εξασφαλίσιν την μη αντίδρασιν της 'Ελλάδος εις τόν κρίσιμον αυτόν χρόνον.

Εις πόσον δύσκολον κατάστασιν εύρίσκετο στρατιωτικώς ή Τουρκία εις την Κύπρον την δευτέραν ήμέραν τών επιχειρήσεων, μετά την έξαπόλυσιν της άντεπιθέσεως της ΕΛΔΥΚ, ώμολόγησε και ό τότε 'Αρχηγός της Τουρκικής 'Αεροπορίας κ. 'Εμίν 'Αλπακιά, κατά την πρόσφατον έπίσκεψίν του εις την τουρκοκρατούμενην Κύπρον (30 Ιουνίου 1976). Ούτος έδήλωσε προς δημοσιογράφους τά έξής: «Την δευτέραν ήμέραν της τουρκικής επιχειρήσεως, ή ΕΛΔΥΚ έξαπέλυσεν άντεπίθεσιν και προσέβαλε τάς θέσεις μας. Αί μονάδες Πεζικού εύρίσκοντο εις πολύ δύσκολον θέσιν. Είχον διασπασθ ή εις τά δύο. 'Εξητήθη ή βοήθεια της 'Αεροπορίας. Και την έδώσαμεν με τόν πλέον άποτελεσματικόν

τρόπον. Λόγω της δραστηριότητος τών αεροπορικών δυνάμεων, άνεχαιτίστη ή επίθεσις εκείνη. 'Αλλως, θα ήμπορούσε νά επέλθη καταστροφή. Μόνον εγώ γνωρίζω τάς στενοχωρίας της νυκτός εκείνης. 'Επί του θέματος αυτού, ειχον ληφθή μηνύματα από την πρεσβείαν μας εις την Λευκωσίαν και τόν κ. Ντενκτάς». («ΕΣΤΙΑ» 1 Ιουλίου 1976).

Εις επίρρωσιν τών άνωτέρω έρχεται ή διαβεβαίωσις του Κίσιινγκερ ότι ό 'Ετσεβίτ «ειχεν ήδη αποδεχθή την κατάπαυσιν του πυρός πρό της 02.00 πρωινής ώρας της 22ας Ιουλίου».

'Η ύστεροβουλία της Τουρκίας ήτο αυταπόδεικτος και από τό ότι, ένώ ήτο λογικόν, έφ' όσον συνεφώνησεν εις την κατάπαυσιν του πυρός πρό της 02.00 ω της 22ας Ιουλίου, ή κατάπαυσις του πυρός νά έφηρμόζετο άμέσως, άφού τά σύγχερα μέσα έπικοινωνίας παρέχουν μίαν τοιαύτην δυνατότητα, ή τουλάχιστον νά έφηρμόζετο μετά από μίαν ώραν, έφηρμόσθη μετά από 14 ολοκληρώσας ώρας.

Εις τό σημείον αυτό πρέπει νά αναφερθούν δύο χαρακτηριστικά ένέργειαι τών δύο δήθεν «φίλων και συμμάχων»:

1) Αί Η.Π.Α, ένώ διά τών άμέσων και τηλεφωνικών έπαφών του ύφυπουργού Σίσκο ειχον εξασφαλίσει την συμφωνίαν της Τουρκίας και της 'Ελλάδος διά κατάπαυσιν του πυρός πρό της 02.30 ώρα 'Ελλάδος της 22ας Ιουλίου, και ήτο φυσικόν και λογικόν δι' έντίμους συμμάχους νά έπισπεύσουν την έφαρμογήν της καταπαύσεως του πυρός, και μάλιστα εκ μέρους του έπιτιθεμένου, έν τούτοις, από τών πρώτων έπαφών (02.10 ω) επί του θέματος αυτού όμιλούν δι' ώραν καταπαύσεως του πυρός την 16.00 ώραν 'Ελλάδος, δηλαδή μετά δεκατέσσερις ώρας, ήτοι μετά την έξησφαλισμένην άνετον περάτωσιν της 2ας αποβάσεως τών τουρκικών στρατευμάτων.

2) 'Η 'Αγγλία ή «Μεγάλη Βρεταννία και Βόρειος 'Ιρλανδία», όπως θέλει νά αποκαλείται και όπωσ την αναφέρει ή

Βρεταν. Βάσεις
Θέσεις των τουρκικών δυνάμεων
μέχρι 30 'Ιουλίου 1974

απόφασις 353 της 20ης 'Ιουλίου του Συμβουλίου 'Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., ή 'Αγγλία λοιπόν αυτή, ή σύμμαχος της 'Ελλάδος και εις τόν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, δι' επίσημον σήματος του 'Αγγλου Στρατιωτικού Διοικητού των εν Κύπρω Βρεταννικών Δυνάμεων, είδοποιεί τόν Διοικητήν της 'Ελληνικής 'Αεροπορίας ότι εάν επαναληφθούν πτήσεις της 'Ελληνικής 'Αεροπορίας προς την Κύπρον, θα αναχαιτισθούν υπό της Βρεταννικής 'Αεροπορίας. Αυτά αναφέρονται εις δημοσιευθείσαν έκθεσιν του 'Αρχηγού της 'Ελληνικής 'Αεροπορίας κατά την εποχήν εκείνην. 'Η ενέργεια αυτή της 'Αγγλίας ήτο απειλή δια να αποθαρρύνη την 'Ελλάδα να επέμβη εις Κύπρον. 'Η ενέργεια αυτή της 'Αγγλίας, μαζί με ό,τι έχω καταγγείλει δι' άρθρων μου («ΕΣΤΙΑ» 30 'Ιουλίου 1974 και «ΤΟ ΒΗΜΑ» 18 Σεπτεμβρίου 1974), χαρακτηρίζει την 'Αγγλίαν ως συνεργόν και υποστηρικτήν της τουρκικής επιθέσεως.

Ός προς την Τουρκίαν πρέπει τις να παραδεχθή ότι υπήρξε έντελώς συνεπής προς την ιστορίαν της, ήτις συνοψίζεται εις την ύστεροδοκίαν, την άνειλικρίνεια και την παρασπονδίαν. Ένώ προσποιείται ότι δέχεται την κατάπαυσιν του πυρός σύμφωνα με την απόφασιν του Συμβουλίου 'Ασφαλείας της 20ης 'Ιουλίου (απόφασις 353), εν τούτοις όλαί αί ενέργειαι αυτής, από την στιγμήν που πληροφορείται ότι ή 'Ελλάς συμφωνεί εις την κατάπαυσιν του πυρός και επομένως δέν θά επέμβη δια στρατιωτικών δυνάμεων εις την Κύπρον, ή Τουρκία προβαίνει εις όλως αντιθέτους ενεργείας από εκείνας τας οποίας διελάμβανε ή απόφασις του Συμβουλίου 'Ασφαλείας και έξακολουθεί άνενόχλητος την είσβολήν.

'Η 'Ελλάς είναι θεατής της καταστάσεως, ούσιαστικώς χωρίς Κυβέρνησιν και με παραπαίουσαν στρατιωτικήν ήγέσιν. Την πολιτικήν και στρατηγικήν της 'Ελλάδος διαμορφώνουν ξένοι παράγον-

τες, όχι εκ του άφανους, αλλά εκ του έμφανους. Οί υπεύθυνοι της έκτροπής οί όποιοι ήσκουν την πολιτικήν και στρατηγικήν της 'Ελλάδος έχουν όλην την ευθύνην μέχρι της 04.00 ω της 24ης 'Ιουλίου 1974.

Νέα Κυβέρνησις 'Ελλάδος.

24 'Ιουλίου 1974, 04.00 ω μέχρι 16 Αύγουστου 18.00 ω (απόφασις του Συμβουλίου 'Ασφαλείας 358/15.8.74, 360/16.8.74).

'Η στρατιωτική κατάσταση εις Κύπρον. 'Η Τουρκία, καίτοι έχει αποβιβάσει ένισχύσεις, δέν κατορθώνει, λόγω της ίσχυράς αντίστασεως των άμυνομένων, να δημιουργήση κανονικόν προγεφύρωμα, όπως απαιτεί ή τεχνική και τακτική των αποδοτικών επιχειρήσεων. Τα τουρκικά στρατεύματα κατέχουν μίαν ζώνην ξηράς επί των άκτών μήκους μικρότερου των δέκα χιλιομέτρων και εις βάθος μίαν άκανόνιστον λωρίδα πλάτους τριών έως τεσσάρων χιλιομέτρων κατά μήκος της όδου Κυρηνείας - Λευκωσίας.

'Η Τουρκία, καίτοι έχει συμφωνήσει εις την κατάπαυσιν του πυρός από 22ας 'Ιουλίου 16.00 ώρας, εν τούτοις, με διάφορους τουρκικάς δικαιολογίας, συνεχίζει τας επιχειρήσεις εις την ξηράν, βελτιώνει τας θέσεις της και εκφορτώνει συνεχώς στρατιωτικάς ένισχύσεις, μεταφερομένας δια θαλάσσης και δι' έλικοπτέρων από άέρος.

25 και 26 'Ιουλίου. Τουρκικάί ένισχύσεις καταφθάνουν συνεχώς και αί τουρκικάί δυνάμεις παραβιάζουν προκλητικώς την έκεχειρίαν.

'Η 'Ελλάς ζητεί την επείγουσαν σύγκλησιν του Συμβουλίου 'Ασφαλείας των Η.Ε.

26 - 30 'Ιουλίου. Αί τουρκικάί δυνάμεις, παρά τας συνεχείς παραβιάσεις της καταπαύσεως του πυρός, δέν έχουν κατορθώσει να δημιουργήσουν κανονικόν προγεφύρωμα, κατέχουν έκτασιν μετώπου 15 χμ, βάθους 15 χμ. (Χάρτης III).

30η 'Ιουλίου. Υπογραμμεται κοινή δη-

λωσις 'Αγγλου, 'Ελληνος και Τούρκου Υπουργού, ήτις προβλέπει την μη περαιτέρω παραβίασιν των γραμμών του μετώπου υπό των τουρκικών στρατευμάτων.

Αύγουστος 1 - 8. Τα τουρκικά στρατεύματα παραβιάζουν συστηματικώς την έκεχειρίαν, ενώ οί 'Ελληνες την τηρούν. Οί Τούρκοι καταλαμβάνουν νέας θέσεις (Καραβιάς, Λάπηθος) και μόλις την 8ην Αύγούστου κατορθώνουν να δημιουργήσουν περίπου κανονικόν προγεφύρωμα (μέτωπον 25 χμ, βάθος 18 χμ) (Χάρτης IV).

'Η δημιουργία του προγεφυρώματος είχαν απαιτήσει 20 ήμέρας. Έκ τούτων κατά τας πρώτας 4 ήμέρας εις την 'Ελλάδα ήτο δικτατορία και κατά τας 16 ακόλουθους ήμέρας ή Κυβέρνησις της 24ης 'Ιουλίου.

Αί κυριώτεραι φάσεις της επιχείρησης του προγεφυρώματος έγινοντο την 22αν 'Ιουλίου, την 30ήν 'Ιουλίου και την 8ην Αύγούστου.

Την 22αν 'Ιουλίου ή 'Ελλάς ήτο ούσιαστικώς χωρίς Κυβέρνησιν.

Την 30ήν 'Ιουλίου ή 'Ελλάς εκυβερνάτο ήδη από 6 ήμερών από την Κυβέρνησιν της 24ης 'Ιουλίου, ή όποία διετήρησε ως στρατιωτικήν ήγέσιν εκείνην την όποیان είχε διαμορφώσει ή δικτατορία.

Την 8ην Αύγούστου ή Κυβέρνησις είχαν ήδη ζώνη 15 ήμερών.

14 Αύγούστου (έναρξις επιχειρήσεως 'Αττίλα 2).

Αί τουρκικάί δυνάμεις, παραβιάζουν συνεχώς τας συμφωνίας, ένισχύθησαν εις τό σημείον ώστε την 14ην Αύγούστου να αριθμούν περί τας 40 χιλιάδας στρατεύματα και 200 άρματα μάχης, έξαπέλυσαν γενικήν επίθεσιν ύποστηριζομένην από άέρος, θαλάσσης και πυροβολικού ξηράς, ένισχυμένον εις την φάσιν αυτήν και δια βαρέος πυροβολικού, έφήρμισαν τό σχέδιον «'Αττίλα», κατέλαβον 40% και πλέον του έδάφους της Κύπρου και τας 57% των άκτών της νήσου, συμπεριλαμβανομένου και του κυριώτερου λιμένος της νήσου, του λιμένος της 'Αμμοχώστου (Χάρτης V).

Ούτω, ταχτικά τουρκικά στρατεύματα εισέβαλον εις την Κύπρον και με την πλήρη άνοχήν της 'Ελλάδος, από της 20ης 'Ιουλίου μέχρις της 16ης Αύγούστου 1974, ήτοι επί 28 δλοκλήρους ήμέρας και νύκτας έδομβάρδιζαν, έκαιαν, έσκότωναν, άτίμαζαν, έσφαζαν.

Κατά τας 28 αυτάς ήμέρας της άνοικτης επιθέσεως της Τουρκίας κατά της Κύπρου, της όποίας την άνεξαρτησίαν ή 'Ελλάς είχε έγγυθη, την πολιτικήν ευθύνην εν 'Ελλάδι έχουν δια μέν τας τέσσερεις πρώτας ήμέρας ή δικτατορία, δια δέ τας άλλας είκοσιτέσσερεις ήμέρας ή Κυβέρνησις της 24ης 'Ιουλίου.

'Η πολιτική από της 24ης 'Ιουλίου μέχρι της 16ης Αύγούστου 1974 είναι εις βάρος της στρατηγικής.

25 - 30 'Ιουλίου. Εις την πολιτικήν. Συζητήσεις, εις την Γενεύην, της 'Αγγλίας,

Ἑλλάδος, Τουρκίας. Συμφωνία σχετικῶς μὲ τὴν γραμμὴν καταπαύσεως τοῦ πυρός.

Εἰς τὴν στρατηγικὴν: παραχώρησις τῶν ἑξ αὐτῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Τουρκίαν δι' ἐνίσχυσιν καὶ προπαρασκευὴν τῆς νέας τῆς ἐπιθέσεως ἐν Κύπρῳ. Ἡ φάσις αὕτη ὁλοκληροῦται τὴν 8ην Αὐγούστου.

8 - 13 Αὐγούστου. Εἰς τὴν πολιτικὴν: Δεύτερον στάδιον συζητήσεων εἰς τὴν Γενεύην.

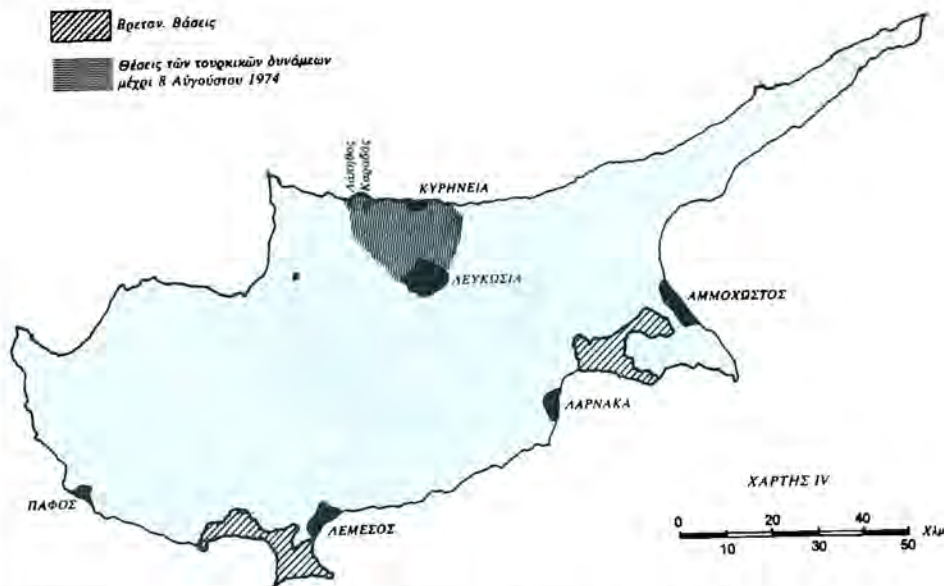
Εἰς τὴν στρατηγικὴν: Παραχώρησις τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ἑξαημέρου εἰς τὴν Τουρκίαν δι' ἐνίσχυσιν καὶ προπαρασκευὴν τῆς νέας τῆς ἐπιθέσεως, ἣτις ἤρχισε τὴν 14ην Αὐγούστου καὶ ὠλοκληρώθη τὴν 16ην Αὐγούστου. Ἡ γραμμὴ Ἀττίλα ἐπετεύχθη.

14η Αὐγούστου. Ἡ Ἑλλάς δηλώνει ὅτι ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ΝΑΤΟ!!! Καὶ ἀκόμη, μετὰ τὴν παρέλευσιν δύο περίπου ἐτῶν ἔκτοτε, ἡ Ἑλλάς συζητᾷ τὴν ἀποχώρησιν αὐτήν.

Εἶναι λοιπὸν νὰ μὴν ἐντρέπεται κάθε Ἕλλην διὰ τὴν πλήρη ἀδράνειαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως; Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις του νὰ μὴ σκέπτονται καὶ νὰ μὴν ὑποπτεύωνται; Ὅταν δὲ ἀναφέρωνται «Ἐνοπλοὶ Δυνάμεις» δὲν ἐννοεῖται ἡ ἡγεσία τὴν ὁποίαν ἀνέδειξε ἡ δικτατορία καὶ τὴν ὁποίαν διετήρησεν ἡ Κυβέρνησις τῆς 24ης Ἰουλίου, ἀλλὰ ἐννοεῖται ἡ μᾶζα τῶν μαχητῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Ἡ Κυβέρνησις γνωρίζει ὅτι δὲν εὐσταθεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς ἀνυπαρξίας ὀπλισμοῦ καὶ γνωρίζει ἐπίσης τὴν ἀλήθειαν διὰ τὴν «ἀποτυχίαν» τῆς ἐπιστρατεύσεως. Διὰ τὴν ἄφῃσιν νὰ διασύρεται ἡ Ἑλλάς ὡς ἀοπλὸς χώρα καὶ νὰ μειώνεται τὸ ἠθικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ πίστις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις; Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνέβαλεν εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, κυρίως, ἀλλὰ καὶ τῶν Η.Π.Α., ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ μένους, τοῦ λίαν ἐξ ἄλλου καθυστερημένου. Ποῦ ἦσαν «οἱ φίλοι καὶ σύμμαχοι» ὅταν ἐπέβαλλον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὴν δικτατορίαν ὃ δὲ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐγκατελείπετο μόνος, εἰς μὲν τὴν καλὸς μελέτη «ἐλευθερίαν» Ἑλλάδα διὰ νὰ ἀντιπαλαίσῃ μόνος ἐναντίον τῆς δικτατορίας, εἰς δὲ τὴν Κύπρον διὰ νὰ σφαγιαζέται; Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ Κυβέρνησις τῆς 24ης Ἰουλίου ἔπεσαν εἰς τὴν παγίδα τῶν φιλοτουρκικῶν, διήθεν συμμάχων μας. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἐστάθμισεν τότε ὡς πλεὺν συμφέρουσαν εἰς αὐτὴν τὴν προβολὴν τῆς δικαιολογίας τοῦ ἀόπλου ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀμυναν τῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁλοκληρῶς. Πάντως σήμερον ἔχει ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀδράνεια ἐκείνῃ ὑπῆρξε μέγα στρατηγικὸν σφάλμα τῆς τότε Κυβερνήσεως.

Υπῆρξαν βεβαίως, – καὶ σήμερον ἡμπορεῖ τοῦτο νὰ λεχθῇ ἀφοῦ ἐγινε εὐρὲως γνωστὸν – καὶ ἀδεξιότης καὶ ἀμάθεια εἰς τὴν θέσιν ἐν λειτουργίᾳ τοῦ συστήματος

ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σχεδίων ἀπὸ τὴν σαθρὰν ἡγεσίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναδείξει ἡ δικτατορία, καὶ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν πολιτικῆς ἡγεσίας. Αἱ ἀνωμαλίες ὅμως αὐταί, τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Μονάδων – ἐφέδρων καὶ μονίμων – καὶ τῶν τοπικῶν Διοικητῶν, εἶχον ἤδη διευθετηθῇ κατὰ τὸ μείζον μέρος, ὥστε τὴν 24ην Ἰουλίου 1974 αἱ Ἐνοπλοὶ Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις νὰ ἔχουν ὑψηλὸν βαθμὸν ἐτοιμότητος καὶ λίαν ὑψηλὸν ἠθικόν, ἰδίως μετὰ τὴν πολιτικὴν ἀλλαγὴν τῆς 24ης Ἰουλίου. Ἡ νέα ὁμως Κυβέρνησις τοὺς μὲν ἀνικάνους καὶ ὑπευθύνους τῶν ἀνωμαλιῶν κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ στυλοβάται τῆς δικτατορίας, διετήρησεν εἰς τὰς θέσεις των, τὴν δὲ μᾶζαν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μὲ τοὺς φιλοτίμους ἀξιωματικούς – Ἐφεδρὺς καὶ Μονίμους – μαζὶ μὲ τὰ στρατευμένα τέκνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, κατεδίκασεν εἰς ἀδράνειαν καὶ ταπεινώσιν, τὸν δὲ Ἑλληνισμὸν τῆς Κύπρου ἐγκατέλειπεν διὰ νὰ σφαγιασθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἐν εἰκοσιετρώρων εἶναι μεγάλη χρονικὴ περίοδος ὅταν ἡ χώρα εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἡμπορεῖ μέσα εἰς ἓνα εἰκοσιετρώρων νὰ γίνον ἀθρόαι ἀντικαταστάσεις ἀνωτάτων στελεχῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Αὐτὸ δὲν θὰ ἦτο πρωτοφανὲς εἰς τὴν Στρατιωτικὴν ἱστορίαν, ἀφοῦ τοιαῦτα ἀντικαταστάσεις γίνονται ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὸ δραστήριον τοῦτο μέτρον ἔσωσε καταστάσεις καὶ ἥλλαξε τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ὅταν ἐγένετο ἐπὶ ὀρθῶν στρατηγικῶν κριτηρίων. Ὅρθά δὲ κριτήρια ὑπῆρχον τότε, καὶ ἡ τότε Κυβέρνησις τὰ ἐγνώριζεν, ἀλλὰ δὲν διέθετε τὴν τόλμην, διότι δὲν ὑπῆρχε ἡ πολιτικὴ «εὐψυχία καὶ ἀλκή» ὅπως δὲν ὑπῆρξε καὶ μετέπειτα καί, δυστυχῶς, οὔτε σήμερον, ὅπως ἔγραψα εἰς πρόσφατον ἄρθρον μου «Ἡ Ἀμυνα τῆς Χώρας. Ἡ εὐψυχία εἰς τὴν Πολιτικὴν καὶ Στρατηγικὴν» («ΤΟ ΒΗΜΑ» 19 Ἰουνίου 1976). Καὶ τότε, εἶχον ἐγκαιρῶς ἐπισιμάνει τὴν στρατηγικὴν πραγματικότητα.

ἀκόμη καὶ δι' ἄρθρου μου: «Ἀνοικτὸς Πόλεμος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ» («ΕΣΤΙΑ» 30 Ἰουλίου 1974). Δυστυχῶς καμμία σωστικὴ ἐνέργεια δὲν ἐγινε, οὔτε καὶ τότε, οὔτε καὶ τώρα, ἐπὶ οὐδενὸς πεδίου, οὔτε τῆς πολιτικῆς οὔτε τῆς στρατηγικῆς, δι' αὐτὸ καὶ ἡ τόσον «μυστικὴ διπλωματία».

Ἡδὴ ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς γνωρίζει. Συμβάλλουν δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐνημέρωσίν του αἱ ἀπορίαι αἱ ὁποῖαι τοῦ γεννῶνται ἀπὸ τὰς ὑβριστικὰς καὶ μὲ ὑπεροψίαν διατυπωμέναις δηλώσεσι ἐπισήμων καὶ τὴν χωρὶς ἐπιχειρήματα συνηγορίαν διωρισμένων. Ὅλη ἡ ἐπίσημος προσπάθεια ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ συσκοτίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ καλύψῃ τὴν ἀδυναμίαν, ἣτις δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀρθῇ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων διὰ νὰ σωθῇ ἡ Κύπρος καὶ νὰ ἐπιβιώσῃ ἡ Ἑλλάς.

Αἱ δὴθεν χαμέναι εὐκαιρίαι.

Ὅλαι αἱ προταθεῖσαι κατὰ καιροὺς λύσεις τοῦ Κυπριακοῦ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἢ ἄλλων «συμμάχων» ἦσαν παγίδες, ὠρισμένα δὲ λίαν ἀριστοτεχνικῶς στηθεῖσαι (διάφορα ἐπιφανειακῶς καλόβολα Συντάγματα κ.λπ.).

Ἡ Ἀγγλία ἢ οἱ ὑπ' αὐτῆς ὑποκινούμενοι μεσολαβηταὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν· ἡ δὲ Ἀγγλία οὐδέποτε θὰ βοηθήσῃ καλοπροαιρέτως εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας λύσιν τοῦ Κυπριακοῦ οὔτε εἶναι λογικὸν νὰ πιστεύῃ τις ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ εἰδικώτερον ἡ Ἀγγλία διαμορφώνουν πρόχειρα τὴν πολιτικὴν των καὶ ὅτι εἶναι δυνατόν μία οἰαδήποτε ρητορεία διαφωτίσεως νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἀλλάξουν πολιτικὴν.

Μία μόνον εὐκαιρία ἐχάθη. Εἶναι ἡ εὐκαιρία ποῦ ἔδωκε ἡ Τουρκία μετὰ τὴν δόρβαρον ἐπίθεσίν της κατὰ τῆς Κύπρου. Ἐπρεπε ἡ Ἑλλάς νὰ εἶχε ἀμυνθῇ ἐμπράκτως. Αἱ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ὑπεραρκεταί, ἐὰν ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν στρατηγικῶς ὀρθῇ. Οὕτω θὰ ἐλύοντο αὐτομάτως τὰ αὐθαιρέτως ὑπὸ τῆς τουρκικῆς βουλίας δημιουργούμενα ζητήματα. Ἀπὸ τὴν ὅλην μελέτην τῆς

πολιτικής και στρατηγικής επί του Κυπριακού και με την βοήθεια του Πίνακος «Α», όστις σημειώνει συγκριτικώς την δραστηριότητα Τουρκίας και Ελλάδος, προκύπτουν τα κάτωθι συμπεράσματα:

Πολιτικός παράγων της στρατηγικής. Η ελληνική πολιτική χωρίς να τὸ ἐπισημαίνει και χωρίς να διδάσκεται ἔδρασε κατὰ τρόπον ὅστις ἐξυπηρετήσε τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ. Ὅχι μόνον δὲν προλαμβάνει τὰ γεγονότα, ἀλλὰ σύρεται πίσω ἀπ' αὐτὰ χωρίς, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ, πολιτικήν. Οἱ αὐτοσχέδιασμοὶ καὶ κομπασμοὶ δὲν εἶναι πολιτική.

Οἰκονομικὸς παράγων της στρατηγικής. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, εἰς ἐποχὴν πολέμου καὶ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀδρανοποιεῖ τὸ ἐνοπλὸν δυναμικόν. Τοῦτο, εἰς τὴν στρατηγικὴν, εἶναι ἀντιοικονομικὴ ἐνέργεια καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸν ἐχθρόν. Τὰ δὲ ἰσχυρὰ κεφάλαια τῆς πολιτικῆς τὰ δεσμεύει καὶ τὰ σπαταλᾷ ἀδοκίμως καὶ «κατόπιν ἐορτῆς», χωρίς πρωτοβουλίαν καὶ μέθοδον.

Ψυχολογικὸς παράγων της στρατηγικής. Ἡ ἀδράνεια τοῦ δυναμικοῦ ἀμύνης καὶ αἱ διακηρύξεις καὶ δηλώσεις ὅτι ἡ ἀνεπάρκεια τῶν Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἀμύναν τῆς Κύπρου, ἐπέδρασαν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀμυνομένων ἐν Κύπρῳ καὶ εἶχον δυσμενὴ ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν ἦσαν ἀληθεῖς οἱ ἰσχυρισμοὶ περὶ ἀνεπαρκείας, διότι καὶ τὰ ἀεροπλάνα ἔφθαναν ὡς τὴν Κύπρον διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὰς ἀποστολάς ποῦ ἀπαιτοῦσεν τὸ εἶδος τῶν ἐπιχειρήσεων· καὶ τὸ Ναυτικὸν ἦτο ἀρκετὸν καὶ ὁ Στρατὸς Ξηρᾶς. Ἐκεῖ ὅπου ὄντως ἀπεδείχθη ἀνεπάρκεια εἶναι εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἡγεσίαν. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ζητηθοῦν εὐθύναι διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, μετὰ τὰς δηλώσεις αὐτὰς ἔδωσαν εἰς τὸν εἰσβολέα

τὴν πολύτιμον αὐτὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν πρόκειται νὰ ἐπέμβῃ καὶ ἐπομένως ἦτο ἐλεύθερος νὰ σκοτώσῃ.

Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ἀνακρινώσεις: «ἐὰν γίνῃ πόλεμος, ποῦ δὲν ὑπάρχουν πιθανότητες νὰ γίνῃ...» Ἐνῷ πόλεμος γίνεται καὶ οἱ Τούρκοι μετὰ τακτικὸν στρατὸν εὐρίσκονται ὡς κατακτητὰ εἰς Κύπρον.

Ὁ τύπος μας, τὸ ραδιόφωνόν μας, ἡ τηλεόρασίς μας καὶ ὅλα τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως οὐσιαστικῶς ἀγνοοῦν τὸ Κυπριακὸν ὡς θέμα ἐλευθερίας.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω δημιουργοῦν σύγχυσιν εἰς τὸν λαόν, ἡ δὲ Κύπρος αἰσθάνεται ἐγκαταλελειμμένη.

Στρατιωτικὸς παράγων της στρατηγικής. Ἡ ἀδράνεια τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐν ὥρᾳ πολέμου ἐξέθεσε τὰς Ἑλληνικὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις καὶ διεθνῶς καὶ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐπέδρασαν δυσμενῶς ἐπὶ τῆς πίστεως τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἀγαστὴ συνῦπαρξις τῆς Κυβερνήσεως τῆς 24ης Ἰου-

λίου μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας τῆς δικτατορίας ἐπέδρασαν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦν κυρίως ἡ μεγάλη μάζα τῶν στρατευμένων τέκνων τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ κατώτεροι μόνιμοι καὶ ἑφεδροὶ ἀξιωματικοί.

Ἐκεῖ ὅπου τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν δυναμικὸν ἀδρανεῖ, δὲν εἶναι ἔθνικόν κέντρον. Ἐθνικὸν Κέντρον εἶναι ἐκεῖ ὅπου γίνεται ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἐκεῖ μάχεται ἡ Φυλὴ.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

1) Οἱ Κύπριοι νὰ μὴ δεχθοῦν καὶ νὰ μὴ ὑπογράψουν καμμίαν συμφωνίαν ἀντίθετον πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Σκοπὸς τῆς Τουρκίας, βοηθουμένης πάντοτε ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Η.Π.Α., εἶναι ἡ ἐμπλοκὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου εἰς τὸν μηχανισμόν τῶν διμερῶν συνομιλιῶν καὶ ὄχι ἡ ἐξεύρεσις λύσεως. Ἐπὶ δώδεκα ἔτη χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια μέθοδος.

2) Ἡ Κύπρος νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. διὰ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἀποκοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς νήσου μετὰ τῆς Τουρκίας ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσσης. Αὕτη εἶναι εὐκόλῃ στρατιωτικὴ ἐπιχειρήσις, ἀφοῦ ἡ Κύπρος εἶναι νήσος, χρειάζεται ὅμως πολιτικὸν σθένος καὶ γνώσεις διὰ νὰ ὑποστηρίχῃ εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας.

3) Ἡ Κύπρος νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν Κύπρον ὅλων τῶν ξένων στρατευμάτων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Βρετανικῶν Βάσεων.

4) Ἡ Κύπρος νὰ ζητήσῃ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Κύπρον ὅσοι ἀπὸ τὴν τουρκικὴν μειονότητα δὲν θέλουν νὰ ζήσουν ἐκεῖ σύμφωνα μετὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς υποχρεώσεις ποῦ προβλέπει τὸ διεθνὲς δίκαιον.

5) Ἡ Κύπρος νὰ ζητήσῃ πολεμικὰς ἐπανορθώσεις ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ τὰς ἐγγυητριάς Ἀγγλίαν καὶ Ἑλλάδα.

6) Ἡ Ἑλλὰς καὶ οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει ἀνοίξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀδράνεια τῆς Ἑλλάδος σημαίνει ἐτοιμότητα διὰ δουλείαν.

ἑκδόσεις
'Εξάντας

Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ

ΤΟ «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα ἓνα εὐρὺν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις τοῦ Κ. Γεωργιάδη (καπετὰν Ζαχαριᾶ) σχετικὸ μὲ τὴν κατάληψη στὸν Κορινθιακὸ ἐνὸς ἐπίτακτου ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς ἱστιοφόρους πλοῦ μετέφερε πυρομαχικὰ καὶ τρόφιμα τῶν κατακτητῶν. Ἡ κατάληψη τοῦ σκάφους αὐτοῦ, ἀπὸ μιὰ μικρὴ ὁμάδα τοῦ ΕΛΑΣ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ζαχαριᾶ, στάθηκε ἀφορμὴ καὶ ἀφετηρία τῆς δημιουργίας τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ, πλὴν σὲ μεταγενέστερη ἀναδιάρθρωση ἀποτελέσσει τὴν 3ῃ μοῖρα τοῦ ΕΛΑΝ Εὐβοϊκοῦ-Σαρωνικοῦ-Κορινθιακοῦ καὶ ὑπαγότανε διοικητικὰ στὴ 11 Μεραρχία Ἀτικοβοιωτίας τοῦ ΕΛΑΣ.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ μᾶς δίνει γιὰ πρώτη φορὰ – κι ἀπὸ χέρι – θετικὲς κι ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικὰ μ' ἓνα ἐπεισόδιο τῆς ναυτικῆς ἀντίστασης, γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ μέχρι σήμερα γνώσεις μας ἦτανε συγκεχυμένες κι ἐν πολλοῖς ἀντιφατικές. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ εἶναι, ἐξ ἄλλου, διπλὰ χαρακτηριστικόν:

- ἀπὸ τὴν μιὰ δείχνει τὶς τολμηρὲς πρωτοβουλίες καὶ τοὺς κινδύνους πλὴν ἀναλαβαίνανε οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ἀντίστασης προκειμένου νὰ δῶναι μετὰ κάθε δυνατὸ τρόπο τοὺς κατακτητὲς τῆς χώρας.

- ἀπὸ τὴν ἄλλη, φανερῶναι τὴν ὁμόθυχη συμμετοχὴ τῆς ὁλότητος σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου σὲ ἀντιστασιακὰς πράξεις καὶ ἐνέργειες, πλὴν μπορούσαν νὰ ἔχουνε τρομακτικὰς συνέπειες, ἀπὸ ἀντίποινα τοῦ κατακτητῆ, γιὰ τὸ θῶς καὶ τὴ ζωὴ τους ἀκόμα.

ΓΙΑ τὴ γενικότερη πληροφόρηση τῶν ἀναγνωστῶν μας, δημοσιεύουμε ἀκόμα:

- Ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ.
- Τὴ διάρθρωση τοῦ ΕΛΑΝ στὸ τέλος τῆς Κατοχῆς.

ΕΛΑΝίτικο καΐκι έτοιμο για σαλπάρωμα.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΙ στην Έρατινή. Είναι ένα παραλιακό χωριό της Ρούμελης. Έφτασα εκεί με μία βενζινούλα με σκοπό ν' ανέβω στο Λιδωρίκι στη Διοίκηση της 5ης Ταξιαρχίας. Φτάνοντας, περίπου στίς επτάμισι το βράδυ, βλέπω μία βενζίνη ν' αράζει στο λιμάνι μ' έναν επιβάτη ονόματι Πάπουτσα, ένα λεβεντόκορμο άντρα. Μέ ζήτησε και μου ανέφερε ότι στο λιμάνι του Γαλαξιδιού είναι άραγμένο ένα σκάφος 200 τόννους, έπιτακτο, με συνοδεία δύο Γερμανούς, φορτωμένο με πυρομαχικά που τά μεταφέρανε σε νησιά και ότι μέσα στο Γαλαξίδι μένει μία ομάδα περίπου 20 άντρες, άντάρτες του 5/42 τρύ Ψαρρού που δεν θέλουν νά τό πειράξουν.

Σ' έρώτησή μου «τί δύναμη έχουμε στο Γαλαξίδι;» μ' απάντησε ότι είναι αυτός, ο φαρμακοποιός σάν υπεύθυνος του Ε.Α.Μ. κι άλλος ένας νεαρός κι ότι όλοι οι άλλοι ανήκουν στην οργάνωση του 5/42 (Ψαρρού) με υπεύθυνο τόν παπά του χωριού. Δεν χρειάστηκε πολλή σκέψη. Πήρα μαζί μου πέντε άντρες κι έναν ανθυπολοχαγό της σχολής του ΕΛΑΣ, μπήκαμε στη βενζίνη και στίς 9 ή ώρα φτάνουμε στο Γαλαξίδι. Ήταν μία εύκαιρία νά ξεμουδιάσουμε. Σ' όλη τή διαδρομή σκεπτόμουνα πώς θά αντιμετώπισω τούς Γαλαξιδιώτες και μέ τί τρόπο θά πάρω τό σκάφος. Είχα επίγνωση ότι μέ τό 5/42 δεν τά πηγαίναμε καλά – τούς είχε κάνει τήν πρώτη διάλυση ο Νικηφόρος.

Στό Γαλαξίδι

Ρώτησα τόν Πάπουτσα «άν μπορούμε νά βγούμε σε κανένα παραλιμανάκι». Πράγματι βγήκαμε στο πίσω μέρος του λιμανιού. Είπα στον Πάπουτσα νά μπει στο χωριό νά μου φέρει μία κάπα και μία γκλίτσα. Έτσι κι έγινε. Φόρεσα τήν κάπα, πήρα τήν γκλίτσα και μπήκαμε στο χωριό. Πήγαμε στο λιμάνι. Ήταν ξεημο. Είδαμε τό σκάφος. Του είπα και μέ πήγε σε μία ταβέρνα, όπου τά πίνανε οι Γερμανοί, τό πλήρωμα και αρκετοί Γαλαξιδιώτες. Μπήκα μέσα, ενώ ο Πάπουτσα έμεινε έξω. Πηγαίνοντας γιά τόν πάγκο νά πιω ένα ποτήρι κρασί, ο Γερμανός μου 'βαλε πόδι γιά νά πέσω και πράγματι έπεσα. Ξεκαρδίστηκαν στα γέλια κι άρχισαν νά δελάζουν σάν τίς προβατίνες. Έγώ σηκώθηκα, τούς χα-

μογέλασα, ήπια τό κρασί μου και βγήκα έξω. Έκει βρήκα τόν Πάπουτσα με τόν Βαρδάτο που είχε τό ξενοδοχείο. Τραδηχτήκαμε σε μία γωνιά και είπα στον Βαρδάτο νά μπει μέσα και νά ρωτήσει τόν καπετάνιο «άν σαλπάρουν» και με τρόπο νά του πει νά βγει έξω. Έν συνεχεία έστειλα τόν Πάπουτσα νά ειδοποιήσει τούς άντρες μου νά μπουν στο λιμάνι, νά καταλάβουν τό σκάφος και νά περιμένουν έντολές μου.

Δέν περίμενα και πολύ και βλέπω τόν καπετάνιο νά βγαίνει έξω. Μου τόν έφερε ο Βαρδάτος σε μία γωνιά. Τόν ρώτησα από που είναι, μου 'πε «Κρητικός». Τόν ρώτησα άν είναι Έλληνας, άν αγαπάει τήν πατρίδα του. Μ' απάντησε: «Είμαι Έλληνας εκατό τά εκατό. Αυτά τά γουρούνια μ' έχουν επιτάξει. Μου 'χουν σκοτώσει τό παιδί μου. Σου άρκουν αυτά;»

Τόν άγκάλιασα και τόν φίλησα. Τόν ρώτησα «τί έχει μέσα τό σκάφος;». «Έχει—μ' απάντησε—100 τόννους οβίδες τών 10,5 γιά τά έπακτια πυροβόλα Ζακύνθου, άλευρά 30 τόννους και σάκους 20—30 τόννους με δέματα από τή Γερμανία γιά τούς Γερμανούς φαντάρους που είναι στίς διάφορες φρουρές τών νησιών».

Τό πλήρωμα ήταν 8 άντρες. Όλοι ήταν έντάξει, εκτός ενός που άγαπούσε τούς Γερμανούς.

Του 'πα νά καθήσει με τούς Γερμανούς νά τά πιει, νά προσπαθήσει νά τούς μεθύσει και νά μή φύγει από τήν ταβέρνα άν δεν του έστελνα μήνυμα νά κατεβούν στο λιμάνι. Αφού μπήκε στην ταβέρνα εγώ με τούς δύο συντρόφους μου κατεβαίνω στην παραλία, σφυρίζω και μου δίνουνε σήμα οι άντρες μου ότι είναι έπάνω στο σκάφος. Ο Πάπουτσα με μία δάρκα με πέρασε στο σκάφος. Έδωσα τίς σχετικές έντολές — ένα πολυβόλο που είχαν οι άντρες τό τοποθέτησαν στην πρύμνη του σκάφους νά έλέγχει τήν παραλία. Κάνω έτσι και τούς βλέπω νά μασουλάνε. Παραξευεύτηκα. Έμεις είχαμε νά φάμε 24 ώρες, πώς έγινε αυτό; Η απάντηση ήταν απλή: Είχαν άνοιξει τ' άμπάρι γιά νά δουν τί έχει μέσα και τραβώντας ένα σάκο βρήκαν τά δέματα (σοκολάτες, καραμέλες, λουκάνικα) και τό 'ριξαν στην καλοπέραση και στην πολυτέλεια.

Φεύγοντας από εκεί πήρα μαζί μου ένα έπονιτάκι 19 χρόνων από τή Θήβα — σ' αυτό χρωστούσα τή ζωή μου, όπως γράφω, στη μάχη του 51 χιλιομέτρου μεταξύ Γραβιάς και Αμφίσης.

Έμφανίζεται ο παπάς

Όταν βγήκαμε στην παραλία άκούσαμε φασαρία και μεγάλη συζήτηση γύρω από τό σκάφος. Δέν μπορούσα νά καταλάβω σε τί απόσταση ήταν από μās, επειδή τό βράδυ εκείνο ήταν θεοσκότεινα, αλλά από τά δήματά τους και τίς όμιλίες ύπολόγισα ότι μās χώριζε μία απόσταση όχι περισσότερο από 50-70 μέτρα. Κρυφτήκαμε σ' έναν τοίχο και περιμέναμε. Ήρθαν σχεδόν άπέναντί μας και κατάλαβα πλέον ότι ενδιαφέρονταν γιά τό σκάφος: νά μήν τό πάρουν οι άντάρτες. Τότε έσκυψε στ' αúτί μου ο Πάπουτσα και μου 'πε ότι ήταν ο παπάς του χωριού, που ήταν και ο υπεύθυνος του 5/42. Ο πρόεδρος του χωριού, ο φαρμακοποιός, ήταν ο υπεύθυνος του ΕΑΜ, ο μόνος που εκπροσωπούσε τό ΕΑΜ με τούς δύο όπαδούς που είχα εγώ μαζί μου.

Ακούγαμε πολύ καθαρά. Ήταν αποφασισμένοι νά μήν αφήσουν νά παρθεί τό σκάφος. Ο ένας έλεγε νά κτυπήσουν τίς

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ Ε.Λ.Α.Ν. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

1η Μοίρα	Πελοπόννησος — Ζάκυνθος	υπάγεται στην	III Μεραρχία	110 άνδρες
2η Μοίρα	Δ. Στερεά — Ίόνια Νησιά	υπάγεται στην	VIII Μεραρχία	100 άνδρες
3η Μοίρα	Ευβοϊκός — Σαρωνικός — Κορινθιακός	υπάγεται στην	II Μεραρχία	1.200 άνδρες
4η Μοίρα	Πήλιο — Παγασητικός	υπάγεται στην	I Μεραρχία	300 άνδρες
5η Μοίρα	Α. Μακεδονία — Θράκη	υπάγεται στην	XI Μεραρχία	200 άνδρες
6η Μοίρα	Χαλκιδική — Θερμαϊκός	υπάγεται στην	VI Μεραρχία	100 άνδρες
Ανεξάρτητος	Στολίσκος Μαλιακού	υπάγεται στην	XIII Μεραρχία	200 άνδρες

καμπάνες και να σηκώσουν τό χωριό στο πόδι, ό άλλος έλεγε να είδοποιήσουν τοί. Γερμανούς και κάποιος άλλος έίπε να περιμένουν ακόμη να μάθουν ποιοί θά πάρουν τό σκάφος κι ανάλογα να φερθούν. 'Αρχίζω να ζαλίζομαι. Κινδύνευα να χάσω τό παιχνίδι. 'Έπρεπε να προλάβω να μή γίνει τίποτα απ' όσα έλεγαν και να πάρω τό σκάφος, με τή συγκατάθεσή τους. Είχα μιά έλπίδα ότι θά τούς έφερνα στο φιλότιμο, είχα και σχετικά έπίγνωση τής ιστορίας των Γαλαξιδιωτών καπεταναίων – τί είχαν προσφέρει στον άγώνα του 21 – και παίρνω τήν απόφαση να βγω από τήν κρυψώνα μου, αφού είπα στους άλλους να μή βήξουν καν και τούς αντίληφτούν.

Στρίβω τό πίσω μέρος, παίρνω ένα στενό, θγαίνω στήν παραλία κι αδιάφορος με τήν γκλίτσα στο χέρι βαδίζω καταπάνω τους. 'Όταν πέρασα δίπλα τους τούς καλησπέρισα, μ' ανταπόδωσαν τήν καλησπέρα, και προχωρούσα σιγά γιά ν' ακούω τί λένε. Πρός στιγμή τούς ακούω να λένε ότι έχουμε και τήν ομάδα του καπετάν Μάντρου που στήν ανάγκη θά κτυπιόταν μ' αυτούς που θά τολμούσαν να τό πάρουν. 'Αναψα ένα τσιγάρο, περισσότερο γιά να δώ τήν ώρα. 'Ήταν 11 και 10', έπρεπε να δώσω τέλος. Πήρα τήν απόφαση και τούς πλησίασα και σαν άφελής τσοπάνος τούς ρώτημα τί συμβαίνει. 'Όλοι μου 'παν να φύγω και να πάω στα γίδια μου και να τούς αφήσω ήσυχους. 'Εγώ επέμενα και τούς λέω: «Γιατί βρέ παιδιά, εγώ δέν κάνει να μάθω τί λέτε;» Μου λένε: «κάτι κακό θά γίνει», και μου δίνει μιά μαλακή σπρωξιά ό παπάς.

Δέν είχα πλέον ώρα γιά καθυστέρηση. 'Υπήρχε κίνδυνος να κατέβαιναν οί Γερμανοί. Κάνοντας μιά στροφή μπαίνω στή μέση και τούς λέω: «Αυτόν που ζητάτε, αυτόν που ήρθε να πάρει τό σκάφος, τόν ξέρω εγώ και μπορώ άμέσως να σάς πω πού είναι». Τότε ακούω τόν παπά να λέει:

–Βρέ εύλογημένε και τόση ώρα τί κάνεις και δέν μάς τό λές; Πού είναι να πάμε να τόν βρούμε; Λέγε γρήγορα.

'Εγέλασα και τούς λέω ότι «εγώ είμαι πού ήρθα να τό πάρω και θά τό πάρω ό,τι και να γίνει, γιατί τό σκάφος έχει μέσα 100 τόννους πυρομαχικά. 'Εχω να σάς δώσω και μιά συμβουλή· να πάτε στα σπίτια σας και κανείς δέν θά πάρει χαμπάρι τί έγινε τό σκάφος».

Τότε παίρνει τόν λόγο ό παπάς και λέει ότι δέν θ' αφήσει να τό πάρω κι αν επιμένω θά καλέσει τήν ομάδα του 5/42 που είναι στο σχολείο. Δέν πρόλαβα ν' απαντήσω και νιώθω τόν φαρμακοποιό να μου πιάνει τό χέρι. Μέ τράβηξε λίγα μέτρα πιο πέρα και μου έθεσε κομματική πειθαρχία. 'Αρνήθηκα και σ' αυτόν λέγοντάς του να κάνει τήν αναφορά του και θά λογοδοτήσω, αν πρέπει. «'Αλλά τό σκάφος δέν τ' αφήνω». Γιά να τούς πείσω πάω κοντά στήν προβλήτα, σφυρίζω και μου μιλούν μέσα από τό σκάφος. Τότε τούς λέω:

–Κύριοι είναι άργά. Μιά λύση μόνο υπάρχει: να πάτε στα σπίτια σας και να μ' αφήσετε να κάνω τή δουλειά μου και λυπάμαι γιά τό ήρωικό Γαλαξίδι του '21.

Τότε με πιάνει ό πρόεδρος και ακούω να λέει σε μένα, αλλά ρωτάει και τούς άλλους αν συμφωνούν, ότι συμφωνεί να πάρω τό σκάφος, «αλλά όχι από τό λιάνι. Νά τό πάρω στήν έξοδο θά και οί Γερμανοί θά πέσουν γιά ύπνο μόλις μπουν μέσα».

Του λέω:

–Είμαι σύμφωνος, θά δώσω έντολή να κατέβουν από τό σκάφος οί άντρες μου και να μείνει έλεύθερο να σαλπάρει και στήν έξοδο να τό πιάσω. 'Υπό έναν όρο όμως. Θά ρθεις κι εσύ και ό παπάς μαζί μου στή θενζίνη. 'Αν πάνε καλά τά πράγματα και δέν έχουν ενημερωθεί οί Γερμανοί να μάς περιμένουν, θά σάς γυρίσω πάλι. 'Αν όμως συμβεί τό αντίθετο και μάς δάλουν οί Γερμανοί, τότε ούτε σεις θά γυρίσετε και θά πάμε άγκαλιά γιά τροφή των ψαριών. 'Ας μήν καθυστερούμε λοιπόν, ή ώρα περνάει και θά 'ναι εις βάρος του χωριού σας.

Τότε πετάγεται ό παπάς και λέει στους άλλους:

–Δέν κάνουμε τίποτα. Σας τό είπα, αν έχει έρθει ό ΕΛΑΣ θά τό πάρει.

Καταλαβαίνω κάποια στροφή, αλλά πάνω σ' αυτή τή σκέψη μου, ακούω ποδοβολήτά να 'ρχονται από μακριά. Τότε ό πρό-

Τρόπια του ΕΛΑΝ στή παρέλαση.

εδρος λέει ότι είχε είδοποιήσει τήν ομάδα του 5/42 να επέμβει. 'Όταν μάς πλησίασαν, άκροβολίστηκαν έτοιμοι γιά μάχη. 'Ακουγα βλαστήμιες, ότι θά σκοτωθούμε και πολλά άλλα. Σκιές έκινούντο κι άλλα. Τότε μου λέει ό πρόεδρος:

–Και τώρα φύγε, δέν νομίζω ότι θά επιμένεις.

'Εγώ δέν μιλούσα. Πάλευα με τό μυαλό μου πώς ν' αντιδράσω. Δύναμη δέν είχα. Τέλος τούς λέω να μου φωνάξουν τόν επικεφαλή τής ομάδας. Τόν έλεγαν, αν θυμάμαι καλά, Βαρβάτο κι αυτόν. 'Ερχεται αυτός και παράλληλα παρουσιάστηκαν και οί δικοί μου.

‘Ενας συναγωνιστής 120 κιλά!

Βλέπω τόν καπετάνιο, πού αν τόν ζυγίζα χωρίς ύπερβολή θά 'ταν 120 κιλά. Φορούσε διπλές άρμάθες φυσίγγια, δύο πιστόλια, ένα ξίφος, 3 χειροβομβίδες–κρεμασμένα δλα αυτά επάνω του– και 30 πόντους γένια.

Του δίνω τό χέρι και μπαίνω άμέσως στο ψητό λέγοντάς του:

–'Ακουσε συναγωνιστή. Θέλω τή βοήθειά σου να πάρουμε τό σκάφος διότι είναι φορτωμένο πυρομαχικά τά όποια θά μοιραστούμε. Ξέρω ότι ή πράξη σου αυτή θά έκτιμηθεί από τόν άρχηγό σου, τόν Ψαρχό. 'Εμείς αποτελούμε τό ένοπλο τμήμα του λαού και θά είναι μεγάλη προδοσία ν' αφήσουμε τέτοιο κελεπούρι να φύγει από τά χέρια μας. Καί σέ ρωτώ να μου πεις: Γιατί βγήκαμε στο βουνό και φοράμε τ' άρματα και τά κουμπούρια; Τό σκάφος έχει καταληφτεί από 20 άνδρες μου πλήρως έξοπλισμένους. 'Ο πρόεδρος και οί άλλοι σ' έφεραν εδώ γιά να χτυπηθούμε. 'Εγώ όμως δέν τό θέλω γιατί ή πατρίδα μας έχει ανάγκη κι από σένα κι από μένα. Μιά είναι ή πρότασή μου: 'Η θά τό πάρουμε μαζί και θά τό μοιραστούμε ή όπωσδήποτε θά τό πάρω εγώ μόνος μου.

Πετάγεται ό πρόεδρος και λέει ότι αυτό θά σημαίνει και τό κάψιμο του Γαλαξιδιού.

Γελώντας νευρικά απάντησα:

–'Ας γίνει στήν ανάγκη κι αυτό. Τό λέει και μιά παροιμία: θά κάνω αυτό κι άς καεί τό πελεκούδι. 'Επιτέλους, γιά τή λευτεριά

μας έχουν καεί τόσα και τόσα χωριά. Κάθε μέρα στήνουν στον τοίχο πατριώτες, κάθε μέρα κρεμάνε. Έμεις τι πρέπει να κάνουμε;

Πετάγεται ο παπάς και του λέει:

—Μην τόν ακούς. Τό σκάφος δέν πρέπει να φύγει.

Ή ώρα είναι 12 παρά τέταρτο, δέν υπάρχει χρόνος, τό παιχνίδι χάνεται. Καί τότε μου 'ρχεται μία ξμπνευση. Όπως είμαστε, κοντά σκάω τό γέλια και τούς λέω:

—Κύριοι όταν μπήκα στό Γαλαξίδι ήξερα ότι δέν θά περνούσα καλά. Τό γιατί τό ξέρετε.

Αυτόματως βγάνω τήν κάπα μου και άπευθυνόμενος στον καπετάνιο του λέω:

—Σου επιτρέπω να μου κάνεις έρευνα για να διαπιστώσεις ότι δέν κρατώ ούτε κολοκοτρωνάικο σουγιά και όπως ξέρετε μπήκα σ' ένα χωριό που δέν τό ήξερα αλλά ούτε κι οργάνωση έχουμε. Θά ήμουν τρελός να κάνω τέτοιο σάλτο χωρίς να λάβω τά μέτρα μου. Καί στρεφόμενος στους άλλους τούς λέω: Ποιός από σās έχει τό θάρρος να πάει μέχρι τις μυγδαλιές (δηλαδή στό πίσω λιμανάκι, εκεί που πρωτοδγήκα) και να δούμε αν θά γυρίσει πίσω αν δέν δώσει τό σύνθημα που μόνο εγώ τό ξέρω. (Από εκεί που έμεις συζητούσαμε οι μυγδαλιές ήταν περίπου 250-300 μέτρα. Ήταν τό τέρμα του χωριού).

Χωρίς να τούς άφήσω ν' απαντήσουν συνεχίζω άπευθυνόμενος στον καπετάνιο:

—Αν θέλετε να δείτε πώς καίγεται τό Γαλαξίδι, βγάλε ένα από τά κουμπούρια σου και ρίξε μία μπιστολιά και τότε θά πειστείτε όλοι ότι δέν είμαι μόνος. Τό Γαλαξίδι είναι κυκλωμένο από τό τάγμα του ΕΛΑΣ με τόν Κρόνο επικεφαλής. Διότι ξέραμε ότι μέσα μένει σχεδόν μόνιμα ή ομάδα του 5/42. Έγώ έκτελώ ειδική άποστολή. Ή μπιστολιά θά σημαίνει για τόν Κρόνο ότι κτυπή-θηκα εγώ και τότε πραγματικά θά καεί τό Γαλαξίδι.

Αυτόματως τά πάντα άλλαξαν. Άκούω τόν παπά να λέει:

—Είστε διαβόλοι. Πάρτο και φύγε από δώ τό γεηγορότερο. Να δώ μόνο πώς θά πιάσεις τούς Γερμανούς.

Συνήλθα. Διότι παρά τό κύριο, εγώ είχα ιδρώσει. Διόχνω τόν Πάπουτσα να ειδοποιήσει τόν καπετάνιο του σκάφους να έλθουν για να σαλπάρουν. Ό καπετάνιος της ομάδας δέν έφερε αντίρρηση. Έγώ του πρότεινα και πάλι να τό πάρουμε μαζί και να του δώσω τό μισό φορτίο. Μου 'πε ότι θά μ' απαντήσει σε δύο λεπτά. Πήγε στ' άλλα παιδιά, μίλησε μαζί τους. Δέν δέχτηκαν τήν πρόταση. Μ' ευχαρίστησε και μου 'πε αν θέλω τή βοήθειά του θά μου τήν παρέχει για τή σύλληψη των Γερμανών. Διότι αυτοί ήταν όπλισμένοι, ενώ εγώ είχα τήν γκλίτσα μου μόνο.

Φτάνουν οι Γερμανοί

Δέν πέρασαν 3 λεπτά κι από μία κατηφόρα τοιμεντόδρομο άκούστηκαν οι μπότες του Ούννου να έρχονται. Στο άναμεταξύ έδωσα τήν έντολή στους άνδρες μου ν' άποσύρουν τό όπλοπολυ-βόλο και να κρυφτούν στό σκάφος, έως ότου άνεδοούν οι Γερμανοί, και να τούς πιάσουν στα χέρια χωρίς να χρησιμοποιήσουν πυροβόλο όπλο. Στην άνάγκη να χρησιμοποιήσουν σιλιέτο, χωρίς καμιά φασαρία, για να μήν ξυπνήσει τό χωριό.

Οί Γερμανοί έφτασαν μπροστά στη βάρκα που θά τούς άνέβαζε στό σκάφος. Καί πάλι άναποδιά, ό ένας Γερμανός δέν θέλει να φύγουν. Άκούμε τόν καπετάνιο, που (όπως μου είπε κατόπιν, φώναζε επίτηδες για να τ' άκούω) έλεγε σ' ένα ναυτικό διερωμη-να:

—Πέστους ότι άπόψε ό καιρός είναι έντάξει, θά σαλπάρουμε.

Ό Γερμανός άπαντούσε στον καπετάνιο:

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ό καπετάν Ζαχαριάς (Κώστας Γεωργιάδης) γεννήθηκε τό 1912 στό χωριό Χελιδόνη Ήλείας. Μεγάλωσε στη Σπάρτη, όπου τελείωσε τό σχολαρχείο. Τη στρατιωτική του θητεία τήν έκανε σάν δεκανέας του μηχανικού και μ' αυτή τήν ιδιότητα πήρε μέρος στον άλβανικό πόλεμο, όπου διακρίθηκε και προτάθηκε για ήθική άμοιδή και προαγωγή.

• Τήν άρχή της Κατοχής τήν περνάει μεταξυ Αθήνας και Σπάρτης, όπου μένει ή οικογένειά του. Στα τέλη όμως του 1942, και μετά από μία σύγκρουση με Γερμανούς στην Πελοπόννησο, στην όποία παίρνει μέρος, άναγκάζεται να περάσει άρχικά στην παρανομία, και στη συνέχεια άποφασίζει να βγει στο δουνό. Για τό σκοπό αυτό συγκροτεί μια μικρή ομάδα και με μία τολμηρή ένέργεια — «κατάσχει» τόν όπλισμό του σταθμού χωροφυλακής Έλευσίνας — τήν έξοπλίζει και κινάει για τό άντάρτικο.

• Στην Κόνκονδίστα συναντιέται με τήν ομάδα του Κρόνου και προσχωρεί στον Ε.Λ.Α.Σ., παίρνοντας και τό ψευδώνυμο με τό όποιο θά μπει στην Ιστορία της αντίστασης.

• Μία άπ' τις πρώτες πολεμικές επιχειρήσεις όπου συμμετέχει ή ομάδα του Ζαχαριά είναι ή έκκαθάριση της Κωπαίδας άπ' τούς Γερμανούς, επιχείρηση που έχει σάν άποτέλεσμα τήν άπελευθέρωση όλόκληρης της περιοχής, ενώ παράλληλα πέφτουνε στα χέρια των άνταρτών μεγάλες ποσότητες τροφίμων και άλλων έφοδίων, άνάμεσα στα όποια πολλά άλογα, που θ' άποτελέσουνε τη «μαγιά» για τό ξεκίνημα της Ταξιαρχίας Ίσπικου του Ε.Λ.Α.Σ., που τότε άρχίζει ή οργάνωσή της.

• Στις άρχές Φεβρουαρίου 1944 οι Γερμανοί άρχίζουνε μεγάλης κλίμακας έκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή Παρνασσίδας-Δωρίδας, με σκοπό να κρατήσουνε ελεύθερες τις οδικές τους άρτηρίες. Στις επιχειρήσεις αυτές άπαντάει ό Ε.Λ.Α.Σ. της περιοχής με μία σειρά άνασχετικές και παρενοχλητικές ένέργειες, που έχουνε σάν άποτέλεσμα βαριές άπώλειες για τούς Γερμανούς.

• Ή ομάδα Ζαχαριά, που στο μεταξύ έχει άναπτυχθεί σε λόχο δύναμης 62 άντρών, παίρνει μέρος στις διάφορες φάσεις των επιχειρήσεων αυτών, άνάμεσα στις όποιες και ή μάχη του 51 χλμ. (της όδου Γραδιάς-Άμφισας). Στη μάχη αυτή, όπου τά τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. συνεργάζονται με δυνάμεις του Ψαρρού, τήν κάλυψη των νώτων του λόχου Ζαχαριά έχει αναλάβει μία μικρή ομάδα του 5/42 με επικεφαλής

τους Φαρμάκη και Ντούρο, που όμως —και για άδιευκρίνιστο μέχρι σήμερα άκόμα λόγο— άποσύρονται τη νύχτα, άφήνοντας τό όρόμο άνοιχτό στους Γερμανούς. Έτσι, όμως, ό λόχος του Ζαχαριά θρίσκειται κυκλωμένος από ισχυρές δυνάμεις και μόνο ύστερα από πολύωρη μάχη κατορθώνει να σπάσει τόν κλοιό του έχθρου και να διαφύγει προς νότο, με 23 άντρες του, και να καταλήξει στην Έρατινή, όπου διαδραματίζεται και τό έπεισόδιο που περιγράφει στο άφήγημά του που δημοσιεύουμε.

• Όταν ό Άρης και ή V Ταξιαρχία άναθετουνε στο Ζαχαριά τή συγκρότηση και οργάνωση του Ε.Λ.Α.Ν. Κορινθιακού, αυτός ό στεριανός, που —όπως όμολογεί στο άφήγημά του— θά πνιγότανε σε μισό μέτρο θάλασσας, μεταμορφώνεται σε τέλειο ναυτικό. Στο διάστημα που άκολουθεί ό Ζαχαριά άφοσιώνεται με πείσμα στη νέα του άποστολή, έτσι που τό καλοκαίρι του 1944 ή μοίρα του είναι πλήρως συγκροτημένη, με πολλά σκάφη διαφόρων τύπων, κατάλληλα πληρώματα, κέντρα άνεφοδιασμού και επισκευών, λιμενικούς σταθμούς κ.λπ. Χαρακτηριστικό για τήν περίπτωση είναι πώς όταν μετά από λίγο τό Στρατηγείο του Ε.Λ.Α.Σ. τοποθετεί στη μοίρα ένα μόνιμο άξιωματικό του ναυτικού, ό τελευταίος αυτός —μετά από τήν κατατόπισή του για τήν οργάνωση της μοίρας— ρώτησε τόν Ζαχαριά αν είναι μόνιμος άξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού και τί βαθμό έχει.

• Με τήν άπελευθέρωση, ή μοίρα του Κορινθιακού είναι άπ' τις ισχυρότερες και καλύτερα οργανωμένες του Ε.Λ.Α.Ν., με δύναμη 30 σκάφη και γύρω στους 1200 άντρες.

—Όχι, θά φύγουμε αύριο.

Ἀκούω καί πάλι τόν διερμηνέα νά λέει ὅτι «ὁ Φρίτς δέν θά μπει στό σκάφος γιά ὕπνο ἀλλά θά πάει στό ξενοδοχεῖο νά μείνει». Ἀπό τή μιλιὰ τους καταλαβαίναμε ὅτι ἦταν στουπί. Πρὸς στιγμή ὁ Φρίτς μ' ἔναν τὸν πληρώματος ἄρχισε νά βαδίζει γιά τὸ ξενοδοχεῖο, πού ἦταν περίπου 100–150 μέτρα ἀπὸ τὸ σκάφος.

Ἀκούω τὸν καπετάνιο νά δίνει ἐντολή σ' ἕναν ἀπὸ τὸ πλήρωμα νά βάλει στή βάρκα τὸν Φρίτς, νά τὸν ἀνεβάσει στό σκάφος. Στὴ συνέχεια λέει στό πλήρωμα νά μποῦν στό σκάφος καί νά δάλουν μπρὸς τὴ μηχανή.

Ὅταν ἀπομακρύνθηκε ὁ Γερμανὸς γιά τὸ ξενοδοχεῖο πλησίον στήν παραλία. Ἀγκάλιασα τὸν καπετάνιο, τὸν φιλοῦσα καί τὰ μάτια μου τρέχανε. Δέν καταλάβαινα τί εἶχα πάθει. Τὸ ἴδιο πιστεύω θά 'παθε κι ὁ καπετάνιος. Τὸ ἐνιωθα ἀπὸ τὴν ἀνάσα του καί τὰ μισόλογα πού ἔλεγε. Κατάλαβα ὅτι ἦταν σέ χειρότερη κατάσταση ἀπὸ μένα. Τὸν κτύπησα στήν πλάτη καί θυμᾶμαι ὅτι τοῦ πα: «Ἡ Κρήτη γεννᾷει ὄλο Βενιζέλους».

Δέν τέλειωσα καλά τὴ φράση μου ὅταν ἀκούω ἀπὸ τὸ σκάφος τὸν Γερμανὸ νά ψελλίζει «Παρτιζάν». Γύρισα καί τοὺς φώναξα ὅλους νά δοῦν.

«Ζήτω ὁ ΕΛΑΣ, ζήτω ἡ Ἑλλάδα!»

Πρῶτος ἔπεσε στήν ἀγκαλιά μου ὁ παπᾶς. Οἱ ἄντρες τοῦ 5/42 φώναξαν «ζήτω ὁ ΕΛΑΣ, ζήτω ἡ Ἑλλάδα».

Ἦταν μιά στιγμή πού ποτέ δέν θά τὴν ξεχάσω. Ἐνῶ πρό μιᾶς ὥρας θέλαμε νά σκοτωθοῦμε, τώρα ἡμαστέ ὅλοι Ἕλληνες. Σκέφτηκα «νά: τί μποροῦν νά κάνουν οἱ Ἕλληνες ὅταν εἶναι ἐνωμένοι». Μπήκα στή βάρκα παίρνοντας μαζί μου καί τὸν καπετάνιο τοῦ 5/42.

Ἀνεβαίνοντας ὁ ἀνθυπολοχαγὸς μέ πάει σ' ἕνα ἀμπάρι ὅπου εἶχαν βάλει τὸν Γερμανό. Μόλις τοῦ 'παν ὅτι ἤμουν ὁ καπετάνιος ἄρχισε νά ψελλίζει συνέχεια τὴ λέξη «Τέλμαν» (Τέλμαν ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κ.Κ./ Γερμανίας πού σκότωσε ὁ Χίτλερ). Ἐδῶσα ἐντολὴ νά μὴ δάλουν ἀκόμα μπροστὰ τίς μηχανές μέχρις ὅτου ἀφοπλίσω καί τὸν ἄλλο πού εἶναι στό ξενοδοχεῖο. Κατέβηκα, ζήτησα τὸν Β πού ἦταν δικό του τὸ ξενοδοχεῖο. Ἐγώ, ὁ Β κι ὁ ἐπονίτης πᾶμε κοντὰ στό ξενοδοχεῖο.

Ἀφῆσα νά περάσει λίγη ὥρα ἀκόμα καί ζήτησα ἀπὸ τὸν Βαρ-

Τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα εἶναι παρμένο ἀπὸ ἐμπιστευτικὴ γερμανικὴ ἔκθεση πού συνέταξε τὸ «Γενικὸν Στρατηγεῖον ΧΧΠ (Ὁρεινοῦ) Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΝ Ι.Σ.», γιά τὴν τότε (Αὐγούστος 1944) κατάσταση. (Δημοσιεύθηκε στὸ «ΑΝΤΙ», ὑπ' ἀριθμ. 42, 3.4.76). Καί δείχνει πὼς ἔδλεπαν οἱ Γερμανοὶ τὸ ΕΛΑΝ:

«Ἀπὸ 1 1/2 περίπου μηνὸς ὑφίσταται εἰς τὴν θαλασσίαν περιοχὴν μεταξὺ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν νήσων Λευκάδος καὶ Κεφαλληνίας τὸ καλούμενον «Ἑλληνικὸν Λαϊκὸν Ἀπελευθερωτικὸν Ναυτικὸν» (Ε.Λ.Α.Ν.). Ὑπάγεται ὡσαύτως εἰς τὴν VII Ταξιαρχίαν καὶ περιλαμβάνει δύο πετρελαιοκίνητα ἱστιοφόρα καὶ δάρκες.

Τὸ ΕΛΑΝ ἔχει τὰς κάτωθι ἀποστολάς:

1) Τὴν ἀσφάλειαν συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων.

2) Τὴν παρενόχλησιν τῶν γερμανικῶν συγκοινωνιῶν ἀνεφοδιασμοῦ.

Τὸ ΕΛΑΝ κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα ὑπέστη λόγῳ ἡμετέρας ἐνεργείας βαρὺ πλῆγμα. Ἐκρυεύθησαν καὶ ἐξησφαλίσθησαν 4 πετρελαιοκίνητα ἱστιοφόρα καὶ πλείονα ἄλλα πλοία ἄρματα καὶ κατεστράφησαν τὰ ὀρμητήριά των».

δάτο νά μοῦ βρεῖ μιά κοπέλα. Ξύπνησε κάποια συγγένισά του, τῆς ἔδωσε θάρρος νά μὴ φοβηθεῖ. Θά κτύπαγε τὴν πόρτα τοῦ Γερμανοῦ κι ἂν τῆς ἀπαντοῦσε θά τὸν ρωτοῦσε γερμανικά ἂν θέλει παρέα. Αὐτὸ μονάχα γιά νά ἀνοίξει τὴν πόρτα.

Ἀνεβήκαμε. Ὁ ἐπονίτης εἶχε ἔτοιμο τὸ αὐτόματο. Κτυπάει ἡ κοπέλα, δέν πήραμε ἀπάντηση. Τῆς λέω ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα (δέν τὴν εἶχε κλείσει ἀπὸ μέσα). Ἐβαλε τὸ κεφάλι της καὶ γυρίζοντας λέει ὅτι κοιμάται. Δέν πρόλαβα νά πῶ τίποτα καὶ βλέπω τὸν ἐπονίτη νά δρᾷ στό δωμάτιο καί μ' ἕνα σάλτο νά καθαλᾷ τὸν Γερμανό ἔτσι ὅπως ἦταν πεσμένος ἀνάσκελα καὶ γυμνός. Μπαίνουμε ὅλοι μέσα, καί προτείνοντας τὸ αὐτόματο, πού στό μεταξὺ εἶχα πάρει ἐγώ, τοῦ ζητᾷ μέ σπασμένα γερμανικά τὸ μπιστόλι του. Ἦταν σάν χαμένος, δέν μιλοῦσε. Τὸν πιάνω ἀπὸ τὰ μαλλιά γιά νά τὸν σηκῶω καί τότε βλέπουμε τὸ μπιστόλι κάτω ἀπὸ τὴ μέση του. Τὸ συγκρατοῦσε μέ τὸ λάστιχο τοῦ σώβρακού του. Ὅταν τοῦ πήρα τὸ μπιστόλι τότε μίλησε «παρτιζάν» καί λέγοντας κι ἄλλα πού δέν καταλαβαίναμε ἔλεγε συνεχῶς τὴ λέξη «Τέλμαν Κομμουνιστ».

Τοὺς ἀφῆσα νά τὸν φέρουν κι ἔτρεξα στό σκάφος νά δάλουν σέ

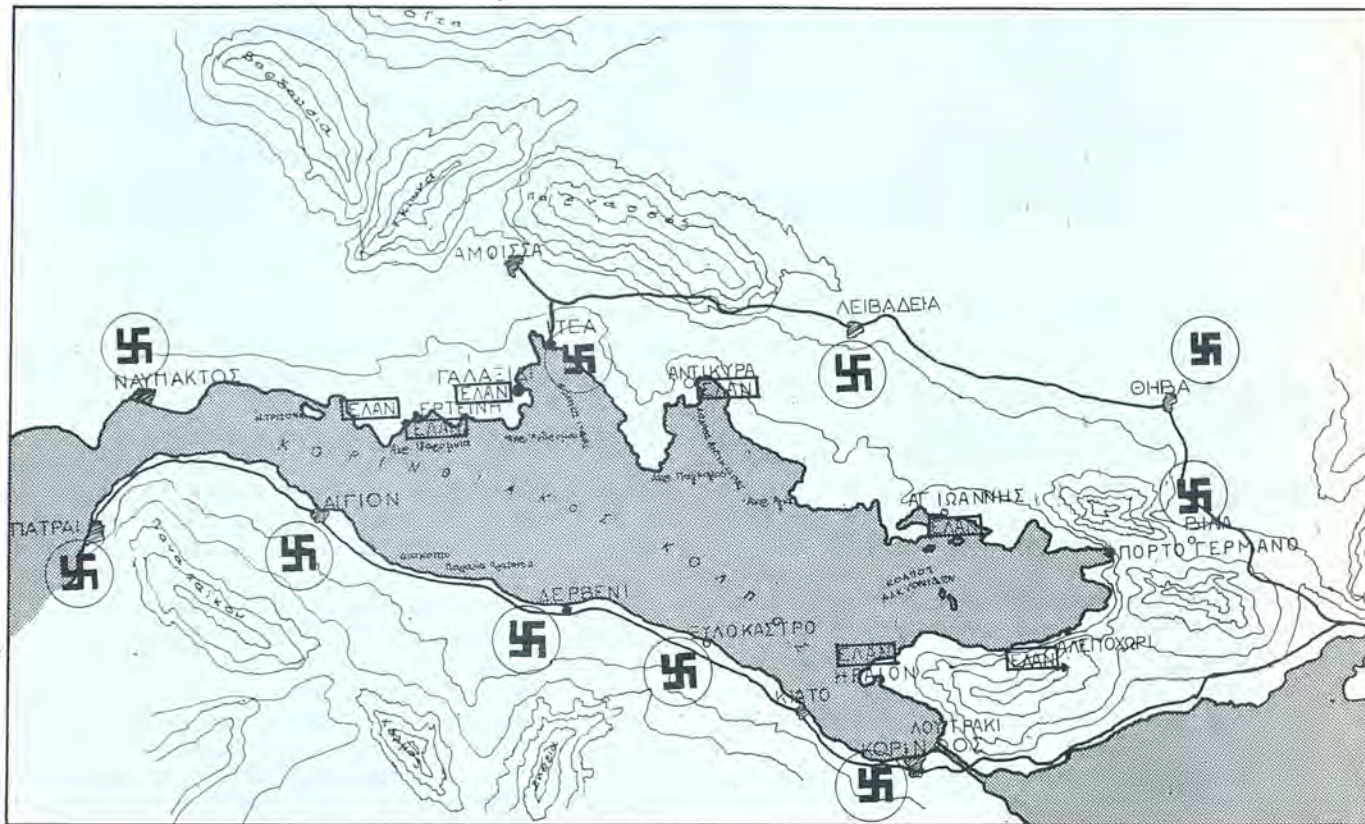
Πρωταγωνιστὴς: Ὁργανωμένος ἀπὸ τὸν Ε.ΛΑΝ ἐξοπλιστὴς τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδας καὶ τὰ ἑνωτὰ τμήματα.

ΤΟ ΕΛΑΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ

ΓΙΑ τὸ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ, ὁ Μήτσος Κάιλας γράφει στὸ βιβλίο του «ΕΛΑΝ» (Ἀθήνα, 1975):

«Στὸν Κορινθιακὸ κόλπο, ὅποιον εἶχε ἀρχίσει γοργὰ νὰ ἀναπτύσσεται τὸ ΕΛΑΝ αὐτὴ τὴν περίοδο, σημειώθηκαν γρήγορα σοβαρὲς συγκρούσεις τῶν θενζινοπλοίων του μὲ τοὺς καταχτητὲς.

Στὶς 27 τοῦ Μάη 1944, στὸν ὄρμο τοῦ Ἀγίου Σαράντη, γερμανικὰ περιπολικὰ συγκρούστηκαν μὲ ἰσχυρὰ ἐξοπλισμένα θενζινόπλοια τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ, πὺν εἶχε τὴν κυριότερη βάση του στὰ Ἀντίκυρα. Ἡ σύγκρουση ἐπὶ ὅρηκε πολὺν ἔκρηξη γιὰ τοὺς χιτλερικούς, 20 ἀπ' αὐτοὺς σκοτώθηκαν καὶ 15 τραυματίστηκαν. Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ κυριότερος λόγος πὺν τὴν ἐπόμενη μέρα οἱ χιτλερικοὶ ἐπιτέθηκαν μὲ τρία καταδιωκτικὰ ἐναντίον τῶν σκαφῶν τοῦ ΕΛΑΝ, στὴν κυριότερη βάση τους (Ἀντίκυρα). Ὑστερὰ ἀπὸ τετράωρη ἀνταλλαγὴ πυρῶν, ἓνα ἀπὸ τὰ θενζινόπλοια τοῦ ΕΛΑΝ πήρε φωτιά ἀπὸ ἐμπροσθικὰ βλήματα καὶ βυθίστηκε. Οἱ ἐλάνιτες κατόρθωσαν νὰ σώσουν τὴ μηχανὴ τοῦ σκάφους. Ἡ ἐπίθεση τῶν χιτλερικῶν συνεχίστηκε καὶ στὶς 29 τοῦ Μάη, καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ ἐχθρὸς χρησιμοποίησε καὶ ὑδροπλάνα, πὺν μυδραλιοβολοῦσαν ἀπὸ ὕψος 50 μέτρων τὰ ἐλάνιτικα θενζινόπλοια. Τρομερὲς σιγμὲς πέρασαν οἱ μαχητὲς τοῦ ΕΛΑΝ, βυθίστηκαν ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ σκάφη τους, καὶ μόνο ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ κατόρθωσαν νὰ διαφύγουν».

Χάρτης τοῦ Κορινθιακοῦ. Φαίνεται οἱ θέσεις τῶν ἀνταρτοπλοίων τοῦ ΕΛΑΝ καὶ τῶν ἀνταρτικῶν πόρων καὶ οἱ θέσεις πὺν ἐλέγχονται ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς.

κίνηση τίς μηχανές γιατί ἡ ὥρα ἦταν 2 καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φωτίσει. Στὴν παραλία εἶχαν μαζευτεῖ καὶ ἄλλοι Γαλαξιδιώτες. Μοῦ ἔφεραν καὶ τὸν ἄλλον καὶ τὸν ἀνέβασαν στὸ σκάφος νὰ βρεῖ τὸ σύντροφό του.

Φωνάζω τὸν παπὰ καὶ τὸν πρόεδρο νὰ τοὺς παραδώσω ἄλευρα. Τοὺς ξεφορτώσαμε 50 τσουβάλια μεγάλα. Στὸν καπετάνιο τοῦ 5/42 ἀφησα πέντε σάκους μὲ δμάτα ἀπὸ τὴ Γερμανία, γιὰ νὰ τὰ μοιράσει στοὺς ἄνδρες τῆς ομάδας του.

Καὶ τώρα;

Ἡ ὥρα εἶναι 3,30. Δίνω ἐντολὴ στὸν καπετάνιο νὰ σαλπάρει, εὐχαριστημένος πὺν πέτυχα τὴν ἀποστολὴ μου χωρὶς νὰ μαλώσω μὲ τοὺς κατοίκους. Καθὼς βγαίναμε ἀπὸ τὸ λιμάνι σκέφτομαι ὅτι θὰ τὸ καταλάβουν πὺν τοὺς ξεγέλασα μὲ τὸ κύκλωμα τοῦ χωριοῦ τους. Θὰ τὸ φυσᾶνε καὶ δὲν θὰ κρυώνει. Μέχρι πὺν νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ λιμάνι ἀκούγονταν τραγούδια καὶ φωνές «Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ».

Ὅταν ἀνοιχτήκαμε γιὰ τὰ καλά, ἄρχισε νὰ θολώνει τὸ μυαλό μου. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάνω. Σὲ τρεῖς ὥρες θὰ φωτίσει. Κάπου πρέπει νὰ σταματήσω. Οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἰτέα θὰ τὸ μάθουν πρῶτ

πρῶτ καὶ ἀσφαλῶς θὰ κινηθοῦν. Ἄν εἰδοποιήσουν τὴν Πάτρα καὶ τὴν Κόρινθο τότε εἴμαστε χαμένοι. Τὰ παιδιά τὸ ἔχουν ρίξει στὸ ἀνταρτικό τραγούδι. Ὁ καπετάνιος τοῦ σκάφους τοὺς κερνάει συνέχεια τσιγάρα καὶ κονιάκ. Καθὼς σκεφτόμουν αὐτὰ, ἔρχεται ὁ καπετάνιος τοῦ σκάφους καὶ μὲ ρωτᾶει: «γιὰ πὺν πάμε;» Τοῦ ἀπάντησα ὅτι καὶ ἐγὼ ἀκόμα δὲν ξέρω:

— Προχωρεῖ πρὸς Πάτρα καὶ ἰδὲ σου πῶ.

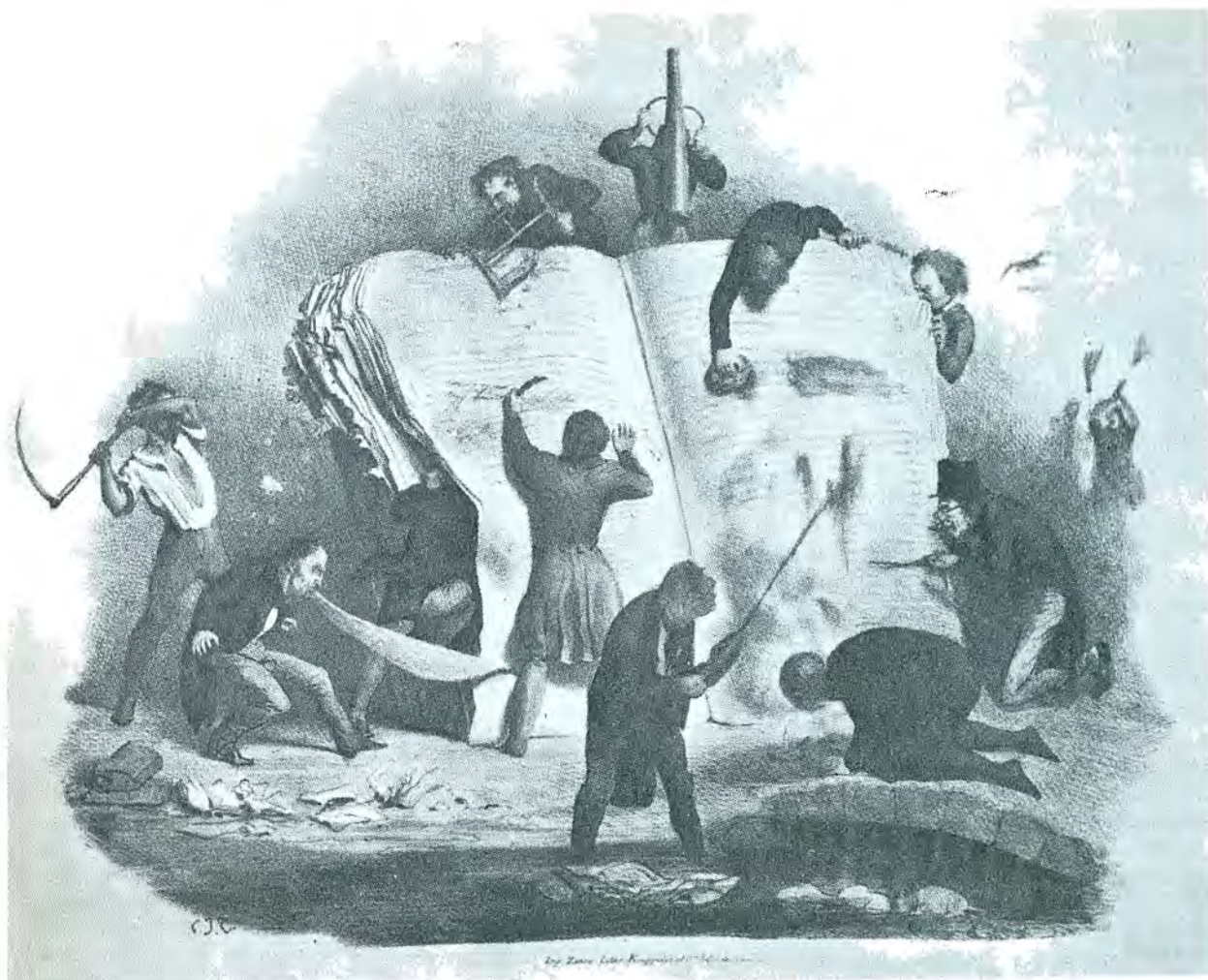
Τί νὰ τοῦ πῶ θεέ μου; Δὲν ἔχω ἰδέα ἀπὸ θάλασσα. Ἄν μπῶ σὲ ἐνάμισι μέτρο νερό, θὰ πνιγῶ. Τί νὰ πῶ λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ θαλασσόλυκο; Σκέφτομαι χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ βρῶ μιά λύση. Οὔτε ξέρω τί λιμάνια εἶναι ἐκεῖ, πὺν μπορῶ νὰ σταθῶ; Φώναξα τὸν ἐπονίτη καὶ τὸν ἔστειλα νὰ ζητήσει ἀπὸ τὸν καπετάνιο ἓνα ποτήρι κονιάκ. Μοῦ 'φερε ἓνα μπουκάλι. Τὸ γύρισα καὶ ἤπια ἀρκετὸ. Δὲν εἶχα πιεῖ ποτὲ ἄλλοτε. Δὲν ξέρω πῶς, ἀλλὰ ἀμέσως μοῦ 'φυγαν οἱ κακιές σκέψεις.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Τὸ β' μέρος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οἱ φωτογραφίες στὶς σελίδες 22 καὶ 24 εἶναι παρμένες ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Σπ. Μελετιῆ «Μὲ τοὺς ἀντάρτες». Οἱ ὑπόλοιπες ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ καπετὰν Ζαχαριά.

Ὁ καπετὰν Ζαχαριάς παρακαλεῖ ὅσους ἔχουν στοιχεῖα, ντοκουμέντα ἢ ἀφηγήσεις ἀπὸ τὴ δράση τοῦ ΕΛΑΝ νὰ τὰ στείλουν σ' αὐτὸν μέσω τοῦ περιοδικοῦ μας. Θὰ τὸν βοηθήσουν στὴν τεκμηρίωση τοῦ βιβλίου γιὰ τὸν ΕΛΑΝ, πὺν ἐτοιμάζει.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το βιβλίο σαν ὄργανο πολιτιστικῆς καὶ πολιτικῆς πληροφόρησης ἔχει τὰ ιδιαίτερα προβλήματα του, ὥστόσο, οὔτε αὐτόνομα εἶναι οὔτε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα κοινωνικά προβλήματα τοῦ κάθε τόπου.

Τὸ «ΑΝΤΙ», στὴν προσπάθειά του νὰ φέρει τὸν ἀναγνώστη πιὸ κοντὰ στὸ θέμα «βιβλίο», παρουσιάζει τὸ σημερινὸ ἀφιέρωμα. Μ' αὐτὸ σκοπεύεται μιὰ κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερη ἐπισήμανση τῶν προβλημάτων ποὺ συνδέονται εἴτε ἔμμεσα εἴτε ἄμεσα μὲ τὸ χῶρο τῶν ἐκδόσεων καὶ τοῦ βιβλίου.

Τὸ ὑψηλὸ κόστος, ἡ ἔλλειψη προγραμματισμοῦ καὶ ἡ προχειρότητα στὶς ἐκδόσεις, ἡ ἀπουσία

κρατικῆς συνδρομῆς, ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὶς βιβλιοθήκες καὶ ἡ πληθώρα βασικῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ποὺ μαστίζουν τὸν τόπο μας, διαμορφώνουν ἓνα κλίμα ἐχθρικό γιὰ τὸ βιβλίο καὶ συντελοῦν στὴ μικρὴ, περιορισμένη ἀναγνωστικότητα. Αὐτὴ, πάλι, μὲ τὴ σειρά της, συντελεῖ στὴν ὀξυνση τῶν προβλημάτων τοῦ κυκλώματος «βιβλίο».

Οἱ θερινοὶ μῆνες πάντα σήμαιναν πώση τῆς ἀγοραστικῆς κίνησης τοῦ βιβλίου, ἔτσι ὅπως συνηθίστηκε νὰ συνδυάζονται οἱ διακοπὲς μὲ τὴν ἀνεμελιά. Ἴσως, ὅμως, ἡ ἀναψυχὴ νὰ μὴν εἶναι ἀπαγορευτικὴ στὴ μελέτη. Τὸ «ΑΝΤΙ» σὰς προτείνει διακοπὲς μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι.

Τὰ προβλήματα τοῦ βιβλίου

Τοῦ Ἀ. Ζυγοῦ

ΣΕ ΜΙΑ προσπάθεια ἔρευνας γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται στὸ χώρο τοῦ βιβλίου ἀπευθυνθήκαμε μ' ἓνα ἐρωτηματολόγιο σὲ 30 ἐκδότες καὶ διβλιοπώλες. Τὸ ἐρωτηματολόγιο εἶχε δυὸ σκέλη.

● Στὸ ἓνα, ρωτούσαμε ποιά βιβλία στὴν τρέχουσα ἐκδοτικὴ περίοδο εἶχαν τὴ μεγαλύτερη ἀγοραστικὴ κίνηση (ἱστορικά, πολιτικοκοινωνικά, λογοτεχνικά, φιλοσοφικά, κ.λπ.)

● Στὸ ἄλλο, ζητούσαμε γενικότερες σκέψεις ποὺ δημιουργοῦνται στὸ ἐμπορικὸ κύκλωμα τοῦ βιβλίου καὶ προτάσεις γιὰ τὸ ξεπέρασμα τῶν προβλημάτων.

ΑΠΟ τοὺς 30 ἐκδότες ἀρνήθηκαν ἐξαρχῆς νὰ μᾶς ἀπαντήσουν 8 – κατὰ σύμπτωση (:) οἱ μεγαλύτεροι. Ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους 22 τελικὰ ἔφτασαν στὰ χέρια μας 10 ἀπαντήσεις.

ΤΟ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν ἐρωτηματολογίων ἀπευθύνθηκε σὲ ἐκδότες καὶ διβλιοπώλες μικρομεσαίων ἐπιχειρήσεων, ἴσως γιὰ τὸ ἐκδοτικὰ προβλήματα καὶ τὰ προβλήματα διακίνησης τοῦ βιβλίου παρουσιάζονται σ' αὐτοὺς πιὸ ἄμεσα (ἔλλειψη κεφαλαίων, διαφήμιση, προώθηση πωλήσεων κ.λπ.)

ΤΑ στοιχεῖα ποὺ ἀκολουθοῦν προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἑξῆς ἐκδοτικούς οἶκους ἢ διβλιοπωλεῖα:

- «Εἰρήνη»
- «Ἐνδοχώρα»
- «Ἰκαρος»
- «Μέλισσα»
- «Νεοκόσμος»
- «Ὀδυσσεύς»
- «Ὁρίζοντες»
- «Σπανός»
- «Σύγχρονη Ἑποχὴ»
- «Ὡρα»

Οἱ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ, στὸ πρῶτο σκέλος:

1) Τὰ βιβλία ποὺ κινήθηκαν περισσότερο στὸ διάστημα '75-'76 ἦταν τὰ βιβλία ποὺ ἀναφέρονταν στὴ νεότερη ἐλληνικὴ ἱστορία (1920-1974). Ἀμέσως κατόπιν βιβλία θεωρητικὰ τῆς ἐλληνικῆς καὶ ξένης μαρξιστικῆς σκέψης. Τέλος βιβλία ποὺ θίγουν προβλήματα ἐκπαίδευσης, ψυχανάλυσης καὶ οἰκονομίας.

2) Τὰ βιβλία ποὺ κινήθηκαν λιγότερο στὸ ἀντίστοιχο χρονικὸ διάστημα ἦταν βιβλία γύρω ἀπ' τὴ Γλώσσα, τὴ Φιλοσοφία, τὰ προβλήματα περιβάλλοντος.

3) Τὰ λογοτεχνικά βιβλία παρὰ τὴ μικρὴ ἀγοραστικὴ τους ἄνοδο δὲν ἔχουν δημιουργήσει σταθερὸ ἀναγνωστικὸ κοινό. Οἱ προτιμήσεις στρέφονται κυρίως σὲ λογοτέχνες καταξιωμένους καὶ ὄχι στοὺς νέους.

Οἱ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ στὸ δεύτερο σκέλος, δημοσιεύονται ταξινομημένες κατὰ θέματα, γιὰ διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη σὲ μιὰ κατὰ τὸ δυνατό σφαιρικὴ ἀντίληψη τῶν προβλημάτων ἐκδοτῶν καὶ διβλιοπωλῶν. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι:

1. Οἱ ἐκτιμήσεις ἐκδοτῶν καὶ διβλιοπωλῶν γιὰ τὴν κατάσταση τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ ὅ,τι θρῖσκεται σὲ συνάρτηση μὲ τὴν κατάσταση αὐτή, δὲν διαφέρουν ριζικά. Προβλήματα, ὅμως, τοῦ βιβλίου ποὺ εἶναι δευτερεύοντα γιὰ τὴς «μεγάλες» ἐπιχειρήσεις παίρνουν τὴν πρώτη θέση στὶς μικρομεσαίες.

2. Οἱ ἀπαντήσεις διαπνέονται σὲ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ μιὰ τιμιότητα καὶ εὐλιχρῖνεια, ἂν καὶ ἀντιστρατεύονται στὰ στενὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα (π.χ. μεταφραστικὸ θέμα, συγγραφικὰ δικαιώματα, ἔλλειψη προγραμματισμοῦ τῶν ἐκδόσεων κ.λπ.). Οἱ ἀπαντήσεις:

α) Τὸ κόστος τοῦ χαρτιοῦ.

1) Δημιουργία Ἰνστιτούτου Βιβλίου ποὺ θὰ ἔχει τοὺς πόρους του ἀπὸ τὴν ἀνατίμηση σὲ 2-3% τῆς τιμῆς τοῦ χαρτιοῦ.

2) Ἐπιβολὴ κρατικοῦ ἐλέγχου στὰ κέρδη τῶν χαρτοβιομηχανιῶν.

3) Τὸ χαρτὶ νὰ πουλιέται μὲ δόση ἀγοραστικῆς διατάξεις.

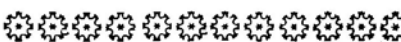
4) Κοινοπραξίες τῶν ἐκδοτῶν γιὰ τὴν ἐξεύρεση ἀπὸ τὶς διεθνεῖς ἀγορὲς χαρτιοῦ σὲ μικρὲς τιμὲς. Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς μεσάζοντες.

ΣΤΟ ἀφιέρωμα αὐτὸ γράφουν οἱ:

- Ἀλέκος Ἀργυρίου
- Χαρὰ Ἀργυροπούλου
- Ἀλέξης Ζήρας
- Ἀνδρέας Ζυγὸς
- Κώστας Κουλουφάκος
- Ἄννα Κωστούλα
- Τάκης Μενδράκος
- Γιώργος Παναγιώτου
- Κώστας Παπαγεωργίου
- Ἀλέξης Πολίτης
- Δημήτρης Χατζῆς

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξης Ζήρας

5) Ἀτέλεια χαρτιοῦ στοὺς ἐκδότες. Ἰδρυση Ὁργανισμοῦ ποὺ νὰ διαθέτει τὸ χαρτὶ σὲ μειωμένες τιμὲς ἢ μὲ εὐκολίες πληρωμῆς. Οἱ ἤδη ὑπάρχοντες πουλοῦν τὸ χαρτὶ ἀποκλειστικὰ τοῖς μετρητοῖς, πράγμα ποὺ σημαίνει ἀνάγκη μεγάλων κεφαλαίων.

6) Διακίνηση τοῦ Βιβλίου.

1) Ἐλαττωματικὸ δίκτυο στὴ διακίνηση. Τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν λύνονται συνήθως προσωπικὰ ἀπὸ τὸν ἐκδότη.

2) Ἰδρυση Ὁργανισμοῦ διακίνησης τοῦ βιβλίου.

3) Ἡ διακίνηση στὴν περιοχὴ τῆς Ἀθήνας πετυχαίνει σὲ ποσοστὸ 85%, στὴν ἐπαρχία, ὅμως, ἡ κάλυψη τῆς διακίνησης δὲν ξεπερνᾷ τὸ 30-40%.

4) Ὁ κύκλος τῶν οἰκονομικῶν ἰσχυρῶν ἐκδοτῶν κρατᾷ στὰ χέρια του κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τὴν ἀλυσίδα παραγωγῆς-διάθεσης τοῦ βιβλίου, ὅπως κρατᾷ – διαθέτοντας τὰ οἰκονομικὰ μέσα – καὶ τὸ μονοπώλιο τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημέρωσης (τηλεόραση, διαφήμιση, ραδιοφῶνο, ἀφίσες, πλασιέ).

γ) Ἐκδοτικὸς προγραμματισμὸς.

1) Σὲ γενικὲς γραμμὲς ὁ προγραμματισμὸς τῶν ἐκδόσεων εἶναι ἀνύπαρκτος.

2) Οἱ ἐπιλογὲς τῶν τίτλων γίνονται τυχαῖα ἢ κατευθύνονται ἀπὸ πλαισιωμένα ἰδεολογικὰ κίνητρα.

3) Λόγω τῆς ἔλλειψης κεφαλαίων δὲν τηροῦνται οἱ ἀναγγελίες τῶν προσεχῶν ἐκδόσεων.

4) Δὲν παίρνονται ὑπόψη κατὰ τὸν ἐκδοτικὸ προγραμματισμὸ οἱ εἰδικὲς ἀνάγκες τοῦ Ἑλλήνα ἀναγνώστη. Πολλὰ βιβλία κυκλοφοροῦν χωρὶς νὰ ὑπάρχει ὑποδομὴ κατανόησής τους (Γλωσσολογικά, Σημειολογία, Στρονκτουραλισμός, κ.λπ.). Ἀνάγκη ὀρθολογικῆς ἐκδοτικῆς κίνησης.

δ) Βιβλιοθήκες καὶ παράλληλες δραστηριότητες.

1) Δημιουργία καὶ ἀναδιάρθρωση τῶν δημοτικῶν, κοινοτικῶν καὶ σχολικῶν διβλιοθηκῶν.

2) Κρατικὴ βοήθεια καὶ ἀγορὰ διβλίων γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν διβλιοθηκῶν.

3) Συλλογικὴ προσπάθεια ἐκδοτῶν καὶ διβλιοπωλῶν γιὰ πολιτιστικὲς πρωτοβουλίες, ἰδιαίτερα στὴν ἐπαρχία (διαλέξεις, συζητήσεις, ἐκθέσεις, κ.λπ.).

4) Προώθηση μέσω τῶν φοιτητικῶν συλλόγων καὶ τῶν καθηγητῶν καινοῦρων ἀντιλήψεων γύρω στὶς σχέσεις βιβλίου καὶ σπουδάζουσας νεολαίας.

ε) Συγγραφικὰ καὶ μεταφραστικὰ προβλήματα.

1) Ἡ προστασία τοῦ συγγραφέα στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀνύπαρκτη. Ἄν δὲν ἔχει μιὰ παράλληλη ἐπαγγελματικὴ ἀσχολία εἶναι καταδικασμένος σὲ πενία. Δὲν ὑπάρχει νομοθεσία γιὰ τὸν διακανονισμὸ τῶν συγγραφικῶν δικαιωμάτων οὔτε καὶ ὑγειονομικὴ ἀσφάλιση.

2) Ἀνάγκη ὑπαρξῆς συλλογικῶν συμβάσεων ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν μὲ συγκεκριμένους ὅρους τὶς πληρωμὲς τῶν συγ-

γραφικών δικαιωμάτων και των μετα-
γράσεων.

3) Οι μεταφράσεις των ξένων βιβλίων
γίνονται «στο γόνατο». Συνήθως είναι
μέτριες ή κακές. Συχνά παραλείπονται
ανεξέλεγκτα ολόκληρες σελίδες του
μεταφραζόμενου βιβλίου.

4) Η ύπαρξη των συλλογικών συμβά-
σεων θα αναγκάσει τους μεταφραστές να
πάψουν να είναι έρασιτέχνες και να
αντιμετωπίσουν με επαγγελματική υπευ-
θυνότητα την εργασία τους.

στ) Άλλες προτάσεις γύρω από την εκ-
δοτική κίνηση.

1) Δημιουργία Έθνικού Κέντρου Βι-
βλιογραφίας.

2) Κυκλοφορία βιβλιογραφικών δελ-
τίων σε τακτικά χρονικά διαστήματα που
να περιέχουν όλες τις τρέχουσες εκδό-
σεις.

ζ) Γενικές παρατηρήσεις.

Η λεγόμενη κρίση του βιβλίου επηρε-
άζει περισσότερο τους μικρομεσαίους
εκδοτικούς οίκους και τα αντίστοιχα βι-
βλιοπωλεία. Ο οικονομικός πληθωρι-
σμός οδηγεί σε έλλειψη κεφαλαίων από
τά οποία έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη οι
μικροί επιχειρηματίες του βιβλίου. Παρά
την κατά 15% αύξηση της αγοραστικής
κίνησης, το μέξιμο κυκλοφορίας ενός
«πετυχημένου» βιβλίου δεν έχει ξεπερά-
σει ακόμα τις 2-3.000 αντίτυπα. Η κυ-
κλοφορία των εβδομαδιαίων τευχών των
εγκυκλοπαιδεϊών δίνει πλασματικούς
αριθμούς στα συνολικά ποσοστά των
πωλήσεων. Το βιβλίο εξακολουθεί να εί-
ναι αντικείμενο μίας περιορισμένης μει-
ονότητας. Η επαρχιακή Ελλάδα κατα-
ναλώνει, μέσω των πλασιέ, μονάχα ακρι-
δές εκδόσεις (εγκυκλοπαίδειες, πολύτο-
μες «Ιστορίες», κ.λπ.) γιατί ακριδώς τα
μικρά βιβλία δεν αφήνουν περιθώρια με-
γάλου κέρδους. Για τους παραπάνω λό-
γους οι μεν μεγάλες επιχειρήσεις έχουν
πελάτες ιδιωτικούς ή δημόσιους υπάλλη-
λους ενώ, αντίθετα, οι μικρομεσαίες
έχουν φοιτητές. Οι εργάτες και αγρότες
έρχονται τελευταίοι και στη μία περί-
πτωση και στην άλλη, σαν αγοραστικό
κοινό.

Κρίση βιβλίου ή κρίση παιδείας;

Της Χαράς Αργυροπούλου

● Ποια είναι σήμερα τα
προβλήματα του βιβλίου στην
Ελλάδα;

● Είναι προβλήματα ποσο-
τικά, ποιοτικά, κοινωνικά ή τί
άλλο;

Η ΠΡΩΤΗ διαπίστωση που κάνεις,
δταν καταπιαστείς με το θέμα, είναι,
πώς, στον τόπο μας, αυτό που θα έπρεπε
να θεωρείται σαν είδος πρώτης ανάγκης,
αντίθετα, έχει καταλήξει να είναι κατα-
ναλωτικό προϊόν πολυτελείας. Όχι μόνο
γιατί δεν είναι σε προσιτή τιμή (συχνά
ΕΙΝΑΙ, αλλά, παρ' όλα αυτά δεν αγορά-
ζεται), αλλά γιατί είναι άγνωστη ή χρήση
του - μιλούμε για χρήση και όχι για χρη-
σιμότητα. Φυσικά, όταν τοποθετούμε
έτσι το θέμα, δεν αναφερόμαστε στους
τρείς, τέσσερις, έστω πέντε χιλιάδες Έλ-
ληνες, που αγοράζουν το καλό - έστω
και το κακό - βιβλίο, αλλά στα υπόλοιπα
7.995.000, πού:

● Δεν διαδίδουν καθόλου.

● Διαβάζουν αστυνομικά ή άλλα πα-
ρεμφερή.

● Τρέφονται πνευματικά με περιοδι-
κά, καί... φτάνει.

ΓΙΑΤΙ, ως μην κοροϊδεύομαστε, έξω
από την περιορισμένη κάστα των διανο-
ούμενων ή ψευτο-τέτοιων, οι υπόλοιποι
δεν ξέρουν τί είναι βιβλίο. Καί, φυσικά,
όσο θα ισχύει η ίδια κοινωνική διάρ-

θρωση, δεν πρόκειται να το μάθουν πο-
τέ.

ΤΑ παραπάνω, καμμία αίχμη δεν
περιέχουν έναντίον του ταλαίπωρου Έλ-
ληνα, που τόσο ψηλά έχει τοποθετήσει τη
μόρφωση και τους «γραμματιζόμε-
νους», περιέχει, όμως ... πέτρες του ανα-
θέματος, έναντίον εκείνων που έννοούν
να τον κρατούν σ' αυτή την κατάσταση.
Άλλά, για να μη θεωρηθεί ότι υπερβάλ-
λουμε, ως περάσουμε στα στοιχεία:

● Σύμφωνα με έρωτήσεις που υποβά-
λαμε σε υπεύθυνους μερικών από τα με-
γαλύτερα βιβλιοπωλεία της Αθήνας, ένα
βιβλίο θεωρείται μεγάλη έπιτυχία, αν
πουλήσει πέντε με έξι χιλιάδες αντίτυπα.
Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το
αγοραστικό - βλέπε αναγνωστικό κοινό
- της χώρας.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ, βέβαια, και όρισμένες
εξαιρέσεις: βιβλία, δηλαδή, που έφθασαν
ακόμη και στο τριπλάσιο ύψος πωλήσε-
ων. Στις περιπτώσεις αυτές υπάγονται
αυτά που έγιναν «μπεστ σέλλερ» στο εξ-
ωτερικό, προκάλεσαν σάλο γαργαλιστι-
κό, γυρίστηκαν σε ταινίες (όρα «Έμμα-
νουέλλα», «Νονός», «Πεταλούδας»).
Κατά τα άλλα, τη μεγαλύτερη έπιτυχία
στις πωλήσεις στα έλληνικά χρονικά, ση-
μείωσαν τα ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου
καί, πιστεύουμε, πώς δεν χρειάζεται να
επιμείνουμε στην εξήγηση του φαινόμε-
νου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

ΕΓΝΑΤΙΑ 73 ΤΗΛΕΦΩΝΟ 231 230, 268 124 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

ΖΑΚ ΜΟΝΟ

Ἡ τύχη καὶ ἡ ἀναγκαιότητα
(Δοκίμιο γιὰ τὴ φυσικὴ φιλοσοφία τῆς
νεότερης Βιολογίας). Μετάφραση Νί-
κος Π. Παπαδόπουλος, Ἐπιστημονικὴ
θεώρηση Καθηγητῆς Γεώργιος Λογα-
ράς.

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΖΑΚΟΜΠ

Ἡ λογικὴ τοῦ ζῶντος
(Ἱστορία τῆς κληρονομικότητας).
Μετάφραση Γεώργιος Κ. Χατζόπου-
λος, Ἐπιστημονικὴ θεώρηση Καθηγη-
τῆς Γεώργιος Λογαράς.

ΖΑΝ ΑΜΠΥΡΖΕ

Δύναμη καὶ ἀδυναμία
(Δοκίμιο γιὰ τὶς μεταμορφώσεις τῆς
ἱατρικῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου). Μετά-
φραση Γεώργιος Κ. Χατζόπουλος,
Ἐπιστημονικὴ θεώρηση Καθηγητῆς Γ.
Λογαράς.

ΡΕΝΕ ΝΤΥΜΟΝ

Ἡ Οὐτοπία καὶ ὁ Θάνατος
(Ὁ κόσμος σὲ ἀδιέξοδο: Πληθυσμιακὴ
ἐκρηξη-ὑποσιτισμός). Μετάφραση Γε-
ώργιος Κ. Χατζόπουλος.

ΚΛΩΝΤ ΛΕΒΙ-ΣΤΡΩΣ

Ὁ τοτεμισμός σήμερα
Μετάφραση Ν. Βουλέλης, Ἐπιστημο-
νικὴ θεώρηση Ἀνδρέας Λεντάκης.

ΕΛΕΪΝ ΜΟΡΓΚΑΝ

Ἡ καταγωγή τῆς γυναίκας
(Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου). Μετά-
φραση Ἀλέξανδρος Κοτζιάς.

Δρ. ΖΕΡΑΡ ΜΑΝΤΕΛ

Ἡ ἀποδυναστεύση τοῦ
παιδιοῦ
Μετάφραση, Στάμος Ι. Παπαστάμου,
Θεώρηση, Γιάννης Κρητικός.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

«ΚΕΔΡΟΣ» Πανεπιστημίου 44
Τηλ. 615-783 – 3248-546

● Τὰ βιβλία τοῦ Ρίτσου, γῆχαν σὲ
50.000 περίπου ἀντίτυπα, ἀλλὰ καὶ πάλι
– μὴ διάξεστε νὰ χαρεῖτε! – ὁ ἀριθμὸς
αὐτὸς περιλαμβάνει ὅλες τὶς ἀλλεπάλλη-
λες ἐπανεκδόσεις τους, μέσα σέ... τρι-
άντα χρόνια!

ΑΣ ἐξετάσουμε, ὅμως, τὸ θέμα κι ἀπὸ
ἄλλη σκοπιά. Ὅταν λέμε «προβλήματα
τοῦ βιβλίου», ὑπαινισσόμαστε τέσσερις
κύκλους προβλημάτων:

α) Πρόβλημα συγγραφῆων

β) Πρόβλημα ἐκδοτῶν

γ) Πρόβλημα διδλιοπωλείων

δ) Πρόβλημα ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ θυμίζει μυθολογικὸ
τέρας: τὸ φίδι, ποὺ γυρίζει καὶ τρώει τὴν
οὐρά του ἢ, ἀλλιῶς, φαῦλο κύκλο! Ἀς τὰ
πιάσουμε ἓνα - ἓνα μὲ τὴ σειρά:

α) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑ-
ΦΕΩΝ, εἶναι... ἐκδοτικό! Δὲν μποροῦν
νὰ ἐκδώσουν τὰ ἔργα τους – ἐκτὸς κι ἂν
ἔχουν οἱ ἴδιοι τὶς οἰκονομικὲς δυνατότη-
τες – ἢ, ὅταν κατορθώσουν νὰ τὰ ἐκδώ-
σουν, ἀπὸ κεῖ καὶ ὕστερα χάνουν τὴν
ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔργο τους, ποὺ ἀνήκει πλέον
– τύποις ἢ οὐσία – στὸν ἐκδότη. Ἀκόμη,
οἱ περισσότερες ἐκδόσεις δὲν γίνονται μὲ
γνώμονα τὴν ποιότητα, ἀλλὰ τὸ κέρδος.
Τὸ κέρδος τοῦ ἐκδότη, βασίζεται σὲ δύο
στοιχεῖα: Στὶς συγγραφικὲς «φίρμες»
καί... στὴν ὁσφρηση τοῦ ἐκδότη σχετικὰ
μὲ τὸ «τί τραβάει ἡ ἀγορά». Καταλαβαί-
νει κανεὶς, πὼς ἔτσι, οἱ νέοι συγγραφεῖς
οὐσιαστικὰ ἐξοδελίζονται ἀπὸ τὸ ἰσχύον
ἐκδοτικὸ κύκλωμα.

β) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟ-
ΤΩΝ, εἶναι πρόβλημα πωλήσεων. Δὲν θὰ
ἀναφερθοῦμε καθόλου στὸ θέμα τῆς τι-
μῆς τοῦ χαρτιοῦ, τῆς φορολογίας, τῆς
κρατικῆς ὑποστήριξης, γιατί, πιστεύου-
με, πὼς, ἀκόμη κι ἂν λιγότευαν, κατὰ
κάποιο μαγικὸ τρόπο, τὰ ἐκδοτικὰ ἔξοδα
καὶ κατέβαινε τὸ κόστος τῶν βιβλίων καὶ
πάλι, τὸ εὐρὺ κοινὸν δὲν θὰ διάβαζε
περισσότερα βιβλία, ἀπὸ ὅ,τι τώρα.
Ἀπλῶς, αὐτοὶ ποὺ ἤδη ἀγοράζουν βι-
βλία, θὰ ἀγόραζαν περισσότερα, ἀφοῦ
θὰ τὰ ἔβρισκαν πιὸ φτηνά, ἐνῶ ἡ πλατιά
μάζα, ποὺ δὲν διαβάσει, θὰ ἐξακολου-
θοῦσε νὰ μὴ διαβάσει. Τὴν αἰτιολόγησι
θὰ τὴ δοῦμε παρακάτω.

γ) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙ-
ΟΠΩΛΕΙΩΝ ταυτίζεται ὡς ἓνα σημεῖο
μὲ τῶν ἐκδοτῶν. Εἶναι, δηλαδή, πρό-
βλημα πωλήσεων, δηλαδή, πρόβλημα...
κοινοῦ. Στὸ σημεῖο αὐτό, θὰ πρέπει ἴσως
νὰ κάνουμε μιὰ ἀποσαφήνισι. Λέγεται
πὼς ὑπάρχει κρίσις τοῦ βιβλίου. Ὡστό-
σο, σὲ πολλὰ μεγάλα διδλιοπωλεῖα, ποὺ
κάνανε τὴν ἐρώτησι, πήραμε ἀρνητικὴ
ἀπάντησι. Λόγου χάρι στὴν «Ἐνδοχώ-
ρα», εἶπαν πὼς ἡ κίνησι τοῦ βιβλίου εἶ-
ναι σταθερή, μὲ ἐλάχιστες, ἐποχικὰς αὐ-
ξομειώσεις, κι ὅτι ἡ κρίσις, γιὰ τὴν ὁποία
πολλοί, ἴσως, παραπονιοῦνται, πιθανό-
τατα, εἶναι περιπτωσιακὴ. Ἀρκετοὶ δι-
δλιοπῶλες ἐπίσης ἔθιξαν τὸ θέμα τῶν
πλασιέ, ποὺ τοὺς θεωροῦν ἐπιζήμιους,
τόσο ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη – τοὺς κλέ-
βουν τὴν πελατεία – ὅσο καὶ ἀπὸ ποιοτι-
κὴ, γιατί οἱ πλασιέ προτιμοῦν νὰ κινοῦν

τὶς «σειρὲς» τῶν ὀγκωδῶν βιβλίων, ποι-
τοὺς ἀποφέρουν περισσότερα κέρδη, ἐφ'
ὅσον δουλεύουν μὲ ποσοστά. Στὸ σημεῖο
αὐτὸ διαφωνοῦμε ριζικά. Τὸ ἴδιο τὸ σύ-
στημα τοῦ κυκλώματος τοῦ βιβλίου εἶναι
ποὺ κάνει ἀπαραίτητους τοὺς πλασιέ.
Τόσο γιὰ λόγους εὐκολίας – χρόνου καὶ
χρημάτων – ὅσο καὶ γιατί δὲν θὰ πρέπει
νὰ παραβλέψουμε καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς
ἀνθρώπινης ἐπαφῆς (βλέπε ἐπιρροῆς) μὲ
τὴν πελατεία. Ἀλλωστε, δὲν εἶναι ἀπό-
λυτὴ ἡ κακὴ ποιότητα τῶν βιβλίων ποὺ
κινοῦνται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἐξ ἄλλου,
γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θέματος, ἄς ἀναφερ-
θεῖ, πὼς τὸ προοδευτικὸ βιβλίο, ὡς τὸ
1962-63, τὸ κίνησαν οἱ πλασιέ, στὴν
πλειοψηφία τους πρώην ἐξόριστοι ποὺ
δὲν ἔβρισκαν ἄλλη δουλειά.

δ) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ τοῦ κοινοῦ.
Ἀντιμέτωπο, σὲ ὅλα τὰ παραπάνω, λεία
καὶ θύμα γενικότερων καταστάσεων,
βρίσκεται τὸ κοινόν. Τὸ κοινόν, ποὺ δὲν
διαβάσει. Τὸ κοινόν, ποὺ προτιμᾷ τὶς κα-
κῆς ποιότητας φυλλάδες. Τὸ κοινόν, ποὺ
ἀγοράζει μὲ τὸ ὑστέρημά του τὶς διάφο-
ρες «σειρὲς» (ζωγράφων, «ἅπαντα», ἐγ-
κυκλοπαίδειες καὶ πάει λέγοντας) ἀπὸ
τοὺς πλασιέ, ποὺ τοῦ χτυποῦν τὴν πόρτα
τοῦ σπιτιοῦ ἢ τοῦ γραφείου.

ΣΤΟ σημεῖο αὐτὸ χωροῦν μιὰ σειρά
ἀπὸ ἐρωτήσεις:

● Γιατί τὸ εὐρὺ κοινόν δὲν πηγαίνει
στὰ διδλιοπωλεῖα;

● Γιατί, ὅταν θέλει κάτι νὰ διαβάσει,
προτιμᾷ νὰ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὰ
περίπτερα ἢ τοὺς πλασιέ;

● Γιατί ἔχει συνηθίσει νὰ βλέπει τὸ
βιβλίο σὰν χριστουγεννιάτικο ἢ πασχα-
λινὸ δῶρο;

● Γιατί ἀγοράζει βιβλία ποὺ δὲν
πρόκειται νὰ τὰ διαβάσει ποτέ (βλέπε
«σειρὲς»);

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ εἶναι ἀπλή: Γιατί ἡ
μεγάλὴ μάζα δὲν ἔχει μάθει νὰ διαβάσει.
Τὸ βιβλίο στὸν τόπο μας ἐξακολουθεῖ νὰ
θεωρεῖται προϊόν πολυτελείας καὶ νὰ
στέκεται μακριὰ ἀπὸ τὶς μάζες. Ἀς μὴ
διαστοῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τὸ γεγονὸς
προβάλλοντας σὰν δικαιολογία τὸ ψηλὸ
κόστος. Τὰ μπουζουξίδικα κι οἱ ταβέρ-
νες κάθε μέρα εἶναι γεμάτα κι οἱ βιβλι-
οθῆκες στὰ σπίτια ἀδειανὲς ἢ ἀνῦπαρ-
χτες. Μ' αὐτὸ, δὲν θέλουμε καθόλου νὰ
ἐξεκόψουμε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ
του βάση. Ἀπλῶς προσπαθοῦμε νὰ ἐπι-
σημάνουμε ἀκόμη θαυότερα αἷτια, ποὺ
εἶναι, κατὰ κύριο λόγο, αἷτια παιδείας,
ποὺ καὶ αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους, εἶναι
ἀπόρροια κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ δι-
ἀρθρωσης. Κανεὶς δὲν ἔχει... ἐμφυτὴ τὴν
τάσι νὰ διαβάσει, οὔτε τὴν ἀποκτᾷ ξα-
φνικά στὰ τριάντα του χρόνια. Ἡ εὐ-
θύνη τοῦ κράτους, μὲ τὴν αἰσχροῦς ποι-
ότητας παιδεία ποὺ προσφέρει καὶ μὲ τὶς
δημοτικὲς ἢ κοινοτικὲς διδλιοθῆκες,
πού... δὲν προσφέρει, βρίσκεται στὴ ρίζα
τοῦ κακοῦ. Φυσικά, μ' αὐτὸ δὲν θέλουμε
νὰ ποῦμε πὼς, ἂν γίνονιν διδλιοθῆκες καὶ
ὅλα τὰ ἄλλα παραμείνουν ὅπως ἔχουν,
θὰ ἔχει λυθεῖ τὸ θέμα...

Μιά έκδοτική καταγραφή

(1975 - Α' ΕΞΑΜΗΝΟ 1976)

Του 'Αλέξη Ζήρα

ΣΤΟΥΣ δεκάξι περασμένους μήνες (1975 και α' εξάμηνο 1976) ένας συνολικός αριθμός 2891 βιβλίων «πλούτισε» τις δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, αυξάνοντας τα ήδη όξυμένα προβλήματα που άφορούν το βιβλίο. Παρά την καθομολογούμενη έκδοτική κρίση (κόστος χαρτιού, τυπογραφικά, κλείσιμο των μικρών έκδοτικών οίκων) ή κυκλοφοριακή συμφόρηση δεν έχει μειωθεί στο ελάχιστο. Αντίθετα, ο καταφάνερος φετιχισμός που παρατηρείται γύρω από όρισμένες εκδόσεις, στα τελευταία όχτω χρόνια, είχε και πάλι εκδηλη την παρουσία του... Βέβαια, 2891 βιβλία σ' έναν πληθυσμό έννια εκατομμυρίων είναι αναλογία μάλλον αρνητική για τη γενική αναγνωστική επάρκεια των Ελλήνων. Παίρνοντας, ωστόσο, υπόψη μας πώς το αγοραστικό κοινό του βιβλίου περιορίζεται σε 3.000 περίπου αναγνώστες στα μεγάλα αστικά κέντρα και 2.500 περίπου στην υπόλοιπη Ελλάδα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η απορρόφηση των 2.891 βιβλίων είναι όνειρο μιας ωραίας πολιτιστικής απάτης. Γι' αυτόν, άλλωστε, το λόγο και καμιά σχεδόν έκδοση δεν έχει εξαντληθεί (υπάρχουν και εξαιρέσεις) σε λιγότερο από 4 ή 5 χρόνια. Κι αυτό προκειμένου για τίτλους περισσότερο γενικού ενδιαφέροντος, για τα ειδικότερα βιβλία ως μη γίνεται λόγος....

● ΚΑΙ τη χρονιά αυτή το μεγαλύτερο βάρος της έκδοτικής κίνησης παρατηρήθηκε σε βιβλία κοινωνικού και πολιτικόιστορικού προβληματισμού. Κυκλοφόρησαν:

- 125 μελέτες κοινωνιολογίας
- 231 πολιτικής θεωρίας
- 74 οικονομικές
- 246 ιστορικές. (Στις ιστορικές μελέτες περικλείονται και οι πανεπιστημιακές και οι διάφορες άνισες ανακοινώσεις ιστορικού περιεχομένου).
- Σύνολο: 676 τίτλοι.

ΤΟ παρήγορο είναι πώς στην τελευταία διετία πληθαίνουν ολοένα και περισσότερο οι σχετικές θεωρητικές μελέτες, που γράφτηκαν από Έλληνες - ήμεδαπούς ή όχι - έστω κι αν το θεωρητικό τους μοντέλο είναι συχνά ξενόφερτο και πολύ λίγο χωνεμένο στην ελληνική πραγματικότητα. Οι αντίστοιχες μεταφράσεις έγιναν φέτο με αύστη-

ρότερη επιλογή, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έφτασαν σε βαθμό ικανοποιητικό ή ότι οι μεταφράσεις δεν χωλαίνουν, αυτές καθαυτές.

ΟΙ κοινωνικοπολιτικές αναλύσεις περιστρέφονται θεματογραφικά, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, γύρω απ' τη μαρξιστική θεώρηση. Η δηλωμένη εμπορικότητα αυτών των κειμένων (κυρίως στην αγορά των φοιτητών) είχε - και ακόμα έχει - οδηγήσει αρκετούς από τους έκδοτικούς οίκους να στρέφονται τυφλά σ' οποιοδήποτε κείμενο - ξένο ή ελληνικό - πραγματεύεται το αντικείμενό του με βάση τον μαρξισμό. Έτσι διοχετεύονται στην αγορά, πλάι σε πολύ αξιολογικά κείμενα, και κείμενα που ο προβληματισμός τους είναι ιδιαίτερα χαμηλός ή και ανεπαρκής στο να προσεγγίσει τους στόχους τους. Την κατάσταση αυτή επιτείνει και επιδεινώνει περισσότερο ή μονοσήμαντη - πολλές φορές - προώθηση βιβλίων μιας στενής πολιτικής κατεύθυνσης, πράγμα που οδηγεί σε πόλωση ιδεολογική και αποκοπή του αναγνώστη απ' την πολυμέτρη πληροφόρηση που έχει ανάγκη ιδιαίτερα αυτή την εποχή.

● Στόν χώρο του φιλοσοφικού βιβλίου (89 τίτλοι) ή έκδοτική κίνηση λιμνάζει. Λίγες οι σχετικά άριστες εκδόσεις και λίγοι οι αναγνώστες. Σημειώνουμε δυο προσπάθειες (μια στην Αθήνα και μια στη Θεσσαλονίκη) για τη σημαντικότητα της προσφοράς τους.

● Όχι μικρότερη ή παραγωγή πεζογραφημάτων (235 βιβλία), αν και εδώ μια αύστηρη επιλογή δεν θα έσωζε παρά 20-30 τίτλους. Οι μεταφράσεις ξένης πεζογραφίας είναι σχεδόν διπλάσιες (60) από κείνες της ποίησης, και για τους αντίστοιχους λόγους που προαναφέραμε. Η κλασική Φιλολογία, ξένη και ελληνική (46 τίτλοι), διατηρείται σε σταθερά δεδομένα αριθμών. Είναι κτήμα, όμως, των πανεπιστημιακών μονάχα χώρων. Τα Ταξιδιωτικά (47) και οι Βιογραφίες (89) έχουν αντίστροφως ανάλογη την ποιότητα με την ποσότητά τους. Το Θέατρο (ελληνικά κείμενα 37, ξένα 18) διαβάζεται και κυκλοφορεί υποτυπωδώς (ίσως γιατί η άμεσότητα του βρίσκεται στη θεατρική πράξη κι όχι στην ανάγνωση). Το ίδιο παρασιτικά κινούνται και οι εκδόσεις για τον Κινηματογράφο (12) και τη Μουσική (18). Ενώ αντίθετα οι εκδόσεις των λεγομένων Καλών Τεχνών (Ζωγραφική, Γλυπτική κ.λπ.) βρίσκονται σε αξιοζήλευτο επίπεδο προσφοράς που συνεχώς ανεβαίνει.

ΛΙΓΑ λόγια για το λογοτεχνικό βιβλίο δεν είναι άσκοπα. Η λογοτεχνία, παρά τις όποιες καλές προθέσεις και την αισιοδοξία των επαϊόντων, παραμένει σε σταθερή διένεξη με το αναγνωστικό κοινό. Αν και έχει τις δυνατότητες μαζικής προσέγγισης (γιατί στην αλλοδαπή και όχι εδώ), θεωρείται μάλλον εύκαιριακή τέρψη (διαβάζουμε ένα μυθιστόρημα για να μας πάρει ο ύπνος). Ιδιαίτερα-κι είναι αυτό όδυνηρό-στόν φοιτητικό χώρο μονοπωλείται το πολιτικό βιβλίο, ενώ τίποτα δεν μπορεί να μας φέρει σε μεγαλύτερη επαφή μ' ένα λαό ή ένα χώρο από το λογοτέχνημα. Αυτή, όμως, ή δυσαρμονία είναι αποτέλεσμα μιας αποπροσανα-

ΣΤΗ συλλογή των αριθμητικών δεδομένων για την καταγραφή των εκδόσεων που ακολουθεί (και που αφορά το χρονικό διάστημα Γενάρη 1975 - Μάη 1976), βοήθησαν:

- Το Βιβλιογραφικό Δελτίο του Γαλλικού 'Ινστιτούτου.
- Το Βιβλιογραφικό Δελτίο της «Εστίας».
- Οι κατάλογοι διαφόρων έκδοτικών οίκων.

ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ πώς οι αριθμοί αυτοί δεν εκφράζουν απόλυτα μεγέθη γιατί αρκετά από τα βιβλία που εκδόθηκαν στο πρώτο τετράμηνο του '76 δεν έχουν ακόμα συμπεριληφθεί σε κανένα από τα επίσημα δελτία. Επομένως ο πίνακας που παραθέτουμε έχει κατά προσέγγιση στοιχεία, που πλησιάζουν, όμως, αρκετά την τρέχουσα έκδοτική πραγματικότητα.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ 1975 - ΜΑΗΣ 1976

Έγκυκλοπαίδειες	47	Καλές Τέχνες (Ζωγραφική-Γλυπτική κ.λπ.)	94
Λεξικά	25	Κινηματογράφος	12
		Μουσική	18
Βιβλιογραφία-Άρχεϊα-Τύπος Βιβλιοθηκονομία	56	Κλασική Φιλολογία (Έλλην.- Ξένη)	46
Φιλοσοφία	89	Ποίηση (Έλληνική)	375
Ψυχολογία-Κοινωνική ψυχιατρική	37	Πεζογραφία (Έλληνική)	253
Θρησκεία-Εκκλησιαστικές μελέτες	136	Θέατρο (Έλλην.)	37
Κοινωνιολογία	125	Λογοτεχνικό Δοκίμιο (Έλλην.)	63
Πολιτική θεωρία	231	Χρονογραφήματα	56
Οικονομία	74	Ξένη Ποίηση	35
Δίκαιο-Νομικές επιστήμες	61	Ξένη Πεζογραφία	60
Παιδεία-Εκπαιδευτικές μελέτες	76	Ξένο Θέατρο	18
Λαογραφία	65	Ξένο Λογοτεχν. Δοκίμιο	19
Γλώσσα	23	Παιδική Λογοτεχνία	53
Ίστορία	246	Δοκίμια (Γενικά)	54
Αρχαιολογία	20	Ταξιδιωτικά	47
		Βιογραφίες	117
Φυσική-Μαθηματικά-Χημεία	22	Σχολικά βοηθήματα	89
Γεωλογία-Βιολογία-Ανθρωπολ.-Ζωολογία	25	Τιμητικοί τόμοι-Αφιερώματα	16
Ίατρική	22		
Τεχνολογία-Εφαρμογές τεχνικές	19	Αθλητισμός	12
Γεωργία-Δασοκομία-Κτηνοτροφία-Άλεια	28	Σύνολο	2.891

τολιστικής παιδείας, τόσο στη στοιχειώδη όσο και στη μέση κι ανώτατη εκπαίδευση, όπου τα λογοτεχνικά κείμενα ή είναι μαθήματα θ' διαλογής ή διδάσκονται με τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλούν την αποστροφή των μαθητών, σπουδαστών ή φοιτητών.

ΓΙΑ να καταλήξουμε: η ιδεολογική σύγχυση που επικρατεί στον ελληνικό χώρο έχει μοιραία τις αντανάκλασεις της και σε κάθε ειδικότερο τομέα κοινωνικής δράσης και σκέψης. Ίδιαίτερα στον χώρο των εκδόσεων τα βιβλία εκκλόνονται και κυκλοφορούν σχεδόν τυχαία, δίχως να παίρνεται υπόψη η δεκτικότητα ή η επάρκεια του ανώνυμου αναγνώστη. Μ' αυτόν όμως τον εμπορευματικό τοτετισμό του βιβλίου, σωστή δουλειά αποκλείεται να γίνει. Κυκλωμένος από μια σωρεία εκδόσεων (καλών ή κακών) ο σημερινός αναγνώστης, ο έστω και ειδικευμένος, είναι αδύνατο να προφτάσει, σ' έναν άνισο αγώνα δρόμου, να καλύψει τις ανάγκες του. Η πληθωρική εκδοτική διάρροια, απ' την οποία νοσοῦμε, αφήνει τελικά έκθετο και, το χειρότερο, ήμισυ της τόν αναγνώστη, σε μια εποχή μάλιστα που χρειάζεται περισσότερο από άλλοτε μια στελεχωμένη γερή γνώση.

● Η ανακίνηση κι οι τελευταίες εξελίξεις στο γλωσσικό προκάλεσαν μια σχετική αναζωπύρωση των ανάλογων μελετημάτων (23 βιβλία) με μια τάση ανοδική στις εκδόσεις αυτού του χώρου λόγω του ενδιαφέροντος που αναπτύχθηκε στην αλλοδαπή και εδώ γύρω απ' τα προβλήματα της Γλωσσολογίας και του δομισμού (στρουκτουραλισμού). Οι υποδοχές, όμως, για μελέτες αυτού του είδους είναι ανύπαρκτες ουσιαστικά και αναγνωρίζονται μονάχα σε μια έλιτ «ειδημόνων». Τα ίδια ισχύουν, αν και το αναγνωστικό κοινό έχει εδώ μεγαλύτερες δυνατότητες προσέγγισης, για τις εκδόσεις γύρω απ' την ψυχολογία και την Ψυχιατρική (37 τίτλοι).

● Ο όργασμος στις θρησκευτικές εκδόσεις δεν είναι σημερινός (136 βιβλία). Στην Ελλάδα υπήρχε πάντα μια πληθοπαγωγή παρόμοιων εκδόσεων (συνήθως προέρχονται από την επαρχία), που δείχνει, άλλωστε, μια άλλου είδους προβληματική στάση, που θα έπρεπε κάποτε να γίνει αντικείμενο μιάς κοινωνιολογικής ανάλυσης.

● Αναζωπύρωση είχαμε αυτή τη χρονιά και στον χώρο των βιβλιογραφικών, αρχειοθετικών και βιβλιοθηκονομικών τίτλων (56). Έστω και αργά, έχει γίνει φανερό η ανάγκη της

ύπαρξης ανάλογων κειμένων καταγραφής εκδόσεων, σε βιβλία ή και δελτία, που αποτελούν πολύτιμα βοηθήματα στον αναγνώστη ή - περισσότερο, στον ερευνητή.

● Οι λαογραφικές και οι εκπαιδευτικές μελέτες όπως και οι έγκυκλοπαίδειες - λεξικά διατηρούνται σε μάλλον σταθερούς αριθμούς κάθε χρονιά. Τα δυο πρώτα είδη έχουν, ωστόσο, ανοδικές τάσεις λόγω της ολοένα και μεγαλύτερης τους στελέχωσης από τη συνδρομή άλλων επιστημών (Κοινωνιολογία, Πολιτική θεωρία, Γλωσσολογία κ.λπ.) (αντίστοιχα 65 και 76). Αντίθετα οι έγκυκλοπαίδειες - λεξικά, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, παίζουν ένα διακοσμητικό ρόλο παραγεμίσματος στις βιβλιοθήκες. Κυριαρχούνται από μια αφόρητη προχειρότητα ύλης, μεταφράσεων και πολλές φορές αγοράζονται για την έγχρωμη εικονογράφηση τους (αντίστοιχα 47 και 25 τίτλοι).

● Οι εφαρμοσμένες επιστήμες (Φυσική, Μαθηματικά κ.λπ.) καθώς και αυτές της εφαρμοσμένης οικονομίας (Δασοκομία, Γεωργία, Κτηνοτροφία κ.λ.π.) δεν έχουν καταφέρει, με τις γραπτές τους πραγματείες, ν' αγγίξουν ένα γενικότερο αναγνωστικό ενδιαφέρον. Συνήθως είναι αποστεωμένες, στριφνές και δεν προσπαθούν διόλου να ξεφύγουν απ' τον περιθωριακό χαρακτήρα τους.

● Τα ίδια ισχύουν για τα βιβλία της Ίατρικής (κι εδώ υπάρχουν εξαιρέσεις), της Τεχνολογίας, του Δικαίου. Αντίθετα στον χώρο των εκδόσεων γύρω απ' τη Βιολογία ή την Ανθρωπολογία είχαμε αξιόλογες προσπάθειες.

● Στον χώρο της Λογοτεχνίας επιβεβαιώθηκε για μια ακόμα φορά ο ανομολόγητος καημός των Έλλήνων να γράφουν ποίηση (375 τίτλοι!). Φυσικά αυτός ο ποιητικός κατακλυσμός ζήτημα είναι αν δικαιώνεται απ' το 1/40 των συλλογών που κυκλοφόρησαν. Δείχνει, όμως, παρόλα αυτά μια βαθιά αγάπη του λαού για το λογοτέχνημα, που αν μπορούσε να καλλιεργηθεί σωστά από τους εκπαιδευτικούς φορείς και την πολιτιστική ήγεσία, θα είχαμε μια μεγαλύτερη καταξίωση της νεοελληνικής πεζογραφίας και ποίησης, που ήδη έχει κατακτήσει σημαντική θέση στον διεθνή πολιτιστικό χώρο. Σ' αντίθεση, οι μεταφράσεις ξένης ποίησης είναι ελάχιστες (35), και η βασικότερη εξήγηση του φαινομένου βρίσκεται στο ότι ο χώρος με τα περισσότερα μεταφραστικά εμπόδια (ύψος, σημαντική των λέξεων) είναι ο ποιητικός.

ἐκδοτική ἐπιχείρηση

Τοῦ Δημήτρη Χατζῆ

Ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος ἦταν κάποτε μάρτυρας στοὺς δικαστήριον - «Πῶς ὀνομάζεσαι, ποῦ κατοικεῖς» καὶ λοιπὰ. «Ἐπάγγελμα»; - «Συγγραφεύς». - «Τόσο ξέρουμε καὶ μεῖς, σὲ γνωρίζουμε», εἶπε ὁ πρόεδρος, «τί δουλειὰ κάνεις σὲ ρωτᾶω»...

Ἀπὸ τότε τὰ πράγματα ἔχουν θέ-
βαια ἀλλάξει ἀρκετά. Τὰ βιβλία πουλι-
οῦνται τώρα σὲ περισσότερα ἀντίτυπα
καὶ ὑπάρχουν συγγραφεῖς ποὺ ἀκοῦν
αὐτὸ καὶ μόνο τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ἔχουν
δηλωμένο στὴν ταυτότητά τους καὶ πλη-
ρῶνουν καὶ τοὺς θόρους ποὺ πρέπει γιὰ
τὰ εἰσοδήματά τους. Δίπλα σ' αὐτοὺς καὶ
πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ποὺ δὲν εἶναι
συγγραφεῖς, μποροῦν σήμερα νὰ ἀπο-
ξοῦν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἐργασία ποὺ
ἔχουν νὰ προσφέρουν, χωρὶς νὰ εἶναι
ἀνάγκη νὰ ἔχουν καὶ ἕνα ἄλλο «σιγουρό-
τερο» ἐπάγγελμα.

Ἡ πνευματικὴ ἐργασία, ἡ πνευματικὴ δραστηριότητα ἔχει σήμερα καὶ πολλοὺς ἄλλους τρόπους νὰ διοχετεύεται στὸ κοινό: Τὸ ραδιόφωνο, τὴν τηλεόραση, τὶς ἐφημερίδες, τὰ περιοδικά.

Ὁ ἐκδότης ὡστόσο, ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση εἶναι πάντοτε καὶ μένει, ὁ μέγας μεσάζων ἀνάμεσα στὴν πνευματικὴ δρα-

στηριότητα και τὸ κοινό, εἶναι ὁ τελικὸς ὀργανωτὴς τῆς δραστηριότητος αὐτῆς. Τὸ διδλίο - ποὺ αὐτὸς θέβαια θὰ τὸ τυπώσει καὶ θὰ τὸ κυκλοφορήσει - καὶ ὅχι ὁ κάθε συγγραφέας ἢ ἄλλος πνευματικὸς ἐργάτης ξεχωριστὰ - εἶναι πάντοτε ὁ διπλὸς καθρέφτης: Καὶ τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος τοῦ τόπου καὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀπαιτήσεων τοῦ κοινοῦ.

Υπήρξαν και μέσα στα χρόνια του μεταπολέμου και παλιότερα έκδοτικές επιχειρήσεις και φερέγγυες και υπεύθυνες. Και υπάρχουν και σήμερα.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁμως; Τὸ χάος καὶ πάλι τὸ χάος.

Ὁ καθένας εἶναι – καὶ πρέπει νὰ εἶναι – ἐλεύθερος νὰ γράφει, νὰ δημοσιεύει, νὰ τυπώνει σὲ διβλίο ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. Αὐτὸ δὲν εἶναι μονάχα στοιχειώδης δημοκρατικὸ δικαίωμα, εἶναι πολὺ περισσότερο: Συνδέεται μὲ τὴν ἴδια τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὸ δικαίωμα ὅμως αὐτὸ ὅλων τῶν πολιτῶν δὲν πηγάζει γιὰ κανέναν τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργεῖ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση, χωρὶς κάποιοι ἐγγυήσεις, κάποιες ὑποχρεώσεις. Ἄλλο πνευματικὴ ἐλευθερία καὶ ἄλλο ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση. Καὶ ἂν ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία πρέπει νὰ εἶναι ἀπεριόριστη, ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀσύδοτη: Πρέπει νὰ δεσμεύεται ἀπὸ τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις τῶν ἄλλων καπιταλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Πρώτοι - πρώτοι οί ίδιοι οί εκδότες έχουν ζωτικό συμφέρον δικό τους να απαιτήσουν την υπαρξη τέτοιων εγγυήσεων για την εκδοτική επιχειρηση - την υπαρξη οικονομικής, επιχειρηματικής βάσης: 'Ο «εκδοτικός οίκος» να πάψει να βρίσκεται στο τσεπάκι του «εκδότη». 'Ετσι θα μπορούσαμε να αποδλέψουμε στην απορροφηση μικρών εκδοτικών επιχειρήσεων από μεγαλύτερες ή τη συνεταιρική συνένωση μικρών σε μεγαλύτερους οικονομικούς οργανισμούς.

Ζωτικό συμφέρον για μιά τέτοια επιχειρηματική θεμελίωση της εκδοτικής δραστηριότητας έχουν όχι μόνο οι συγγραφείς αλλά και οι πολλοί άλλοι άνθρωποι που χρειάζονται σήμερα για το βιβλίο - μεταφραστές, επιμελητές χειρογράφων, επιμελητές της έκδοσης, διορθωτές, διακοσμητές. Άκουει κανένας φοβερά, σχεδόν άπιστευτα πράγματα για προχωρημένες μεταφράσεις που σταματούνται, για έντολές που άκουωνται. Επειδή ο εκδότης μετάνιωσε στο μεταξύ. Και άκουει κανένας ακόμα φοβερότερα

πράγματα γιὰ ἀπίστευτα χαμηλὲς ἀμοιβὲς πνευματικῆς ἐργασίας – ἀμοιβὲς ποὺ κανονίζονται στὸ ὄνομα τῆς ρομείκης ἀδερφοσύνης. Ἄφ’οὗ δὲν ὑπάρχει γι’ αὐτὲς καμιά συλλογικὴ σύμβαση ἢ τουλάχιστον «ταξίφη» γενικὰ καθιερωμένη ποὺ νὰ τὶς καθορίζει.

Τὸ ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς εἶναι χαμηλὸ (πίσω ὁρίζεται ἡ ἀ-παιδεία μας, ἡ ἀνυπαρξία σχολείου). Ἡ ὁργάνωσις τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὁρί- σκεται σὲ ἀκόμα χαμηλότερο ἐπίπεδο - σὲ στάδιο πρωτόγονο. Μιὰ ἐκδήλωση, ἔκφρασις αὐτοῦ τοῦ καθεστώτος τῆς κα- θυστερήσεως, εἶναι δέβαια καὶ ἡ ἀταξία ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν ἐκδοτικὴ δραστηρι- ὄτητα: Σὲ βάρος τῶν ἐκδοτῶν ποὺ ἔχουν τὰ «φόντα» νὰ ἀναπτύξουν τὸ διβλίο, σὲ βάρος τῶν δημιουργῶν καὶ γενικὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Σὲ βάρος τελικὰ τοῦ διβλίου - ποὺ θὰ πεῖ σὲ βάρος τοῦ κοινοῦ.

Ο μεταφραστής καὶ τὰ προβλήματα του

Τοῦ Τάκη Μενδράκου

ΥΠΑΡΧΕΙ μιὰ μερίδα τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποὺ ὄχι μονάχα δὲν πιστεύει στὴ δυνατότητα ματαφύτευσης ἐνὸς ἔργου σὲ μιὰν ἄλλη γλῶσσα ἀπὸ κείνι πού γράφτηκε, ἀλλὰ ἐπιμένει καὶ στὴν ὀριστική παραίτηση ἀπὸ τὴν ὅποια μεταφραστική ἀπόπειρα. Ἡ ἄποψη δὲν κρύβει μόνο κάποιο ἀριστοκρατισμό, ἀλλὰ καὶ ἕνα βαθὺ παραλογισμό.

Ἡ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ἐπικοινωνίας - μιᾶς τέλειας ἐπικοινωνίας - μετὰ τὴν παγκόσμια λογοτεχνία εἶναι προβληματική ἀκόμα καὶ γιὰ κείνους ποὺ εὐτύχησαν νὰ συμπληρώσουν τὴν παιδεία τους μετὰ τὴν διὰ τὴν γλῶσσαν. Γιατὶ ἀκόμα καὶ μιὰ ὀλοκληρωμένη γνώση τῶν γλωσσῶν αὐτῶν, ἢ ἄφηγε ἀπ' ἐξω τὴ λογοτεχνία τῶν ὑπολοίπων χωρῶν, ἰδιαίτερα τῶν μικρῶν.

Ἡ ΧΙΛΙΟΕΠΩΜΕΝΗ ἐκείνη φράση περὶ «προδοσίας τῶν κειμένων» βρίσκει τὴν ἀπάντησή της στὸ ὁραῖο δοκίμιο τοῦ Κίμωνος Φράϊα «Ποίηση καὶ μετάφραση» (Περιοδ. ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ, τεύχος 7/1974): «... Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ παραπονιόμαστε πὼς οἱ μεταφραστές εἶναι προδότες τοῦ πρωτότυπου. Τὸ ἀρχικὸ ὄραμα δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ξαναζωντανέψει. Αὐτὸ δὲν εἶναι τραγικὸ· εἶ-

ναι ἀπλῶς ἀμετάκλητο καί, ἀκόμη, ἐξαιρετικὰ διεγερτικό. Μιὰ ὥραϊα μετάφραση ὄχι μόνο ξαναπλάθει τὸ σῶμα ἐνὸς ἔργου, προσπαθώντας νὰ ἐπιτύχει μιὰ λογικὴ εἰσανάγνωση ὁμοιότητα, ἀλλὰ κατορθώνει ἀκόμα περισσότερο: νὰ τοῦ ἐμφανήσει νέα ζωὴ μεταγγίζοντάς τον τὴ θεριμότητα καὶ τὸ ζωντανὸ αἷμα τῆς ἐποχῆς, τοῦ τόπου καὶ τῆς γλώσσας τῆς...»

ΤΗΝ ἄποψη τοῦ Φράϊα ἐρχονται νὰ ἐπαληθεύουν θαυμάσια δείγματα μιᾶς τέτοιας δουλειᾶς: ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ Σολομοῦ στὴν «Ὠδὴ» τοῦ Πετράρχη ὡς πρὸς μεταφράσεις τοῦ Κοσμά Πολίτη στὸν Στάνιμπεκ, τοῦ Σεφέρη στὸν Ἑλιστ, τοῦ Γκάτσου στὸν Λόρκα, τοῦ Πλωρίτη στὸ θέατρο καὶ τῶν ἀκόμα πρὸ νέων.

ΕἶΝΑΙ, λοιπὸν, φανερὸ ὅτι ὄχι μονάχα μιὰ ἀρνησιμὴ τῆς μεταφραστικῆς τέχνης εἶναι ἄτοπη, ἀλλὰ, ἀντίθετα, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῆς κραταίει μιὰ ξεχωριστὴ θέσι στὸν πολιτιστικὸ χῶρο. Ἴσως, αὐτὸ ἀκριβῶς, μαζί μετὰ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς τεχνικῆς τῆς, τὴν κάνει νὰ σέρνει πίσω τῆς ἕνα σωρὸ προβληματισμοῦ.

ΟΤΑΝ ὁ μεταφραστὴς ἐπιμύζεται τὴν

εὐθύνη νὰ φέρει σὲ ἐπικοινωνία τὸ κοινὸ τῆς πατρίδας του μετὰ ξένι κοινότητα, ἀντιμετωπίζει τρεῖς σοβαροὺς κινδύνους: Νὰ κακοποιήσει τὸ ὅλκιο του, νὰ στραβώσει τοὺς ἀναγνώστες καὶ νὰ γελοιοποιηθεῖ. Καὶ ὁ τρίτος κίνδυνος δὲν θὰ λογαριαζόταν καν, ἂν ἀρρηκτα δὲν ἔσερνε μαζί του τοὺς δυὸ πρῶτους, ποὺ περνᾶνε σὲ μιὰ περιοχὴ καθολικότερης φθορᾶς.

ΦΥΣΙΚΑ, τὸ πρόβλημα ἢ, καλύτερα, τὰ προβλήματα δὲν εἶναι καινούργια. Βασάνιζαν πάντα ὄχι μονάχα τὸν τόπο ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρο τὸν κόσμον, μόνο ποὺ ἐδῶ ἀπόκτησαν ξεχωριστὴ ὀξύτητα, μετὰ τὸν ἐκδοτικὸ ὄργανισμὸ ποὺ ἀκολούθησε τὴν βυθισμένη στὴν σιωπὴ Ἑλ्लाδα. Ἐτσι, κοντὰ στίς δυσκολίες ποὺ ἔχει ν' ἀντιμετωπίζει ὁ μεταφραστὴς μετὰ τὸ κείμενο καὶ πολλὰς φορές μετὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἐρχονται νὰ προστεθοῦν ἐκεῖνες ποὺ τοῦ ὑψώνουν οἱ ἐκδοτικοὶ ὀργανισμοί.

ΕἶΝΑΙ γνωστὴ ἡ χαμηλὴ στάθμη τῆς μεταφραστικῆς ἀμοιβῆς στὴν Ἑλλάδα, ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀθρόας προσφοράς ἀσχετοῦ μετὰ τὸν ἐντεχνο λόγο γλωσσολογῶν. Ἀκόμα εἶναι γνωστὴ ἡ τακτικὴ τῶν προθεσμιῶν στὴν ἀτέλειωτη ἐκδοτικὴ σκυταλοδρομία. Ἀπὸ τὴ μιὰ μερίδα, λοιπὸν, ἡ ἡμερομηνία παράδοσης τῆς «παραγγέλιας», ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ οἰοτιζὲς ἀνάγκες, ὑποχρεοῦν τὸν ἐπαγγελματία μεταφραστὴ, ὄχι, φυσικά, νὰ προσπαθεῖ νὰ ξαναζωντανέψει τὸ ἀρχικὸ ὄραμα κάποιου ἄλλου - ὅπως μᾶς λέει ὁ Φράϊα - ἀλλὰ, μέσα σὲ εὐχάριστο χρόνο, νὰ ἀντικαταστήσει μετὰ λέξεις τῆς δικῆς του γλώσσας - ἀπλὰ καὶ μόνο - τίς λέξεις ποὺ χρησιμοποίησε ἐκεῖνος ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ ἐπενδύσει τὸ ὄραμά του.

ΤΕΛΟΣ, ἡ ἀνάθεση τῆς μετάφρασης ἐνὸς ἔργου συχνὰ δὲν γίνεται ἀπὸ μέρος τοῦ ἐκδότη μετὰ τὴν περισκεψὴν ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ σοβαρότητα μιᾶς τέτοιας λειτουργίας. Ἴσως παραγνωρίζει ὅτι ὁ παράγοντας «ειδικότητα» παίζει ἀποφασιστικὸ ρόλο καὶ στὸ χῶρο τῶν τεχνῶν.

ΣΤΗΝ ἐρμηνεία τῆς μουσικῆς, ποὺ ἔχει κάποια συγγένεια μετὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ γραπτοῦ λόγου, παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο ὁλόκληρες ὀρχήστρες νὰ μὴν ἐκτελοῦν παρὰ μόνο τὴ μουσικὴ μιᾶς

Ἡ ΑΝΑΓΚΗ ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς στὸ χῶρο τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐπιστήμης δὲν χρειάζεται καν νὰ ἐπισημανθεῖ, ἀνάγκη ποὺ γίνεται ἀκόμα πρὸς ἔντονη σὲ χώρες μικρὲς σὰν τὴ δική μας. Ὁ μοναδικὸς τρόπος πληροφόρησης ὅμως, ἡ μετάφραση τῶν ξένων κειμένων, παρουσίαζε πάντα, καὶ σήμερον ἀκόμα περισσότερο, σημαντικὰ προβλήματα, μετὰ ἀποτέλεσμα τὸ ξένο βιβλίον καὶ ἰδιαίτερα τὸ φιλοσοφικοκοινωνικὸ ἢ ἐπιστημονικὸ, νὰ φτάνει ὡς τὸ ἀναγνωστικὸ μας κοινὸν πολλὰς φορές οἰκτρὰ παραμορφωμένο. Ἡ ζωτικότητα τοῦ θέματος ἐπιβάλλει τὴν ἀναζήτησιν τῆς αἰτίας τοῦ κακοῦ: Τὸ βάρος τῆς εὐθύνης φέρνει ὁ μεταφραστὴς, ὁ ἐκδότης ἢ καὶ οἱ δύο;

• Μήπως ὁ μεταφραστὴς, ποὺ ἀποζητᾷ μόνο ἀπ' αὐτὴ τὴν δουλειὰ καὶ ἀμείβεται μετὰ 300 ἕως 1.500 δραχμὲς γιὰ τίς 16 σελίδες, ἀγωνίζεται - σὲ βάρος τοῦ κειμένου - νὰ θγάλει περισσότερη δουλειά;

• Μήπως τὰ ἐφόδιά του δὲν εἶναι ἀρκετά;

• Μήπως καταπιάνεται μετὰ θέματα ποὺ τοῦ εἶναι ἄγνωστα;

ΚΙ ἀπὸ τὴν ἄλλη:

• Μήπως ὁ ἐκδότης, ὁλότελα ἀθασάνιστα, ἀναθέτει σὲ ἀκατάλληλα πρόσωπα τὴν μετάφραση βιβλίων ποὺ ἀπαιτοῦν εἰδικὴ γνώση, συχνὰ ἀπὸ μιὰ γλῶσσα ποὺ δὲν εἶναι ἡ ἀρχική, ἔτσι ὥστε στὸ τρίτο χερί νὰ ἔχει χαθεῖ ἡ σκέψη ἢ ἡ συγκίνηση τοῦ συγγραφέα;

• Μήπως οἱ προθεσμίες ποὺ ὀρίζει εἶναι ἀσφυνκτικές, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν προχειρότητα;

ΕΧΟΝΤΑΣ μπροστὰ μας μιὰ νεολαία ποὺ ὅλο καὶ πρὸς πολὺν προβληματίζεται, ἡ εὐθύνη μεγαλώνει. Ἀς δώσουμε, λοιπὸν, τὸ βάρος ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ θέμα, μέσα σὲ ὅλα τὰ ἄλλα πολιτιστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ μας ζητήματα.

εποχής. Να παίζουν, για παράδειγμα, μόνο προκλασική ή εκλασικευμένη μουσική. Ακόμα, διάσημοι εκτελεστές να κάνουν έργο ζωής μέρος μονάχα της δουλειάς ενός συνθέτη. Παράδειγμα, μόνο τις σονάτες για πιάνο του Μπετόβεν ή μόνο τις τρεις σονάτες και τις τρεις παρτίτες του Μπάχ για βιολί. Έτσι, είναι λίγο παρακινδυνευμένο να αναθέτεις τη μετάφραση μιας μελέτης αρχιτεκτονικής ρυθμολογίας ή την «Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας» σ' έναν άνθρωπο που αφιέρωσε όλα του τα χρόνια για να μεταφράσει Ρίλκε ή Προύστ.

ΟΛ' ΑΥΤΑ, φυσικά, δεν αναιρούν τις ευθύνες του ίδιου του μεταφραστή, ευθύνες που έχουνε άμεση σχέση με τον τρόπο αντιμετώπισης των προβληματισμών του.

ΠΕΡΑ από την προϋπόθεση μιας αληθινής γνώσης της γλώσσας του πρωτότυπου και της δικής του, πέρα από όλα και από την προϋπόθεση μιας απόλυτης επικοινωνίας με τον συγγραφέα, ορθώνεται η υποκειμενική αντίληψη στην έννοια της πιστότητας. Απόφοιτος του γυμνασίου, θυμάμαι, διαβάζοντας μια μετάφραση του «Επιτάφιου», αναλογιζόμουν τι ν' άπογινε ή γλόγα έκείνου του άντρα, που καλούσε τους πολίτες της χώρας του να αναλογισθούν τα αγαθά της δημοκρατίας και να τα υπερασπιστούν. Κι όμως, από τη μετάφραση δεν έλειπε ούτε ένα «και». Μια τέτοια αντίληψη πιστότητας ποτέ δεν μπορεί να οδηγήσει την προσπάθεια στον στόχο της. Αν η ευσυνειδησία του μεταφραστή μείνει στις λέξεις και δεν περάσει στο λόγο, ή προδοσία του κειμένου είναι σίγουρη.

ΜΙΑ άλλη σοβαρή παγίδα που δεν κατόρθωσαν ν' αποφύγουν στη μεταφραστική τους δουλειά γνωστά όνόματα των ελληνικών γραμμάτων, είναι η παρεμβολή της προσωπικότητά τους – ισχυρής ή όχι – στο ξένο έργο, με αποτέλεσμα να εκμηδενίζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Μια συρραφή από τρία μυθιστορήματα διαφορετικών συγγραφέων, που έφερε στη γλώσσα μας ένας τέτοιος μεταφραστής, θα μπορούσε ν' αποδείξει πόσο εύκολα ισοπεδώνονται τα κείμενα.

ΑΛΛΑ αφού είναι τόσα τα προβλήματα, μήπως τελικά έχουν δικίο εκείνοι που αρνούνται αυτό το είδος της πνευματικής λειτουργίας; Τα θαυμάσια δείγματα που αναφέραμε τους το αποκλείουν. Έπειτα, η παγκοσμιότητα της τέχνης θα ήταν άρκετη για να τους αποστομώσει. Άς αναλογιστούμε, όμως, όλοι τις ευθύνες μας, ό καθένας στον τομέα του, έτσι ώστε τα φωνημένα διαλείμματα να καλύψουν κάποτε όλο το χώρο αυτής της πολυδραστικής τέχνης.

Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα

(ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ)

Της Άννας Κωστούλα

ΕΧΕΙ καταντήσει κοινός τόπος ή συχνά επαναλαμβανόμενη αποψη-συμπέρασμα, ότι οι σχέσεις του νεοέλληνα με το βιβλίο δεν είναι καθόλου αρμονικές. Έδώ και πενήντα τουλάχιστο χρόνια διαβάζουμε κατά περιόδους σ' εφημερίδες και περιοδικά, έρευνες ή μελέτες που από διάφορες μεριές μας θυμίζουν την κατάσταση διάξευξής μας από το ανάγνωσμα. Προτείνονται λύσεις, καταστρώνονται σχέδια, αλλά στην ουσία δεν αλλάζει τίποτα. Παραμένουν οι καλές προθέσεις.

ΠΟΙΑ, λοιπόν, ή χρησιμότητα μιας ακόμα ανάλυσης; Τί καινούργιο μπορεί να ήξει; Τίποτ' άλλο απ' το να διαλύσει την άπατη ότι το κρατούν σύστημα θα προωθήσει κάποτε ριζικές αποφάσεις με σκοπό την άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου του λαού. Πρέπει να το χωνέψουμε ότι με τις υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες μονάχα με ήμίμετρα θ' αντιμετωπίζεται ή ανάγκη υποδομής της πληρόφωρης των Ελλήνων. Η άρχουσα τάξη δεν έχει κανένα συμφέρον ν' ανεβάσει το πολιτιστικό επίπεδο των μεσαίων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Κι αφού έχει στα χέρια της το εκπαιδευτικό σύστημα και τους άλλους πολιτιστικούς φορείς, θα παρέχει τις δυνατότητες πλατύτερης γνώσης μόνο σ' εκείνα τα άτομα που θα αναπαράγουν τους μηχανισμούς της και στο βαθμό που δεν θα βάζουν σέ κίνδυνο την κυριαρχία της.

ΤΑ δεδομένα κι οι παρατηρήσεις που παραθέτουμε πιο κάτω πρόθεση έχουν να καταδείξουν την ανεπάρκεια ενός βασικού πολιτιστικού παράγοντα: των βιβλιοθηκών.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τα στατιστικά στοιχεία, στην Ελλάδα υπάρχουν 807 βιβλιοθήκες. Απ' αυτές:

- 594 έχουν λιγότερο από χίλιους τόμους.

- 167 ανάμεσα στους χίλιους και δέκα χιλιάδες.

- 22 ανάμεσα στους δέκα και είκοσι χιλιάδες.

- 16 ανάμεσα στους είκοσι και πενήντα χιλιάδες.

- 3 (μόνο!) πάνω από εκατό χιλιάδες τόμους.

ΔΗΛΑΔΗ, από τις 807 βιβλιοθήκες οι 213 έχουν περισσότερο από χίλιους τόμους, και μπορεί να θεωρηθούν σαν βι-

βλιοθήκες με δυνατότητες άρτιας λειτουργίας. Αλλά αν οι 213 αυτές βιβλιοθήκες έχουν συνολικά 4.171.448 τόμους, δεν θα πρέπει να λησμονάμε πως παραπάνω από τους μισούς (2.962.896) βρίσκονται σε βιβλιοθήκες της περιοχής Αθηνών. Έξ άλλου, από τις 46 άλλες βιβλιοθήκες που έχουν πάνω από δέκα χιλιάδες τόμους οι 26 βρίσκονται πάλι στην Αθήνα και μονάχα 10 σε περιφέρεια. Η υπόλοιπη βιβλιοθήκη της υπόλοιπης Ελλάδας...

ΜΙΑ αναλογία των στοιχείων που αντιστοιχούν στους εκατό καλύτερους περιοχών της Ελλάδας είναι αρκετά διαφωτιστική και δείχνει τον υδροκεφαλισμό των πολιτιστικών επιλογών του κράτους:

- Στην Αθήνα, σέ κάθε 100 κατοίκους αντιστοιχούν 160 τόμοι.

- Στη Θεσσαλία, 5.

- Στη Θράκη, 4.

- Στην Πελοπόννησο, 16.

- Στα νησιά του Αιγαίου, 37.

- Μέσος γενικός όρος: 50 βιβλία ανά 100 κατοίκους...

Η ΠΟΣΟΤΙΚΗ αυτή περιγραφή δεν δείχνει, ωστόσο, τα βαθύτερα προβλήματα των ελληνικών βιβλιοθηκών, που είναι τραγικότερα από τις αριθμητικές ενδείξεις:

α) Την ανυπαρξία καταλλήλων κτιρίων.

β) Την έλλειψη προσωπικού κατάλληλου για την επάνδρωση των βιβλιοθηκών. Οι διορισμοί των υπαλλήλων γίνονται άνεξέλεγκτα και χωρίς προαπαιτησιών ειδικών γνώσεων. Πολιτικές ή κομματικές συμπάθειες είναι πολλές φορές άρκετες για μια θέση αργομισθίας στις βιβλιοθήκες.

γ) Την άπρογραμματίστη και ύποπτη τακτική επιλογής της αγοράς βιβλίων. Το Υπουργείο Πολιτισμού αγοράζει ή προτείνει την αγορά βιβλίων χωρίς να παίρνει υπόψη του τις ανάγκες του αναγνωστικού κοινού (ειδικές ή γενικές). Συχνά κριτήριο της αγοράς είναι οι προσωπικές συμπάθειες ή εμπάθειες, που δείχνουν, ωστόσο, και τις ιδεολογικές επιλογές του συστήματος.

δ) Την αδιαφορία του κράτους για τις βιβλιοθήκες υποδομής. Οι βιβλιοθήκες της μέσης εκπαίδευσης έχουν συνολικά 147.449 τόμους. Στο μεγαλύτερο μέρος τα βιβλία αυτά είναι καθαρά αντιδραστικά (θηρησκευτικές νοηθεσίες προς τους

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Στο πρώτο εξάμηνο του 1976 κυκλοφόρησαν

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1. Σταύρου Ψυχάρη: Οί 70 κρίσιμες ημέρες	σελ. 256	Τιμή 200
2. Δημητρ. Σαπρανίδη: Ιστορία της Πολιτικής γελοιογραφίας	» 156	» 250
3. Λ. Ίεροδιάκονου: Τò Κυπριακό Πρόβλημα	» 488	» 250
4. Paul Samuelson: Οικονομική, τόμος Β'	» 952	» 600
5. Γ.Κ. Βλάχου: Στοιχεία Πολιτικής 'Επιστήμης	» 168	» 120
6. 'Αδ. Πεπελάση: Εισαγωγικές σημειώσεις Πολιτικής Οικονομίας	» 60	» 40
7. Γ.Κ. Βλάχου: Πολιτική Ψυχολογία	» 176	» 150

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

8. Γ. Βέλτσου: Κείμενα Πολιτικής και Κοινωνιολογίας	σελ. 120	Τιμή 100
9. Γ.Κ. Βλάχου: Κοινωνιολογία τών Δικαιωμάτων του 'Ανθρώπου	» 208	» 180
10. Β. Βασιλικού: Είκοσιπενταετία	» 400	» 250
11. Ι. Ζίγδη: Για τη Δημοκρατία και την Κύπρο	» 464	» 250
12. Χρ. Γιανναρά: Κεφάλαια Πολιτικής Θεολογίας	» 164	» 120
13. Θ. Λιανού: Στοιχεία Δυναμικής Μακροοικονομικής 'Αναλύσεως	» 70	» 80

ΜΑΡΤΙΟΣ

14. Clogg — Γιαννόπουλου: 'Η 'Ελλάδα κάτω από Στρατιωτικό Ζυγό	σελ. 408	Τιμή 250
15. Μαθηματικά Β' Δημοτικού	» 212	» 120
16. 'Αθ. Κώττη: Εισαγωγή στη Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική	» 448	» 400

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

17. M. Harnegger: Βασικές έννοιες του 'Ιστορικού 'Υλισμού	σελ. 284	Τιμή 180
18. Γ.Χ. Κώττη: Μικροοικονομική 'Ανάλυση του τόπου εγκαταστάσεως	» 380	» 350
19. Κ. Δελή: Κριτήρια 'Αποτελεσματικής Διαχειρίσεως της Δημοσίας 'Επιχειρήσεως	» 208	» 180
20. Κάρπου Παπαδόπουλου: 'Απάνθισμα 'Ιστορικού 'Αγώνος τών 'Ελλήνων	» 216	» 250
21. Α.Ι. Φλούτζη: Τò Χαϊδάρι	» 636	» 430
22. Π. Παναγιωτόπουλου: Θεωρία και Πολιτική Οικονομικής 'Αναπτύξεως, τεύχη (Α, Β, Γ)	» 488	» 450

ΜΑΪΟΣ

23. Bottomore: Κ. Μάρξ, Κείμενα Κοινωνιολογίας & Φιλοσοφίας	σελ. 248	Τιμή 200
24. Κ. Παπακόγκου: Καπετάν 'Αρης	» 472	» 250
25. Π.Δ. Μαστροδημήτρη: Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία	» 288	» 250
26. J.K. Galbraith: Τò Χρήμα	» 344	» 250
27. 'Αδ. Πεπελάση: 'Αγροτική Πολιτική και 'Ανάπτυξη	» 224	» 160

ΙΟΥΝΙΟΣ

28. 'Αλεξάνδρου Παναγούλη: Τὰ Ποιήματα	σελ. 160	Τιμή 120
29. Δ. Μπενά: 'Η Εισβολή του Ξένου Κεφαλαίου στην 'Ελλάδα	» 578	» 280
30. Χρ. Γιανναρά: Πρόσωπο και 'Ερως	» 380	» 280
31. Συγκριτική 'Εγκυκλοπαίδεια, Μαρξισμός Κομμουνισμός και Δυτική Κοινωνία, τόμος Α'	» 480	» 680
32. 'Αχ. Χατζόπουλου: Οί Δέκα μέρες του Μάη	» 140	» 100
33. Ε.Δ. Τόλη — Α.Δ. Τόλη: 4 δισεκατομμύρια διάττοντα άστέρια	» 480	» 280
34. Ξ. Βεργίνη — Β. Κοντού: 'Η Οικονομική του Πληθωρισμού	» 168	» 140
35. Α. Γιανναρά: Μαθήματα Εισαγωγής στη Φιλοσοφία και Φιλοσοφία της Φύσεως	» 112	» 80
36. Α. Γιανναρά: Κεφάλαια από τη Θεωρητική Φιλοσοφία του Κάντ	» 110	» 90
37. Α. Γιανναρά: 'Ο άγγλικός έμπειρισμός και γαλλικός Διαφωτισμός	» 152	» 80
38. Α. Γιανναρά: 'Αρχαίοι άτομικοί φιλόσοφοι	» 64	» 50
39. Α. Γιανναρά: Θέματα παραδοσιακής και σύγχρονης αίσθητικής	» 64	» 50
40. Σ. Ζευγαρίδη — Ν. Παππά: 'Οργανωτική και Διοικητική τών 'Εργοστασίων, τ. Β'	» 190	» 150

ΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2 και ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ. Τ.Τ. 142
ΤΗΛ. 622.496 — 609.150 — 608.173

νέους, εθνικιστικοί λιθωνωτοί από συνταξιούχους εκπαιδευτικούς, ανώδυνα σχολικά θεατρικά σκέτς κ.λπ.). Κι αυτά όμως ακόμα τα βιβλία είναι δυσπρόσιτα στους μαθητές. Κλεισμένα σε σκονισμένες βιβλιοθήκες απ' όπου κανένα χέρι «φωτισμένο» καθηγητή δεν θά τα θάλει. Στη στοιχειώδη εκπαίδευση τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα. Μονάχα ένα 20% των δημοτικών σχολείων έχουν βιβλιοθήκες, και τί βιβλιοθήκες...

● Οί ελάχιστες αγροτικές βιβλιοθήκες, πάλι, δεν έχουν παρά από εκατό μέχρι 400 τόμους, στην καλύτερη περίπτωση, ή καθεμιά τους. Κι αυτοί όμως οί ελάχιστοι αριθμοί βιβλίων είναι άρνητικοί αν σκεφτούμε ότι δεν ανταποκρίνονται στις παιδευτικές ανάγκες του αγρότη. Βιβλία εκλαϊκευτικά πάνω στα επαγγελματικά του προβλήματα ή βιβλία λογοτεχνικά που να του ωθούν τα ένδιαμέροντα για παραπέρα ανάπτυξη, είναι άνυπαρχτα. Τόν τελευταίο καιρό κάποιες ελπίδες δημιουργούνται για τις αγροτικές βιβλιοθήκες απ' τη σχετική δραστηριότητα που έχει αναπτύξει ή 'Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας. Χρειάζεται, όμως, ολοκλήρωση της προσπάθειας.

● Οί δημοτικές και κοινοτικές βιβλιοθήκες, εκτός από τις ελλείψεις κατάλληλων κτιρίων και εκπαιδευμένου προσωπικού, χωλαίνουν και στον τομέα της ανανέωσης του περιεχομένου της. Οί αγορές που πραγματοποιούνται είναι άπρογραμματιστες και ή επιλογή των βιβλίων δημιουργεί συχνά ύποψιες ότι

προτιμούνται συγγραφείς που έχουν συγγενικούς δεσμούς με δημοτικούς ή κοινοτικούς σύμβουλους.

● Οί βιβλιοθήκες του 'Εθνικού 'Ιδρύματος, σε διάφορα κοινοτικά κέντρα, έχουν παράλληλες αδυναμίες μ' αυτές των αγροτικών βιβλιοθηκών. 'Η ανταπόκρισή τους στις άμεσες ανάγκες του κοινού της περιοχής βρίσκεται στο μηδέν.

ε) Την άνυπαρξία βιβλιοθηκών στους επαγγελματικούς χώρους. Οί βιβλιοθήκες των εργοστασίων (μετρημένες στα δάχτυλα) δεν περιέχουν τίποτ' άλλο από φυλλάδια τεχνικών προδιαγραφών. Φυσικά απ' τη μεριά της εργοδοσίας καμιά προσπάθεια δεν γίνεται για την προσέγγιση των εργαζομένων στο ανάγνωσμα. Σ' αυτή την άδιαφορία ή εργάτης άπαντά με μιá μεγαλύτερη άδιαφορία.

● Μεγάλη σημασία ύποδομής θά είχαν οί βιβλιοθήκες των πλοίων (έμπορικόν-φορηγών) αν λειτουργούσαν σωστά, με κατάλληλη επιλογή βιβλίων. Τό 'Υπουργείο 'Εμπορικής Ναυτιλίας, όμως, πιστεύει πως μερικά άστυνομικά μυθιστορήματα σώζουν την κατάσταση. Καί οί έφοπλιστές δεν έχουν κανένα λόγο ν' άμφισβητήσουν αυτή την άποψη.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ ν' αναφέρουμε άρκετά ακόμα παραδείγματα αυτής της τραγελαφικής κατάστασης, που αντιμετώπιζεται συνήθως με νομοθετικά διατάγματα (που μένουν στα χαρτιά), με έρευνες και συγκρίσεις και - προπάντων - μ' άπέραντα εύχολόγια. Με τρείς βι-

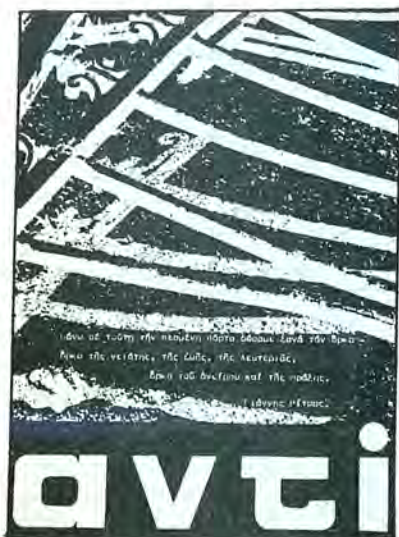
βλιοθήκες που λειτουργούν άρτια (Βουλής, Γεννάδειος, Βρετανικού Συμβούλιου) και με την 'Εθνική Βιβλιοθήκη που νοσεί από κάθε άποψη (για τις ύπολοιπες άς μη γίνεται λόγος) δεν μπορούμε νά μιλάμε για την ουσιαστική παρουσία της βιβλιοθήκης στον έλληνικό πολιτιστικό χώρο. Καινούργια κτίρια, άπάληψη της γραφειοκρατίας, προγραμματισμός αγορών βιβλίων, εκπαίδευση του είδικού προσωπικού, είναι προτάσεις που συχνά επαναλαμβάνουμε χωρίς καμιά πραγμάτωσή τους. Τό πρόβλημα των βιβλιοθηκών είναι σύνθετο και δεν μπορεί νά έρευνηθεί χωριστά απ' τα ύπολοιπα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα.

ΑΚΟΜΑ, είναι ένα πρόβλημα που κάποτε πρέπει ν' αντιμετωπιστεί δυναμικά απ' τις προοδευτικές πολιτικές κινήσεις. Τό να θεωρείται ύπόθεση β' διαλογής είναι σφάλμα. Κάθε κοινωνική αλλαγή σήμερα προαπαιτεί μιá πολιτιστική ενημέρωση. Καί οί βιβλιοθήκες θά μπορούσαν νά παίξουν ένα σοβαρό ρόλο στην ύποδομή τέτοιων αλλαγών. 'Αφού απ' τη μεριά του κράτους είναι (μάλλον) άπίθανο νά προωθηθεί μιá παρόμοια αντίληψη, ή λύση βρίσκεται μονάχα σε ομάδες πρωτοβουλίας που, συνειδητοποιώντας τη χρησιμότητα του βιβλίου, θά του άποδώσουν τό ρόλο που του άρνιέται ή άρχουσα τάξη, δηλ. τό ρόλο ενός όργανου βοηθητικού στην παραπέρα συνειδητοποίηση της ανάγκης για βαθιές κοινωνικές αλλαγές.

άντι

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Συγκεντρωμένα σε τρείς καλαίσθητους τόμους τά τεύχη 1 έως και 35 του «ANTI»

Α' ΤΟΜΟΣ
6' έξάμηνο '74
Δρχ. 200

Β' ΤΟΜΟΣ
α' έξάμηνο '75
Δρχ. 300

Γ' ΤΟΜΟΣ
6' έξάμηνο '75
Δρχ. 300

Θά βρείτε:

- Χρονικά της πολιτικής ζωής
- διάλογο πάνω στα προβλήματα της 'Αριστοτελείας

- μελέτες για την 'Ιστορία μας
- αναλύσεις για τους μηχανισμούς που έλέγχουν την πολιτική και κοινωνική ζωή
- άρθρα για την πνευματική ζωή

Ἐθνικὸ Κέντρο Τεκμηρίωσης

(ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ)

Τοῦ Γιώργου Παναγιώτου

Η ΤΑΥΤΙΣΗ τοῦ ὅρου «βιβλιογραφία» μετὴν σημασία πού ἔχουν συνδεόμενες οἱ δύο λέξεις πού τὸ συναπαρτίζουν, ἐλάχιστα εἶναι σὲ θέση νὰ καλύψει τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἔννοιας πού τοῦ δίνει ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ πρακτικὴ.

● Ἡ «γραφὴ βιβλίων», δηλαδή ἡ συστηματικὴ καταγραφὴ καὶ ταξινόμηση, μετὰ βάση ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καὶ μιὰ ὀργανωμένη μεθοδολογία, τῶν βιβλίων πού κυκλοφοροῦν σ' ἓνα συγκεκριμένο χωρὸχρονο, ἀνήκει ὁλοκληρωτικὰ στὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐπιστήμης τῆς βιβλιογραφίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο αὐτὸ ἡ βιβλιογραφία.

● Ἡ αὐθεντικὴ λειτουργία τοῦ ὅρου, στὴν τωρινὴ πολυπρισματικὴ του διάσταση – ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάπτυξης καὶ τοῦ πολυμερισμοῦ τῶν μέσων διανθρώπινης ἐπικοινωνίας – περιλαμβάνει ἐπίσης τὴν καταγραφὴ καὶ ταξινόμηση κάθε πληροφορίας πού ἀφορᾷ πνευματικὴ πράξη ἐπικοινωνίας, ἐκτείνεται σὲ κάθε δημιουργικὴ καλλιτεχνικὴ πραγμάτωση. Γιὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἐγκαταλείψει τὸν ὅρο βιβλιογραφία, ὅταν ἀναφέρονται στὸ συγκεκριμένο σύγχρονο ἐπίπεδο τῆς ἐπιστήμης, προτείνοντας συγγενεῖς ἔννοιες, κατάλληλες νὰ καλύψουν τὰ ὅρια πού περιγράφει ἡ διάθεση ἀπομνημόνευσης καὶ ἀπομνημείωσης τῆς πνευματικῆς δημιουργίας σήμερα.

● Στὴ βιβλιογραφία μετὰ τὴν πλατιά ἔννοια τοῦ ὅρου – προσωπικὴ προτίμηση ἢ ὀνομασία «τεκμηρίωση» (σὲ ἀναλογία μετὰ τὸν διεθνή ὅρο: documentation) γιὰ τὴν περίπτωση αὕτη – δὲν εἶναι δυνατό νὰ συμπεριληφθοῦν μήτε ἡ βιβλιογραφία, ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας καὶ τῆς σύνθεσης τοῦ βιβλίου, μήτε ἡ βιβλιοθηκονομία, ἐπιστήμη τῆς ὀργάνωσης τῶν βιβλίων σὲ ἐνιαῖο σύνολο.

● Ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπάρξουν πίνακες γιὰ τὴ βιβλιοπαραγωγή, ἀρχικά, καὶ κατόπιν τεκμηριωτικοὶ κατάλογοι γιὰ κάθε διασώσιμη πληροφορία πνευματικοκαλλιτεχνικοῦ χαρακτῆρα, ἔγινε αἰσθητὴ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Γκούτεμπεργκ ἀκόμη. Τὸ 1482 δημιουργεῖται στὴ Δανία ἡ πρώτη ἔνωση γιὰ τὴν καταγραφὴ ἐκδόσεων, ἡ πρώτη βιβλιογραφικὴ ἑταιρία τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τότε πληθαίνουν συνεχῶς οἱ ἰδιωτικοὶ φορεῖς γιὰ τὴν καταλογογράφηση τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν, πού σιγὰ-σιγὰ, ὅσο τὸ κράτος ἐπεμβαίνει ὅλο καὶ περισσότερο ἐξουσιαστικά καὶ καταλυτικά στὴν ὀργάνωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, κατασταίνονται δημόσιες ὑπηρεσίες, μετὰ πλατύτερη ἀρμοδιότητα.

● Μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν συστηματοποιεῖται ἡ παγκόσμια διασύνδεση τῶν βιβλιογραφικῶν φορέων. Ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ δημιουργεῖ εἰδικὴ ὑπηρεσία μετὰ ἔδρα τὸ Παρίσι, τὸ Γρα-

φεῖο Ἀρχείων, Βιβλιοθηκῶν καὶ Ντοκουμέντων καὶ πρωτοστατεῖ στὴν ἐπιψήφιση ἐνὸς Χάρτη πού διασφαλίζει τὴν ἐλευθερία τῆς ἔρευνας καὶ κωδικοποιεῖ τὸ νομικοεπιστημονικὸ πλαίσιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξή της. Ὁ Χάρτης ἐνσωματώθηκε σταδιακὰ στὸ ἐσωτερικὸ δίκαιο τῶν κρατῶν – μελῶν τοῦ ΟΗΕ καὶ ἰσχύει ὡς ἐθνικὸς, ἀλλὰ καὶ διακρατικὸς κώδικας βιβλιογραφίας. Παράλληλα στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ ἐντάσσεται καὶ τὸ Ὁμοσπονδιακὸ Διακρατικὸ Ὅργανο Βιβλιογραφίας, πού λειτουργοῦσε ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ μεσοπόλεμου. Ἔτσι σήμερα ἀπὸ τὰ 143 κράτη πού μετέχουν στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ, τὰ 130 ἔχουν εἰδικὲς κρατικὲς ὑπηρεσίες γιὰ τὴν παρακολούθηση καὶ ταξινόμηση τοῦ βιβλιογραφικοῦ-τεκμηριωτικοῦ ὕλικου, ἐνῶ ἡ παγκόσμια συνεργασία ἀνθίζει, μετὰ διάδοση πληροφοριῶν, ἐπισκέπτες, ὀργανωτὲς καὶ εἰδικὰ σεμινάρια.

● Στὸν τόπο μας, παρόλη τὴν ἀνάπτυξη πού γνωρίζουν σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο οἱ βιβλιογραφικὲς σπουδές, βρισκόμαστε σχεδὸν στὸ ἔτος μηδέν. Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι πού ὑποτίθεται πὼς χρειάζονται πειστικὰ τὴ συμβολὴ τῆς βιβλιογραφίας, θεωροῦν ὑποτιμητικὴ τὴν ἐνασχόληση μετὰ παρόμοιες ἔρευνες. Καὶ καμιά πρόνοια δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κράτος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν τεκμηριωτικῶν σπουδῶν καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἔρευνας, πού διεξάγεται ἐρήμην τοῦ κράτους καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν τοῦ φορέων ἀπὸ κάποιους «πιονέ-ρους».

● Τὸ σύμπτωμα ἐντάσσεται στὸ γενικότερο δομικὸ πλαίσιο τῆς παιδευτικῆς πολιτικῆς, πού χειροκροτεῖ τὸν πτυχιούχο-μπακάλη κι ἀποστρέφεται τὸν ἐπιστήμονα ἔρευνητὴ, πού θεωρεῖ παραγωγικότητα μόνο τὴν προσφορὰ ἀπρόσωπων τεχνικῶν στὰ ξένα καὶ ντόπια οἰκονομικὰ συγκροτήματα, καθὼς καὶ στρατιᾶς μεσαζόντων στὴν τριτογενὴ παραγωγή, στρατιᾶς ὑποπρονομιούχων γιὰ νὰ δοξάζεται τὸ «σύστημα». Ἀποτέλεσμα: ἡ μὴν γνωρίζουμε ἔγκυρα οὔτε ποῖα καὶ πόσα βιβλία κυκλοφοροῦν στὸν τόπο μας. Ἡ «ἐπένδυση» μακροχρόνια, γιὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ προσώπου τῆς ρωμιοσύνης, μέσα ἀπὸ τὰ διάσπαρτα ψηφία τῆς δημιουργικότητας τῶν μαστόρων τοῦ πνεύματος σὲ τοῦτο τὸν τόπο, καὶ συνακόλουθα τὴ διάσωση καὶ τὴ διατήρηση τοῦ ἀκεραιωμένου κι ἀλώθη-του, δὲν λογαριάζονται ἐδῶ σὰν στοιχεῖα παραγωγικότητας. Ἀλλωστε ποῖος τομέας ἐπιστημονικῆς ἔρευνας θρίσκει σὲ σω-στὸ δρόμο;

● Ὁ Κ. Σάβας εἶναι ὁ πρῶτος πού, ἔστω ἀσυστηματοποίητα, ἀσχολήθηκε μετὰ τὴ σύνταξη ἐνημερωτικῶν πινάκων γύρω ἀπὸ τὴ συγγραφικὴ δραστηριότητα τῶν πνευματικῶν μορφῶν τοῦ νεώτερου ἑλληνι-

σμοῦ. Λίγο ἀργότερα, ξένοι κύρια, ἀσχο-λήθηκαν μετὰ τὴ σύνταξη «χωρικῶν» βιβλιογραφιῶν, ὅπως π.χ. ἡ Ἑπειρώτικη. Θὰ περάσει καιρὸς γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ἡ ἀναγκαι-ότητα ἐνὸς καταλόγου τῶν βιβλίων πού τυπώθηκαν στὸν τόπο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Τὰ βιβλία τῶν προηγούμενων αἰώνων εἶχε φροντίσει νὰ τὰ συνάξει ὁ Ἑμὶλ Λεγκράν, τοῦ ὁποῦ ἡ βιβλιογράφηση ἔφτανε ὡς τὰ 1790. Οἱ Δημήτριος Γκίνης καὶ Βαλέριος Μέξας καταπιάστηκαν μετὰ τὴν ἀπομνημείωση τῶν ἐκδόσεων τοῦ 19ου αἰῶνα, καταρτίζοντας τὴ βιβλιογραφία τῶν πρώτων 64 χρόνων του. Παράλληλα ὁ Γιώργος Κ. Κασιμπάλης καταγράφει τὴν ἐργογραφία (καὶ τὴν ἀπήχησή της) κάποιων ξεχωριστῶν λογοτεχνικῶν μορφῶν τοῦ τόπου, καθὼς καὶ τὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ὀρι-σμένων ἔκτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη, πρωτοϊστορικὴ φάση ἀνάπτυξης τῶν βιβλιογραφικῶν σπουδῶν στὴν Ἑλλάδα.

● Μεταπολεμικὰ τὰ κεντρίσματα αὐξάνονται. Οἱ Γάλλοι, μετὰ τὸ Ἰνστιτούτο τους, πρόσφεραν σημαντικὰ στὴν καταξίωση τῆς βιβλιογραφικῆς ἔρευνας. Ἡ Ἀναλυτικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀθήνας εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστημονικὰ «ἀδολη» ἐρευνητικὴ προσπάθεια, μετὰ ἰδιαίτερη ὀργάνωση καὶ ἀξιοσημείωτη μεθοδολογία. Σύγχρονα, ἄλλοτε μετὰ ἐπιστημονικὴ συγκρότηση καὶ ἄλλοτε «ἐρασι-τεχνικὰ», θλῆνουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότη-τας ἐργασίες ἀφιερωμένες σὲ ἰδιαίτερους χώρους τοῦ τόπου, ὅπως ἡ ἄρτια δουλειὰ τοῦ Νικολάου Γ. Μαυρῆ γιὰ τὴ Δωδεκάνη-σο, ἡ Εὐδοικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Γ. Φου-σάρα κ.λπ.

● Ἀκόμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐργασίες πού κατατείνουν στὴν ἐξακρίβωση τοῦ βιβλιογραφικοῦ «στάτους» περιοχῶν τῆς πατρί-δας μας, παρουσιάζονται, μεταπολεμικά, ἐργασίες βιβλιογραφικοῦ χαρακτῆρα, τόσο γιὰ τομεῖς ἐπιστημονικῆς δραστηριότη-τας ὅσο καὶ γιὰ πρόσωπα, καθὼς καὶ γιὰ τὴν παρουσίαση τῶν «δέλτων» τῆς ἐκδοτικῆς κίνησης στὸν τόπο. Στὴν πρώτη κατηγορία ἐντάσσονται ἐκδόσεις ὅπως ἡ «Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία» τοῦ Κ. Δημάδη, ἡ «Ἱστορικὴ Βιβλιογραφία» τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν, οἱ βιβλιογραφίες τῶν Ἰνστιτού-των τῆς Ἀκαδημίας κ.ἀ. Στὴ δευτέρη κατη-γορία ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐργασίες ὅπως ἐκεῖνη τοῦ Κυρ. Ντελόπουλου γιὰ τὰ βιβλία τοῦ 1975, οἱ βιβλιογραφικοὶ κατάλο-γοι τοῦ «Χρονικοῦ» τῆς «Ὠρας» (πού ἡ εὐθύνη τους ἀνήκει στὸν ἀρθρογράφο) καὶ οἱ προσπάθειες πού ἔγιναν γιὰ γίνονται ἀπὸ περιοδικὲς ἐκδόσεις, γιὰ τὴν κατα-γραφὴ βιβλιογραφικοῦ περιεχομένου θε-μάτων (ἐδῶ ἀνήκει ἡ προσφορὰ τοῦ κατα-λόγου τῆς «Ἑστίας» ἢ τῶν «Βιβλιογραφι-κῶν»). Παράλληλα, πρὶν 15 χρόνια παρου-σιαζόταν ἀπὸ τὸν Γ. Ι. Φουσάρα ἡ πρώτη «Βιβλιογραφία τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλιογρα-φιῶν».

● Τεκμηριωτικὸ χαρακτῆρα προσφορὲς εἶναι ἐκεῖνες τοῦ περιοδικοῦ «Διάλειμμα» τοῦ Λ. Χρηστάκη, τοῦ «Χρονικοῦ» τῆς «Ὠρας», καθὼς ἐπίσης ἡ «Κριτικὴ στὸν ἡμερησίο τύπο τῆς Θεσσαλονίκης 1945 - 1964», πού δυὸ τεύχη της μετὰ τοὺς ἐνδει-χτικούς τίτλους «Τεκμηρίωση Ι» καὶ «Τε-κμηρίωση 2» ἔχω παρουσιάσει πρόσφατα.

● Τὸ 1955, ὕστερα ἀπὸ κυβερνητικὴ πρόσκληση, ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα ἐπι-τροπὴ εἰδικῶν τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ καὶ καταρτίζει τὰ σχέδια γιὰ τὴν ὀργάνωση κρατικῆς ὑπηρεσίας βιβλιογραφίας. Τὰ σχέδια παραμέ-νουν ἀχρησιμοποίητα μέχρι σήμερα.

● Έτσι οι λιγοστές, αλλά σημαντικές ποιοτικά, προσπάθειες των Έλλήνων βιβλιογράφων παραμένουν άσυντόνιστες και η εργασία τους γίνεται σε βάρος, συνήθως, μιάς δεύτερης, βιοποριστικής, απασχόλησης, έτσι που να διχάζεται αποφασιστικά ή προσοχή και η οργάνωση της έπιστημονικότητας στη βιβλιογραφική τους ένασχόληση. Ακόμη, η απουσία ενός κεντρικού οργάνου επιφέρει τεράστιες δυσκολίες στην ανανώριση και συγκέντρωση των απαραίτητων πηγών και βοηθημάτων. Γιατί η βιβλιογραφία δεν μπορεί να άριστοκρατικοποιηθεί, αντίθετα αποτελεί τόν βασικό μοχλό για την αποτελεσματική εμφάνιση κάθε έρευνας, αποτελεί πρωταρχική απαίτηση για την προώθηση της γνώσης. Είναι δυνατό άρκετοι έρευνήτες βιβλιογράφοι να άπασχολούνται βιοποριστικά σε έπιστημονικά ιδρύματα κι έτσι να είναι πιό κοντά από άλλους στις ένδεχόμενες πηγές, παρόλα αυτά όμως ούτε και αυτοί μπορούν να άσχοληθούν ένεργητικά και άποκλειστικά με τη βιβλιογραφική έρευνα. Άπλά έχουν τη «δωρεά» του να θρίσκονται πιό κοντά στις άπαραίτητες «πηγές» άπ' ό,τι άλλοι.

● Έπιτακτική προβάλλει συνεπώς η ανάγκη να συγκεντρωθούν όλοι οι «σχολάζοντες έρμηίτες» κάτω από τη σκέπη ενός οργάνου, ενός οργανισμού, με την άνάλογη προικοδότηση και την κατάλληλη άρμοδιότητα, για να άφοσιωθούν άπερίσπαστοι στην έρευνητική τους προσπάθεια. Η διεθνής πραχτική άπόδειξε πως μόνο κρατικός φορέας είναι σε θέση να άνταπεξέλθει στις ποικίλες όσες άνάγκες μιάς σωστής βιβλιογραφικής οργάνωσης.

● Βέβαια τόν σχέδιο του 1955 χρειάζεται ριζική άναμόρφωση. Η εξέλιξη της βιβλιογραφικής έπιστήμης επιβάλλει νέους χειρισμούς κι έχει άνοίξει νέους προσπελάσιμους δρόμους στην έρευνα. Οι όρίζοντες και οι όδομές της τεκμηριωτικής έπιστήμης έχουν μεταλλάξει από την άρχική τους μονολιθική «γραφή βιβλίων» κι έχουν πιά άπλωθεί σε τομείς που η έπισκόπησή τους θεωρούνταν άπρόσιτη παλιότερα.

● Η λύση των έγγενών άδιεξόδων που καλύπτουν τόν χώρο μας στόν τομέα της τεκμηριωτικής έρευνας δεν μπορεί να είναι άλλη από την ίδρυση ενός κρατικού οργάνου. Τόν Έθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, με πλατιές άρμοδιότητες, δεν πρόκειται μόνο να έπισημοποιήσει τις σχετικές έρευνες στόν τόπο μας, αλλά και να τις προικοδοτήσει, να τις συγκεκριμενοποιήσει και άκόμη να τις επιβάλει. Οι πηγές καθημερινά άλλωθώνονται και καταστρέφονται, άφου κανένας δεν είχε ποτέ τη στοιχειώδη πρόνοια να τις διαφυλάξει. Μιλάμε για «παράδοση», χωρίς ποτέ να τη συνարτούμε με την καταλυτικά εύεργετική άφομοίωσή της δυναμικά και όχι στατικά. Γεγονός άδύνατο άν δεν τη γνωρίζουμε συνειδητά, άν δεν κωδικοποιήσουμε τά ποικίλα φανερώματά της.

● Τόν Έθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, άνεξάρτητη κι αυτόνομη δημόσια ύπηρεσία με ύπαγωγή στό Υπουργείο Πολιτισμού, θά έχει σάν βασικούς σκοπούς:

1. Τη σύνταξη έθνικής βιβλιογραφίας. Εί-
ναι άδιανόητο να άφήνεται στην καλή
διάθεση του Γαλλικού Ίνστιτούτου η
κατάρτιση του πίνακα των κάθε λογής

έκδόσεων που κυκλοφόρησαν και κυ-
κλοφορούν στόν έλλαδικό χώρο. Η Βι-
βλιογραφική Έταιρία, σωματείο που
ιδρύθηκε στά τέλη του 1970, δεν μπο-
ρεί να έπωμιστεί αυτή την ευθύνη. Η
βιβλιογραφική έρευνα είναι πράξη συν-
ειδητά συλλογική και η παγκόσμια πρα-
κτική άναγνωρίζει τη θετική συμβολή
των κρατικών οργάνων στόν τομέα της
βιβλιογραφίας. Ύλική βοήθεια έχει από
τό κράτος ή έταιρία, αλλά δεν παύει να
είναι ένα σωματείο ιδιωτικού δικαίου,
πού, καταστατικά, μπορεί να επιβάλλει
άναστολές στην έρευνα ή στην άπρό-
σκοπτη συμμετοχή έρευνήτων. Και
πρέπει να ξεκαθαριστεί πως μιά ύπηρε-
σία – κατά τόν πρότυπο τώσων άλλων του
τόπου μας – που ιδρύεται για τη στέ-
γηση των άρεστών στό όποιο κατεστη-
μένο, πολιτικό ή πνευματικό, είναι «έξ
ύπαρχής» νόθα. Μιά τέτοια βιβλιογρα-
φική – τεκμηριωτική ύπηρεσία δεν χρει-
άζεται ό τόπος, χρειάζεται κυφέλη δη-
μιουργίας, όπου θά πρυτανεύει μόνο η
προσήλωση στην ούσιαστική έρευνα.

2. Την έκδοση του ύλικού. Η σύνταξη και
μόνο βιβλιογραφικού καταλόγου, που
θά πρέπει να έχει ως άφετηρία τόν 1865,
δεν είναι άρκετή. Έπιβάλλεται ή χωρίς
σκοπιμοθητικές παραλείψεις (όπως
έκείνες του Δελτίου που έκδιόταν άπό
τό Υπουργείο Προεδρίας προχουντικά)
έκδοση των άποτελεσμάτων της έρευ-
νας. Και παράλληλα ή διασύνδεση με
τις άξιόλογες βιβλιοθήκες του έξωτερι-
κού, ιδιαίτερα τις πανεπιστημιακές.
3. Την άποδελτίωση των δημοσιευμάτων
του ήμερήσιου και περιοδικού τύπου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ

Ζωοδόχου Πηγής 24, τηλ. 636.482

1) ΣΟΛΩΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
1941-1974, τόμοι 7
*Ήρωική και τραγική ζωή του έθνους
στά τελευταία 35 χρόνια
ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ*

2) ΦΟΙΒΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
1909-1940, 4 τόμοι

3) ΑΠΑΝΤΑ ΑΝΤΡΕΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ
*Ή καλύτερος Έλληνας διηγηματογράφος
στην πιό φροντισμένη έκδοση,
τόμοι 4*

4) ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ
ΑΚΡΟΝΑΥΠΛΙΑ
(θρύλος και πραγματικότητα)

Ένα ζωντανό άφιγημα για τη ζωή στό κάτεργο της Μετα-
ξικής δικτατορίας. Ένα χρονικό που διδάσκει ιστορία. Τόν
βιβλίο λογοτεχνική άποκάλυψη του 1976.

Σε λίγο ακολουθούν:

«Χρονικό άπό την Άντίσταση» (μετά την Άκροναυπλία)
«Έμφύλιος» (Στή σκιά της Άκροναυπλίας)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

κυκλοφορεί

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

ΕΡΓΑ

ΕΚΔΟΣΗ - ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Άσκληπιού 1 τηλ. 636.083

- της χώρας. Είναι εύλογη ή σημασία που αποδίδεται στον τομέα αυτό, εφόσον στις στήλες των εντύπων παρουσιάζονται κείμενα θεμελιακά για τη διακρίβωση του πολιτιστικού προσώπου της Ελλάδας. Σε πρώτη φάση η ταξινόμηση και έκδοση των δημοσιευμάτων αυτών δυνατό να περιλαβάνει μόνο τα βασικά έντυπα-πηγές της Αθήνας και της επαρχίας, αλλά είναι, όπως ήδη ποτε, σε δεύτερη φάση απαραίτητη τόσο η διευκρίνιση του καταλόγου, για να περιλάβει όλα τα έντυπα, όσο και η αναδίφηση προς το παρελθόν και η βιβλιογράφηση των εντύπων των απόδημων.
4. Την παρακολούθηση των σχετικών με την Ελλάδα και τους Έλληνες δημοσιευμάτων των ξενόγλωσσων, όπου γής, εντύπων, με παράλληλη έκδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας.
 5. Την έκδοση αξιολόγων, με βάση επιστημονικά κριτήρια, βιβλιογραφικών εργα-

σιών για πρόσωπα και θέματα του ελληνικού χώρου. Υπάρχει π.χ. «ελληνική βιβλιογραφία» της κόμησας ντε Νοάιγ (καλώς πάντοτε), ενώ δεν υπάρχει βιβλιογραφία Σολωμού. Έδω έμπιπτει και η φροντίδα του Κέντρου να προκαλεί την κατάρτιση και έκδοση τέτοιας φύσης βιβλιογραφικών εργασιών.

6. Τη σύσταση ανώτερης σχολής έπιστήμης του βιβλίου, με τμήματα τεκμηρίωσης, βιβλιολογίας, βιβλιοθηκονομίας.
7. Την οργάνωση αρχείων θεάτρου, μουσικής, κινηματογράφου. Με νομική υποχρέωση, που θα τηρηθεί αποτελεσματικότερα απ' ό,τι στην περίπτωση της Έθνικής Βιβλιοθήκης, κατάθεσης αντιτύπων και ντοκουμέντων κάθε θεατρικής, μουσικής ή κινηματογραφικής έκδηλωσης, προγραμμάτων, ένδυμασιών, δίσκων, ταινιών, στο Κέντρο. Ο Καταστατικός Χάρτης της ΟΥΝΕΣΚΟ, που δεν έχει περιβληθεί το χαρακτήρα έσω-

τερικού δικαίου ως τώρα, ρυθμίζει με έναργεια την τήρηση των αρχείων αυτών.

8. Την καταλογογράφηση και έκδοση σε ειδικούς τόμους όλων των βιβλίων και λοιπών αντικειμένων που βρίσκονται σε δημόσιες, εκκλησιαστικές ή διαφόρων οργανισμών, βιβλιοθήκες. Τέλος, την αναδιοργάνωση των βιβλιοθηκών - καί ειδικότερα της Έθνικής - ώστε να ανταποκρίνονται στον πολιτιστικό ρόλο τους και να μην είναι μόνο αποθήκες βιβλίων, άγνωστων τις περισσότερες φορές και στους ίδιους τους έρευνητές.

● Κοντολογίς, ένα όρθολογιστικά ταγμένο Έθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης μπορεί να αποβεί, με δαπάνη λιγότερη από πολλές άλλες φανταχτερές έκδηλώσεις θιτρίνας, να κατασταθεί «Κιβωτός» διατήρησης και δημιουργικής ανάταξης του νεοελληνικού πολιτισμού.

Τὸ ὄρθὸ διάβασμα ἐνὸς λογοτεχνικοῦ κειμένου

Τοῦ Κώστα Κουλουφάκου

Ίσως θὰ φανεῖ παράξενο, ἀλλὰ ἓνας λόγος πὸν πολλοὶ ἄνθρωποι δυσκολεύονται νὰ κατανοήσουν ἓνα λογοτέχνημα - ἰδιαίτερα ἂν πρόκειται γιὰ ἔργο μοντέρνας τεχνοτροπίας - εἶναι πὼς δὲν τὸ διαβάζουν σωστά. Σκοπὸς αὐτῆς τῆς ὁμιλίας (Σ.Σ. τὸ κείμενο αὐτὸ βασίζεται σὲ ὁμιλία πὸν ἔγινε στὴν ὁργάνωση «Ρήγας Φεραῖος» τῆς Καισαριανῆς) εἶναι νὰ ἐπισημάνει μερικὲς κακὲς συνήθειες κι ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις, ἀναφορικὰ μὲ τὸν τρόπο προσέγγισης τοῦ λογοτεχνήματος. Πιστεύω ὅτι ἡ διόρθωσή τους, μπορεῖ νὰ διευκολύνει σημαντικὰ τὴν ἐπικοινωνία τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὸ ἔργο καὶ νὰ κάνει τὸ διάβασμα ἀληθινὴ πνευματικὴ ἀπόλαυση.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς ἐσφαλμένες αὐτὲς ἀντιλήψεις ἔχει σχέση μὲ τὴ διάκριση ἀνάμεσα σὲ μοντέρνα καὶ παραδοσιακὰ ἔργα. Σύμφωνα μ' αὐτὴν, τὰ σύγχρονα ἔργα εἶναι - τάχα - ἀπρόσφορα στὴν κατανόηση, ἐνὼ τὰ παλιότερα «σοῦ δίνουν νὰ καταλάβεις τί θέλουν νὰ ποῦν» χωρὶς καμιά δυσκολία.

Σπεύδω νὰ πῶ ὅτι τόσο τὰ μοντέρνα ὅσο καὶ τὰ παραδοσιακὰ ἔργα - παρὰ τὶς διαφορὲς τους - ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη τὴν ἴδια ἀκριβῶς πνευματικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ κατανοηθοῦν.

Στὴ λογοτεχνία σημασία δὲν ἔχει μόνο τὸ «τί λέει» τὸ ἔργο, ἀλλὰ καὶ «πὼς τὸ λέει».

Ἀπὸ μὴν ἀποψη, μάλιστα, μεγαλύτερη σπουδαιότητα ἔχει τὸ νὰ συνειδητοποιήσει ὁ ἀναγνώστης τὸ «πὼς». Γιατί μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴ διαδικασία - καὶ μόνο μέσα ἀπ' αὐτὴν - μπορεῖ νὰ συλλάβει ἐντελέστερα καὶ τὸ «τί».

Τὸ λογοτεχνικὸ κείμενο διαφέρει ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ ἢ τὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο πληροφοριακὸ γραπτὸ. Κύριος στόχος του

δὲν εἶναι νὰ μεταδώσει γνώσεις ἢ πληροφορίες ἀλλὰ νὰ προσφέρει στὸν ἀναγνώστη τὴν τέρψη πὸν χαρίζει ἡ ἀπόκτηση καινούργιων βιωμάτων, καινούργιων ἐμπειριῶν ζωῆς. Διηγείροντας μ' αὐτὲς τὴν εὐαισθησία του καὶ τὶς προσληπτικὲς του δυνατότητες, ὁξύνει ὄχι μόνο τὴν ἱκανότητά του γιὰ πνευματικὲς ἀπολαύσεις ἀλλὰ καὶ τὸν συνηθίζει νὰ διώκει ἐντελέστερα τὴ γύρω του καὶ τὴν ἐντὸς του ἀνθρώπινη πραγματικότητα. Μὲ δυὸ λόγια: Οἱ πληροφορίες καὶ οἱ γνώσεις πὸν ὅπωςδήποτε περιέχει καὶ μεταδίδει ἓνα λογοτέχνημα δὲν εἶναι αὐτοσκοποὶ ἀλλὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξη σκοπῶν: τῆς τέρψης, τῆς ὁξυμένης εὐαισθησίας, τῆς ἱκανότητας γιὰ ἐντελέστερη βίωση.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτοὶ οἱ σκοποὶ πρέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ συνεισφέρει ἐνεργὰ ἐπιστρατεύοντας ὅ,τι σχετικὲς γνώσεις καὶ πληροφορίες ἔχει ὁ ἴδιος. Δὲν πρέπει νὰ περιμένει ἀπὸ τὸ ἔργο νὰ τοῦ ἐξηγήσει.

Τώρα, ἂν ἀναζητήσουμε τὰ στοιχεῖα πὸν συνιστοῦν τὴν τέρψη τὴν προσφερόμενη ἀπὸ τὸ λογοτέχνημα - ὅπως καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο κάθε ἄλλης τέχνης - θὰ δοῦμε πὼς ἐκεῖνο πὸν παρουσιάζεται πιὸ ἄμεσα, εἶναι ἡ ἐπιδίωξη τοῦ ἀπροσδόκητου. Ἄν ἓνα μυθιστόρημα ἢ θεατρικὸ ἔργο μᾶς λείπει πράγματα πὸν ἤδη τὰ ξέρουμε, ἂν διαβάζοντας ἢ παρακολουθώντας το ἀντιλαμβάνομαστε ἄμεσως τὴν ἐκδασή του καὶ τὶς διάφορες φάσεις ἀπ' τὶς ὁποῖες περνάει ἡ «ὑπόθεση» γιὰ νὰ φτάσει σ' αὐτὴ τὴν ἐκδασή, τότε μᾶς φαίνεται πληκτικὸ, ἀνούσιο, τετριμμένο, ἀνάξιο νὰ μᾶς ἀπασχολήσει. Ἀντίθετα, ἂν ἡ ἐκδασὴ τοῦ εἴναι αἰνιγματικὴ ἀπ' αὐτὴ πὸν περιμέναμε, καὶ ἂν οἱ ἐνδιάμεσες φάσεις μᾶς ξαφνιάζουν, τότε τὸ ἐνδιαφέρον μᾶς διαρκῶς διεγείρεται καὶ ἡ ἀπόλαυση ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησή του εἶναι τόσο ὁξύτερη, ὅσο μεγαλύτερες ἦταν οἱ ἐκπλήξεις πὸν μᾶς προξένησε ἡ παρακολούθησή τῆς «ὑπόθεσης».

Ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς παιδείας, ὁ μέσος ἀναγνώστης ἱκανοποιεῖται μόνο μ' αὐτό, δηλ. οὐσιαστικὰ περιορίζεται στὸ νὰ οἰκωθεῖ τὸ θέμα τοῦ ἔργου. Ἡ, ἀκόμα χειρότερα, ἔχει διδαχθεῖ νὰ ἀναζητεῖ τὴν ὁμορφιά του στὰ διάφορα «καλλιλογικὰ σχήματα» καὶ τὰ κοσμητικὰ στοιχεῖα, πού, σὰν κάθε στολίδι, εἶναι πολλὲς φορές ἀμφίβολης ποιότητας, καὶ ἡ πνευματικὴ ἀπόλαυση πὸν προσφέρουν, πενιχρότατη πάντα.

Ἄν ὁ ἀναγνώστης ἀναζητεῖ τὴν ὁμορφιά στὶς ἁρμονικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν λέξεων πὸν ἀπαρτίζουν τὴν κάθε πρόταση τοῦ κειμένου, καθὼς καὶ στὶς σχέσεις μεταξὺ λέξεων καὶ σιωπῶν, μεταξὺ πραγμάτων πὸν λέγονται ρητὰ καὶ πραγμάτων πὸν δίνονται νὰ ἐννοηθοῦν μὲ τὴν ὑποβολή, καὶ ἂν ἀκόμα τὴν ἐκπλήξη δὲν τὴν ἀναζητᾷ μόνο στὴν ὑπόθεσή τοῦ ἔργου, ἀλλὰ κυρίως στὸν τρόπο γραφῆς, στὶς συζεύξεις πραγμάτων πὸν ἡ σχέση τους δὲν εἶναι φανερὴ μὲ τὴν πρώτη ματιά, τότε ὄχι μόνο θὰ πάψει νὰ βρίσκει δυσνόητα τὰ ἔργα τῆς σύγχρονης λογοτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ παραδοσιακὰ - τὰ δὴθεν πιὸ εὐκολονόητα - θὰ τὰ οἰκειώνεται βαθέτερα καὶ πληρέστερα.

Από τὰ παραπάνω γίνεται νομίζω κατάδηλο τὸ ἐσφαλμένο μιάς ἄλλης ἀντίληψης γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ λογοτεχνικοῦ κειμένου. Λόγω τῆς κακῆς παιδείας καὶ πάλι, ὁ μέσος ἀναγνώστης ἀγνοεῖ ὅτι ἡ στάση του ἀπέναντι στοῦ κείμενου δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παθητική. Βεβαίως, τὸ ἔργο εἶναι πάντα ὁ πομπός, καὶ ὁ ἀναγνώστης ὁ δέκτης. Ἀλλὰ γιὰ νὰ πραγματωθεῖ ἡ ἐπικοινωνία, ὁ δέκτης ὀφείλει νὰ εἶναι ἐνεργός.

Ἡ ἐνεργητικότητα στὴν περίπτωση ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, συνίσταται στὰ ἑξῆς:

Ὁ ἀναγνώστης ἀφήνεται μὲ ἐμπιστοσύνη νὰ τὸν ὀδηγήσει ὁ συγγραφέας. Θέλω νὰ πῶ ὅτι δὲν ἀντιμετωπίζει τὸ κείμενο μὲ δυσπιστία ἢ προκατάληψη, ἀλλὰ ἀντίθετα, ὅταν κάτι τὸν ξενίζει, εἶναι κατ' ἀρχὴν πρόθυμος νὰ συνεργαστεῖ ἀντὶ νὰ ἀπορρίψει.

Συνεργάζομαι στὴν περίπτωση αὐτὴ σημαίνει ὅτι κινητοποιῶ τὰ διώματά μου καὶ μέσω αὐτῶν προσπαθῶ νὰ συλλάβω ἐκεῖνα ποὺ θέλει νὰ μοῦ δώσει τὸ κείμενο. Ἀποκτῶ ἔτσι κάποιο καινούργιο βίωμα ποὺ δὲν τὸ εἶχα ὡς τώρα καὶ ποὺ ἴσως δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἀποκτήσω ποτέ μου μὲ ἄλλο τρόπο, μιά καὶ δὲν πρόκειται ποτέ ἴσως νὰ βρεθῶ σὲ καταστάσεις σὰν ἐκεῖνες ποὺ ἀπεικονίζει τὸ ἔργο.

Ἡ κινητοποίηση τῶν διωμάτων συντελεῖται ἂν ὁ ἀναγνώστης δὲν ἀντιμετωπίζει τὶς λέξεις τοῦ κειμένου σὰν ἀπλούς φορεῖς ἐννοιῶν, ἀλλὰ κυρίως σὰν φορεῖς ἐμπειριῶν ζωῆς. Προσπαθεῖ μὲ τὴν παραστατικὴ του φαντασία νὰ δεῖ - ὅπως σὲ μιὰ ὑποθετικὴ ὁδὸν - τὸ πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ἡ κάθε λέξη, καὶ μάλιστα ὅχι τὸ πρᾶγμα ἀπομονωμένο, ἀλλὰ μέσα στοῦ χώρου ὅπου τὸ ἔχει γνωρίσει καὶ στὶς σχέσεις του μὲ τὰ ἄλλα πρᾶγματα τοῦ χώρου αὐτοῦ, μὲ τὶς λειτουργίες του κ.λπ.

Ἔτσι λ.χ. τὴ λέξη «θάρακα» ποὺ συναντᾷ στοῦ κείμενου, δὲν τὴ συνειδητοποιεῖ ἀπλῶς σὰν ἔννοια, ἀλλὰ τὴ ζωντανεύει μπροστά του σὰν χειροπιαστὸ ἀντικείμενο, μὲ τὸ χρῶμα τῆς, τὰ ξεφτισμάτα τῆς μογογιᾶς, τὴ θάλασσα γύρω τῆς, τὴν ἀμμουδιὰ πρὸ πέτρας, τὸ ἀρμυρὸ ἀεράκι ποὺ φυσᾷ κ.λπ. Ἐνεργεῖ δηλαδὴ ἔτσι, σὰν νὰ μπαίνει ὁ ἴδιος στὴ θάρακα, σὰν νὰχεῖ ὁ ἴδιος μιὰν ἄμεση

σχέση μαζί της. Θὰ διαμορφώσει αὐτὴ τὴν ἀναπαράσταση καὶ αὐτὴ τὴ σχέση σύμφωνα μὲ ὅ,τι τοῦ καθορίζουν οἱ ἄλλες λέξεις ποὺ ὑπάρχουν στοῦ κείμενου καὶ μὲ τὴ σειρά ποὺ τὶς ἔχει τοποθετήσει ὁ συγγραφέας.

Σὲ μιὰν ἀκόμη πιὸ προχωρημένη διαδικασία οἰκείωσης, ὁ ἀναγνώστης συνειδητοποιεῖ τὴν κάθε λέξη ὅχι μόνο σὰν ζωντανεῖα ἐμπειριῶν ἀλλὰ καὶ σὰν ποιότητα ἤχων (ἀπὸ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν) καθὼς καὶ σὰν μέγεθος (ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν τῆς).

Ἡ ἐκλογή καὶ ἡ τοποθέτηση τῶν λέξεων δὲν εἶναι τυχαία. Στὸ ἀληθινὰ ἄξιο κείμενο εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀντικαταστήσει κανεὶς μιὰ λέξη μὲ μιὰν ἄλλη συνώνυμὴ τῆς, χωρὶς ν' ἀλλοιωθεῖ σημαντικὰ τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα. Γιατί καὶ ἂν ἀκόμα τὸ νόημα εἶναι ἐντελῶς τὸ ἴδιο (πρᾶγμα ποὺ ἐλάχιστες φορὲς συμβαίνει), οἱ ἐμπειρίες ζωῆς ποὺ διεγείρει ἡ λέξη εἶναι ὅπως ποτε διαφορετικές, ὅπως καὶ διαφορετικὸς εἶναι ὁ ἦχος τῆς καὶ τὸ μέγεθός της.

Κατὰ παρόμοιο τρόπο ἀλλοιώνεται τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα, ὅταν ἀλλάζουμε τὴ θέση τῆς λέξης βάζοντάς την πιὸ πρὶν ἢ μετὰ ἀπὸ ὁρισμένες ἄλλες. Αὐτὴ ἡ μετατόπιση προκαλεῖ μιὰν ἀλλαγὴ τόσο στοῦ νόημα, γιατί ἡ ἔμφραση πέφτει ἄλλου, ὅσο καὶ στὴ μουσικὴ τῆς φράσης, γιατί ἡ ἀλληλουχία τῶν ἤχων καὶ μεγεθῶν μεταβλήθηκε.

Ὅσα ἀναφέραμε πιὸ πάνω γιὰ τὴν κάθε ξεχωριστὴ λέξη, ἰσχύουν ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς προτάσεις ποὺ συγκροτοῦν τὸ κείμενο.

Ὁρθὸ διάβασμα σημαίνει ἐπίσης ἐνεργὸ παρακολούθηση τῆς ἀλληλουχίας τῶν ρηματικῶν τύπων. Γιατί μέσα ἀπὸ αὐτὴν δίνονται ὅχι μόνο τὰ νοήματα ποὺ ἐκφράζονται ρητά, ἀλλὰ καὶ μιὰ σειρά ἄλλα πρᾶγματα ποὺ ὑποβάλλονται. Τέτοια εἶναι: ἡ κατάσταση ἡρεμίας ἢ ταραχῆς (ποὺ τὴν ὑποβάλλει ἀντίστοιχα ἡ ἀργὴ ἢ γοργὴ ἀλλαγὴ ρηματικῶν τύπων), ἡ τοποθέτηση τῆς ἐνέργειας (ποὺ ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὸ ρῆμα) μέσα στοῦ χρόνου καὶ ἡ διάρκειά της (χρόνος τοῦ ρήματος), ἡ κατεύθυνσή της (ἀπὸ τὸ ἂν εἶναι σὲ ἐνεργητικὴ, μέση ἢ παθητικὴ φωνή), τὰ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ζαλόγγου 9 – τηλ. 619.724

- Γκεόργκη Λούκατς
Ἱστορία καὶ ταξικὴ συνείδηση
- Τζουζέπε Βάκα
Δημοκρατία, ἀστικὸ κράτος καὶ σοσιαλισμός
- Ἀνρί Λεφέβρ
Μαρξισμός καὶ πόλη
- Βόλφγκανγκ Ἀμπεντροτ
Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐργατικοῦ κινήματος
- Μπερλίνγκουερ, Μαρσαί, κ.ἄ.
Σοσιαλισμός καὶ δημοκρατία
- Μπέρτολτ Μπρέχτ
Τὸ ρομάντσο τῆς πεντάρας

Στὶς ἐκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

πρόλογος

Α. ΠΕΠΟΝΗ

●
ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ ἢ ΥΠΝΟΠΑΙΔΕΙΑ

●
ΔΙΟΝΥΣΗ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

σχίτσα
ΑΛΕΞΗ ΚΥΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Σὲ ὅλα τὰ διβλίοπωλεῖα

ΙΚΑΡΟΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΦΟΙΒΟΥ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(Το Δεύτερο 'Αντάρτικο 1946-'49)

Στή συνέχεια του έργου: ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ (τόμος 1ος - 2ος), ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (τόμος 3ος) 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΑ (τόμος 4ος) ΓΕΡΜΑΝΟΙ - ΚΑΤΟΧΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ (τόμος 5ος - 6ος) ΒΡΕΤΑΝΝΟΙ - ΤΟ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ (τόμος 7ος - 8ος), ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1944 - '46 (τόμος 9ος). Έντός ολίγου χρόνου θα κυκλοφορήσουν δύο τόμοι υπό τον τίτλον ΒΑΣΙΛΕΥΟΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΟΚΡΑΤΙΑ 1949 - 1974. Ιστορία αμερόληπτη, αντικειμενική, χωρίς προκαταλήψεις και εξάρσεις, χωρίς πάθη.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Μην υποσπῆτε σύγχυσιν και σᾶς δώσουν ἔργον ἄλλου συγγραφέως τοῦ αὐτοῦ ἐπωνύμου.....

Τιμή τῶν 10 τόμων 4.000 μέ εύκολιες

Γιά παραγγελίες ἢ πληροφορίες ἀπευθυνθῆτε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ - Φ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Δώρου 9 Τηλ. 537.546

ΑΘΗΝΑΙ Τ.Τ. 102

ΣΤΑΜΑΤΗΣ

πρόσωπα ἢ πράγματα ποῦ παίρνουν μέρος σ' αὐτήν (ἀπό τὸν ἀριθμὸ καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ρήματος), τὸ βέβαιον ἢ ἀμφίβολον ἢ εὐκαίριον κ.λπ. τῆς πραγμάτωσής της (ἐγκλίση) κ.ἄ.

Τέλος, ὁ ἀναγνώστης ποῦ διαβάσει σωστά, φροντίζει νὰ συνειδητοποιεῖ καὶ τὴν ὀπτική γωνία ἀπ' τὴν ὁποία τοῦ παρουσιάζει τὰ πράγματα ὁ συγγραφέας. Κάθε πρόταση δηλαδὴ τοῦ κειμένου λειτουργεῖ σὰν ὀπτικὸ πεδίο μέσα στὸ ὁποῖο καλούμαστε νὰ δοῦμε ὁρισμένα πράγματα. Ἴδου σὰν παραδείγματα τρεῖς ἀλληλοδιαδόχες προτάσεις:

«Ἐτρεχε στὸν ἀνηφορικὸ δρόμον μὲ τὶς κατάκλειστες προσόψεις τῶν σπιτιῶν ἐνῶ οἱ διώκτες του τὸν βάσαν κιόλας στὸ σημάδι. Χοντρές στάλες ἰδρώτα κυλοῦν ἀπὸ τὸ μέτωπό του. Τὸ χέρι του ψαχοῦλεψε γιὰ τὴ χειροδομίδα.»

Στὴν πρώτη ἀπ' τὶς προτάσεις, τὸ ὀπτικὸ πεδίο περιλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ποῦ τρέχει, τὸν ἔρημον ἀνηφορικὸ δρόμον, τοὺς διώκτες. Στὴ δευτέρῃ πρότασι, τὸ μόνο ποῦ παρουσιάζεται εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ διωκόμενου ἀπὸ πολὺ κοντά. Μόνον ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ δοῦμε τὶς στάλες τοῦ ἰδρώτα. Στὴν τρίτη, φαίνεται μονάχα τὸ χέρι τοῦ ποῦ ψαύει τὴ χειροδομίδα.

Εἶναι σαφές ὅτι ἡ ὀπτικὴ γωνία μετατοπίστηκε γοργά, πρᾶγμα ποῦ υποβάλλει κατάστασι ταραχῆς, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἀγωνία τῆς καταδίωξης ὅχι πιά μὲ τὰ λόγια ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπο ποῦ ἔχει δομηθεῖ τὸ κείμενον. Ἄν σὲ μιὰ ἀπεικόνισι δίωξης ἡ ὀπτικὴ γωνία ἔμενε ἀσάλευτη, ἡ δομὴ τοῦ λόγου θὰ διέφευδε αὐτὸ ποῦ θὰ δήλωναν οἱ λέξεις.

Κλείνοντας θὰ θέλαμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ἀναγνώστης τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου πρέπει νὰ θυμᾶται πάντα πὺς τὸ κείμενον ποῦ ἔχει μπροστὰ εἶναι ἓνα ἀνάπτυγμα ἐπιφωνήματος καὶ σὰν τέτοιο διατηρεῖ τὶς ιδιότητες τοῦ ἐπιφωνήματος: Δὲν προορίζεται δηλαδὴ νὰ ἐξηγήσει, οὔτε νὰ ἀναλύσει, οὔτε νὰ διδάξει, ἀλλὰ νὰ ἐκφράσει ψυχικὴ κατάστασι καὶ νὰ ἐπαγάγει ἀνάλογες ἀντιδράσεις στὸν ἀναγνώστη. Γιὰ νὰ «ἀκουστεῖ» ὅμως αὐτὸ τὸ ἀνάπτυγμα ἐπιφωνήματος πρέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχει καὶ πρόθυμον καὶ ἀσκημένο «αὐτί».

ὀλόκληρη ἡ Ἑλλάδα
ὀλόκληρος ὁ κόσμος

ΤΟ ΒΗΜΑ

κάθε πρωὶ
στὰ χέρια σας.

Δελτίο και αποδελτίωση

Του Άλεξη Πολίτη

Η ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ των πληροφοριών που συλλέγουμε από τα διαβάσματά μας για να τις χρησιμοποιήσουμε σε κάποια εργασία μας, είτε για να τις έχουμε πρόχειρες, είναι από τις απλές βοηθητικές δουλειές· ωστόσο θεωρείται από πολλούς δύσκολο και πολύπλοκο σύστημα που μόνο οι μνημόνοι τάχα καταφέρνουν να χρησιμοποιήσουν, ύστερα από υπομονετική μαθητεία.

ΝΟΜΟΙ και κανόνες που να όριζον την αποδελτίωση δεν υπάρχουν, εκτός από έναν: Κάθε πληροφορία χρειάζεται ξεχωριστό δελτίο, και κάθε δελτίο περιλαμβάνει μία μονάχα πληροφορία. Από εκεί και πέρα όλο το ζήτημα είναι να εφαρμόσουμε ένα δικό μας κώδικα, που θα μας επιτρέπει να επισημαίνουμε γρήγορα και εύκολα την πληροφορία. Ο κώδικας αυτός είναι οι τίτλοι, οι επικεφαλίδες που βάζουμε στο κάθε δελτίο, το λήμμα στην έπισημονική όρολογία.

ΠΑΙΡΝΩ ένα παράδειγμα: στα διαβάσματά μου συναντάω λ.χ. τα παρακάτω: «τραπείσης της όμιλίας εις τὰ χαβούζια και τὰ θέατρα της Εύρώπης, ὁ Ἀρήφ πέγης ἐδογματίσεν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται νὰ γίνουν οὔτε χαβούζια καλύτερα ἀπὸ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὔτε αἱ κωμῆδαι καλύτεραι ἀπὸ τὸν Χατζαϊβάτην, ἐγὼ ἄρα ἐσιώπησα». Ἀφηγεῖται στὸ προσωπικὸ του ἡμερολόγιό ὁ φαναριώτης Παναγιωτάκης Κοδρικάς.

ΑΠΟ τὸ παράθεμα αὐτὸ μπορῶ νὰ ἀντλήσω πολλὲς πληροφορίες. Ἄν μὲ ἀπασχολοῦν τὰ πνευματικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς, ἕνας τίτλος εἶναι: πνευματικὰ ρεύματα. Δεύτερος, Κωνσταντινούπολη, ἢ Φανάρι. Τρίτος, Κοδρικάς, τέταρτος, κωμωδίες, πέμπτος, Καραγκιόζης, ἕκτος εὐρωπαϊκὰ θέ-

ατρα κλπ. Ἄν μὲ ἐνδιαφέρει ἡ γλώσσα, σημειῶνω: Χαβούζια (= τεχνητὲς λίμνες), πέγης (= μπέης) κλπ. Ἄν μὲ ἐνδιαφέρουν πρόσωπα καὶ πράγματα: Ἀρήφ πέγης κλπ. Ἄν ἡ ὀρολογία τοῦ θεάτρου σκιῶν: Χατζαϊβάτης. Κοντὰ σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς τίτλους μπορῶ νὰ προσθέσω τὴ χρονολογία τῆς πληροφορίας (ἐδῶ: 1797).

ΑΝΑΛΟΓΑ μὲ τὰ ἐνδιαφέροντά μου «ἀποδελτιῶνω» τὸ παράθεμα εἴτε ὡς πρὸς ἓνα μόνο τίτλο εἴτε ὡς πρὸς περισσότερους. Ἀλλὰ κάθε τίτλος πρέπει νὰ καταχωρεῖται, σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα ποὺ διατυπώσαμε, σὲ ξεχωριστὸ δελτίο. Σὲ κάθε δελτίο ἔχουμε θέση γιὰ τρεῖς δείκτες, δεξιά, ἀριστερὰ καὶ στὸ κέντρο, ποὺ συναποτελοῦν τὸν πλήρη τίτλο τοῦ δελτίου. Ἐνα σύστημα εἶναι τὸν γενικότερο δείκτη νὰ τὸν τοποθετῶ πάνω ἀριστερὰ, τὸν εἰδικότερο πάνω δεξιὰ μὲ τὴ χρονολογία ἀπὸ κάτω, καὶ τὸν πιὸ εἰδικὸ στὸ κέντρο καὶ λίγο χαμηλότερα γιὰ νὰ διακρίνεται.

ΕΤΣΙ ἂν μὲ ἐνδιαφέρουν τὰ πνευματικὰ ρεύματα, σημειῶνω πάνω ἀριστερὰ Πνευμ. ρεύματα, πάνω δεξιὰ Καραγκιόζης, 1797, καὶ στὸ κέντρο Φαναριώτες. Στὸ κυρίως σῶμα τοῦ δελτίου ἀντιγράφω ὁλόκληρο τὸ παράθεμα, καὶ κάτω κάτω τὴν παραπομπή μου. (ἐδῶ: Παν. Κοδρικάς, Ἐφημερίδες, ἔκδ. Ἀλκης Ἀγγέλου, Ἀθήνα 1963, σ. 148).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

1797

ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ

α...τραπείσης της όμιλίας εις τὰ χαβούζια καὶ θέατρα της Εύρώπης, ὁ Ἀρήφ πέγης ἐδογματίσεν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται νὰ γίνων οὔτε τὰ χαβούζια καλύτερα ἀπὸ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὔτε αἱ κωμῆδαι καλύτεραι ἀπὸ τὸν Χατζαϊβάτην, ἐγὼ ἄρα ἐσιώπησα.»

Παν. Κοδρικάς, Ἐφημερίδες, ἐκδ. Ἀλκης Ἀγγέλου, Ἀθήνα 1963, σελ. 148

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 * ΤΗΛ. 324.6633

κυκλοφοροῦν

✱ νέα σειρά ✱ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ✱ νέα σειρά ✱

ΕΝΑΣ ακόμα δείκτης μπορεί να είναι και το χρώμα ή το σχήμα του δελτίου. Κάθε ομάδα πληροφοριών τη γράφω και σε διαφορετικό χρώμα δελτία, σε μικρά ή σε μεγάλα αναλόγως.

ΓΙΝΕΤΑΙ νομίζω φανερό πώς το κύριο πρόβλημα της αποδελτίωσης είναι ο σαφής τίτλος. Πολλές πληροφορίες δεν υποτάσσονται εύκολα σε κάποια επικεφαλίδα. Θεωρητικά το πρόβλημα δεν λύνεται: ανάγεται στην έπιστημολογία – πρακτικά, απλώς πολλαπλασιάζουμε τα δελτία μας. Για κάθε πολυσήμαντη πληροφορία κάνουμε πολλά δελτία, το καθένα και με διαφορετικό τίτλο. Εύνοητο είναι πώς δεν χρειάζεται πάντα να αντιγράψουμε ολόκληρο το παράθεμα κάθε φορά.

ΦΥΣΙΚΑ ή περιγραφή αυτή αποτελεί την πλήρη μορφή του δελτίου· ή βιασύνη και κάποια προσωπική πείρα συχνά περιορίζουν και απλοποιούν τους δείκτες. Άλλοτε πάλι αντί για παράθεμα μπορούμε να βάζουμε είτε την περίληψη είτε μονάχα τη βιβλιογραφική ένδειξη – ιδίως όταν το βιβλίο απ' όπου αντλούμε μάς είναι προσιτό. Καλό είναι μια φορά να μη μάς διαφεύγει ότι η μνήμη είναι ασθενέστερη απ' ό,τι νομίζουμε.

Άρκει μία παραπομπή. Λ.Χ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

ΚΟΔΡΙΚΑΣ

Βλ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ/ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

1797

ΑΠΟ εκεί και πέρα, όσο πιο πλούσια είναι η δελτιοθήκη μας, τόσο πολλά «παντρέματα», δηλαδή συσχετισμούς δελτίων, κάνουμε. Έπιχειρούμε μία κατάταξη, μία δεύτερη, ή μία τρίτη – κάτι σά να ρίχνουμε πασιέντσες – και βλέπουμε τους πιθανούς συνδυασμούς των πληροφοριών. Τα δελτία ακριβώς χρησιμεύουν για να διασταυρώνουμε, να συσχετίζουμε και να αποσχετίζουμε τις γνωστές πληροφορίες, έτσι ώστε να διακρίνουμε τις πραγματικές σχέσεις και να άπορρίψουμε τις πλασματικές.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

ΔΟΚΙΜΙΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Άντίσταση - Δημοκρατία

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΝΑΣΙΟΥΤΖΙΚ

Πεδίο και ανταγωνισμός

Έπιφυλλίδες 1971 - 72

Έπιφυλλίδες 1973 - 74

Το τραῦμα του Άδάμ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ

Η Παλινωδία του Παπαδιαμάντη

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Η Μικρασιατική καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο

ΠΑΝΑΓΗΣ ΣΚΟΥΖΕΣ

Άπομνημονεύματα

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ

Άναζητώντας τη Δημοκρατία

ΣΙΚΚΟ ΜΑΝΣΧΟΛΤ

Η κρίση

(Με πρόλογο Γεωργίου Ι. Μαύρου) Μετάφραση Γιώργου Κ. Χατζόπουλου.

ΝΤΕΣΜΟΝΤ ΜΟΡΡΙΣ

Ο γυμνός πίθηκος

Μετάφραση Σ. Κωνσταντίνου - Νίκου Σταματίου

ΜΠΕΡΝΑΡ ΝΤΟΡΤ

Άνάγνωση του Μπρέχτ

Μετάφραση Άννας Φραγκοντάκη Έπιμέλεια Νικηφόρου Παπανδρέου.

ΕΖΡΑ ΠΑΟΥΝΤ

Η Άλφαβήτα της μελέτης

Μετάφραση Μαρίας Λαϊνά

Τρεῖς κριτικοὶ διαλέγουν...

Τρεῖς κριτικοί, ὁ Ἀλέξης Ἀργυρίου, ὁ Ἀλέξης Ζήρας καὶ ὁ Κώστας Παπαγεωργίου, γράφουν παρακάτω γιὰ τὰ διβλία πὺν ἐπιλέξανε (καὶ πὺν θὰ συνιστοῦσανε γιὰ διάδασμα) μέσα σὲ διάστημα ἐνὸς χρόνου περίπου – ἀπὸ τὸν Σεπτέμβρη τοῦ '75 καὶ ὡ.

● Ὁ Ἀλέξης Ἀργυρίου γράφει:

Ἕνας κατάλογος πὺν νὰ ἀποτελεῖ ἐκλογὴ ἀπὸ τὰ ἔργα πὺν ἔχουν ἐκδοθεῖ μιὰ χρονικὴ περίοδο (ἐδῶ συγκεκριμένα: ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1975 ἕως σήμερα), καμωμένος ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο, ὑποτίθεται εἰδικό, κινδυνεύει νὰ εἶναι ἀχρηστος, ἀκριθῶς ἐπειδὴ θὰ εἶναι ἀναγκαστικά ἀφοριστικός. Μιὰ κριτικὴ γιὰ ἕνα διβλίον, συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα σκεπτικὸ πὺν τὴν προστατεύει καὶ τὴν προσδιορίζει. Ἀντίθετα, μιὰ ἀφοριστικὴ κρίση, πὺν δίνει μόνο τὸ τελευταῖο συμπέρασμα τοῦ κριτικοῦ, τί ἐγγυήσεις παρέχει στὸν ἀναγνώστη, ὅταν δὲν μπορεῖ οὔτε στοιχειωδῶς νὰ τὴν ἐλέγξει;

Ἐπιπλέον, ὁ κριτικός, πὺν καταστρώνει ἕναν τέτοιο κατάλογο, σὲ τί κατηγορίας ἀναγνώστες τὸν ἀπευθύνει; Μήπως εἶναι δυνατόν ὅλοι οἱ ἀναγνώστες, ἔστω καὶ ἐνὸς συγκεκριμένου περιοδικοῦ, νὰ καταταχτοῦν στὴν ἴδια κατηγορίαν; Ἐχουν τὴν ἴδια παιδείαν, ἐπάνω κάτω, καὶ οἱ προηγούμενες ἀναγνώσεις τους ἔχουν τέτοιο πλάτος ὥστε νὰ τοὺς προδιαθέτουν νὰ εἶναι ἀναγνώστες μὲ ὀξυμένες κεφαῖες; Ἀς τὸ δοῦμε πὺν συγκεκριμένα: Οἱ ἀναγνώστες αἴφνης τῆς ποιήσεως, δὲν τὴν ἀγαποῦν ὅλοι μὲ τὴν ἴδια ἀφοσίωση καὶ πάθος. Οἱ περισσότεροι εἶναι εὐκαιριακοὶ ἀναγνώστες, πὺν εἶναι διατεθειμένοι νὰ διαβάσουν μερικὰ μόνο «ἐξέχοντα» ἔργα. Σὲ τέτοιους ἀναγνώστες, πὺν διαβάζουν Καβάφη, Σεφέρη, Ρίτσο, Ἐλύτη κ.λπ., καὶ πὺν ἔχουν ἐξοικειωθεῖ μὲ μιὰ ἀνάλογη ποίηση καὶ τὴ θεωροῦν ὡς δεδομένη, ἂν τοὺς προτεῖ-

νεις νὰ κοιτάξουν τὰ ἔργα πὺν νέων ποιητῶν, πὺν βρίσκονται ἐν πορείαν, ὅπως τοῦ Γιάννη Κοντοῦ («Τὰ ἀπρόοπτα»), τῆς Βερονίκης Δαλακούρα («Ἡ παρακμὴ τοῦ ἔρωτα»), τῆς Νατάσας Χατζηδάκη («Ἀκρυλικά»), τοῦ Βασ. Στεριᾶδη («Ντὶκ ὁ χλομός»), τοῦ Μ. Πρατικάκη («Οἱ παραχαράκτες»), τῆς Χρ. Προκοπάκη, πὺν εἶναι καὶ ἡ μεταφράστρια τοῦ Ρίτσου στὰ γαλλικά («Τὸ ἄλωνακι»), τῆς Ζέφης Δαράκη («Ὁ ἀρχάγγελος καθρέφτης»), τοῦ Μ. Ἀφεντόπουλου («Εἰς ἡλικίαν μόλις τριανταπέντε χρόνων»), τοῦ Ἀν. Εὐαγγέλου («Τὸ διάλειμμα»), τοῦ Γερ. Λυκιαρδόπουλου («Βαρκελώνη»), ἢ ποιητὲς τῆς γενιάς τοῦ μεσοπολέμου, ἀλλὰ ἐλάχιστοι προβεβλημένους, ὅπως τοῦ Ζήση Οἰκονόμου («Αἰθρία Σιγῇ»), ὑπάρχει, ἄραγε, πιθανότης νὰ «ἀκούσουν» αὐτὲς τίς τόσο διαφορετικὲς ποιητικὲς φωνές;

Μερικοὶ πάλι ὄψιμοι ἀναγνώστες τῆς ποίησης περιμένουν ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἐπιτελεῖ χρέη πὺν δὲν τῆς ταιριάζουν: νὰ ὑπηρετεῖ τὸ λαό. Ποιὸ λαό; Καὶ ποιὰ ποίηση μπορεῖ νὰ φτάσει στὸ λαό, γιὰ νὰ μὴν κάνουμε φτηνὴν δημαγωγίαν; Τὸ πὺν ἢ «Ἀρνηση» τοῦ Σεφέρη, ἢ ὁ «Ἐπιτάφιος» τοῦ Ρίτσου, τραγουδισμένα. Ἀλλὰ οὔτε ἢ «Ἀρνηση» οὔτε ὁ «Ἐπιτάφιος» καλύπτουν τοὺς ποιητὲς τους. Γιὰ ὅσους πάντως ἔχουν σκεφθεῖ ἐπάνω στὸ ποιητικὸ φαινόμενο, συμπληρώνω τὸν κατάλογο, μὲ ὅσα ἔργα κατόρθωσα νὰ διαβάσω καὶ νὰ ξεχωρίσω: «Τὸ Χρονικὸ» τοῦ Τάκη Σινόπουλου, τῆς Λίνας Κάσδαγλη («Στέφανος ἐνιαντοῦ»), τοῦ Νίκου Φωκά («Συλλυπητήρια σὲ μιὰ μέλισσα»), τοῦ Τ. Βαρδισσιώτη («Ἡ φθινοπωρινὴ Σουίτα καὶ ἄλλα ποιήματα»), τοῦ Γ. Θέμελη, πὺν πέθανε πρόσφατα, («Τὰ διβλικά»), καὶ τὴ μεταθανάτια συγκέντρωση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Μάρκου Αὐγέρη. Πάντως, γιὰ τοὺς εὐκαιριακοὺς ἀναγνώστες τῆς ποίησης, πὺν θέλουν νὰ ξέρουν τί συμβαίνει, συνιστῶ τὸ «Ποίηση '75» (ἕνα εἶδος ἀνθολογίας μὲ νέα ποιήματα: παλιῶν, μεταπολεμικῶν καὶ νεώτατων ποιητῶν), πὺν ἔχουν συγκεντρώσει δυὸ νέοι καὶ εὐαίσθητοι ποιητὲς καὶ κριτικοί: ὁ Θ. Νιάρχος καὶ ὁ Ἀντ. Φωστιέρης.

Ἄν ἡ γλώσσα τῆς ποίησης θέλει μιὰ εἰδίκευση γιὰ νὰ κατανοηθεῖ σωστά, ἢ γλώσσα τῆς πεζογραφίας εἶναι ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς πὺν εὐληπτή. Τί μπορεῖς ὅμως ἐδῶ νὰ ὑποδείξεις; Νομίζω ὅτι οἱ ἀναγνώστες ἔχουν δρεῖ μόνοι τους μερικοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων διαβάζουν ἄνετα τὰ ἔργα. Παλαιότερα τὸν Καζαντζάκη. Σήμερα τὸν Λουντέμη, τὸν Σαμαράκη, τὸν Βασιλικό, γιὰ διαφορετικοὺς λόγους καί, λίγο ἢ πολύ, διαφορετικοὶ ἀναγνώστες. Ὅμως τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Β. Βασιλικοῦ καὶ ἰδιαίτερα τὸ «Τὰ Πορτραῖτα», παρὰ τὸ ἐξωτερικὰ εὐληπτό του, σκοπεύει πὺν ψηλά, καὶ ἴσως χρειάζεται μιὰ κριτικὴ ἐπισημάνση τῶν στόχων του γιὰ νὰ ἀπορροφηθεῖ σωστά τὸ πὺν σύγχρονο πνεῦμα του. Θὰ συνιστοῦσα ἐπίσης τὸ «Ἡ νύχτα μὲ τὰ πολυχρώμα φωτα» ἐνὸς συγγραφέα τοῦ μεσοπολέμου, τοῦ Πάνου Καραβία (πρόκειται γιὰ ἐπανεκδόση διβλίου τοῦ 1930), γιὰτὶ ἐξέφραζε ἕνα «κοσμοπολίτικο» φρόνημα, πὺν ἔκρυβε μιὰ τάση διεθνοποίησης τοῦ ἀνθρώπινου προβλήματος. Ἕνα ἄλλο διβλίον, ἐπανεκδόση καὶ αὐτό, ἀλλὰ πὺν ἐκφράζει τὸ πνεῦμα μιᾶς γενιάς πὺν ἀνατράφηκε μέσα στὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εἶναι τὸ «Contre Temps» τῆς Μιμίκας Κρανάκη. Ἐπίσης τὰ διβλία: τοῦ Κύπριου Γ. Φιλίππου Πιερίδη «Ὁ καιρὸς τῶν Ὀλδίων», τοῦ Κοσμᾶ Πολίτη τὸ κύκνειο ἔργο, «Τέρμα», τοῦ Στρατῆ Δούκα «Ὁδοιπόρος». Καὶ γιὰ πὺν «εἰδοποιημένους» ἀναγνώστες: τοῦ Γιώργου Χειμωνᾶ «Ὁ ἀδελφός». Σημειῶνω ἀκόμη τὰ «Ἀκροκεραυνία» τοῦ Χρ. Μηλιῶνη, τοῦ Τ. Χατζηαναγνώστου «Ἕνας πολίτης ἐλεεινῆς μορφῆς», τῆς Κατ. Πλασσαρᾶ «Παρένθεση», τὴν εἴσοδο ἐνὸς ποιητῆ στὸ χώρο τῆς πεζογραφίας (Δ. Χριστοδούλου, «Τὸ Γούπατο») καὶ τοῦ πὺν νέου ἀξιόλογου συγγραφέα Νάσου Βαγενά, «Ἡ συντεχνία».

Ἕνα ἐπίσης κείμενο μὲ ἀξιώσεις εἶναι «Ὁ Καιάδας» τοῦ ποιητῆ Α. Θεοδωρακόπουλου, μὲ ὑπότιτλο «Χρονικὸ μιᾶς πολιτορκίας». Ὑπερβαίνει ὅμως τὸν χαρακτηρισμὸ του ὡς χρονικὸ. Ἀναφέρεται σὲ μιὰ «ἐπιχείρηση» τοῦ ἐνάρετου Λαδὰ τῆς ἐπταετίας, πὺν θέλησε νὰ ξεριζώσει τὴν ὁμοφυλοφιλία ἀκόμη καὶ ἀπὸ

τους αρχαίους ήμῶν προγόνους (μπορεί να όμολογήσει έπ' αὐτοῦ κάποιος σημερινός ύφυπουργός), και πού δείχνει πόσο ένα βρώμικο καθεστώς, ταπεινώνει από λόγους βλακείας και ανθρώπους χωρίς να τοῦ εἶναι απαραίτητο. 'Ο «Καιάδας», έκτός τοῦ ότι εἶναι ένα έντιμο βιβλίό, έκτός πού θίγει οὐσιαστικά για πρώτη φορά στόν τόπο μας ένα πρόβλημα, εἶναι, ως κείμενο καθεαυτό, ιδιαιτέρα εὖστοχο.

'Ο κατάλογος τῶν δοκιμῶν πού παρουσιάζουν ένδιαφέρον θα κινδύνευε να γίνει τηλεφωνικός, συνεπώς άχρηστος. 'Ας αποκλείσουμε λοιπόν όλους τοὺς καθεωμένους συγγραφείς, πού δέν έχουν και ανάγκη από ύπογράμμιση. 'Από τις «θασικές» εκδόσεις, αναφέρω σχεδόν όλες τις εκδόσεις «Ερμής», πού οι πρόλογοί τους έχουν τόν χαρακτήρα έργου ύποδομής. 'Επίσης πρέπει να προσεχτοῦν οι μεταφράσεις τοῦ νέου εκδοτικού οίκου «Ερασμος», για τις σωστές επιλογές τους και γιατί γνωρίζουν στο ελληνικό κοινό ξένους αξιόλογους συγγραφείς.

Σημειώνω από τα δοκίμια πού μόρεσα να διαβάσω και θεωρώ πως ξεχωρίζουν: Γερ. Κακλαμάνη «Ανάλυση της νεοελληνικής αστικής ιδεολογίας» (πού θα κέρδιζε αν ήταν γραμμένο με λιγότερη πολεμική διάθεση), τοῦ Ε. Πλατή «Η αισθητική κοινωνία» (για την επισημονική του μεθοδολογία), τοῦ 'Αντ. Δεκαβάλε το μελέτημα για το έργο τοῦ Παντ. Πρεβελάκη. Ξεχωρίζω και το δεύτερο βιβλίο ενός νέου διανοητή, τοῦ Στέλιου Ράμφου «Η παλινωδία τοῦ Παπαδιαμάντη», πού αν ή «μεταφυσική» του θέση ένοχλήσει κάποιους άναγνώστες ως προσέξουν πόσο το θεωρητικό οικόδομημα τοῦ συγγραφέα εἶναι απολύτως άρτιο. 'Επίσης επισημαίνω το πολιτικό δοκίμιο τοῦ 'Αγγ. 'Ελεφάντη «Η έπαγγελία της αδύνατης επανάστασης» και ως γραφή και ως οὐσία.

Αὐτά. Και πάντα με το φόβο ότι πιθανώς να αδικήσα βιβλία πού δέν τα «μελέτησα» επαρκώς, διότι και για τοὺς «εἰδικευμένους» άναγνώστες χρειάζεται

ένας «χρόνος» για την άφομοίωση τοῦ καινούργιου, και μιá «ποσότητα» έργου, πού να επιβεβαιώνει τις εἰκασίες τους. Εύχομαι ή μεγάλη έκρηξη τῶν περιοδικῶν, πού παρατηρεῖται τόν τελευταίο καιρό, να οδηγήσει σε σταθερά πνευματικά όργανα, πού να προσφέρουν έδαφος για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, ώστε να περιοριστεί ή σύγχυση, να γίνουν οι σωστές αξιολογήσεις και να αξιοποιηθοῦν οι σοβαρές πνευματικές δυνάμεις τοῦ τόπου.

● 'Ο 'Αλέξης Ζήρας γράφει:

Εἶναι μεγάλη ή άμνηχανία όποιον άσκει τη λειτουργία της κριτικής όταν βρίσκει στη θέση να μιλήσει συνοπτικά για πολλά μαζί βιβλία και σε άδιοφορετικούς χώρους έρευνας. Κινδυνεύει να εἶναι άποπροσανατολιστικός λόγω της έλλειψης σαφήνειας στη διατύπωση της κρίσης του (άφού έχει περιορισμένο χώρο) και λόγω της άπουσίας της κριτικής του μεθόδου (άφού ή ποσότητα τῶν βιβλίων εἶναι μεγάλη). 'Ετσι βιβλία λιγότερο αξιόλογα ταξινομοῦνται στην ίδια μοίρα με πολὺ αξιολογότερα και ό ύποθετικός άναγνώστης πού θα θελήσει να συμβουλευτεῖ έναν τέτοιο «όδηγητικό πίνακα» εἶναι πιθανό να πλανηθεῖ.

Σ' αὐτόν, ωστόσο, τόν κυκλώνα της εκδοτικής κίνησης τῶν τελευταίων χρόνων, πού έχει πάρει τη μορφή φρενιζισμοῦ τοῦ βιβλίου, δέν εἶναι και έντελώς άσχοπη μιá, έστω και λειψή, άποτίμηση. 'Από κει και πέρα ισχύουν οι προσωπικές και ιδεολογικές έκτιμήσεις τοῦ κάθε άναγνώστη, τις όποιες ό κριτικός δέν μπορεί, σε καμιά περίπτωση, ν' άμφισβητήσει, προβάλλοντας μονοσήμαντα τις δικές του άπόψεις.

'Η άποτίμηση αὐτή άφορά την εκδοτική παραγωγή της τρέχουσας περιόδου '75-'76 και εἶναι διαρθρωμένη θεματογραφικά ανάλογα με το κάθε είδος βιβλίου.

α) ΠΟΙΗΣΗ: Σημαντική ή επάνοδος τοῦ Ζήση Οικονόμου, ποιητή της γενιάς τοῦ '30, πού ή έστω και θεληματική άπουσία του είχε στερήσει τόν πολιτιστικό χώρο από μιá δοκιμασμένη φωνή («Αἰθρία Σιγή»). 'Ο Ν. Βρεττάκος άναέωσε την παρουσία του («Τό ποτάμι Μπύες και έφτα έλεγεία») με τη χαρακτηριστική του αισθαντικότητα. 'Απ' τούς αξιολογότερους πρώτους μεταπολεμικούς ποιητές ό Τ. Σινόπουλος («Τό Χρονικό») άρτιώνει στην ποίησή του τόν συγκεκριμένο τῶν κοινωνικῶν συμβόλων με την έσωτερική τους θέαση. Στο «Διάλειμμα» ό 'Α. Εὐαγγέλου αναλώνεται στην ποίηση τῶν πραγμάτων πού τα παρατηρεῖ μ' έναν έρωτισμό. 'Ο ίδιος έρωτισμός βρίσκεται και στους στίχους τοῦ Γ.Ε. Στογιαννίδη («Τό πρόσωπο της Εὐρυδίκης»), πολλαπλασιασμένος, όμως, στην έντασή του και στη μυστικότητα του. 'Ο 'Α. 'Ισαρης («'Ομιλος Φίλων

Θαλάσσης - 'Ο ίσορροπιστής») ανήκει στη νεότερη γενιά αλλά κι ή ποίησή του έχει τα σημάδια μιáς δημιουργικής εἰρηνείας.

'Απ' τη γενιά τοῦ '70 ή ποίηση τοῦ Β. Στεριάδη («Ντίκ ό χλομός») εἰκονογραφεί έναν έφιαλτικό, ύπόγειο και μηχανικό κόσμο, σ' αντίθεση με τη «Μετάθεση» τοῦ Χ. Λιοντάκη, πού αναζητά τις μεταλλάξεις τοῦ φωτός και τῶν ήχων, όπως περνούν στις ανθρώπινες σχέσεις και καταστάσεις. Στην ποίηση της Β. Δαλακούρα («'Η παρακμή τοῦ έρωτα») δηλώνεται ένα άδυσσάλεό πάθος τοῦ σώματος, καταστάλαγμα μιáς συναισθηματικής πίκρας, ενώ στα «'Ηδυπαθή» τοῦ Γ. Καραβασίλη βρίσκουμε τις ρίζες μιáς ποίησης πού βγαίνει άπ' τα σπλάχνα τῶν αντίκειμένων.

β) ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ: 'Η «'Ακροναυπλία» τοῦ Γ. Μανούσακα ξεφεύγει άπ' την άπλή διήγηση ενός χρονικού, ό λόγος του, άκατέργαστος, έχει όλη την όμορφιά και την άμεσότητα της λαϊκής έκφραστικής θυμίζοντάς μας έντονα τόν Μακρυγιάννη. 'Ο Χρ. Μιλιώνης («'Ακροκεραυνία»), μέσα άπ' τις μνήμες τοῦ 'Εμφύλιου σώζει μιάν ανθρωπιά πού δέν καλύπτεται από καμιά ιδεολογία. Το πεζογράφημα τοῦ Π. Καραβία («'Η νύχτα με τα πολύχρωμα φώτα») μάς ξαναγυρίζει στο κοσμοπολίτικο αφήγημα τοῦ μεσοπολέμου, δίχως έντονη τη μνεία τοῦ συγκεκριμένου χώρου. Στην «Παρένθεση» της Κ. Πλασαρά ύπάρχει διάχυτο το στοιχείο μιáς έσωτερικής ατμόσφαιρας, χαρακτηριστικό γνώρισμα της πεζογραφίας τοῦ '60 (νέο μυθιστόρημα), ενώ ό Γ. Χειμωνάς («'Ο άδελφός») εξακολουθεῖ να ψάχνει καινούργιους τρόπους έκφρασης με μιá πολυσήμαντη χρήση τῶν λέξεων. Συγγενική με τοῦ Χειμωνά και ή γραφή τοῦ Σ. Γουνελά («Σαλφώ»), αναζητά τις σχέσεις γραφής και σώματος, ενώ, αντίθετα, ό Δ. Νόλλας («'Η νεράιδα της 'Αθήνας») ανατέμνει την πολιτικοποιημένη γενιά τοῦ '60 - '70, όπου δείχνονται τα τραγικά της ιδεολογίας μπροστά στις καθημερινές βιοτικές έμπειρίες.

γ) ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ: Φτωχή, καθώς πάντα, ή παραγωγή θεωρητικών κειμένων γύρω άπ' τη λογοτεχνία. 'Ο Σ. Ροζάνης («Τό δαιμονιακό ύψιστο») δίνει μιάν άλλη έρμηνεία στο Σολωμικό έργο, μακριά άπ' τη θέση τοῦ ελληνοκεντρισμοῦ σ' αντίθεση με τόν Σ. Ράμφο («'Η Παλινωδία τοῦ Παπαδιαμάντη»), πού δέχεται την παραπάνω θέση εξετάζοντας τόν Σκιαθίτη κοσμοκαλόγερο. 'Αριστα, τέλος, τεκμηριωμένες οι εισαγωγές τῶν 'Ε. Μοσχονά και Φ. 'Ηλιού στον «Μπρουσό» τοῦ 'Α. Πάλλη και στα «Γράμματα από το 'Αμστερνταμ» τοῦ Σ. Πέτρου, αντίστοιχα. 'Επίσης σημαντική ή έκδοση τοῦ διαλόγου γύρω άπ' την πβήση άνάμεσα στον Γ. Σεφέρη και Κ. Τσάτσο, ένδεικτική της γενιάς τοῦ '30.

δ) ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ: Οι έξι-ελίξεις τοῦ γλωσσικού προβλήματος άναθέρμαναν την έκδοση μελετῶν γύρω

ἀπ' τὴ γλῶσσα. Ξεχωρίζουν: ἡ «Ἐθνικὴ γλῶσσα καὶ ἐθνικὴ ἀπάτη» τοῦ Ν. Δημάγγελου, ὅπου θίγεται ὁ ρόλος τῆς δικτατορίας στὸ γλωσσικὸ καὶ ταυτόχρονα οἱ γελοῖες ἐπιλογές τοῦ καθεστώτος, ἐνῶ ὁ Δ. Χατζῆς («Γλῶσσα καὶ Πολιτικὴ») κάνει μιὰν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ στὸ πρόβλημα τῆς διγλωσσίας καὶ ἐξετάζει δομικὰ τὶς σχέσεις δημοτικῆς - καθαρεύουσας. Στρουκτουραλιστικὴ ἢ ἀνάλυση τοῦ Γ. Μπαμπινιώτη («Νεωτέρα Γλωσσολογία») εἰσάγει τὰ σύγχρονα ρεύματα τῆς γλωσσολογίας στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ρένα Σταυρίδου - Πατρικίου («Δημοτικισμὸς καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα») συσχετίζει μὲ ἱστορικὰ τεκμήρια τὴν πορεία τοῦ γλωσσικοῦ μὲ τὶς κοινωνικὲς ἐξελίξεις τοῦ τόπου μας.

ε) **ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ:** Σημαντικὸ τὸ διβλίο τοῦ Ἀ. Ἐλεφάντη («Ἡ ἐπαγγελία τῆς ἀδύνατης ἐπανάστασης») ποὺ προσφέρει καινούργια στοιχεῖα γύρω ἀπ' τὴν πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ δράση τῆς Ἀριστερᾶς στὸν μεσοπόλεμο. Ἐπίγονος τοῦ Ν. Σβορώνου ὁ Β. Κρεμμυδάς («Εἰσαγωγή στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας») ἀναλύει μαρξιστικὰ τὴ δομὴ τῆς κοινωνίας μας στὴ νεότερη ἱστορικὴ περίοδο, ἐρμηνεύοντας τὶς ἐννοιες ἐθνικότητα καὶ ἰδεολογία μὲ βάση τὰ ἑλληνικά τους φαινόμενα. Ὁ Γ. Βέλτσος («Κείμενα πολιτικῆς (καὶ) κοινωνιολογίας»), σὲ περισσότερο θεωρητικὸ ἐπίπεδο, μᾶς μεταφέρει τὴ σκεπτικὴ τοῦ Ἀλτουσέρ καὶ τῶν Σημειολόγων γύρω ἀπ' τὶς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς πρακτικές. Τέλος ὁ Γ. Κακλαμάνης («Ἀνάλυση τῆς νεοελληνικῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας») μὲ μαχητικὴ γραφὴ ἀπομυθοποιεῖ ἀρκετὲς ἀπ' τὶς πολιτικὲς «ἀλήθειες» τῆς νεότερης ἱστορίας μας.

στ) **ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ:** Στὸν ἰσχνὸ χώρο τῶν καθαρὰ φιλοσοφικῶν μελετῶν σημειώνουμε τὰ «Μελετήματα πολιτικῆς φιλοσοφίας» τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου, μὲ ἰδιαίτερη ἐμφαση στὴν πολεμικὴ του γιὰ τὸν Μαρκοῦζε, τὰ φιλοσοφικὰ κείμενα τοῦ Ν. Ἀποστολόπουλου («Φιλοσοφία καὶ Τέχνη»), ποὺ ἀναδύουν ἀπ' τὴν παραγνώριση μιὰ ἐνδιαφέροντα σύγχρονη σκέψη. Τέλος τὴν «Αἰσθητικὴ Κοινωνία» τοῦ Ε. Πλατῆ, ὅπου μὲ μιὰ ἐξοχὴ συστηματοποίηση μᾶς ἀναλύονται τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα κάτω ἀπ' τὸ πρίσμα τῆς αἰσθητικῆς φιλοσοφικῆς ἐρμηνείας.

● Ὁ Κώστας Παπαγεωργίου γράφει:

Ἡ δυσκολία νὰ ξεχωρίσει κανεὶς μερικὰ διβλία ποὺ θεωρεῖ πρὶ ἀξιόλογα ἀπὸ ἄλλα στὸ εἶδος τους, ὀφείλεται τόσο σὲ ὑποκειμενικοὺς ὅσο καὶ σὲ ἀντικειμενικοὺς λόγους. Ὁ βασικότερος ἀπὸ τοὺς πρώτους εἶναι ὅτι ἀναμφισβήτητα ἡ ὁποία ἐπιλογὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ στηρίζεται σὲ προσωπικὰ κριτήρια, ποὺ στὸ κάτω τῆς γραφῆς δὲ δεσμεύουν οὔτε μποροῦν νὰ δεσμεύσουν κανένα, καὶ ἀπὸ τοὺς δευτέρους, ἡ ἀδυναμία νὰ παρακολουθήσει κανεὶς ὅλες τὶς ἐκδόσεις ποὺ ὑποτίθεται πὺς τὸν ἀφοροῦν, πράγμα ποὺ ἐπαυξάνει τὴν πιθανότητα, πολλὰ διβλία, ἔξω ἀπὸ τὰ μνημονεύμενα, ν' ἀξίζουν, ἂν ὅχι περισσότερο, τουλάχιστον τὸ ἴδιο μ' αὐτά. Κοντὰ σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἂς προστεθεῖ καὶ ἓνας ἄλλος, ποὺ θὰ τὸν ἔλεγα ἐξ ἀντικειμένου λόγο: ὁ ἐκδοτικὸς ὀργανισμὸς ποὺ ἀκολούθησε τὴ μεταπολίτευση καὶ ποὺ στὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ του δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ὑπολογιστικὴ κερδοσκοπικὴ ἐστρατεία ἢ μιὰ ὑστερικὴ προσπάθεια κάποιων καιροσκόπων, προκειμένου ν' ἀδράξουν δάφνες χλιομασσημένες ἀπ' τοὺς ἀφελείς, καὶ τὸ χειρότερο, νὰ προκαλέσουν μιὰν εὐλογη καχυποψία στὸ κοινὸ, γιὰ τὴν ποιότητα καὶ τὴν πρόθεση καὶ ὅσων ἀκόμη δὲν πῆραν μέρος σ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Κάτω ἀπὸ τέτοιες προϋποθέσεις θαρρῶ πὺς εἶναι χρέος τοῦ καθένα νὰ διαφυλάξει καὶ νὰ ξεχωρίσει, ὅσο μπορεῖ καὶ ὅσο περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι του, ὅτι διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ χαθεῖ μέσα στὸ σιρφετὸ τῆς ἀσύστολης ἀνευθυνολογίας, χωρὶς ν' ἀξίζει μιὰ τέτοια τύχη καὶ νὰ τὸ ὀνομάσει, τουλάχιστο, ἂν δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κρίνει.

Ἐγὼ προσωπικὰ ξεχωρίζω ἀπὸ τὰ ποιητικὰ διβλία ποὺ ἐκδοθήκανε ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ '75 καὶ δῶθε, τὰ «Ποιήματα» τῆς Μελισσάνθης, σὰν ἓνα διβλίο ποὺ ἀποτελεῖ ἀπεικόνιση τῆς σύνολης πορείας τῆς γνωστῆς ποιήτριας. «Τὸ Διάλειμμα» τοῦ Ἀνέστη Εὐαγγέλου, ποὺ ὑποδηλώνει τὴ συνέπεια καὶ τὸν τρόπο δουλειᾶς τοῦ Θεσσαλονικιώτη ποιητῆ, καὶ τὸ «Βυθὸ τῆς γκαζόζας» τοῦ Νίκου Λάσση, πολὺ ἀξιόλογο διβλίο, ἂν σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι εἶναι καὶ ἡ πρώτη του παρουσία. Ἐκπληξὴ ἀποτελεῖ στὸν ἴδιο

χώρο ἡ «Αἰθρία σιγὴ» τοῦ Ζήση Οἰκονόμου, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια σιγῆς. Μεγάλη προσφορά γιὰ μιὰ σὲ βάθος ἀναδίωξη τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητα οἱ πρόσφατες ἐκδόσεις τοῦ «Ἑρμῆ», ὅπως ὁ «Μηρουσὸς» τοῦ Πάλλη, τὰ «Γράμματα ἀπὸ τὸ Ἀμστερνταμ» τοῦ Σταμάτη Πέτρου, «Δημοτικισμὸς καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα», μὲ ἐκτενὴ καὶ ἀναλυτικὰ σημειώματα τῶν Ἑμμ. Μοσχονά, Φίλιππα Ἡλιοῦ καὶ Ρένας Σταυρίδου - Πατρικίου, ἀντίστοιχα. Ἐδῶ θὰ ἔπρεπε ἴσως ν' ἀναφερθεῖ καὶ ἡ κριτικὴ ἐκδοσὴ τῆς «Πανώριας», μὲ εἰσαγωγή, σχόλια καὶ λεξιλόγιον τοῦ Ἑμμ. Κριαρά.

Στὸν πραγματικὰ φτωχὸν χώρο τοῦ λογοτεχνικοῦ δοκίμιου ἀναφέρω «Τὸ δαιμονιακὸ ὕψιστο» τοῦ Στέφανου Ροζάνη ὅπου, παρὰ τὶς ἐπὶ μέρους ἀντιρροήσεις ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκφράσει, νομίζω ὅτι βοηθεῖ γιὰ μιὰν ἀντιμετώπιση τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου πίσω ἀπὸ μιὰ νέα ἐρμηνευτικὴ, συγγενικὴ, ἴσως, στὴ βάση τῆς μὲ κείνη τοῦ Ζήσιμου Λορέντζατον.

Ἀξίζει ἀκόμη νὰ μνημονευτεῖ ἡ πολὺ πρόσφατη ἐκδόση: «Ἐπισκόπηση τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας» τοῦ Νίκου Γ. Σβορώνου, ὅπου ἐπιχειρεῖται μιὰ ἐναλλακτικὰ διαλεκτικὴ ἐρμηνεία τῆς ἱστορικῆς μας πορείας, ἀπὸ τὴν πρώτη ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης μέχρι σήμερα.

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ Σπ. Λιναρδάτου ποὺ φωτίζει μιὰ ἀπὸ τὶς πρὶ σημαντικὲς ὁψεις τοῦ Μεταξικοῦ καθεστώτος.

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας
ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ἡ ἀπογευματινὴ σου ἐφημερίδα

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΜΙΑ ΔΙΕΝΕΞΗ

Οί «άποκαλύψεις Λεονάρδου», ανάμεσα στ' άλλα, στάθηκαν άφορμή νά επιβεβαιωθεί — γιά μιá ακόμα φορά — ή «μορφή» τής διένεξης πού ύπάρχει ανάμεσα στό συγκρότημα «Λαμπράκη» καί στήν «Έλευθεροτυπία». Καί πού δέν άφήνει — σέ θέματα καθαρά δημοσιογραφικά — πολλά περιθώρια: είναι διένεξη «ζωής καί θανάτου».

Έτσι, ό ανταγωνισμός μεταξύ δύο έφημερίδων — πού θά μπορούσε ένδεχόμενα νά άποδεί ώφέλιμος γιά τό κοινό — καταντά γιά όλους επίζημιος καί πάνω άπ' όλα γιά μιá ξεχασμένη ή πιό σωστά όλότελα παραποιημένη «άρχή»: τής δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Καί τό χειρότερο είναι ότι μεροδεύονται καί οι προσωπικές διενέξεις των συντακτών — έννοούμε, βέβαια, των συντακτών πού έχουν μιá συγκεκριμένη πολιτική τοποθέτηση καί βλέπουν, περίπου, άπό τήν ίδια όπτική γωνιά τά δημοσιογραφικά — μέ τήν ευρύτερη έννοια — προβλήματα. Καθώς, μάλιστα, οι χουντικοί — άπό τήν άλλη πλευρά — οργανώνονται καί προσπαθούν νά άποκτήσουν κάποια όντότητα καί νά παίξουν κάποιο ρόλο σ' ένα χώρο, όπου ή απαίτηση γιά τήν κάθαρση ήταν άπελπιστικά πιεστική, όταν άποφούσε... τρίτους, τό κακό γίνεται ακόμα μεγαλύτερο. Οί «άποκαλύψεις Λεονάρδου» τό επιβεβαίωσαν... Υπάρχει, άραγε, διέξοδος;

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΤΟΡΟΝΤΟ

Υπάρχει στό Τορόντο τού Καναδά ένα έλληνοκαναδικό έφηβικό θέατρο, πού παρ' όλες τς γλωσσικές δυσκολίες τού έμψυχου ύλικού του, επιμένει νά δουλεύει μέ έργα άποκλειστικά νεοελληνικά. Τόν Άπρίλη ανέδασε τό «Νησί τής Άφροδίτης» τού Άλέξη Πάρνη καί πρόσφατα, τόν Ιούνιο, τόν «Αχόρταγο» τού Δημήτρη Ψαθά. Άν μή τί άλλο, ή έπιμονή στό στόχο «νεοελληνικό θέατρο», παρ' όλες τς δυσκολίες τής γλώσσας, είναι άξια λόγου.

Έκθεση μέ ντοκιμανέντα καί φωτογραφίες άπό τήν άγωνιστική Ιστορία τού κυπριακού λαού, λειτουργεί στό «Κέντρο Σπουδών Δολιανίτη» (Πλ. Όμονοίας). Τήν οργάνωσε ή «Πανελλήνια Έπιτροπή Άλληλεγγύης πρός τόν Κυπριακό Λαό», καί εκτίθενται επίσης έργα λιτότης τέχνης καί εργάχεια Κυπρίων προσφύγων.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ '76

Ό Δήμος Ιωαννίνων διοργανώνει άπό φέτος, καί γιά κάθε χρόνο, ένα πνευματικό καί καλλιτεχνικό είκοσαήμερο στό Γιάννενα, άπό 7 - 25 Αυγούστου, τά «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ '76».

Στό παραπάνω είκοσαήμερο περιλαμβάνονται θεατρικές παραστάσεις (άρχαιες τραγωδίας καί σύγχρονου θεάτρου), μουσικές συναυλίες, φολκλορικές παραστάσεις μέ έλληνικά καί ξένα χορευτικά συγκροτήματα, εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής Ηπειρωτών καλλιτεχνών, έκθεση διδλίου Ηπειρωτών λογοτεχνών, έκθεση Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης, διαλέξεις, άθλητικές εκδηλώσεις κ.λ.π.

Μέ τς εκδηλώσεις αυτές επιχειρείται ή έναλλαγή άπό τόν συγκεντρωτισμό τής πρώτευου-

σας, πού έχει άπομονώσει τς άκρικές περιοχές τής χώρας μας άπό τήν πνευματική καί καλλιτεχνική ζωή.

Η προσπάθεια είναι συλλογική, έξω άπό κάθε έμπορικό κύκλωμα (κύριο χαρακτηριστικό τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας) καί δέν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

Πειραιώτες καλλιτέχνες

Τήν 8η έκθεση Πειραιωτών καλλιτεχνών οργανώνει (μέχρι 9/8) τό Πολιτιστικό Κέντρο Πειραιώς στόν κήπο τής Τερψιθέας. Συμμετέχει καί ό Δήμος.

Πρόκειται γιά μιá ακόμα εκδήλωση τού Κέντρου, πού δημιουργήθηκε μετά τή δικτατορία καί προσπαθεί νά κάνει «κάτι περισσότερο» άπό τά συνηθισμένα στόν Πειραιά.

Ή CIA... τής τσέπης

Σήμερα, πού ή άπόλυτη πλειοψηφία τού έλληνικού λαού έχει συνειδητοποιήσει τόν ρόλο πού έχει παίξει στήν Έλλάδα — άλλα καί σέ όλόκληρο τόν κόσμο — ή άμερικανική ύπηρεσία Πληροφοριών CIA, σήμερα θυμήθηκαν οι εκδόσεις πού μονοπωλούν σχεδόν τά διδλία τσέπης, νά κυκλοφορήσουν μέσα σέ μικρό χρονικό διάστημα 23 (είκοσι τρία) άστυνομικά μυθιστορήματα τού φασίστα συγγραφέα Ζεράρ ντε Βιλλιέ μέ ήρωα έναν ύπερπράκτορα τής CIA.

Ό έν λόγω πράκτορας άντιμετωπίζει καί έξουδετερώνει συνέχεια «ερυθρά καθάρματα», «κόκκινους τρομοκράτες», «επαναστατικούς στρατούς», Κινέζους καί Ρώσους πράκτορες, παρ' όλο πού οι αντίπαλοί του πολεμούν μέ βρώμικα καί ύπουλα μέσα.

Νά ένα χαρακτηριστικό άπόσπασμα άπό τό «Οί όμηροι τού Τόκιο»:

« — Κρύνω, είπε κλαίγοντας ή Μισίκο, ή γραμματεΐς. (Σ. Σ.

πρόκειται γιά τή γραμματέα τού Άμερικάνου πρεσβευτή στό Τόκιο πού έχει άπαχθεί άπό τόν «Ένωμένο Κόκκινο Στρατό»).

Η φουσκωμένη κοιλιά της άκουμπούσε στούς μηρούς της καί τά δόντια της χτυπούσαν άσταμάτητα.

Η Χιρόκο (Σ.Σ. άρχηγός τού «Ένωμένου Κόκκινου Στρατού»)

όρμησε καί τή χτύπησε στό κεφάλι. Η νέα γυναίκα έγειρε στό πλάι. Τό πρόσωπό της ήταν μελανιασμένο άπό τς γροθιές τής τρομοκρατίστας. Έδώ καί τέσσερις ώρες ή Χιρόκο τή βασάνιζε καί συγκεκριμένα άπό τή στιγμή πού ανακάλυψε στήν τσάντα της τή φωτογραφία τού άντρα της, ένός νεαρού Άμερικανού διπλωμάτη πού εργαζόταν στό προξενείο. Αυτή τή φορά έπεσε κυριολεκτικά πάνω της. Τήν κλώτσησε καί τή χτύπησε μέ τς γροθιές της.

— Σκύλα, ίμπεριαλίστρια! ούρλιαξε. Σού άπαγορεύω νά μιλάς.

Η Μισίκο είχε πέσει ανάσκελα. Η Χιρόκο άκούμπησε τό πόδι της στό φουσκωμένη κοιλιά της καί πίεσε. Η γραμματεΐς ούρλιαξε καί ύστερα τραύλισε:

— Σε παρακαλώ...

Σάν άπάντηση ή Χιρόκο τράβηξε τό πόδι της, τό τίναξε καί τήν κλώτσησε στήν κοιλιά. Η

Μισίκο ούρλιαξε ξανά. Κλωμός, ό Ρόν Χέντερσον γύρισε καί φώναξε:

— Άσε ήσυχη αυτή τήν κοπέλα καί κλείσε τό παράθυρο. Παγάσσε.

Τά έξωφθαλμα μάτια τής Χιρόκο πετάχτηκαν ακόμα περισσότερο άπό τς κόγχες τους.

— Σιωπή, ούρλιαξε, γιατί θά σάς σκοτώσω όλους...

Άρχισε νά κυτπάει άγρια τή γραμματέα, πού ήταν πάντα ξαπλωμένη άνίσκελα στό πάτωμα. Τή χτυπούσε στήν κοιλιά, στό πρόσωπο, στό στήθος. Η Μισίκο ούρλιαξε, ζητούσε δόηθεια, παρακαλούσε νά μη σκοτώσουν τό παιδί της. Μέ τά δόντια σφιγμένα ή Χιρόκο τή χτυπούσε άσταμάτητα.

Λεπτομέρεια: Μερικοί Ισραηλινοί, όμηροι τής πρόσφατης αεροπειραιτίας δήλωσαν: «Οί αεροπειρατές μās φέρθηκαν άψογα. Μάλιστα, ή γυναίκα αεροπειρατής πήγαινε τά βράδια καί σκέπαζε τά παιδάκια πού είχαν ξεσκεπαστεί...»

“Ενας Γερμανός άλυσοδένεται στο Σύνταγμα

Του Χάιντς Ρίχτερ

Στο Σύνταγμα, την ώρα της σύλληψης και του πρώτου ξυλοδαρμού. Από το εξώφυλλο του βιβλίου.

Θυμηθείτε! Στις 10 Μαΐου 1974 ο Γκύντερ Βάλραφ δενόταν σ' έναν στύλο της ΔΕΗ της πλατείας Συντάγματος, και μεταμορφωμένος ως ανώνυμος Έλληνας μοίραζε προκηρύξεις στα ελληνικά, αγγλικά και γερμανικά, που μιλούσαν για έλευθερία τύπου κι ελεύθερες εκλογές καθώς και για τουριστικό μπουκωτάζ όσο θα συνεχίζονταν τα βασανιστήρια στην Ελλάδα. Ύστερα από λίγα λεπτά της ώρας, κατέφθναν τα όργανα της μυστικής ασφάλειας κι έσπαζαν στο ξύλο τον τολμηρό «διανομέα». Αφού με πολλούς κόπους κατάφεραν να λύσουν την αλυσίδα από τον στύλο, έσυραν τον Γκύντερ Βάλραφ στην Ασφάλεια, όπου τον βασάνισαν και τελικά τον καταδίκασαν σε φυλάκιση 14 μηνών. Μ' αυτή του την ενέργεια ο Βάλραφ διακινδύνευσε συνειδητά την υγεία και τη ζωή του. Έδω και λίγους μήνες κυκλοφορεί η «έκθεση» αυτής της ελληνικής «έπιχειρησης»:

Γκύντερ Βάλραφ - Έκχαρτ Σπόρ, Ο φασισμός μας εδώ δίπλα. Η Ελλάδα του χθές-ένα διδαχτικό έργο γι' αύριο. (Κολωνία: εκδόσεις Κιπενχόφ-Βίτς, 1975).

Για τα κίνητρα που τον ώθησαν στην ελληνική του «έπιχειρηση», γράφει ο Βάλραφ:

«Είναι καλύτερα να κάνει κανείς κάτι, παρά να δέχεται τα πάντα και να περιορίζεται σε πρόφορικές πληροφορίες. Μ' αυτή την έννοια η ενέργειά μου ήταν απλώς η συνέχιση της μέχρι τότε δουλειάς μου, ίσως με κάπως περισσότερο πάθος κι όπωσδήποτε συνδυασμένη με περισσότερο ρίσκο. Ήταν ακόμα μεγαλύτερο

το χρονικό διάστημα, που ήθελα ν' άφοσιωθώ σ' αυτή την «έπιχειρηση». Δεν έκανα τίποτε άλλο από το να δηλωθώ ως ανώνυμος Έλληνας. Κι ως Έλληνας ήθελα να «ζήσω» τον φασισμό στην Ελλάδα, ήθελα να μεταφράσω με ακρίβεια την έννοια «φασισμός», που σ' εμάς υποτιμάται συχνά τελείως πληθωριστικά... Ο στόχος μου ήταν επίσης ν' αναγκάσω τον τύπο και την πλατιά απληροφόρητη μάζα να επανεξετάσουν την κατάσταση στην Ελλάδα...»

Η ενέργεια του Βάλραφ είχε «έπιτυχία»: προκάλεσε τον γερμανικό τύπο και τη γερμανική δημοσιότητα. Ο ελληνικός φασισμός, που μαζί του είχαν αρχίσει να συμβιβάζονται, όπως και με τον ισπανικό, γύρισε πάλι στις μνήμες μ' όλη του την ασκήμια και τη φρίκη. Ο δημοκρατικός κι ο άριστοτερος τύπος χαιρέτισαν την ενέργεια του Βάλραφ. Ο «Ταχυδρόμος» της Βαυαρίας του φράντς Γιόζεφ Στράους μίλησε για πολιτικούς θεατρεισμούς ως υποκατάστατο συγγραφικής ικανότητας κι επιδοκίμασε με κατανόηση τον ξυλοδαρμό που ή άθηναική αστυνομία φόρτωσε στον Βάλραφ. Μ' αυτό, έγινε φανερό πως και στη Γερμανία υπάρχουν δυνάμεις - και σ' αυτές επεκτείνεται περισσότερο ο Βάλραφ - που δείχνουν κατανόηση αν όχι συμπάθεια για τη γυψωμένη παπαδοπουλική δημοκρατία. Η προειδοποίηση του Μπρέχτ, πως ή κοιλιά απ' όπου σύρθηκε αυτό το τέρας, ο φασισμός, συνεχίζει να 'ναι καρπερή, φαίνεται να ισχύει και σ' εμάς...

Ο Χέλμουτ Γκόλβιτσερ προ-

λογίζει το βιβλίο του Βάλραφ και μεταξύ άλλων γράφει:

«Ο Γκύντερ Βάλραφ πρόταξε το κορμί του στις κλωτσιές και στα σιδερένια χτυπήματα των αστυνομικών, με πρόθεση γι' ακόμα χειρότερα. Αυτός, ο ξένος, ο άμετοχος, θέλησε να 'ναι για τους Έλληνες ένας Έλληνας, να πάρει τον πόνο τους έπάνω του για να τον κάνει φανερό σ' έναν αδιάφορο κόσμο. Κανείς από μās δεν προχώρησε τόσο στη συμπαράσταση. Άνάμεσα σε πολλά όνόματα, που οι φορείς τους θα είχαν λόγους να ντρέπονται, έγινε το δικό του, όνομα τιμής για τη γερμανική δημοσιογραφία...».

Η μέθοδός του είναι πάντοτε ή ίδια. Όπως κάποτε ο χαλίφης της Βαγδάτης Χαρούν άλ Ρασίντ ανάκατευόταν μεταμφιεσμένος με τον λαό του για να ελέγξει το δίκαιο, έτσι μπερδεύεται κι ο Γκύντερ Βάλραφ ανάμεσα στους πλούσιους του τόπου μας, για να ελέγξει τη δημοκρατική τους ουσία. Και δεν περιορίζεται σε μια παρατήρηση εξ αποστάσεως, μα τρυπώνει σε διάφορους ρόλους και ταυτότητες, κι αν είναι ανάγκη διακινδυνεύει και την ίδια του τη ζωή. Γνωστά έγιναν τα έπεισόδια εκείνα, όπου ο Βάλραφ, ντυμένος κλητήρας και πορτιέρης, έριξε φως στις κάθε άλλο παρά δημοκρατικές αρχές του ασφαλιστικού τράστ Γκέρινγκ ή μεταμφιεσμένος σ' εύλαβικό μοναχό του μοναστηριού Πρύφενινγκ ξεσκεπάσε τα οικονομικά κίνητρα των «αγίων», ακόμα, όταν ως εργάτης, ερεύνησε τις συνθήκες δουλειάς στο τράστ Φίχτελ και Ζάκς, όπου ασχολήθηκε ειδικά με τις συνθήκες δουλειάς και διαβίωσης των 1.000 περίπου Έλλήνων εργατών. Αυτά και άλλα έπεισόδια περιλαμβάνονται στο βιβλίο των Ένγκελμαν - Βάλραφ «Εσείς εκεί πάνω, εμείς εκεί κάτω» (Κολωνία, εκδόσεις Κιπενχόφ και Βίτς, 1973).

Η τελευταία «σκανταλιά» του Βάλραφ ήταν το «ξεγύμνωμα» του πορτογάλου στρατηγού Σπίνολα. Ο Βάλραφ εργαζόταν επί τρείς μήνες σ' έναν άγροτικό συνεταιρισμό της Πορτογαλίας, όπου πληροφορήθηκε τα πραξικοπημα-

τικά σχέδια των Πορτογάλων δεξιών. Για να διερευνήσει τα πράγματα σε βάθος, παρουσιάστηκε ο Βάλραφ ως έπίσημος άπεσταλμένος γερμανικών άκροδεξιών κύκλων, που θα έπρεπε να έρθει σ' επαφή με τους πραξικοπηματίες. Σ' ελάχιστο χρόνο, ο Βάλραφ ήρθε σ' επαφή με τα ήγετικά στελέχη των πραξικοπηματιών στην Πορτογαλία και 'Ισπανία, που τον «προώθησαν» στον στρατηγό Σπίνολα, στο έλβετικό του καταφύγιο. Στις 25 Μαρτίου 1976 ξετυλίχτηκε πιά η παράξενη εκείνη φανταστική σκηνή, που θα έπρεπε να φαντάζει περισσότερο άπίστευτη, αν δεν είχε «πρωτοκολληθεί» σε μαγνητοταινία: Ο στρατηγός Σπίνολα συναντιέται στο Ντύσσελτορφ με τον Βάλραφ κι άλλους «φίλους» όπου του έξιστορεί όλα τα πραξικοπηματικά του σχέδια μέχρι τις λεπτομέρειές τους και παραδίδει στον Βάλραφ ένα αναλυτικά συμπληρωμένο έρωτηματολόγιο με στρατιωτικό περιεχόμενο, για τον προμελετημένο έμφύλιό πόλεμο. Στις 8 Απριλίου, μπορούσε μετά κανείς να διαβάσει ολόκληρη την ιστορία στο περιοδικό του Άμβούργου «Stern». Στην τηλεοπτική έκδοσή της «Πανόραμα» στις 12 Απριλίου, παραχώρησε ο Βάλραφ άποψη μαγνητοφωνημένα τεκμήρια για έπαφες μεταξύ Σπίνολα, Φράντς Γιόζεφ Στράους και του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, οι όποιες φυσικά και διαψεύστηκαν. Οι έλβετικές αρχές μετά από αυτό, «προώθησαν» τον Σπίνολα στη Βραζιλία. Δίκαια όνόμασε ή σοσηδική έφημερίδα «Dagens Nyheter» το άρθρο του Βάλραφ, ένα δημοσιογραφικό άνδραγάθημα. Η δυτικογερμανική ραδιοφωνία σχολίαζε: «Ακόμα μια φορά, ο Βάλραφ, ο καμουφλαρισμένος, έκανε στην παγκόσμια ιστορία μια έκδοϋλευση».

Οι ένεργειες του Βάλραφ στη Γερμανία, μαζί κι αυτή ή πρόσφατη, είναι όπωσδήποτε δημοσιογραφικά έπιτεύγματα, των όποιων τα μέσα - όπως παραδέχεται κι ο ίδιος ο Βάλραφ - δεν είναι και σ' αυτόν εύχάριστα, αλλά έν διψεί των άποκαλύψεων που πετυχαίνουν, όπωσδήποτε δικαιώνονται.

Μετάφραση Α.Κ.

Σχετικά, πάντοτε, με τη «θέση» της σύγχρονης ελληνικής τέχνης αποτελεί, πράγματι, πρόκληση ότι αυτή συνεχίζει στις μέρες μας να μην έχει ουσιαστικά συνειδητοποιηθεί και προβληθεί καθώς και το ότι δεν έχουν ακόμα σφυγμομετρηθεί οι δυνατότητες και το δυναμικό της ούτε οι έντοπιοι πολλές από τις προσωπικές της αξίες μέσ' από τις αναδρομικές από το εξωτερικό αντιγραφές και παραλλαγές. Όπωςδήποτε, ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για τη διαιώνιση της κατάστασης αυτής το έχει ή κατ' αποκλειστικότητα προβολή της σύγχρονης τέχνης στο τόπο μας μέσ' από άκραία αντιθετικούς μεταξύ τους οργανισμούς και παράγοντες, όπως η Πανελλήνιος κι οι διάφορες γκαλερί, καθώς και από άλλες έξω ισον προκλητικές περιπτώσεις (Παρνασσός, κ.ά). Κάτω από τις προϋποθέσεις αυτές, η παρουσίαση του σύγχρονου καλλιτεχνικού δυναμικού μας δεν μπορεί παρά να είναι τμηματική, σπασμωδική, μεμονωμένη και συμφεροντολογική. Φυσικό έπακόλουθο της κατάστασης αυτής είναι, αντί να μετριάζονται, να οξύνονται διαρκώς οι διαμάχες κι οι άτερμονες συζητήσεις καθώς κι οι άμφισβητήσεις για τις εκπροσωπούμενες της σύγχρονης ελληνικής τέχνης στο εξωτερικό (Μήνας Λονδίνου, Ντόρτμουντ, κ.ά). Αναμφισβήτητο, λοιπόν, ένα πρώτο απαραίτητο βήμα για την αποκατάσταση της σύγχρονης τέχνης της χώρας μας στη θέση που δικαιωματικά της ανήκει είναι η εξασφάλιση ενός, τουλάχιστον έξω δριμυτού, υπεύθυνου χώρου προβολής της, δηλαδή ενός Μουσείου όπου σταθμίζεται διαρκώς η δημιουργικότητά της.

Η αναγκαioτητα ενός τέτοιου Μουσείου δεν κλονίζεται από το επιχείρημα ότι υπάρχει η Έθνική Πινακοθήκη, το Μουσείο Τεριάντ (που μόλις εγκαταστάθηκε στη Μυτιλήνη) κ.ά. Η Έθνική Πινακοθήκη δεν μπορεί να οικειοποιηθεί το ρόλο και τη δράση ενός τέτοιου Μουσείου ούτε από την άποψη του χώρου ούτε από τη γενικότερη κατεύθυνση και προγραμματισμό της. Αυτό, άλλωστε, αποδείχτηκε κι από τη μικρή σε κλίμακα και πολύ περιορισμένη σε δυναμικό έκθεση «Συγχρόνων Έλλήνων Καλλιτεχνών» που οργανώθηκε στους χώρους της με την ευκαιρία των εγκαίνιων της νέας πτέρυγας. Όσον αφορά, τώρα, την περίπτωση του Μουσείου Τεριάντ - καρπό μίας ιδιωτικής συλλογής - δεν μπορεί, έξω δριμυτού, κι όχι μόνο λόγω της θέσης του (βρίσκεται στην επαρχία) ν' αντικαταστήσει σε κλίμακα και άκτινα δράσης ένα συγκροτημένο, κρατικό φορέα. Η συλλογή αυτή, όπως και οι άλλες ανάλογές της που βρίσκονται στον τόπο μας (Α. Ίολα, Ι. Βορέ κ.ά) και που θα 'χουν,

• ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ •

Για ένα Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Στις πρόσφατες κυβερνητικές ανακοινώσεις αναφορικά με την εκτέλεση ορισμένων πολιτιστικών έργων αγνοήθηκε για μιαν ακόμα φορά ο προγραμματισμός ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Άς μη νομιστεί ότι επικρίνουμε την αξιολόγηση που 'γινε στα έργα που ήδη εγκρίθηκαν (προστασία του 'Αγίου Όρους, κ.ά). Κρίνουμε, όμως, απαραίτητο να επισημάνουμε τις δυσάρεστες επιπτώσεις που 'χει για τον τόπο μας η μη πρόβλεψη ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης από τον κυβερνητικό προγραμματισμό. Κι αυτό όχι μόνο επειδή η Ελλάδα, σε αντιδιαστολή με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν διαθέτει ένα ανάλογο μουσείο. Άλλα επειδή η ούτως ή άλλως αλληλένδετη με το πολιτικο-κοινωνικό καθεστώς σύγχρονη τέχνη είχε ν' αντιμετωπίσει στον τόπο μας κατ' έσοχον ανασταλτικές γι' αυτήν ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες που καθυστέρησαν τη μέχρι τώρα προβολή της. Σ' αυτήν την παραμέληση της ελληνικής σύγχρονης τέχνης και της αισθητικής δε χωράει πια άλλο το κλασικό δικαιολογητικό του δάρους της έθνικής μας κληρονομιάς. Το τελευταίο, άλλωστε, αντικρούεται από το επιχείρημα του πως είναι δυνατόν να συνεχιστεί η κληρονομιά αυτή δημιουργικά, και να παραδειγματίζει τις μέλλουσες γενιές, αν δεν αντιπροσωπεύει τον «παλμό» της κάθε περιόδου.

ΕΡΕΥΝΑ

Γράφουν:

- Η. Δεκουλάκος
 - Β. Δημητράς
 - Θόδωρος
 - Χ. Καράς
 - Σ. Σόρογκας
 - Γιώργος Τούγιας
- και η Ντόρα Ήλιοπούλου - Ρογκάν

ίσως, την ίδια εξέλιξη μ' αυτήν, προσφέρονται άπλως για την ενίσχυση και την πλαισίωση αυτού του φορέα.

Κι ένα ακόμα επιχείρημα που ουσιαστικά δε στέκει: Προς τί, λένε μερικοί, η ίδρυση ενός Μ.Σ.Τ. από τη στιγμή που, ήδη, πρό πολλού, αμφισβητείται στο εξωτερικό ο θεσμός; Κατ' αρχήν, μία πρώτη εδώ απαραίτητη διευκρίνιση είναι ότι δεν αμφισβητείται η ίδια η ύπαρξη του Μουσείου αλλά το σύστημα κι ο τρόπος λειτουργίας του. Κι ενώ, βέβαια, η αμφισβήτηση αυτή είναι φυσική κι αναμενόμενη στις χώρες εκείνες που 'χαν την ευκαιρία να πειραματιστούν μ' αυτό και να διαμορφώσουν μία γνώμη, σ' εμάς που ο θεσμός δεν υπάρχει καν, η αμφισβήτηση αυτή αποδεικνύεται άπλως μιμητική κι επιτηδευμένη. Δίχως να 'χουμε συνειδητοποιήσει ότι υπάρχουν κι έντοπιοι σε τρωτά, θέλουμε να επιδείξουμε ότι ξαφνικά εκσυγχρονιζόμαστε, ενώ στην ουσία αποδεικνυόμαστε για μιαν ακόμα φορά σπασμωδικοί μιμητές.

Το αντικείμενο των αμφισβήτησεων αυτών θα το λάβουμε υπ' όψη μόνο όταν ο προγραμματισμός του Μ.Σ.Τ. πάψει ν' αποτελέσει μιαν ουτοπία και πάρει μιαν πιο συγκεκριμένη μορφή, όπότε και να 'χουμε να 'στηθεί απ' αρχής πάνω σε πιο στέρεες βάσεις. Όμως, στο στάδιο που βρίσκμαστε, τώρα, κάθε λεπτομερειακή και συγκεκριμένη συζήτηση πάνω στον τρόπο λειτουργίας του Μουσείου, τη συστηματοποίηση των επιδιώξεων και των δραστηριοτήτων του είναι περισσότερο από πρώιμη, δεδομένου ότι ακόμα δεν έχει ούτε καν συνειδητοποιηθεί η αναγκαioτητα της ύπαρξής του από τους αρμόδιους κρατικούς και κοινωνικούς φορείς.

Στη συνειδητοποίηση αυτή σκοπεύει αποκλειστικά η προβολή του θέματος από τούτη εδώ τη στήλη. Μ' αυτό άλλωστε το πρίσμα αποτανθήκαμε άρχικά στους έννιά εκείνους καλλιτέχνες που συγκρότησαν, τελευταία, το «Σύνδεσμο Καλλιτεχνών» και που με την ίδια προοπτική ανέδρασαν πρώτοι στις κυβερνητικές δηλώσεις, και υπέγραψαν μιαν διακήρυξη-διαμαρτυρία. Επειδή, ακριβώς, η ίδρυση του Μ.Σ.Τ. αποτελεί ένα από τα βασικότερα αιτήματα της ομάδας αυτής που 'χει σκοπό να δράσει μαχητικά για να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον κάθε αρμόδιου κρατικού και κοινωνικού φορέα καθώς και του κοινού, τα μέλη της βρίσκονταν σε κατάσταση ετοιμότητας με γραπτές δηλώσεις και κείμενα, κι αυτές ακριβώς τις σκέψεις τους παραθέτουμε εδώ. Τα κείμενα αυτά θίγουν το θέμα της αναγκαioτητας του Μουσείου από

πολλές πλευρές, δίχως, μάλιστα, ν' αποκλείουν και επί μέρους αντιθετικές σκέψεις. Χρησιμοποιώντας τα εδώ σαν εισαγωγή και σαν μιαν πρώτη τοποθέτηση στο ζήτημα που μας απασχολεί, χρειαζόμαστε ακόμα τις απόψεις πολλών άλλων καλλιτεχνών, κριτικών τέχνης και ειδικών ώστε να κάνουμε τους αρμόδιους κύκλους και το κοινό να συνειδητοποιήσουν την αναγκαioτητα της ύπαρξης ενός Μ.Σ.Τ. Τη συνεργασία αυτή την ευχόμαστε και την επιζητούμε και για έναν ακόμα λόγο: Όταν ο κρατικός φορέας κινήσει τον κατάλληλο μηχανισμό για την πραγματοποίηση του Μουσείου αυτού, να είμαστε εφοδιασμένοι με όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να προχωρήσουμε στην επόμενη φάση: τις προτάσεις για την καλύτερη δυνατή λειτουργία του.

Ντόρα

Ήλιοπούλου - Ρογκάν

● Πάνω στο θέμα αυτό, μιαν ομάδα πρωτοβουλίας από 9 καλλιτέχνες, με την επωνυμία «Σύνδεσμος Καλλιτεχνών», έδωσε την παρακάτω ανακοίνωση:

Οι τελευταίες κυβερνητικές ανακοινώσεις για την αντιμετώπιση των τεχνών στον τόπο μας, μάς δημιουργούν πολλά ερωτηματικά και έντονες απορίες.

Ποιά σκοπιμότητα εξυπηρετεί η παράλειψη προγραμματισμού δημιουργίας Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης;

Ολόκληρη η σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή παραμένει άστεγαστη, με ανασταλτικές επιπτώσεις όχι μόνο στην άρρασκωπη ανάπτυξή της, αλλά και στην προώθησή της αναγκαίας επικοινωνίας της με το ευρύ κοινό. Γιατί η υπάροχη Πινακοθήκη ούτε μπορεί αλλά ούτε και πρέπει να παίζει το διπλό ρόλο. Άποτελεί ένα χώρο που αφορά το εικαστικό παρελθόν του τόπου και επιβάλλεται να διατηρήσει αυτό το χαρακτήρα.

Έτσι, μέσα στο σχετικό προγραμματισμό-προϋπολογισμό της κυβέρνησης για ένα ευρύ φάσμα ανάπτυξης των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων (από τη δημιουργία Μεγαδων Μουσικής μέχρι την προστασία του 'Αγίου Όρους) αυτή η παράλειψη Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης είναι απαράδεκτη.

Με τη διαμαρτυρία μας αυτή εκφράζουμε ένα παλιό και βασικό αίτημα.

Ζητάμε την άμεση ανακίνηση και τη σοβαρή αντιμετώπιση του θέματος.

● Το «ΑΝΤΙ» ζήτησε και δημοσιεύει σήμερα τις αναλυτικότερες πάνω στο θέμα - απόψεις 5 καλλιτεχνών.

ΗΛΙΑΣ ΔΕΚΟΥΛΑΚΟΣ

● «Όχι φορέας παραμορφωμένων μεθόδων».

Η ανάγκη δημιουργίας ενός «Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης» (δημόσιου χώρου επικοινωνίας της ζωντανής τέχνης με τις μάζες) γίνεται επιτακτικότερη από τη στιγμή που διαπιστώνουμε πώς ή οποιαδήποτε επαφή της σύγχρονης ελληνικής τέχνης με το «κοινό» πραγματοποιείται αποκλειστικά μέσω ιδιωτικών εμπορικών φορέων, με κίνητρο την κατανάλωση του έργου τέχνης, που κbbe άλλο παρά «επικοινωνία» μπορεί να χαρακτηριστεί.

Βλέπουμε να καλλιεργείται έντεχνα ή άποψη της επικοινωνίας του «κοινού» με την Τέχνη - πώς να εκπαιδύσουμε το κοινό να κατανοήσει την Τέχνη. Πώς να εκπαιδύσουμε την Τέχνη, να κατανοήσει τις πνευματικές ανάγκες και τις κοινωνικές απαιτήσεις των μαζών - αυτό περιορίζει την ελεύθερη έκφρασή της!

Τέχνη όμως που προσφέρεται σε όσους έχουν την οικονομική δυνατότητα να την αποκτήσουν και την πνευματική καλλιέργεια να την κατανοήσουν (που δεν την έχουν συνήθως) και αφήνει σί-

γουρα και μεγάλα κέρδη στο «κύκλωμα», καμιά φορά και στους καλλιτέχνες - πώς θα ζήσουν αφού δεν υπάρχουν άλλοι τρόποι επικοινωνίας του «προϊόντος» τους με το «κοινό»; Αυτή πραγματικά είναι ελεύθερη έκφραση της Τέχνης!

Υπάρχει δηλαδή μια άλυσιδωτη σχέση κυκλωμάτων κυκλοφορίας και εκμετάλλευσης της Τέχνης, μεθόδων προβολής καλλιτεχνών, κατασκευής ειδικών και ιδρυμάτων παρουσίασης και επιβολής της, σαν συνέπεια του οικονομικού συστήματος που ελέγχει και κατευθύνει τις πνευματικές δραστηριότητες της κοινωνίας μας.

Εδώ βρίσκεται και το κρίσιμο σημείο στην ίδρυση ενός «Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης». Να μην ξεκινήσει σαν φορέας παραμορφωμένων μεθόδων (όπως συνήθως γίνεται στον τόπο μας) σε μια στιγμή που η παγκόσμια αμφισβήτηση (από κοινό, καλλιτέχνες, θεωρητικούς) προσδιορίζει την αρχή της παρακμής τους.

295 Février 1971.

Τις περισσότερες φορές, κάπως ακαθόριστα, οι ευθύνες ρίχνονται κυρίως στις γκαλερί, χωρίς να εντοπίζονται οι ευθύνες των κριτικών της τέχνης, «ειδικών» δημοσιογράφων και των μουσείων.

Πραγματικά όσο βάλλει κανείς εναντίον ενός μόνο μέρους του κυκλώματος, ανεξάρτητα από τις

σχέσεις που έχει αυτό με τα άλλα, είτε το θέλει είτε όχι, συχνά, εξωραίζει το σύστημα παραγωγής, διάδοσης και κατανάλωσης του έργου τέχνης, αντί να συμβάλλει στη ριζική αλλαγή του.

Πολλοί προοδευτικοί που εξαπολύουν μύδρους εναντίον των γκαλερί, αντιμετωπίζουν το μουσείο με θρησκευτικό σεβασμό.

Όταν ένας καλλιτέχνης γίνει βεντέτα από τις γκαλερί, και τους «ειδικούς» μεσολαβητές, τότε ευκολότερα γίνεται δεκτός στο μουσείο και χειροτονείται σαν «μεγαλοφυΐα».

Οι γκαλερίστες πουλάνε ευκολότερα το έμπορεύμά τους, όταν αυτό έχει προβληθεί άρκετα από τους δημοσιογράφους, και έγκωμαστοι από κριτικούς. Η κριτική συχνά μυθοποιεί ή παρασημοφορεί βοηθώντας όχι μόνο τους έμπορους της τέχνης, αλλά και επιβάλλοντας όρισμένες «άξίες» και μεταθέτοντας τις σκοπεύσεις του έργου τέχνης. Η αισθητικό - ιδεολογική διαστρέβλωση συντελείται και με τη βοήθεια των μουσείων.

Οι «αναγνώσεις» του έργου τέχνης που προτείνουν οι περισσότεροι «ειδικοί» μεσολαβητές, είναι έμμεσα, και μερικές φορές άμεσα, πολιτικές «αναγνώσεις», παρά την επίφαση της ουδετερότητας τους.

Αλλά μήπως είμαστε υπερβολικοί;

Οι θεωρητικές εργασίες που θέτουν σε αμφισβήτηση το θεσμό του μουσείου (έτσι όπως λειτουργεί) είναι πια πολλές, και αρκετές απ' αυτές δεν προτείνουν έναν επιφανειακό ένδομοκρατισμό, αλλά τη ριζική αλλαγή του θεσμού.

Επιτρέψτε να παραθέσω δυο μικρά αποσπάσματα:

«Ο θεσμός του μουσείου, μακριά από το να είναι ένας χώρος ενός αποκαλυπτικού φανερώματος, αυτός που το έργο θα ξαναβρεί επιτέλους την ψευτοαυτονομία του, είναι αντίθετα αυτός ο τόπος της παροδικής διαστρέβλωσης, που-αδειάζει τις φόρμες που περνούν την περιφέρειά του από κάθε περιεχόμενο».

Erostrate ou le Musée en Question par J Clair, σελ. 191, στο δι-

βλίο: L' art de masse n' existe pas. έκδ. 10 - 18. 1974

Και ένα άλλο:

«Μια άβαν-γκάρντ, δεν μπαίνει στο μουσείο παρά όταν πάψει να είναι ενεργητική και επιθετική, όταν σταματήσει να εκδηλώνει μια θέληση διάστασης από την υπάρχουσα αισθητική, ήθικη και κοινωνική τάξη. Όταν έχει χάσει το «ένζυμά» της, όπως θα έλεγε ο E. MORIN, ή άβαν - γκάρντ γίνεται «αντικείμενο μουσείων», αβλαβής, πεθαμένο ντοκουμέντο μιας ζωντανής διένεξης. Το μουσείο αξιοποιεί αισθητικά οτιδήποτε, αλλά ουδετεροποιώντας το. P. Gaudibert: Μουσείο μοντέρνας τέχνης έμφύχωση και αμφισβήτηση. Revue d' esthétique No3/4 1972.

Νομίζω ότι όσο οι κοινωνικές δομές παραμένουν ανάλλαχτες, ή τέχνη δεν μπορεί παρά να είναι έγκλωβισμένη. Αυτή ή θέση δεν οδηγεί αναγκαστικά στην άπραξία.

Το μουσείο, έτσι όπως λειτουργεί, με την καθυσχαστική αντίληψη του ωραίου, τη θεματοποιημένη πρωτοπορία, και τις ψευτοουδέτερες ιεραρχίες που επιβάλλει, είναι ένας θεσμός της ιδεολογικής πολιτιστικής μηχανής του κράτους. Η κυρίαρχη ιδεολογία προσπαθεί, και με το θεσμό του μουσείου, να αποκρύψει τις αντιθέσεις που χαρακτηρίζουν τον κοινωνικό χώρο, και το πολιτιστικό πεδίο.

Το μουσείο θα μπορούσε να έχει κάποια χρησιμότητα, αν πάψει να είναι το «μουσείο-ναός» και μετατραπεί σε «μουσείο - δημα», αν πάψει να είναι «μουσείο-νεκροταφείο» και μετατραπεί σε «μουσείο - εργαστήριο», ένα μουσείο που προτείνει την κριτική «ανάγνωση» του έργου τέχνης, και όχι τη δημιουργία παθητικών καταναλωτών.

Τέλος ένα μουσείο που τείνει να αυτοδιαλυθεί μέσα στον κοινωνικό χώρο, συμβάλλοντας στην ενεργοποίηση των δημιουργικών ικανοτήτων του «κοινού».

Πιστεύω λοιπόν στη δημιουργία Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, αλλά όχι στο παραδοσιακό μουσείο - ναό.

ΘΟΔΩΡΟΣ

● «Η Σύγχρονη Τέχνη, ιστορική αναγκαιότητα».

Το θέμα του «Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης» για να αντιμετωπιστεί σε όλο του το πλάτος και βάθος μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης προβληματικής, γίνεται θέμα πολύ μεγάλο και αντιλεγόμενο. Γιατί οι καθιερωμένες μορφές του Μουσείου Τέχνης έχουν τεθεί σε αμφισβήτηση από πολλές κοινωνικές σκοπιές στις πολιτιστικά προηγμένες κοινωνίες.

Σε τούτη την προσέγγιση όμως θα πρέπει να αποφύγουμε τις ακαδημαϊκές αμφισβητήσεις, δηλαδή τις αμφισβητήσεις που στηρίζονται σε θεωρητικές και αφηρημένες καταστάσεις, αν θέλουμε να θέσουμε το πρόβλημα μέσα στις συγκεκριμένες δυνατότητες της δικής μας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας. Γιατί οι αμφισβητήσεις έχουν πρα-

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΕΑΣ

● «Μουσείο-εργαστήριο, όχι νεκροταφείο».

Πολλοί καλλιτέχνες και αρκετοί φιλότεχνοι, έχουν διαπισώσει την ακαταλληλότητα του κυκλώματος μέσα από το οποίο περνά το έργο της τέχνης.

Το μουσείο είναι ένα ενδιαφέρον τμήμα του κυκλώματος. P. Bourdieu: Disposition esthétique et compétence artistique. περ. Les Temps Modernes No

ΘΟΥΡΙΟΣ

‘ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ’

του ΚΕΝΤΡΙΚΟ όργανο

Ειδικό τεύχος-αφιέρωμα

στο καλοκαίρι και στον ελεύθερο χρόνο των νέων θα βρείτε:

●σελίδες γύρω από το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου της εργαζόμενης νεολαίας

●όδηγο για τα θέατρα, τον κινηματογράφο και άλλες εκδηλώσεις του καλοκαιριού

κτική αξία (ιστορική) μόνο όταν προκύπτουν από ιστορικά διώματα και όχι από θεωρητικές απόψεις που διαβάσουμε στις εφημερίδες και τα βιβλία. Έμεις εδώ δεν πάσχουμε τόσο από έλλειψη θεωρητικής γνώσης (σύγχρονης και έλπιωστατικής) (υπάρχουν τόσα σπουδαία ξένα βιβλία σε θαυμάσιες μεταφράσεις για να γεμίζουμε το μυαλό μας!) όσο πάσχουμε από έλλειψη κοινωνικής πρακτικής. Και η Τέχνη είναι πρακτική, είναι βίωμα, και βίωμα ιστορικό.

Γι' αυτό γίνεται άμεσα αναγκαία η δημιουργία ενός χώρου που να στεγάζει τις σύγχρονες καλλιτεχνικές δραστηριότητες - εκδηλώσεις και προβληματισμούς.

Τό παλιό και ανεκπλήρωτο αυτό αίτημα στηρίζεται στην απλή διαπίστωση πως (παρ' όλα αυτά) υπάρχουν στον τόπο μας σύγχρονοι καλλιτέχνες, δηλαδή μια κατηγορία καλλιτεχνών που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της τέχνης σε συνάρτηση με τα κοινωνικά και τα άλλα προβλήματα του περιβάλλοντος όπως διαμορφώνονται στις μέρες μας.

Τό αίτημα αυτό μένει χωρίς έρεισμα μόνο όταν αποφασιστεί (και διαταχτεί) πως οι Έλληνες καλλιτέχνες έχουν μοναδικό ιστορικό πολιτιστικό προσορισμό να γίνουν αναστηλωτές, αντιγραφείς και παραχαράκτες του παρελθόντος (του τόπου και κάθε παρελθόντος).

Είναι και αυτό μια έπιλογή πολιτιστική και πολιτική και ίσως αρκετά βολική και «ρεαλιστική». Γιατί ίσως συμφέρει, τελικά, να εισάγουμε ξένη «κοιλούρα», έτοιμη και δοκιμασμένη (όπως άλλωστε εισάγουμε χωρίς καμιά

ευθιξία και με ρεαλισμό ξένο πολεμικό εξοπλισμό), όποτε θα στρέψουμε όλο το ντόπιο δημιουργικό δυναμικό στη αναστήλωση και συντήρηση του παρελθόντος. (Ύπαρχει τόσο παρελθόν για συντήρηση και αναστήλωση που μπορούν να άσασχοληθούν μερικές γενιές «καλλιτεχνών» χωρίς διακοπή, πρὸς δόξαν του τουρισμού μας!)

Είναι και αυτό μια «ιστορική έπιλογή» - ως γίνει τουλάχιστον συνειδητά.

Γιατί τότε μόνο μπορούμε να μιλάμε για Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, όταν δεχτούμε πως όχι μόνο υπάρχει αλλά και πως *μᾶς χρειάζεται η Σύγχρονη Τέχνη*, πως αποτελεί ιστορική αναγκαioτητα στα πλαίσια της πολιτιστικής μας πραγματικότητας. Μόνο τότε μπορεί να αντιμετωπιστεί σωστά η δημιουργία ενός χώρου που να στεγάζει τις σύγχρονες καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Πάνω σ' αυτή την ξεκάθαρη παραδοχή για την αναγκαιότητα της Σύγχρονης Τέχνης (όχι μόνο από μέρους των κρατικών φορέων, αλλά και όλων των παραγόντων της κοινωνικής και πολιτικής μας ζωής, όπως και του κοινού) μπορεί να στηριχτεί η αναγνώριση της σωστότερης και αποτελεσματικότερης φόρμουλας Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης - του χώρου αλλά και του φορέα που θα αναλάβει να ζωντανέψει ένα τέτοιο χώρο και δεν θα τον μετατρέψει σε ένα ακόμη νεκροταφείο της Τέχνης.

Διαφορετικά παραμένει άγονος κόπος και σκέτη υποκρισία να μιλάμε τάχα για Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης όταν δεν θεωρούμε αναγκαία την ύπαρξη και ανάπτυξη της Σύγχρονης Τέχνης στον τόπο μας.

μια στιγμή που σχεδιάζονται οι γενικότερες γραμμές για τα πνευματικά προβλήματα του τόπου - το κράτος άγνοει και παραλείπει

μια τέτοια παρουσία βασική, είναι και άπογοητευτικό και άδιανοήτο.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΟΡΟΓΚΑΣ

● «Υπάρχουν και άλλα εικαστικά προβλήματα».

Η κρατική μέριμνα στο χώρο των εικαστικών τεχνών ήταν ανέκαθεν όχι μόνο αδιάφορη, αλλά και, στις ελάχιστες περιπτώσεις μιας κάποιας πρωτοβουλίας, εξοργιστικά άληθοφρόνητη. Τελευταίο παράδειγμα η άδικαιολόγητη παράλειψη, από το σχετικό προγραμματισμό, ενός Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης, μιας δηλαδή στοιχειώδους άφειτριάς για κάποιον τελοσπάντων έκσυγχρονισμό στον εικαστικό χώρο.

Θεωρώ περιττό ν' άναφερθώ ειδικότερα στους λόγους που υπαγορεύουν την ίδρυση ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Είναι αυτόνοτοι στον καθένα. Βέβαια, η πρόσφατη λειτουργία της Έθνικής Πινακοθήκης ίσως έχει δημιουργήσει σε μερικούς τη λανθασμένη έντύπωση πως εκπληρώνει, ή πως μπορεί να εκπληρώσει, και τους σκοπούς ενός Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης. Τα μουσεία όμως μᾶς παγιωμένης παραδοσιακής τέχνης έχουν τελείως διαφορετική δομή στον τρόπο της λειτουργίας τους και στους στόχους που αποδέχονται. Έκτος εξαίρεσεων, συνήθως επανδρώνονται από τους γραμματόλογους της τέχνης, που γνωρίζουν ότι ο Γεράσιμος Πιτζαμάνος γεννήθηκε το 1787, καθώς και τη σχολή στην οποία ανήκει, όπως οι μελετητές φιλόλογοι γνωρίζουν τις μεταφράσεις του Μοισιόδακα με όλες τις νόμιμες, φυσικά, και αναγκαίες συγκρίσεις και αξιολογήσεις.

Όστόσο, ο χώρος αυτός είναι αλλιώτικος από ένα «ήμερολόγιο καταστροφών» ως πούμε, που απαιτεί ο σύγχρονος προβληματισμός, μέσα στον όποιο μπορεί να δικαιωθεί ο ρόλος ενός Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης. Γιατί οι

άναξιολόγητες ακόμα καλλιτεχνικές δυνάμεις που διεκδικούν την καταξίωση (ή κι εκείνες που δεν φάνηκαν αλλά υπάρχουν κρυμμένες), οι άλλεπάλληλες ανακατατάξεις, διαφοροποιήσεις και άμφισβητήσιες στο χώρο της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας, οι σύγχρονες άρνήσεις σε κάθε αξία θεσμοποιημένης μορφής - που τελικά ανατρέπει και την αναγκαioτητα αυτών των ίδιων των μουσείων - είναι μερικές από τις πολλαπλές «άλλοι είδους» δυσκολίες που συνθέτουν τον ιδιόζοντα χαρακτήρα ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Είναι, μ' άλλα λόγια, ο χώρος όπου δρούν και αναπτύσσονται οι ζωντανές καλλιτεχνικές δυνάμεις, δημιουργώντας την καινούργια παράδοση και φωτίζοντας την παλιά μ' ένα διαφορετικό τρόπο.

Η χοντροκομμένη και πρόχειρη αυτή αντιδιαστολή, ενός μουσείου που στεγάζει την παράδοση από ένα που τη δημιουργεί, αναφέρθηκε εδώ για να προλάβει μερικές «καλοπροαίρετες» υποδείξεις.

Τελειώνοντας, θά 'θελα να διευκρινίσω, ότι δεν θεωρώ την ίδρυση του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης το επίκεντρο των εικαστικών μας προβλημάτων - άλλωστε, αυτό που έχει σημασία είναι το πως θα λειτουργεί, ποιοι θα είναι οι στόχοι του, και ποιες οι δυνατότητες ανανέωσης που θα διαθέτει στις αναπότερπες μεταλλαγές. Γιατί υπάρχουν πολλά ακόμη προβλήματα, όπως η σχολική και έξωσχολική αίσθητική άγωγή, ο τρόπος έπικοινωνίας της τέχνης, τα μέσα ένημέρωσης και προβολής της κ.ά., για ν' άναφερθώ μονάχα σε μερικά απ' αυτά.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΟΥΓΙΑΣ

● «Τό θέμα του ανήκει στους καλλιτέχνες-δημιουργούς».

Η σύσταση και η ζωντανή λειτουργία ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης ύστερα από τρομαχτική καθυστέρηση έντάσσεται στην άμεση προβληματική μιας πολιτικής της τέχνης στα πλαίσια της γενικότερης ένεργητικής διαμόρφωσης και συνειδητοποίησης της πνευματικής μας ταυτότητας σήμερα και στο μέλλον της δημιουργίας μιας νεοελληνικής Ίδεολογίας και Πράξης που θα ξεκαθαρίσει το νέο μας πρόσωπο

και την πορεία μας σε διαχωριστική θέση, και σε αντίθεση ακόμα, μ' έναν έπιστημονικοφανή ρομαντικό έμπειρισμό συντήρησης της άγονης «συνέχειας» («Λαϊκής» Τέχνης, «Λαϊκού» Πολιτισμού, Παράδοσης και Ιστορίας), θά στεγάσει και θά προβάλει:

α) Τό τωρινό πρόσωπο της σύγχρονης ελληνικής τέχνης και των δημιουργών της καθώς και την καλλιτεχνική παραγωγή των

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΡΑΣ

● «Μᾶς λείπει ή καλλιτεχνική πολιτική».

Η πνευματική παραγωγή στον τόπο μας αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, πρωταρχικό τομέα έξ ίσου σημαντικό όσο ο γεωργικός ή ο βιομηχανικός. Έκτος από τό γεγονός ότι είναι η συνισταμένη του ποιοτικού έπιπέδου του λαού μας, είναι συγχρόνως κι ένα ύλικό που τό έπίσημο κράτος θά μπορούσε ναυμάσια να αξιοποιήσει και να χρησιμοποιήσει σαν έκλεκτό προϊόν στις συναλλαγές του με τον διεθνή κόσμο. Ήδη ένα μεγάλο μέρος αυτής της παραγωγής άποτελεί βασικό τμήμα της λεγόμενης τουριστικής πολιτικής.

Δυστυχώς στον τόπο μας δεν υπήρξε ποτέ μια αντίστοιχη καλλιτεχνική πολιτική, βασισμένη στη βαθιά μελέτη του τί παράγει αυτός ο τόπος και πως μπορεί με τον καταλληλότερο τρόπο να χρησιμοποιηθεί.

Αφήνεται στην πρωτοβουλία άνίδων ατόμων που αυτοσχεδιάζουν σύμφωνα με τα προσωπικά τους πιστεύω, στενόκαρδα και περιορισμένα τις περισσότερες φορές.

Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο τοποθετείται και τό πρόβλημα «Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης» που - σ' αντίθεση με τ' άλλα μουσεία - σημαίνει: μουσείο με ευρύτερα και όχι τοπικά χαρακτηριστικά, χώρος που αξιοποιείται και προβάλλεται ή σύγχρονη δραστηριότητα, θεσμός που δεν διαφυλάσσει μόνο, αλλά και συμμετέχει στην πνευματική δημιουργία.

Τό ότι η Ελλάδα είναι ή μόνη χώρα της Εύρώπης - μᾶς ή αξιώνει να θεωρείται μέλος της - που στερείται Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης, θά μπορούσε ίσως να δικαιολογηθεί. Τό ότι όμως - σε

τελευταίων ετών σὲ ἐξελικτική ἀνάδειξη τῆς δυναμικῆς τῆς τῶν καλλιτεχνικῶν ρευμάτων καὶ τάσεων τῆς τέχνης στὸν ἐλληνικὸ πνευματικὸ χῶρο, σὲ σχέση μετὸν προβληματισμὸ τῆς ἐποχῆς μας καὶ τῶν πνευματικῶν κέντρων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἰδιαίτερα τὴ σημαντικὴ καὶ τὴ ἐρευνητικὴ νέων καλλιτεχνῶν ἔξω ἀπὸ ἐπαγγελματικά κυκλώματα, τὴ ἀνταλλαγὴ καὶ τὸ διάλογο μετὰ ξένα κέντρα πρωτοπορίας καὶ τὴ συμβολὴ του στὴς ὑπεύθυνες ἐπιλογές, συμμετοχὲς καὶ ἐκπροσωπήσεις στὴς διεθνεῖς ἐκδηλώσεις.

β) τὴ δραστηριότητα τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὴ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τους, τὴς ἐπιπτώσεις καὶ προοπτικὲς ποὺ ἔχουν στὴς ἐκδηλώσεις – πραγματοποιήσεις στοὺς ἐπάλληλους τομεῖς τῆς πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης, παιδείας καὶ μόρφωσης μετὸς ὁποίους ἐμπλέκεται (Ὁργάνωση ἐξωτερικῶν χώρων, οἰκιστικῆς, ἐνταξίσεως τῆς σύγχρονης τέχνης στὴν κοινωνικὴ ζωὴ, στὴς πόλεις-περιφέρειες, ἐπαρχίες μετὰ στόχο τὴ μόρφωση-ἐπικοινωνία συμμετοχῇ τοῦ μεγάλου κοινοῦ καὶ ὅλων τῶν τάξεων). Ἡ ἴδρυσή του θὰ διαφοροποιήσῃ, ὅπου ἐμπέσει μετὰ τὴς ἀρμοδιότητες ἄλλων κυβερνητικῶν κέντρων (ὕπουργεῖο Πολιτισμοῦ κ.ά.) μιὰ ἀνεξάρτητη, συστηματικὴ καὶ ὑπεύθυνη προώθηση τῆς Σύγχρονης Τέχνης γιὰ νὰ καταλυθεῖ ἡ ὑπάρχουσα ἀνευσυνόχθεια καὶ σύγχυση.

Τώρα, ὁ ρόλος καὶ ὁ χῶρος ποὺ καλύπτουν τὰ Μουσεῖα Μοντέρνας Τέχνης στὴς διάφορες χώρες, ἡ ἐξέλιξή τους σὲ σχέση μετὰ τὴς γκαλερί καὶ τὸ ἐμπόριο τέχνης, οἱ προβληματισμοὶ τῆς λειτουργίας τους καὶ ἀνανέωσής τους, εἶναι θέματα μεγάλης διαμάχης ποὺ ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ καιρὸ καὶ συνεχίζεται ἔξω. Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν ἀπόλυτα γιὰ νὰ μορφώσουμε μιὰ τεκμηριωμένη γνώση γιὰ τὴν ἀπαρχή, σωστὴ ἀντιμετώπιση καὶ λειτουργία ἐνὸς Μ.Σ.Τ. στὰ σύγχρονα δεδομένα μᾶς προχωρημένης εὐρύτατα κοινωνικῆς ἀντίληψης τοῦ προορισμοῦ του. Μόνον αὐτὲς τὴς προϋποθέσεις, νὰ γίνῃ, ὅχι πλεόν καὶ ἄλλους νεκροὺς ὀργανισμούς. Ὁ προγραμματισμὸς αὐτὸς ν' ἀρχίσει ἀμέσως παρόληλα ἀφοῦ πρῶτα κινήσουμε ἕνα μίνιμουμ πρόγραμμα ἀρχικῶν πραγματοποιήσεων ἀνάλογα μετὰ τὰ μέσα-δυνατότητες ποὺ ἔχουμε ἢ μπορούμε ν' ὑποσπάσουμε:

- 1) γιὰ τὴν εὕρεση στέγης.
- 2) διαμόρφωση ἐνὸς κεντρικοῦ φορέα-συντονιστῇ ποὺ θὰ προχωρήσῃ σταδιακὰ καὶ
- 3) γιὰ μιὰ εὐρύτατη καμπάνια εὐαισθητοποίησης ποὺ θὰ ἐπιστρατεύσει ὅλους τοὺς παράγοντες, Κυβέρνηση, Βουλὴ, Ἰδρύματα, μέσα ἐνημέρωσης, καὶ ἄλλους φορεῖς καὶ ἰδιωτικὲς πηγὲς πρωτοβουλίας, ποὺ θὰ προωθήσουν τὸ θέμα καὶ θὰ ἐνεργήσουν νὰ ἐν-

ταχθεῖ στὰ πλαίσια καὶ τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ γενικοῦ πολιτιστικοῦ προγράμματος.

Ἐτσι βλέπω ἐγὼ τὸ ζήτημα καὶ ἕνα διάγραμμα ἐπιχειρησιακῆς δράσεως. Μερικὰ ποὺ πρέπει νὰ εἰπωθοῦν.

1) Τὸ θέμα εἶναι πρωταρχικῆς ἐθνικῆς κοινωνικῆς ἐπικαιρότητας ὥστε νὰ ἐπιτρέψουμε νὰ ἐπενδυθεῖ, ἀκόμα μιὰ φορὰ, ἀπὸ σκοπιμότητες-οἰκειοποιήσεις καὶ συμφέροντα παρατάξις ἀτομικῆς ἢ ὑπαλληλικῆς ἐκτίμησης.

2) Ἀπ' τὰ σπουδαστικά τους χρόνια πολλὲς γενιὲς ἔζησαν μετὰ τὸ ὄνειρο-αἶτημα αὐτὸ καὶ ἐνῶ ἐγίναν πολλὰ στὸ διάστημα μισοῦ αἰῶνα μεγαλεπίβολα σχέδια καὶ ἐνῶ βρήκαμε τὴν πολυτέλεια καὶ γιὰ ἔργα ἀμφίβολης ὠφελιμότητος καὶ πάνω ἀπ' τὴς ἀνάγκες καὶ

τὰ μέτρα μας, τὸ Μουσεῖο «μας» δὲν πραγματοποιήθηκε. Παρ' ὅλο ποὺ εἶναι ἀνταπόδεικτῆς ἀνάγκης, δείκτης τῆς πνευματικῆς μας στάθμης καὶ δίκαιη ἐπαγγελματικὴ ἀπαίτηση.

3) Τὸ θέμα τοῦ ἀνήκει δικαιοματικά (χωρὶς κανένα καιροσκοπικὸ ὑπολογισμὸ) στοὺς καλλιτέχνες-δημιουργοὺς, ποὺ τὸ ἔχουν κιόλας φτιάξει μετὰ τὴς ἀνησυχίες του καὶ τὴς θυσίες τους, μετὰ τὰ ἔργα τους. Καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀνήκει στὸ ἔθνος, στὸ λαὸ, στὴν ἱστορία μας. Νὰ τοῦ δροῦμε λοιπὸν μιὰ στέγη καὶ νὰ τὸ στήσουμε σωστὰ στὰ πόδια του, νὰ μαζέψουμε τοὺς δημιουργοὺς του καὶ ἀπ' τοὺς «τρελοὺς» δραματισμοὺς τους νὰ μετρήσουμε τὸ σφυγμὸ μας, τὴς δυνάμεις μας.

•μουσική•

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ (γύρω ἀπὸ τὸν «Ντὸν Τζιοβάννι»)

Τοῦ Γωργίου Λεωτσάκου

ΠΕΡΑ ἀπὸ τὴ λεπτομερῆ κριτικὴ τῆς ἐκτίμησῃ (στὸν ἡμερήσιο Τύπο, γιὰ τὴς ἀνάγκες τῆς ἄμεσης ἐπικαιρότητας) ἡ πολυδάπανη ἀστοχία ποὺ στάθηκε, οὐσιαστικά, τὸ νέο ἀνέδωγμα τοῦ «Ντὸν Τζιοβάννι» ἀπὸ τὴ Λυρικὴ στὸ Ἡρώδειο, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Φεστιβάλ, ὁξύνει ἀκόμη πιὸ ἐπώδυνα κάποια προβλήματα ἠθικῆς τάξης. Ἀντ' ἀνοήσουμε ἡ συμβιβαστοῦμε μαζὶ τους, παραδίνουμε τ' ὄνομά μας στὸ δίκαιο ἀνάθεμα τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἐπιγενομένων.

Ξανά, μετὸν «Ντὸν Τζιοβάννι» ἔχομε μιὰ παράσταση ποὺ οἰοῦνται ἑκατομύρια (πόσα; τρία, τέσσερα, πέντε;) καὶ ποὺ δὲν θὰ ξαναδοῦμε, δὲ θὰ περάσει στὸ ρεπερτόριο. Παράσταση στηριγμένη, κατὰ μέγιστο μέρος, σὲ «μετακλήσεις» τραγουδιστῶν πανάρχαιες, τὴ στιγμὴ ποὺ καθήκον τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῆς κρατικῆς μας ὁπερας (ἀκόμη μεγαλύτερο σὲ ἐποχὲς κρίσιμες οἰκονομικὰ ὅπως ἡ τωρινή) εἶναι νὰ ἀναδιοργανώσει ἐσωτερικὰ τὸ ἴδρυμα καὶ ν' ἀνεβάσει τὸ ἐπίπεδο τῆς καλλιτεχνικῆς του ἀπόδοσης ἀξιοποιώντας κατὰ κύριο λόγο τὴς ντόπιες δυνάμεις.

Γύρω ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη αὐτὴ παράσταση δημιουργεῖται ὁμως καὶ ἕνα ἄλλο ἠθικὸ πρόβλημα ποὺ ἀποτελεῖ, δυστυχῶς, κατάφωρο ἐμπαιγμὸ τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς καὶ τῆς μνήμης ἐνὸς μεγάλου συνθέτη μας, τοῦ Γιάννη Χρήστου. Γιὰ τὴν ἐμφάνισή της στὸ Ἡρώδειο ἡ Λυρικὴ ἐπιχορηγείται ἀπὸ τὸν Ε.Ο.Τ. Ἀπὸ τὴς ἀνακοινώσεις τοῦ τελευταίου πρὸς τὸν Τύπο, μέναμε μετὰ τὴν ἐντύπωση ὅτι πέρα ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς υποχρέωσης πρὸς τὴν ἐλληνικὴ μουσι-

κή, ἡ Λυρικὴ δεσμευόταν κατὰ κάποιο τρόπο πολὺ πιὸ οὐσιαστικὸ γιὰ τὴν παρουσίαση, στὸ Ἡρώδειο, ἐνὸς ἐλληνικοῦ ἔργου. Ἐξ ἄλλου τὴν εἶχαμε καὶ ἐμεῖς προειδοποιήσει γι' αὐτὸ - καὶ ἀπὸ τοῦτες τὴς στήλες. Τὸ χειμῶνα ἡ Λυρικὴ μᾶς ξεγέλασε στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀνεβάζοντας δυὸ ἐλληνικά ἔργα, σέ... 7 ἢ 8 παραστάσεις συνολικά, τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνα ξένο (ἰδίως ὅταν τὸ διευθύνῃ ὁ κ. Χωραφάς...) ἀνεβάζει σὲ 10 τὸ λιγότερο. Τὰ δυὸ ἔργα ἦταν τὸ «Ἀνοιξιάτικο παραμῦθι» τοῦ Τίτου Ξηρέλλη, παλιὰ ἀνειλημμένη ὑποχρέωση τῆς Ε.Λ.Σ., καὶ ἡ «Κασσιανή» τοῦ Γ. Σκλάβου, μέλους τοῦ Δ.Σ. ὡς τὸν πρόσφατο θάνατό του. Ὅταν οἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Ε.Ο.Τ. ἔκαμαν λόγος γιὰ τὸ ἀνέβασμα ἀπὸ τὴν Ε.Λ.Σ. ἐλληνικῶν ἔργων στὸ Ἡρώδειο, ἡ τελευταία ἔσπευσε νὰ δώσει στὴς ἐφημερίδες μιὰ ἀνακοίνωση: Τὸ ἐλληνικὸ ἔργο θὰ ἦταν τὸ ὁρατόριο τοῦ Γιάννη Χρήστου «Πύρινες Γλώσσες». Τὸ κοινὸ δὲν ὑποψιάστηκε τίποτε, ἀλλὰ γιὰ τοὺς παροικούντες τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀνιέρη κοροϊδία ἦταν ὀλοφάνερη. Καὶ νὰ γιατί:

1) Ἐλάχιστες φορὲς ἡ Ε.Λ.Σ.

ἔχει ἀσχοληθεῖ μετὰ ὁρατόριο. Ὅταν τὸ ἔκαμε κατ' ἐξαιρέση «Ρέκβιεμ» τοῦ Βέρντι, συνθέτη γεδὸν μόνον ὁπερῶν. «Ἄγιος Παῦλος» τοῦ Πετρίδη) τὸ ἐγχείρημά της μόνον σὰν ἐπιτυχία δὲ μπορούσε νὰ χαρακτηριθεῖ.

2) Τὸ ἔργο τοῦ Χρήστου διαρκεῖ κάπου 26' καὶ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ γεμίσει μιὰ ὁραδία.

3) Ἡ χορωδία τῆς Ε.Λ.Σ. εἶναι ἐντελῶς ἀμάθητη ἀπ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς μουσικῆς καὶ ἡ μόνη ποὺ θὰ μπορούσε ν' ἀναλάβει τὸ ἐγχείρημα τῆς φωνητικῆς διδασκαλίας τοῦ ἔργου, ἡ «Ἑλλὰς Νικολαΐδη», εἶχε πρὸ πολλοῦ διακόψει τὴ συνεργασία της μετὰ τὴν κρατικὴ μας ὁπερα. Καί, φυσικά, δὲν εἰπώθηκε λέξη γιὰ τὸ ποιὸς, στὴ θέση της, θ' ἀναλάμβανε τὸ ἐγχείρημα.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο (ὅταν ἄρχισαν ψιθυροὶ) ἀνακοινώθηκε ὅτι οἱ «Πύρινες Γλώσσες» δὲν θ' ἀνέβαιναν. Θὰ παρουσιάζονταν «ἄλλα ἔργα τοῦ Χρήστου», δίχως νὰ κατονομάζονται ποιὰ. Αὐτὸ πᾶν ἀποτελοῦσε ἐμπαιγμὸ ἀκόμη χειρότερο: Ἀρκεῖ μιὰ ματιά στὸν κατάλογο τῶν σωζόμενων ἔργων τοῦ μεγάλου συνθέτη γιὰ νὰ διαπιστώσῃ κανένας ὅτι δὲν ὑπάρχει ἕως ἕνα ποῦ νὰ δικαιολογεῖται ἢ νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ παρουσίασή του ἀπὸ τὴν Ε.Λ.Σ. Μετὰ κατὰ τέτοια ὁμως πέρασε ὁ καιρὸς καί, τελικά, ὅπως τὸ περιμέναμε, ἡ Ε.Λ.Σ. ξέφυγε ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσή της νὰ παρουσιάσῃ ἐλληνικὸ ἔργο. Ὅλη της ἡ ἐπιχορήγηση φανώθηκε στὸν «Ντὸν Τζιοβάννι».

Εἶναι φανερὸ πᾶν ὅτι ὁ γεν. διευθυντὴς τῆς Ε.Λ.Σ. ἔμαθε καὶ αὐτὸς νὰ κωφεύει στὴς δίκαιες ὑποδείξεις. Ἄρα γε κωφεύει ἔξ ἴσου καὶ στὴς κακοτεχνίες τῶν ὀρχηστρῶν ποὺ διευθύνει καὶ ποὺ φαίνονται νὰ πολλαπλασιάζονται σ' εὐθὺ λόγος μετὰ τὴς ἡγεμονικῆς ἀμοιβῆς του; Ἡ μετριότητα ρωτινιέρικη ἀπόδοσή του, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Συμφωνικῆς τῆς Λυών, θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθεῖ μετὰ τὴν ἀπασχόλησή του στὴς δοκιμὲς τοῦ «Ντὸν Τζιοβάννι». Ὅμως ἐδῶ τὰ πράγματα ἦταν ἀκόμη ἀπογοητευτικότερα. Τὴ στιγμὴ ποὺ ἄλλοτε (1966) στὸ «Ὀλὺμπια» εἶχε ἀφήσει τὴς καλύτερες ἐντυπώσεις διευθύνοντας τὸ ἴδιο αὐτὸ ἔργο. Δίχως νὰ νοιάζεται γιὰ ἐκφραστικούς χρονοδιασμούς, ἐκτελοῦσε ἀπλῶς χρῆθι μετρονόμου σὲ μιὰ ὀρχήστρα μετὰ ἀφθονα φάλτσα, ξεθωριασμένη σὲ ἡχοχρώματα (μεταξὺ ἄλλων συχνὰ οἱ ὁμάδες τῶν ὁργάνων δὲ δένονταν μεταξὺ τους) ποὺ πολλὰς φορὲς σκέπαζε τὴς φωνές. Ἡ θεία μουσικὴ τοῦ Μότσαρτ κυλοῦσε τὴς περισσότερες φορὲς σὰν ἕνα θαρρὸ, ἀνέκαρτος καὶ κορυφωτικὸ ἀθροισμα φθογῶν.

Ἡ σημασία τοῦ πράγματος ὁμως δὲν περιορίζεται στὸ καλλιτεχνικὸ ἀτύχημα κατὰ ἑαυτὸ. Μετὰ τὴν πτώση τῆς δικτατορίας καὶ

ἐπειδὴ φυσιολογικά εἶχε ἐρθεῖ ἡ στιγμή τῆς ἀποχώρησής πολλῶν ἀπ' αὐτοῦς, μιά ὁλόκληρη γενιά καὶ κατηγορία μαέστρων ποὺ εἶχε συνδέσει τὸ ὄνομά της μὲ μιά παρὰδοση ἰταμῆς κάποτε κακοτεχνίας, ἀποχώρησε φυσιολογικά. Στὰ μουσικά πράγματα ἤρθε μιά ἄλλη γενιά. Ἐκεῖνη ποὺ ἐπὶ πρῶτον νάρθει, ἀνθρώποι ποὺ ἔδειχναν νάχουν αὐξημένη εὐαισθησία στὶς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης (διάδολε, εἶχαν κάμει καριέρα στὸ ἐξωτερικό: εἶχαν ζήσει «ἔξω»!) ἀν' ὅχι στὶς ὀφειλές τους πρὸς τὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ πρὸς τὸν τόπο ποὺ τοὺς ἔδωκε. Ἐπὶ δεκαετίες, ὁ Δημήτρης Χωραφᾶς ὑπῆρξε ἕνας θαυμασιὸς μαέστρος. Φυλλομετροῦντας τὰ ἀρχεῖα τῶν κριτικῶν μας δὲν βρίσκουμε πούθενά ὀνρητικὲς ἐντυπώσεις. Ἀπεναντίας, χρόνια οὐκ ὀλίγα ἀναζητοῦσαμε ἐπεὶδὴ οὐ τοῖς κακοῖς τοῦ κριτοῦσαν τίς πύστες κλειστές. Καὶ νὰ ποὺ ἐπὶ τέλους ἦλθε στὰ πράγματα. Κι ἀντὶ τὰ φτιάξει καὶ νὰ χτίσει κάτι σωστό, ἀδιαφοροῦντας γιὰ ὅλες τίς εἰσηγήσεις ἀκολουθῆσε μιά πολυδάπανη καλλιτεχνικὴ πολιτικὴ «διτοίνας», ἐντυπωσιακὴν πυροτεχνιμάτων καὶ προσωπικῆς προδολῆς δίχως ἐπαύριο. Νὰ ποὺ τώρα φτάνει στὸ σημεῖο νὰ ρίχνει καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκτέλεσής σὲ στάθμης ποὺ θὰ θέλαμε νὰ πιστεύουμε πὼς ἀνῆκαν ὀριστικά στὸ παρελ-

θόν. Καὶ μάλιστα σ' ἓνα ἔργο ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρει ἀπ' ἔξω καὶ ἀνακατωτὰ καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἀμείφθηκε πλουσιότατα. Ἦρθε ὁμως φαίνεται ἡ στιγμή νὰ διδαχθεῖ καὶ ὁ κ. Χωραφᾶς ὅτι διοικητικὰ καθήκοντα καὶ εὐτυχισμένες καλλιτεχνικὲς ἐπιδόσεις δὲν συνυπάρχουν ἁρμονικά...

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Τὸ ἄρθρο γιὰ τίς ἰταλικὲς ἐκλογές - καὶ τίς διαγραφόμενες προοπτικὲς - στὸ προηγούμενο τεῦχος, ἦταν τῆς δημοσιογράφου Ἄννας Φωκά, ποὺ ζεῖ στὴ Ρώμη. Τὸ ὄνομά της δὲν δημοσιεύθηκε ἀπὸ παραδρομὴ.

ΝΕΡΟΥΔΑ - ΡΕΚΑΒΑΡΡΕΝ

Δυὸ μεγάλες ἐπέτειοι γιορτάστηκαν ἀπὸ τοὺς ἐλεύθερους Χιλανούς τῆς διασποράς σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ ἀπὸ τὸν ἀδούλωτο λαὸ τῆς Χιλῆς μέσα στὴν ἴδια ἡρωϊκὴ καὶ ταλαιπωρημένη χώρα στὶς 12 καὶ στὶς 19 Ἰουλίου, γιὰ τὸν Πάβλο Νερούδα καὶ τὸν Λοῦις Ἐμίλιο Ρεκαβάρρεν, στὶς ἀντίστοιχες ἡμερομηνίες.

Ὁ Νερούδα εἶναι ὁ ποιητὴς - πατριάρχης τῆς Ἀμερικῆς τῶν λατινογλωσσῶν (ἰσπανικῆς καὶ πορτογαλικῆς) λαῶν ποὺ μετὴν ποίησέ του, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατό του ὁλοκλήρωσε τὴ συνείδηση τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀνεξαρτησίας ποὺ θεμελίωσε ὁ Ἐλευθερωτὴς τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Σιμόν Μπολίβαρ, τὸν περασμένο αἰῶνα.

Ὁ Λοῦις Ἐμίλιο Ρεκαβάρρεν εἶναι ὁ πραγματοποιός, ὁ πρακτικὸς, ὁ καθημερινὸς δημιουργὸς τῶν προϋποθέσεων ποὺ ὥρισαν λίγο λίγο τὸ λαὸ του. Ὅπου ὑπῆρχε λαὸς ἀδικιμένος, ἐργάτης, μεταλλωρύχος, ἀγρότης «ἐκεῖ ἀκριδῶς ἐφτάσε μετὰ τὰ παμφλέτα του - τὰ ἐντυπὰ του - ὁ καπετάνιος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Παράλαβε τὸν προσβλημένο μοναχικὸ ἄνθρωπο... τὰ πεινασμένα παιδιά του... καὶ τοὺς εἶπε: Σμίξε τὴ φωνή σου μ' ἄλλη μιά φωνή... σμίξε τὸ χέρι σου μ' ἄλλο ένα χέ-

ρι... καὶ αὐτοί... μῆταν σὰ φαντάσματα... καὶ θῆκαν μέσ' ἀπ' τὰ χέρια του μὲ καινούργια ἀξιοσθένεια... καὶ ὁ λαὸς φίλησε τίς στήλες του ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ μιλοῦσαν μὲ τὴ φωνὴ τῶν ποδοπατημένων... ὀργάνωσε τίς ἐρημιές... ἔφερε τὰ διβλία καὶ τὸ τραγοῦδι ὡς τὰ τοιχώματα τῆς φρίκης. ἔνωσε τὸ νὰ παράπονο μὲ τ' ἄλλο, καὶ ὁ ἄφωνος καὶ ὁ ἄστομος σκλάβος, ὁ ἀπέραντος πόνος, πῆρε ὄνομα,

ὀνομάστηκε Λαὸς
Προλεταριάτο, Συνδικάτο,
ἀπόχτησε πρόσωπο

καὶ ἀνάστημα...

Μὲ τοὺς λίγους στίχους τοῦ Πάβλο Νερούδα, μπορούμε νὰ καταλάβουμε τί ὑπῆρξε γιὰ τὴ Χιλὴ καὶ τὴν Ἀμερικὴ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ πρώτα καὶ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ὕστερα τῆς Χιλῆς. Ἄν ἔξορουν οἱ Χιλανοὶ τί ἀκριδῶς εἶναι οἱ ἐχθροὶ τῶν πατριδῶν, οἱ ἐχθροὶ τῶν λαῶν, καὶ πῶς εἶναι καὶ ὁ δικὸς τους ἐχθρὸς, καὶ πὼς ν' ἀγωνίζονται, νὰ τὸν συνειδητοποιοῦν, νὰ τὸν ἐντοπίζουσιν καὶ νὰ τὸν πολεμήσουν τελικὰ μαζί μὲ ὅλους τοὺς καταπιεζόμενους λαούς, τὸ χρωστάνε στὸ Λοῦις Ἐμίλιο Ρεκαβάρρεν, «Γιὸ καὶ Πατέρα τῆς Χιλῆς».

Δ. ΣΤΡ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ Π. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟ

♦ 21. 10

μοκρατίας εἶναι τὸ κόμμα. Τὸ δημοκρατικὸς λειτουργοῦν καὶ δημοκρατικῶς ὁργανωμένον κόμμα. Εἶναι ὁμως ἐπίσης γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν πατρίδα μας δὲν ἐλειτοῦργησαν ποτὲ κόμματα δημοκρατικῶς ὁργανωμένα - κόμματα ἀρχόν. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦταν καὶ παραμένει ἡ ἀδυναμία τῆς πολιτικῆς ζωῆς νὰ ἀνανεωθῇ φυσιολογικῶς καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ζωντανούς καὶ γνησίους ἐκπαιδευμένους μέσους ἐσωκομματικῆς δημοκρατικῆς πάλης. Ἐπὶ τὸ πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν κατεστημένον εἴρισσε καὶ ἐνδύσκει τὴν ευκαιρίαν νὰ προσωποποιῇ μεσὺ τῶν προσωποπαγῶν κομματικῶν μηχανισμῶν τίς θέσεις καὶ τοὺς ἀνθρώπους του.

ΕΡ.: Τί συνέπειες ἔχει αὐτό;

ΑΠ.: Τούτου συνεπάρχει ἂν ἑνὸς μὲν ἁμείνον κίνδυνος νὰ μετατραπῇ ἡ δάσις τοῦ κομματικοῦ ἀγώνος ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν του μορφήν εἰς τὴν προσωπικὴν διαμάχην, καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ χάσῃ τὸν ἰδεολογικὸν χαρακτῆρα καὶ νὰ ἀποκτήσῃ μορφὴν οἰκιστῆς περιστάσεως προσπαθείας, καὶ ἂν ἔτερον τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα τοῦ κατεστημένου. Τελικὰ ἀγροητοῦται γὰρ ἱκανὰ ἀνασταλτικῆς δυνάμεως. Ἡ δικτατορία εἶναι ἡ φυσιολογικὴ κατάληξις ἐμπρὸς σὲ μιά τέτοια ἀφύσικην λειτουργίαν τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας.

ΕΡ.: Αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουν οἱ πολιτικοὶ ἡγῆτες τῆς χώρας;

ΑΠ.: Ἀπορῶ εἰλαρινῶς πὼς αὐτὸ δὲν ἔχει γίνῃ ἀντιληπτὸν ἀπὸ κανέναν δημοκρατικὸν ἡγῆτην μέχρι σήμερα. Ἰδίως ἐκπλήττομαι πὼς ὁ Καραμανλῆς δὲν ἔχει συνειδητοποιήσει τὸ

μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀληθείας καὶ δὲν ἔσπερξε νὰ ἀφοσιωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Κεῖμα καὶ ἴσως ἦταν ὁ μοναδικὸς ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ με σχετικὴν εὐκολίαν. Προτίμησε ὁμως τὸ εὐκολώτερον, τὴν μίμησιν καὶ ἐπαναφορὰν τοῦ παλαίου μοτίβου.

ΕΡ.: Τί ἔχετε νὰ μᾶς πεῖτε γιὰ τὴ δεύτερη αἰτία τῆς ἐκτροπῆς; Τὴν «ἀπελπισία».

ΑΠ.: Μετὰ τὴν 22αν Ἰουλίου 1974 ἤρχισε ἕνας χορὸς διωγμῶν μὲ κύριον σύνθημα τὴν «ἀποχουντοποίησιν». Θεωρῶ δεδαίως φυσιολογικὴν τὴν θέσιν τῆς μεταπολιτεύσεως νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ στελέχη τοῦ προηγούμενου καθεστώτος ἀπὸ τὰ πόστα τους, ὡς ἐπίσης θεωρῶ φυσιολογικὴν τὴν γραμμὴν τιμωρίας οἰουδήποτε παρεβίασε τὸν ποινικὸν νόμον, ἀλλὰ μέχρις ἐδῶ. Αἱ ἀπηνεῖς διώξεις στελεχῶν τῆς Ἐπταετίας ἐπροχόρησαν καὶ εἰς τὸν δικαστικὸν τομέα μὲ δάσιν τὴν πολιτικὴν τους θέσιν καὶ ὅχι τὴν διάπραξιν κάποιου ἀδικήματος. Γνωρίζω περιπτώσεις διωχθέντων, οἱ ὅποιοι στεροῦνται καὶ τῶν βασικῶν εἰδῶν διατροφῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν κυκλοφοροῦν φήμες ὅτι ἐπλοῦτισαν κατὰ τὴν Ἐπταετίαν. Γνωρίζετε τί σημαίνει αὐτό; Μόνον ἡ αὐτοκτονία λύνει τὸ μαρτύριόν τους. Θὰ τὴν προτιμήσουν; Ἡ θὰ στραφούν πρὸς ἄλλην λύσιν; Γνωρίζω στελέχη τῆς Ἐπταετίας ποὺ τὰ τέχνα τους ἀδυνατοῦν νὰ σπουδάσουν, ἀδυνατοῦν νὰ εὕρουν ἐργασίαν, ἀδυνατοῦν ἀκόμα νὰ κυκλοφορήσουν. Κατανοεῖτε τὸ δράμα τους; Ἴδου λοιπὸν τὸ ψυχολογικὸν κλίμα ποὺ δημιουργεῖ τίς ἰδεολογικὰς συνθήκας διὰ τὴν νέαν ἐκτροπὴν. Ἀφῆνω τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ συνεργασθέντες μετὰ τὴν

Ἐπταετίαν μετεβλήθησαν εἰς εἰσαγγελεῖς διώξεων συνεργατῶν των μὲ ἀντάλλαγμα τὴν διατήρησιν τῆς θέσεώς των. Εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω ὅτι τέτοιοι ὑπάρχουν εἰς ὅλον τὸ εὖρος τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ.

ΕΡ.: Ἐσεῖς τί σκεφτόσαστε; Εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπάνοδος στὴ δικτατορία;

ΑΠ.: Νομίζω ὅτι ἐλάχιστοι θὰ ἀπαντοῦσαν ναί.

ΕΡ.: Ἄν ὁμως - δὲ μὴ γένοιτο - ξαναερχόταν, ἐσεῖς θὰ τὴν ἐνισχύατε;

ΑΠ.: Πιστεύω ὅτι μπορῶ νὰ φανῶ χρησιμώτερος εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν δημοκρατίαν.

ΕΡ.: Καὶ μᾶς καὶ μιλάμε γιὰ ἐπάνοδο, τί πιστεύετε γιὰ τὸν Παπαδόπουλο;

ΑΠ.: Πιστεύω ὅτι μετὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ κ. Καραμανλῆ πρὸς τὸν χώρον τοῦ Κέντρου, ὁ χώρος τῆς Δεξιᾶς παρὰτάξεως ἔμεινε ἀκέφαλος. Ὁ κ. Παπαδόπουλος κατακτὰ συνεχῶς ἐδαφὸς εἰς τὸν χώρον αὐτὸν καὶ σήμερα θεωρεῖται τὸ πρῶτον νούμερον εἰς τὸν πίνακα τῶν ἐθνικοφρόνων ἡγετῶν.

ΕΡ.: Ὁ Παπαδόπουλος ὁμως εἶναι στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Κορνηλαλλοῦ.

ΑΠ.: Κι ἡ ἀμνηστία εἶναι στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

ΕΡ.: Θὰ τὴν ἀπονεμίει;

ΑΠ.: Ἄν θέλῃ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ αἶτημα σημαντικῆς μερίδος τοῦ Λαοῦ. ΝΑΙ.

ΕΡ.: Τί πρέπει δηλαδὴ νὰ γίνῃ; Νὰ περιποιούμαστε τὰ στελέχη τῆς δικτατορίας γιὰ νὰ μὴ τὴν ξανακάνουν;

ΑΠ.: Ὅχι. Οὐδεὶς ἐξήγησε τοιοῦτον τι. Ὅχι περιποιήσεις ἄλλ' οὔτε κατατρεγμὸς μέχρι σημείου ἀπελπισίας.

για σοβαρές επενδύσεις

ΥΠΟΜΟΝΗ
ΥΠΟΜΟΝΗ

ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Σοφοκλέους 7-9 ☎ 3210577

άναστασίου πεπονή

για
τή λαϊκή
κυριαρχία

NEA SYNORA

"Αρης Φακύνος
οί παράνομοι

εξάντας

ΔΕΝ ΠΑΕΙ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΙ "CHIRANA"

Όδοντιατρικά και Ιατρικά μηχανήματα
CHIRANA - ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

Γενικοί Αντιπρόσωποι για την Ελλάδα
ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ & ΥΙΟΙ Ε.Π.Ε.

Χαλκοκονδύλη 13 Αθήνα, Τηλ. 536029

Διάθεση για τη Β. Ελλάδα

ΟΔΟΝΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Π.Ε.

Βασ. Ήρακλείου 28Α, Θεσσαλονίκη, Τηλ. 276608

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1. ΖΩΡΖ ΣΕΜΠΡΟΥΝ
Τò μεγάλο ταξίδι
2. ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ
Φθινόπωρο στο Πεκίνο
3. Χ. Α. ΜΠΟΡΧΕΣ
Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Μπρόντι
4. ΖΑΝ ΖΕΝΕ
Τò ἡμερολόγιο ἑνὸς κλέφτη
5. ΤΖΩΝ ΚΛΕΛΑΝΤ
Φάνυ Χιλ
6. ΑΣΙΜΟΦ, ΚΛΑΡΚ κ. ἄ.
Ἀνθολογία Ἐπιστ.
Φαντασίας – Ι
7. ΛΟΥΚΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁ Καιάδας
8. ΜΙΧΑΛ. ΣΑΝΤΟΡΙΝΙΟΣ
Οἱ παράνομοι

ΔΟΚΙΜΙΟ

1. ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΩ
Ὁ Πειρασμὸς τῆς Δύσεως
2. Ζ. Π. ΣΑΡΤΡ
Πολιτικά καὶ αὐτοβιογραφικά
κείμενα
4. Μ. ΜΕΡΛΩ – ΠΟΝΤΥ
Ἀνθρωπισμὸς καὶ τρομοκρατία
5. ΜΑΡΞ/ΕΝΓΚΕΛΣ
Κείμενα γιὰ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴν
τέχνη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. DOMINIQUE EUDES
Οἱ Καπετάνιοι
2. Τò λεύκωμα τοῦ Δημοκρ. Στρατοῦ
3. C.M. WOODHOUSE
Τò μῆλο τῆς ἔριδος

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. ΚΩΣΤ. ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ
Τò ἀγροτικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα
2. ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΝΙΚΟΣ
Ἡ Ἑλλάδα μπροστὰ στὴ δεκαετία
τοῦ '80
3. ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

Εἰσαγωγή στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς
κοινωνίας (1700 - 1821)

ΚΡΙΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

1. Ξ. Α. ΚΟΚΟΛΗΣ
Οἱ «λέξεις - ἄπαξ» στὴν ποίηση τοῦ
Γ. Σεφέρη

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

1. ΜΑΡΙΝΙ/ΚΑΡΝΤΟΖΟ
Λατινικὴ Ἀμερικὴ
2. ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΤΟΥ Μ.Ι.Ρ.
Ἡ ἀντίσταση στὴ Χιλὴ
3. ΛΟΥΚΑΤΣ/ΧΕΛΛΕΡ κ. ἄ.
Ἡ Νέα Οὐγγρική Ἀριστερά
4. ΚΟΥΡΟΝ/ΜΟΤΖΕΛΕΦΣΚΙ
Ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ στὸ Ε. Π. Κ.
5. ΜΑΡΞ/ΕΝΓΚΕΛΣ/ΛΕΝΙΝ κ.ἄ.
Οἱ μαρξιστὲς καὶ ἡ πολιτική. Ι
6. IL MANIFESTO
Ἐπιλογὴ
7. ΓΙΑΝ ΜΥΡΝΤΑΛ
Ἐνα κινέζικο χωριὸ στὴν πολιτιστικὴ
ἐπανάσταση

ΠΑΓΚΟΣΜ. ΚΟΜΜ. ΚΙΝΗΜΑ

1. Κ. Ε. τοῦ Κ. Κ. Σ. Ε
Οἱ μπολσεβίκοι τὸν Ὁκτώβρη
2. ENRIKA PISCHELL COLLOTTI
Ἱστορία τῆς κινέζικης ἐπανάστασης

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

1. ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΤΣΙΜΕΡ
Κινηματογράφος καὶ πολιτικὴ

ΔΙΑΦΟΡΑ

1. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΛΟΓΣΟΣ
Ἡ λογικὴ τοῦ ἰσοβίτη
2. ΔΗΜ. ΓΟΥΣΙΔΗΣ
Ὅπου ζεῖς δὲν πατρίζεις
3. ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΚΟΠΕΛΙΤΗΣ
Πύργοι Μυτιλήνης